

Hanran

Kültür ve Folklor Dergisi



CİLT

1

İÇİNDEKİLER

Urfa'da Yetişmiş Bilginler (1), Ebu Hulayka Reşit ed-din (1194-?), Nihali El-Halebi, Muhammed İbn-i Yusuf El-Halebi (?-1772).....	s: 1 sh. 3, Nisan 1979
Abzer'lere, (Şiir) / Hanifi DÜŞMEZ	s:1, sh. 4, Nisan 1979
Urfa Folklorunda Kargış (BEDDE'E) (1) / S. Adil GİRAY.....	s:1, sh: 5-6, Nisan 1979
Şeyh Yahya Hayati Harrani Türbesi ve Camii / Cihat KÜRKÇÜOĞLU	s:1,sh: 7-8, Nisan 1979
7 Mart 1919'dan 11 Nisan 1920'ye/İ. Halil ÇELİK.....	s:1, sh: 9-10 Nisan 1979
Harran'a Kaside (Şiir) / M. Atilla MARAŞ	s:1, sh:11, Nisan 1979
Nabi'nin Gazelini Tahmis/ M. Hulusi KILIÇASLAN.....	s: 1, sh: 12 Nisan 1979
Urfa'lı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (1)/ Mahmut KARAKAŞ.....	s:1, sh:13-14, Nisan 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler (1) / M. Emin ERGİN	s:1, sh 15-16 Nisan 1979
Yaşar Nezihe Hanım Hayatı ve Eserleri (1)/ M. Yaşar UĞUR	s:1 sh:17-18, Nisan 1979
ŞİH MAKSUT/ M. Adil OYMAK.....	s: 1, sh 19, Nisan 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü (1)/ M. Emin ERGİN	s: 1, sh: 20, Nisan 1979
Urfa'dan Derlenmiş Hikayeler: 1 "Şade Bülbül/ Musannifin biri	s:1, sh:21-22, Nisan 1979
Kitaplarda Urfa (1)/ M. Emin ERGİN.....	s: 1 sh:23, Nisan 1979
Ayın Tarihi / Osman GÜZELGÖZ	s:1, sh:24, Nisan 1979
Urfa'da Yetişmiş Bilginler: 2 / imzasız	s:2, sh:2, Mayıs 1979
Evliya Çelebi seyahatnamesinde Urfa (1) İ. Halil ÇELİK.....	s:2, sh 3-4, Mayıs 1979
Urfa Folklorunda Kargışlar (BEDDE'ELER) (2)/ S. Adil GİRAY	s:2, sh: 5-6, Mayıs 1979
Harran Ulu Camii/ Cihat KÜRKÇÜOĞLU	s: 2, sh 7-8, Mayıs 1979
Nebiler Beldesi Urfa (Şiir) / Mahmut Şevket AKKAYA	s:2, sh:9 Mayıs 1979
Aney (Şiir) / M. Atilla MARAŞ	s:2, sh:10-12, Mayıs 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (2) / Mahmut KARAKAŞ.....	s:2, sh:13-14, Mayıs 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler (2) / M. Emin ERGİN	s:2, sh:15-16, Mayıs 1979
Urfa'da Takılar / Mehmet URFALI	s:2, sh:17, Mayıs 1979
Yaşar Nezihe Hanım (2)/ M. Yaşar UĞUR.....	s:2, sh:18-19, Mayıs 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü (2) / M. Emin ERGİN.....	s:2, sh:20, Mayıs 1979
Urfadan Derlenmiş Hikayeler I Şade Bülbül II/ Musannifin Biri	s:2, sh 21-22, Mayıs 1979
Kitaplarda Urfa (2)/M. Emin ERGİN	s:2, sh:23, Mayıs 1979
Nisan Ayında Urfa / Osman GÜZELGÖZ	s:2, sh:23, Mayıs 1979
Terbi (Şiir)/Urfalı Şair Şükrü Efendi.....	s:3, sh:2, Haziran 1979
Urfa Tarihsel Sit Dokusunun Dünyü ve Bugünü / Osman ÖÇMEN	s:3, sh:3-4, Haziran 1979
Urfa Folklorunda Kargışlar (Bed-de'e) (3)/ S. Adil GİRAY	s:3, sh: 5-7. Haziran 1979
Tenekeci Mahmutla Konuşma /Mustafa K. APAYDIN.....	s:3, sh:8, Haziran 1979
Birecik Şairleri-I-/ Hacı sakıp Efendi) / Cemil Cahit GÜZELBEY	s:3, sh: 9-10
Urfa Evlerinde ve Camilerindeki Ağaç Süslemeli Eserler/A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU	s:3, sh:11-12
Gazel/ Mahmut Şevket AKKAYA	s:3, sh:12, Haziran 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (3)/ Mahmut KARAKAŞ	sh:13-14, Haziran 1979

Urfa'dan Derlenmiş Maniler -3-/ M. Emin ERGİN	s:3, sh: 15-16, Haziran 1979
Urfa'dan Derlenmiş Hikayeler III, Şade Bülbül-III-/Musannifin Biri	s:3, sh: 17-18
Yaşar Nezihe Hanım (3)/ M. Yaşar UĞUR	s:3, sh:19-20, Haziran 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü-III-/ M. Emin ERGİN	s:3, sh:21-22, Haziran 1979
Evliya Çelebi Seyahatnamesinde URFA (2)/ İ. Halil ÇELİK	s:3, sh 23-24, Haziran 1979
Urfa Rızvaniye Camiinin Ağaç Kapı Kanatları ve Müezzin Mahfili tavanındaki süslemeler / A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU	s:4, sh:2-3, Temmuz 1979
Şair Mehmet Atilla MARAŞ'la ANEY Şiiri Üzerine Bir Konuşma/ HARRAN	s:4, sh:4-6, Temmuz 1979
19. Asır Urfalı Şairlerden Müslüm AĞAN'ın Bir Şiiri	s:4, sh:6, Temmuz 1979
Birecik Şairleri-II-, Hacı Sakıp Efendi, II- / Cemil Cahit GÜZELBEY	s:4, sh:7-8, Temmuz 1979
Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları/S. Aydil YEŞİL	s:4, sh:9-10, Temmuz 1979
Yaşar Nezihe Hanım (4)/ M. Yaşar UĞUR	s:4, sh:11-12, Temmuz 1979
Naat (Şiir)/Mahmut Şevket AKKAYA	s:4, sh:13, Temmuz 1979
Bengisuyla Diriliş (Şiir)/ Hanifi DÜŞMEZ	Sayı:4, sh:13 Temmuz 1979
Cümcüm-ı Sultan/ Mustafa BİLKAN	s:4, sh:14, Temmuz 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler-4/ M. Emin ERGİN	s:4, sh:15-16, Temmuz 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad Adlı Eseri Hakkında (4) / Mahmut KARAKAŞ	s:4, sh:17-18, Temmuz 1979
Urfa'dan Derlenmiş Halk Hikayeleri: 2, Tembelo (1)/Musannifin Biri	s:4, sh:19-20, Temmuz 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü-4/ M. Emin ERGİN	s:4, sh:21 Temmuz 1979
Tenekeci Mahmut'la bir Konuşma / Mustafa K. APAYDIN	s:4, sh:22, Temmuz 1979
Evliya Çelebi Seyahatnamesinde URFA (3)/ İ. Halil ÇELİK	s:4, sh:23 Temmuz 1979
Aydın Tarihi/ Osman GÜZELGÖZ	s:4, sh:23, Temmuz 1979
Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları-II-/ S. Aydil YEŞİL	s:5, sh:2-3, Ağustos 1979
Urfa'da Sapan Harbi/ M. Emin BEYAZGÜL	s:5, sh:4, Ağustos 1979
Tenekeci Mahmut'la Bir Konuşma / Mustafa K. APAYDIN	s:5, sh:5, Ağustos 1979
Urfa'da Yer Adları/ M. Adil OYMAK	s:5, sh:5-7, Ağustos 1979
Urfa'da Yetişmiş Bilginler-3-/ İmzasız	s:5, sh:8, Ağustos 1979
Birecik Şairleri-III-, Hacı sakıp Efendi/ Cemil Cahit GÜZELBEY	s:5, sh:9-10, Ağustos 1979
Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Urfa -4-/İ. Halil ÇELİK	s:5, sh:11-12, Ağustos 1979
Tevhit (Şiir)/ Mahmut Şevket AKKAYA	s:5, sh:13, Ağustos 1979
Devleşen İrfan (Şiir) / Hanifi DÜŞMEZ	s:5, sh: 13, Ağustos 1979
Yaşar Nezihe Hanım'ın iki gazeli (5) / M. Yaşar UĞUR	s:5, sh:14- Ağustos 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler (5)/ M. Emin ERGİN	S.5, s.15-16 Ağustos 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında / Mahmut KARAKAŞ	s:5, sh:17-18, Ağustos 1979
Urfa'dan Derlenmiş Hikayeler:2 Tembelo-II- / Musannifin Biri	s:5, sh: 19-20, Ağustos 1979
Urfa Ağzı sözlüğü -5-/ M. Emin ERGİN	s:5, sh:21-22, Ağustos 1979
Kerrat Cetveli/ Harran	s:5, sh:23, Ağustos 1979
Urfalı ve Musiki / Halil BİNER	s:6, sh:2-3, Eylül 1979
Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları III / S. Aydil YEŞİL	s:6, sh:4, Eylül 1979
Urfa'dan derlenmiş Halk Hikayeleri III Harun REŞİT/ Musannifin Biri	s:6, sh:5, Eylül 1979

Yaşayan Şairlerimizden Mahmut Şevket AKKAYA- (Gazel).....	s:6, sh:6 , Eylül 1979
Birecik Şairleri-IV-Hacı Sakıp EFENDİ/ Cemil Cahit GÜZELBEY	s:6, sh:7-8, Eylül 1979
Urfa Halk Müziği ve Folklorunda Kullanılan Halk Çalgıları / Şeref USLUSOY	s:6, sh:9-11, Eylül 1979
Urfa Mutfağından Bazı İsimler/ Mehmet ÇİNİ	s:6, sh:12, Eylül 1979
Urfa'da Yetişmiş Bilginler	s:6, sh:13, Eylül 1979
Yaşar Nezihe Hanım'ın Gazelleri/ M. Yaşar UĞUR	s:6, sh:14, Eylül 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler/M. Emin ERGİN	s:6, sh:15, Eylül 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında / Mahmut KARAKAŞ	s:6, sh:17, Eylül 1979
Bozova'da Bir Ziyaret Yeri: Kaplan Dede/ Mustafa BİLKAN	s:6, sh:19, Eylül 1979
Evliya Çelebi Seyahatnamesinde URFA/ İ. Halil ÇELİK	s:6, sh:20, Eylül 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü/ M. Emin ERGİN	s:6, sh:21, Eylül 1979
Bulutlu Hoca ile Sarhoş/ M. Emin BEYAZGÜL	s:6, sh:23, Eylül 1979
Urfa'dan Derlenmiş Atasözleri/ M. Emin BEYAZGÜL	s:7, sh:3-4 Ekim 1979
Birecik Şairleri: Hacı Sakıp Efendi/ Cemil Cahit GÜZELBEY	s:7, sh:5-7 Ekim 1979
Çimecekler/ M. Emin BEYAZGÜL	s:7, sh:7, Ekim 1979
Beddiüzzaman (Şiir)/ Halil GÜLÜM	s:7, sh:8-14, Ekim 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler/ M. Emin ERGİN	s:7, sh:15-16, Ekim 1979
Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında/ Mahmut KARAKAŞ	s:7, sh:17, Ekim 1979
Urfa'dan derlenmiş Halk Hikayeleri: Harun Reşit II/ Musannıfın Biri	s. 7, s.18-19 Ekim 1979
Karakoyun ve Hızmalı Köprü Hikayesi/ M. Yaşar UĞUR	s:7, sh:20, Ekim 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü/ M. Emin ERGİN	s:7, sh:21-22, Ekim 1979
Urfa Üzerine Bir Kaç Söz / Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACI	s:8, sh:2, Kasım 1979
Abidelerimiz/ Cahide ÖNLER	s:8, sh:3, Kasım 1979
Eski Urfa'dan: Tandır/M. Emin BEYAZGÜL	s:8, sh:4, Kasım 1979
15. Hicret Yüzyılını Karşılarken (Şiir)/ M. Hulusi KILIÇASLAN	s:8, sh:4, Kasım 1979
Hicri 1400. yılı 21 Kasım 1979/ Mehmet A. OYMAK	s:8, Sayfa:6-7, Kasım 1979
Rozanna (Şiir)/ Hanifi DÜŞMEZ	s:8, sh:7, Kasım 1979
Mangala (Oyun)	s:8, sh:8, Kasım 1979
Urfa Ağzından Derlenen Atasözleri/ M. Emin BEYAZGÜL ve Ark.	s:8, sh:9, Kasım 1979
Birecik Şairleri-2- Vehmi Hacı Yusufzade Müslüm/ Cemil Cahit GÜZELBEY	s:8, sh:11-13, Kasım 1979
Yaşar Nezihe Hanım'dan Gazeller/ M. Yaşar UĞUR	s:8, sh:14, Kasım 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler/ M. Emin ERGİN	s:8, sh:15-16, Kasım 1979
Çömçegelir/ Elif GÜLER	s:8, sh:17, Kasım 1979
Bozova'dan:Kara Cümçüm/ Mustafa BİLKAN	s:8, sh:18, Kasım 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü/ M. Emin ERGİN	s:8, sh:19-20, Kasım 1979
Harran Savaşı (7 Mayıs 1104) İ. Halil ÇELİK	s:8, sh:21-22, Kasım 1979
İlçelerimiz: Birecik	s:8, sh:23-24, Kasım 1979
Harran Üzerine/ Osman GÜZELGÖZ	s:9, sh:1-3, Aralık 1979
Birecik Şairleri 3: Lazıp/ Cemil Cahit GÜZELBEY	sh:9, sh:4-5, aralık 1979
Çöl (Şiir)/ Ramazan TUNÇ	s:9, sh:6, Aralık 1979
Urfa'da Çocuk Oyunları/ Mehmet ÇİNİ	s:9, sh:7-8, Aralık 1979

Urfa'dan Derlenmiş Atasözleri III/ Asil SÖYLER ve Ark.	s:9, sh:9-10, Aralık 1979
Terci-i Bend (Şiir)/Mahmut Şevket AKKAYA	s:9, sh:11, Aralık 1979
Urfa'm (Şiir)/ İ. Halil KIRIKÇI	s:9, sh:12, Aralık 1979
Acaba Aşk mı Yalan (Şiir)/ Mahmut Yaşar UĞUR	s:9, sh:13, Aralık 1979
Urfa'm Benim (Şiir)/ Lütfiye ÖCAL (KAVŞUT)	s:9, sh:14, Aralık 1979
Urfa'dan Derlenmiş Maniler/ M. Emin ERGİN	s:9, sh:15-16, Aralık 1979
Urfa'dan Derlenmiş Halk Hikayeleri: 4 Şeme'dan/ Musannifin Biri	s:9, sh:17-18, Aralık 1979
Urfa Ağzı Sözlüğü/ M. Emin ERGİN	s:9, sh:19-20, Aralık 1979
Bozova/ Mustafa BİLKAN	s:9, sh:21-24, Aralık 1979
Urfa Şairleri: Abdi/ Bedri ALPAY	s:10, sh:2-4, Ocak 1980
Menzil Kervanı (Şiir)/ Mahmut Yaşar UĞUR	s:10, sh:4, Ocak 1980
Atasözleri IV/ Asil Söyler ve Ark.	s:10, sh:5, Ocak 1980
Kaynana Manileri I/Osman Celal GÜZELÖREN	s:10, sh:6-7, Ocak 1980
Urfa'da Yetişmiş Bilginler: Bettani (Albatenius) / Yusuf DEMİRKOL	s:10, sh:8, Ocak 1980
Urfalılaşmak (Bizim çocuklarımız) Şiir/ Osman Celal GÜZELÖREN	s:10, sh:9, Ocak 1980
Mahalli Çocuk Oyunları/ Mehmet ÇİNİ	s:10, sh:10-11, Ocak 1980
Birecik Şairleri 3: Lazıp II/ Cemil Cahit GÜZELBEY	s:10, sh:12-13, Ocak 1980
Urfa'dan Derlenmiş Maniler/ M. Emin ERGİN	s:10, sh:15-16, Ocak 1980
Urfa'daki Köy Adları ile ilgili bir toponomi Denemesi / İ. Halil ÇELİK	s: 10, sh:17-18, Ocak 1980
Urfa Ağzı Sözlüğü/ M. Emin ERGİN	s:10, sh:21-22, Ocak 1980
Urfa'dan Derlenmiş Halk Hikayeleri IV: Şem'dan II/ Musannifin Biri	s:10, sh:23-24, Ocak 1980
Urfa Şairleri: Abdi/ Bedri ALPAY	s:11-12, sh:3-4, Şubat-Mart 1980
Urfa Şairleri: Abdullah Edip/Bedri ALPAY	s:11-12, sh:5-6, Şubat-Mart 1980
Odak (Şiir) / Mehmet Atilla MARAŞ	s:11-12, sh:7, Şubat-Mart 1980
Rubai (Şiir)/ Celal OYMAK	s:11-12, sh:7, Şubat-Mart 1980
Gidenle (Şiir)-Sitem Gazeli (Şiir)/ M. Adil OYMAK	s:11-12, sh:8, Şubat-Mart 1980
Kaynana Manileri/ Osman Celal GÜZELÖREN	s: 11-12, sh:9-11, Şubat-Mart 1980
Gözlerin (Şiir) / Osman GÜZELGÖZ	s:11-12, sh:12, Şubat-Mart 1980
Ölü kentten Diriliş (Şiir) / Hanifi DÜŞMEZ	s:11-12, sh:13, Şubat-Mart 1980
Terkettim (Şiir) / Cemil Cahit GÜZELBEY	s:11-12, sh:14, Şubat-Mart 1980
Amentu (Şiir) / Mahmut Şevket AKKAYA	s:11-12, sh:14, Şubat-Mart 1980
Urfa'dan Derlenmiş Maniler / M. Emin ERGİN	s:11-12, sh:15-18, Şubat-Mart 1980
Urfa'dan Derlenmiş Atasözleri / Asil SÖYLER ve Ark.	s:11-12, sh:19-20, Şubat-Mart 1980
Urfa Ağzı Sözlüğü / M. Emin ERGİN	s:11-12, sh:21-24, Şubat-Mart 1980
Urfa'da Göz Değmesi (Nazar) ili İlgili İnamşlar / Mehmet ÇİNİ	s:11-12, sh:25-26, Şubat-Mart 1980
Kelaynak (Geronticus Eremita) / Mehmet H. ÖCAL	s: 11-12, sh:27, Şubat-Mart 1980
Bozova'da Yeşil Tepedeki Meçhul Ziyaret / Mustafa BİLKAN	s:11-12, sh:28, Şubat-Mart 1980

HARRAN

KÜLTÜR ve FOLKLOR DERGİSİ

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

*

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

*

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

*

NİSAN 1979
SAYI: 1

*

Dergimizdeki yazı ve resimler
Kaynak gösterilerek alınabilir.

ABONE YILLIK : 120 TL.

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

Dizgi ve Baskı

GÜNEYDOĞU
Matbaası

TLF : 37 97

URFA

Harran'dan size

ÇIKARKEN...

Tarihin ilk çağlarından beri önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olan Dicle ve Fırat arası.

Urfa bu bölgenin, Harran, Ra'sul-Ayn, Nisibis gibi kültür şehirlerinin miraslarını da sine-sinde gizleyen bir merkezdir. Zengin bir tarih, kültür, medeniyet, sanat ve folklor hazinesi gizlidir, bu yörede.

Gizlidir çünkü, bu güne kadar ne bilen bir kafa, ne usta bir el, ne de sanatkâr bir kalem, ilgilenmedi, araştırmadı ve dile getirmede: Urfa'yı. Değerli eserler ise gölgede kaldı.

HARRAN böyle bir çalışmanın gerekliliğini anlatmak, gücü yettiğince derlediklerini, gözlediklerini sunmak için çalışacaktır. Yine emeğini bu yolda değerlendirenlerin eserlerini gün yüzüne çıkarmak görevini yüklenecektir.

HARRAN gönlü bu arzuyla tutuşanlara samimi bir yuvdair. Her değerli cümle mısra ve çalışmaya seve seve yer verecektir. Yöreyi araştıran, seven ve bu topraklardan yetişenleri çağırır HARRAN.

Saygılarımızla...

SÜRKAV KUTUPHANASI	
L. No.	
0166	

HARRAN

BİR HABER

BİR YORUM

«Japon Televizyoncuları Harran Harabeleri-
ni Filme Alıyor»

URFA (A.A.)

Japon Televizyoncular ülkemizde ilk üniver-
sitenin kurulduğu Harran harabelerini filme al-
maya başlamışlardır.

Japon NHK Televizyonunda görevli Knachi
Murakani, Hiroshi Matsumara ve Masaki Ushio'-
dan oluşan ekip, tanınmış seyyah Marko Polo'-
nun Avrupadan başlayan ve İPEK YOLUnu ta-
kiben Çinde sona eren gezisi ile ilgili bir belge-
sel film hazırlamayı üstlenmiş. İlgililer, Asur-
lar tarafından kurulan ve Türklerin müslüman
oluşundan sonra, ilk üniversitenin açıldığı Har-
ran'ın İPEK YOLU güzergahında yeralan en bü-
yük merkezlerden biri olduğunu söylemişlerdir.

(5.8.1978 tarihli gazetelerden)

Haran tarihin arandığı şehirdir. Çünkü tarih; sanatı, bilimi, tekniği ve kültürü, medeniyeti ile orada
kaybolmuştur. O'nu aramaya batıdan, İngilteresinden, Amerikasından bilim adamları gelir. Ciltlerle
eser yazarak bulduklarını belgelerler. Doğudan Çinden, Japonyadan gelir. Gördüklerini belgelerler. Bu
hazineler bizim avcumuzun içindedir. Daha bizden yani içimizden bir ilim heyeti geldi mi bilmeyiz.
Ama bu konuda çok ilgisiz olduğumuz her haliyle bellidir. Dünyanın ilk şehirlerinden olan Harran ye-
ni yeni yola kavuşmuş bir köy, İlk üniversite harabelerinin yerinde de ancak bir ilkökul vardır. Har-
randaki tapınak-kalede şimdi davar kışlamakta rasat kulesinde ise serçeler yuva yapmaktadır. Harabe-
lere daha bilen bir el bir kazma vurmamıştır, toprağın altında yatan belgelere ulaşmak için.

Türkiyemizde konuyla ilgili bir çok devlet kuruluşu vardır. Dileğimiz ilgili bu kuruluşların Harran'ı
ilgilenmeleridir.

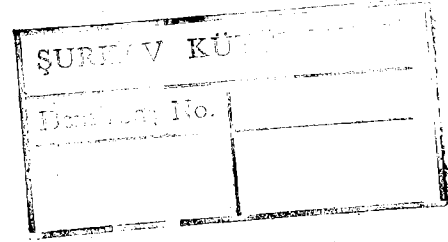
URFA'DA YETİŞMİŞ BİLGİNLER -1-

Ebu Hulayka Reşid ed-din (1194-?)

Meşhur doktorlardandır. M.S. 1194 de Caber kalasında doğdu. Urfa'da uzun bir müddet kalarak ilim tahsil etti. Melik Adil'in emri ile Şam'a gönderilerek Ebu Said den tıp ilmini öğrendi. Sonraları Melik Kâmil ile haleflerinin daha sonra da Mısır'ı istila eden Türkmen meliklerinden Melik Zahir Rükneddin Baybaras'ın hizmetinde doktorluk yaptı. Bunların hepsinden de ihsan ve hürmet görmüş meşhurdur. Tabebetteki mahareti hakkında harikulade hikâyeler söylenir.

ESERLERİ :

- 1 — Makale Fi Hıfz el-Sıhha
- 2 — Makale Fi en-el-Milaz el-Ruhaniye ve min el-Milaz el-Cismaniye
- 3 — El-Miktat Fi'l-Adviya'ta'el-Müfrede
- 4 — Kitab-ı Fi Emraz ve Esbabıha ve Alametüha ve Müdavatüha
- 5 — Makale Fi Zaruret'el-Mevt



Nihali El-Halebi, Muhammed İbn-ı Yusuf El-Halebi [?-1772]

Nihali mahlasını kullanmıştır. Urfalı Şair Nihali'nin kardeşidir.

ESERLERİ :

- 1 — Risale el-Takrib
- 2 — Şerh-ı Tarih el Vassaf
- 3 — Şerh-ı Kavaidel Nahv
- 4 — Tiraz el-Mezheb fil-Dahil el-Muarreb
- 5 — Nesr-el Kevakib, Ela Nazm el-Mirza Saib fi Şerh-ı Ebyatuhu el-farisiyyetu Bil-Arabiyye.

**EBU URUBE EL HARRANİ EL-HÜSENY
(EL-HESAN) BİN MUHAMMED BİN EBİ MA'
ŞER MEVDUD BİN HAMMAD EL-SELEMI
EL-HAFİZ EBU URUBE**

(? - 930)

Hadis bilginidir. Harranlıdır. 930 yılında vefat etmiştir. İki eseri bilinmektedir.

ESERLERİ :

- 1 — El-Amali fil-Hadis
- 2 — Tarih el-Harameyn

—Urfa'nın kurtuluşunda

Fransız makinalısını

Şehid olarak susturan

Maşıklı Abuzer'e—

ABZER'LERE

Zindandan kara günlerimiz ya Rabbim
Kahramanlığı şöhrette arayan serseri kim?
İsabet isabet gözleri gözlerimizde
Ninni mi söyleyecek utanç dizlerimizde
Kahramanlık kahramanlık yazgımız
Kaval kendimize özge çalgımız
Ölümü beklerken herkes bahtiyar
Yalnızca ölüme (Abzer)ler koşar
Ejderha ejderha umut burağı
Silahlar silahlar ölüm durağı
Tanıyıp hatırlamak isterdim ben bu (Abzer)i
Ser verip te sır vermeyen neferi

Hastahane kalles Fransız sığnağıdır
Durmasın dağılsın yamyam yığınağıdır
Yamyam ruhunu tatmin için durmadan ateş kusar
Tıfındır'a yağan gülle duvarda, canlarda susar
(Abzer)e verildi görev ölümü durdurmak için
Ölüm kusan makinayı kökünden susturmak için
Alınca görevi gözünü bile kırpmadı (Abzer)
Yollandı bir gece yarısı tınmadı (Abzer)
(Abzer) tırmandı Karakoyun'dan
Kimse döndüremez onu yolundan
Pencereden içeri ölüme girer gibi girdi
Ölüm saçı ejderhanın yanında birden belirdi
Sıcaktı namlusu eli yandı, ruhu yanmadı
Vatanı andı, evini, çocuğunu anmadı
Bir asker bozması arkadan tetiği çekti
Artık kucağında sıcak namlu yarım bedendi
(Abzer) artık sarı altınbaşaklar arasından çıkmıştı
(Abzer) kesintisiz bir anı zamanında yıkılmıştı

Yastığı mezar taşındandır bilin
Susuzluk gönül ataşındandır bilin
Sessizliğin sonu zaferdir bilin
Er, ölmek için öldüren (Abzer)dir bilin

Hanifi DÜŞMEZ

Urfa Folklorunda Kargış (BEDDE'E) - 1 -

S. ADİL GİRAY

Folklor belirli bir yörenin iyi ve kötü, doğru ve yanlış her türlü verimini uhdesinde bulunduran bir bilim dalıdır. Yöre sakinlerinin sabahdan akşama, doğumdan ölüme, neş'e, keder, heyecan, öfke, hayret, anlarının zengin ifadesidir folklor.

Kargışlar da yöre sakinin öfkesini ve bir bakıma güçsüzlüğünü dile getirir. Kargış sözlük anlamıyla «Beddua» demektir. Urfa'da fonetik olarak «BED-DE'E» şeklinde değerlendirilir. Kargış kelime olarak Türkçenin «Güney-doğu» sahasında kullanılan bir deyimdir ve «Kitab-ı Dedem Korkut»un «Dir-sehân Oğlu Boğaçhan Hikâyesi'nde geçmektedir.

Kargışların Urfa'da kullanılma sahasına gelince; daha ziyade kadınlar tarafından kullanılır. Kadın; beşikte çok ağlayan bebeğine, yaramazlık yapan çocuğuna, kendisini hırpalayan kocasına, eziyet eden komşusuna, haksızlığa uğradığı veya mağdur olduğu zamanlarda muhatabına kargış dizer.

Her yörede olduğu gibi Urfa'da kargışlar dilek şeklindedir. »OLA» gibi fiillerin sonuna getirilen «-A», «KALASIZ, OLASAN» gibi fiillerin sonuna getirilen 2. tekil ve 2. çoğul ekleri olan «-SİN - SINIZ» dilek eklerinin Urfa'daki fonetik değerlendirmesi olan «SAN, -SIZ» şeklindeki dilek ekleriyle kurulur.

Bir yöreye yerleşmiş olan kötü geleneklerden sadece birisidir kargış. Ancak bu geleneğin son zamanlarda unutulması ile kargışlar yerini yakası bağı açılmamış küfürlere bırakmaktadır ki, bu da Urfa'nın terbiyesini geniş ölçüde etkilemektedir. Bununla beraber metinlerimizde görüleceği üzere bazı argo tabirler vardır. Değiştirilmeden alınmasının gayesi ise orijinallliğini ve canlılığını kaybetmemesi içindir.

Daha sonra tasnifli olarak okuyucuya sunulacak olan kargışlar A. Nühket Güllüoğlu adlı bir Urfa kızımız tarafından 70 lik bir ninenin ağzından derlenmiştir. Biz bu kargışları şu başlıklar altında toplayarak tasnif ettik:

1. Sağlık ile ilgili kargışlar
- 2 — Ölüm dileğinde bulunan kargışlar.
3. Gelinler için kullanılan kargışlar
4. Hakkından vazgeçmeme ile ilgili kargışlar
5. Yoksulluğa düşme dileğinde bulunan kargışlar
6. Münferit dilekli kargışlar

SAĞLIKLA İLGİLİ KARGIŞLAR

1. Allah siye dert vere derman vermiye
2. Altı aha gözi baha dörd ayağı haviye baha
3. Betrey söne
4. Beyniye şiş çahıla (Mih çahıla)
1. Canıya ataş düşe
6. Canıdan bizar olasan
7. Canıdan bulasan
8. Canıyın bedeniyyin üstine inliyesen
9. Cigeriy ağzıya gele
10. Deli olasan dağlara düşesen
11. Deli olasan derman bulamıyasan
12. Dermensiz derde düşesen
13. Dert tuta sizi
14. Diş dırnah bulmıyasan
15. Eski derdiye dönesen evvel derma nbulındı şindi bulamıyasan
16. Epriyesen çüriyeşen
17. Epriyesen çüriyesen lap lap tökilesen
18. Epriyesen çüriyesen firenk zehmeti tökesen
19. Gidesen bi zalımın eline düşesen cigeriy yüregiy hestehana silipçesini doldıra
20. Göti yerde gözi kapıda kala
21. Her tikey bi dağda kala
22. Hespe tökesen
23. Hespe tökesen hespir yiyesen
24. İnce arğıya düşesen
25. Kan ağlıyıp kara bağlıyasan
26. Kaniya pohıya bölensesen
27. Kaniy pohiy bi delikten gele
28. Kani pohi bi gele
22. Kan kusasan irin ahtarasan
30. Kan sıçasan kan işiyesen
31. Kızken kızdırasan
32. Kızken kızdırasan kızamıhlar tökesen
33. Köşelerde kalasan
34. Ölmiyesen örneg olasan
35. Pohiynan gülle oyniyasan
36. Sen olasan parça pirtik olasan
37. Sen olasan parça tike olasan
38. Sen olasan bi deri bi gemik kalasan
39. Sesi kesile
40. Sesi söne
41. Soyi sopi kırıya
42. Tike tike olasan - Lime lime olasan
43. Yidiği yimek bırından gele
44. Yiyesen sıçmayasan

Şeyh Yahya Hayati Harranî Türbesi ve Camii

Tarihi Harran kenti surlarının kuzey-batısındaki mezarlık alanında bulunan cami ve türbe bir bütün halinde inşa edilmiş izlenimini verir. Ancak ilk önce türbenin buradaki mezarlık alanına yapıldığı, daha sonra güneyine bitişik olarak dört kubbeli bir cami ve doğusuna tek kubbeli bir mekânın eklendiği anlaşılır.

TÜRBE

Şeyh Yahya Hayati Harrani 7. yüzyılda yaşamış İslam Ulularındandır. Emevilerin Harran'da egemenlik kurmalarından az önce burası 7. yüzyılda bazı Arap Beyliklerinin idaresinde bulunmuştur. Şeyh Yahya Hayati Harrani'nin de bu Arap Beylikleri devrinde Harran'da yaşadığı ve türbesinin de 7. yüzyılda buraya yapıldığı tahmin edilir. Türbenin kitabesi yoktur.

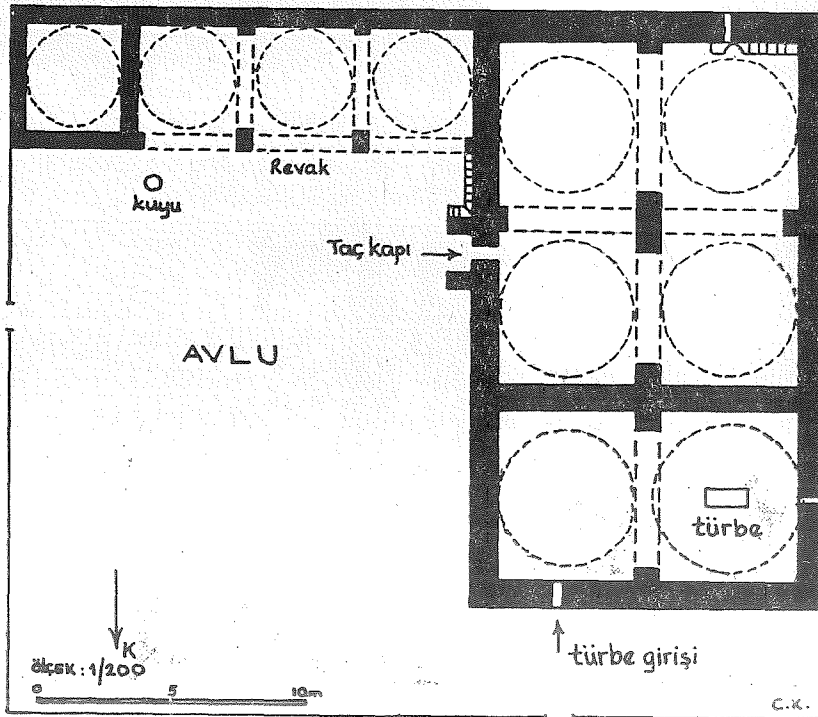
Evliya Çelebi Seyahatnamesinde türbeden şu şekilde bahseder: «Şeyh Yahya Hayati ziyareti Harran dibindedir. Kutublaşmış bir ulu sultandır ki Harran Kalesinin yakınında, çöl ta-

CİHAH KÜRKCÜOĞLU SANAT TARİHÇİSİ

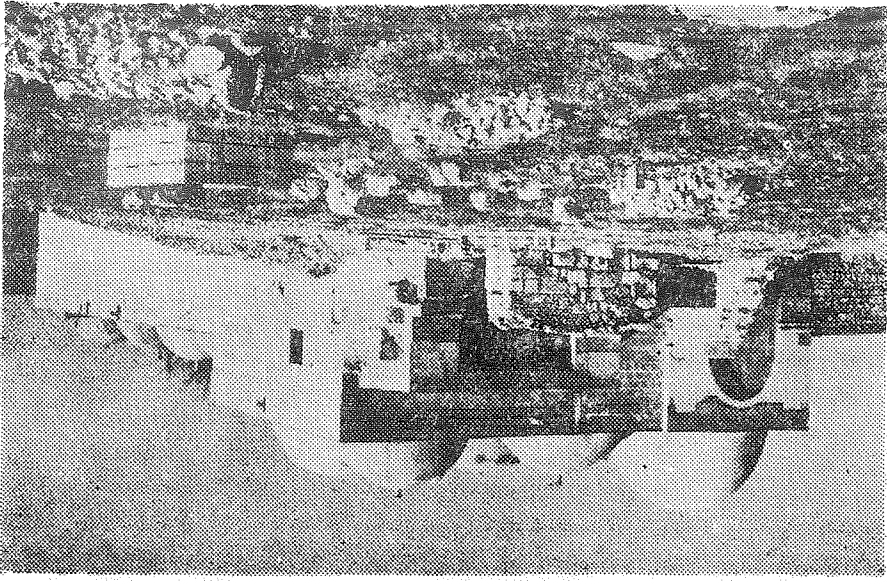
rafında, büyük bir kubbe içinde gömülmüştür. Çöl Arapları bu sultana çok inanırlar. Hatta Araplar arasında büyük bir mesele için birine yemin ettirmek icab etse tâ Basra, Lahsa, Umman, Cezayir ve Kurna'dan gelip bu sultan üzerine «Yahya Hayati'nin ruhu için» diye duvarına el vursa Tanrı adına and içmiş gibi tutarlar. Bu sultana Yahya Hayati demelerinin sebebi, bir seccade üzerinde selam halinde ve hayatta oturur gibi oturmasıdır.»

Türbe, 4 paye ve kemer üzerine oturmuş tromplu bir kubbeden ibarettir. Ortasında Şeyh Yahya Hayati Harrani'nin lahdi bulunur. Yapmış olduğumu incelemeden anladığımıza göre, türbenin kemre aralıkları önce açık olarak yapılmış, daha sonra doğusuna türbeyle bağlantılı olan ve türbenin girişi olarak kullanılan kubbeli kısım yapılırken kemer araları da örülmüş ve türbe kapalı duruma getirilmiştir.

ŞEYH YAHYA HAYATİ HARRANİ TÜRBE Sİ VE CAMİİ



Şeyh Yahya Hayatî Harranî türbesi ve camii



Harran, Şeyh Yahya Hayatî Harranî
Camii Güney - batıdan görünüşü. (Sol
tarafındaki Büyük kubbeli kısım türbe)

CAMİ

raslanmaz.

Kubbeyi taşıyan payelerin orta kısımlarındaki silmeler ve batı cephesindeki geometrik taş oymalı pencere dışında türbe ve doğusundaki kubbeli giriş kısmında başka bir süslemeye

Türbe ve türbenin doğusundaki giriş kısmının güneyine bitişik olarak yapılmıştır. Yaklaşık 12x11 m. boyutlarındaki iç mekânıyla 4 kubbelidir. Camiyi örten bu dört kubbe, yanlarda duvarlara, ortada ise dikdörtgen bir payeye oturur. Türbeyle Cami, sekizgen yıldızların sıra halinde oynunmuş olduğu Arapça kitabeli taş bir bölmeyle birbirinden ayrılmıştır.

Camiiye doğudaki taş kapıdan girilir. Kapının üstünde sonradan yeşil-

Camii avlusunun güneyine ve camiiye bitişik olarak yapılmış 4 kubbeli bir revak bulunur. Revakın doğuda ki kubbesinin kemer araları sonradan örülerek odaya dönüştürülmüştür. Revak cephesinde bulunan H. 1285 tarihli islami kitabe büyük bir ihtimalle caminin yapılış tarihine ait olmalıdır.

«Köy Camii» ne de örnek olacaktır. Harran'da daha sonraları inşa edilen yapılar da kullanılmaktadır. Bu durum, dan çıkılan bir merdivenle minber ve sade kesme taş mihrabın üzeri, sağ bir kubbeden ibarettir. Süslemesiz küçük sütuncuk ve üzerindeki minare, kare bir kaide üzerine oturmuş 4 kü-

7 MART 1919 DAN 11. NİSAN 1920'YE

İ. HALİL ÇELİK

İmparatorluk toprakları o günün kuvvetli devletleri arasında paylaşılırken Urfa'da İngilizlerin payına düşmüştü. Her devlet kendi payına düşen yerleri işgal ederken 7. Mart 1919 günü İngilizler de Urfa'ya girdiler.

Yerli işbirlikçileri ile beraber şehre hakim oldular. Sevr antlaşmasının imzalanması ile yerlerini 1 Kasım 1919 günü Fransızlara bıraktılar. Böylece Urfa işgalinin ikinci perdesi açılmış oldu. Fransızlar Urfa'ya hakim olan tepelere ve binalara yerleştiler. Bu arada yerlerini sağlamlaştırmak için şehrin ierî gelenleri ve söz sahibi kimseleri ile ilişki kurmak istediler. Ancak hiçbir Urfa'lı böyle bir işgal kuvvetine ne ilgi gösterdi ne de yüz verdi. Gizliden gizliye de onlara karşı direnme ve savaş plânları yapıyordu. Bu sırada imparatorluk ordusu birçok cephelerde yenilmiş ve erimiş olduğundan memleketine dönen eli silah tutabilecek çok az insan vardı. Dolayısıyla mücadeleni nağır yükü yaş-

lı, kadın ve çocukların üzerinde olacaktı. Yine Fransızların ihtiyacı olan maddeleri vermemek suretiyle de onları zor duruma sokmaya çalışılıyordu. Bu çalışmaları o gün düşünebilen söz ve yetki sahibi olan yaşlı Urfa'lılar ile maiyetindeki gençler yönetiyor ve yürütüyordu.

Savaşta lazım olacak ihtiyaç maddeleri ise teberra şeklinde halktan geliyordu. Bütün hazırlıklar ve plânlar tamamlandıktan sonra hücumla geçilmeye karar verilmişti. Kur'an-ı Kerim ve silah üzerine yemin edilerek, kurtuluncaya kadar savaşmak veya ölmek için söz verildi. 10 Nisan 1920 günü akşamı bütün hazırlıklar gözden geçirildi. Her şeyin eksiksiz olduğu görüldü. 11 Nisan günü hücumla karar verildi. Daha önce 7 Şubat 1920 tarihinde Urfa'lının verdiği ultimatom cevapsız kaldığı için 9 Şubat 1920 sabahı Urfa'lı çeteler tarafından Külaf-ı ve Tıfındır tepeleri elde edilmişti. 32 gün devam eden bu kanlı mücadelenin son günüydü 11 Nisan 1920.

Vaz geçemem bu elden
Güzeldir her güzelden
Değil mi, gönlüm yanık?
Urfalıyam ezelden...

7 Mart 1919 dan 11. Nisan 1920 ye

O Cumartesi sabahı Urfa'nın üzerine yeniden güneş doğmuştu. Ve Fransız işgal kuvveti bütün ağırlıklarını toplayarak Urfa'dan kaçmış ve Devleti ile beraber bir şehrin kahraman insanlarına boyun eğmişti. Halide Nusret Zorlutuna :

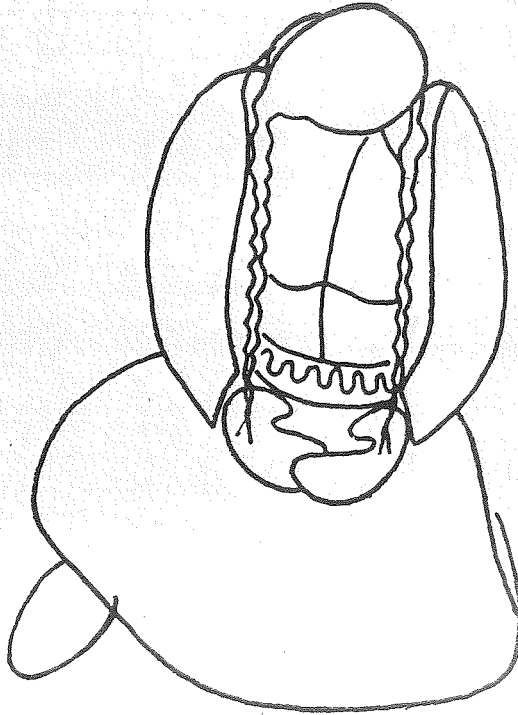
**Kahraman yatağı erler otağı
Bir eşi bulunmaz diyar bu Urfa
İç açar kırları bahçesi, bağı**

**Yılın her ayında bahar bu Urfa
mısralarıyla o günü anar. Yine M.**

Hulusi Kılıçarslan bir şiirinde şöyle der :

**Dağlarda uğuldar göklerde gürler
Yankılar dinmeden söyler o günü
Urfa'yı bir daha kükrer görürler
Her onbir Nisan'da anarken dünü**

Fransız kuvvetleri Şebeke dağında da bir mezarlık bırakarak zorla canlarını kurtarmaya çalıştılsa da komutanları Sajor'un başını da Urfa'lılara teslim ettiler.



HARRANA KASİDE

M. ATİLLA MARAŞ

Adını yeni doğan çocuklar bilir
Öğrenir önce ana sütünde

Oylum açan muhammedi gülleri
Bağında süstür bir al bir pembe

Karacadağdan bir kızgın sıcak
Alnını yakar ekin biçende

Yıkıntıdan kalan son anıtları
Ve yüce öykün tüm gönüllerde

Ebabil kuşları Babilî taşlar
Üstünde göktaş tam üstünde

Bereketli yağmuru ne de çok ister
Yağmur duâsıyla çömçe gelinle

Burnu hizmalım başı yazmalım
Eskir menengiç kendir gölgede

Çocuk ki sırtı nazar boncuklu
Kırılır çamur oynacağı yerde

Bir çift ceylan gözü avcı ağlatır
Patlayan çiftelerle seherde

Kaynatır kömürle yüzü döğünlü
Kaynar divan mangalda kahve

Boynunda deri kaplı hamaylı
Belinde kuşak acemden gelme

Alaca şafakta kentlere iner
Kervanında saman yüklü deveyle

Tüm gücü savunması Harran'dır
Şiirler yazar kamış kalemle

Ulu şair Nabi ordadır
Eyyubla beraber sabır içinde

Umut yüklü bulutları hep ister
Kuş gibi kuş gibi tez gelsin diye.

Şiir

NABİ'NİN GAZELİNİ TAHMİS

M. Hulusi KILIÇASLAN

Çırag-ı meclis-i vahdet, gül-i bağ-ı hüdadır bu
Tulûu âleme rahmet olan mihr-i vefadır bu
Saray-ı şahid-ı levlâkdır Tahtı ülâdır bu

Sakın terki edepten kûy-ı Mahbub-ı Hudadır bu
Nazar-ı gâh-ı ilâhidir makam-ı Mustafadır bu

Zuhur-ı ilm-ü adli cehlile zulmün helâkidir
Temevvüç gâh-ı esrar-ı ilahî kalb-i pâkidir
Cihan mecruh-ı şimşiri firak-ı zehr-i nakidir

Felekte mah-i nev Babüsselâmın sine çakidir
Anın kandilli cavza matlai nur-u ziyadır bu

Resul-ı müctebanın hâk-ı pâkidir hakikatte
Teferrüd eyliyen balay-ı evc-i sermediyette
Bulunmaz bukaî ahar bunun tek kadr-ü kiymette

Habibi Kibriyanın hab-ı gâhidir fazilette
Tefavvuk kerde-i Arşı Cenab-ı Kibriyadır bu

Bu hakin bab-ı feyzinde Melâik saf be saf sail
Bu hakin cevherinde mündemiçtir sırrı Cebraîl
Bu hakin aşkına olmaz gönülde masiva hâil

Bu hakin pertevinden oldu deycur-ı adem zail
Amadan açtı mevcudat çeşmin tutiyadır bu

Erem dersen HULUSİ Alem içre rifat-ı caha
Hulus ile kadem bas şah-ı kevneyne giden raha
Bu topraklarda mümkün mazhar olmak Rüyettullâha

Muraatı edep şartile gir NABİ bu dergâha
Mutafı kudsiyandır buseğâlu Enbiyadır bu

Urfa'lı şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (1)

MAHMUT KARAKAŞ

Nabi Hayr-abad'ı (1) H. 1117/M. 1705 yılında, yazmıştır. Eser; Şeyh attar'ın (2) yazdığı «İlahi-name»sindeki «Fahri Can ile padişahın kölesi» adlı hikâyenin tercümesidir. (3) Şimdiye kadar Hayr-abad hakkında ciddi bir araştırma yapılmamış (4), yalnız ismi zikredilerek çok kısa bir özet verilmiştir. Ziya Paşa (doğ. 1825/ölm. 1880) Harabat (5) ında, Hayr-abad'dan bir iki sayfa kadar nakletmiştir.

Nabi, bu eserini ömrünün sonlarına doğru kaleme almıştır. Hayr-abad, mesnevî tarzında yazılmış manzum bir hikâye olup, (Mef ulü/ Mefa ilün/fe ulün) veznindedir. Ahlâkî ve öğüt verici olan Hayr-abad, kısmen tercüme ve kısmen ilavedir. Şeyh Attar'dan tercüme edilen kısım ızdırabla bitmekte ve hikâyenin tamamının ancak dörtte birini teşkil etmektedir. Diğer kısmı, Nabi'nin kendi ilavesidir.

Hayr-abad her ne kadar zamanımızda şöret kazanmamış isede, Osmanlı devri mesnevîleri nin en meraklısı ve hareketlisi olmuştur. Hüsn-i aşk'ın yazılmasına sebep olmuş ve onun bir modeli durumuna geçmiştir. (6) Zamanına kadar yazılmış hikâyeler hep ayrılık ve hüznle biterken, Hayr-abad, vuslat ve sevinçle son bulmak, bu bakımdan da ayrı bir özellik taşımaktadır.

(1) — Bu isimde Hindistan'da birleşik eyaletlerde, Stipur bölgesinde bir şehirde bulunmak tadır. (İslâm Ansiklopedisi Cilt 5. sayfa 391)

(2) — Şeyh Attar, Farid al-Din Muhammed b. Abî Bekr İbrahim (doğ. 1119/ölm. 1193): İranlı şair ve mutasavvuttur. Nişapur'da doğmuştur. Eczacılıkla uğraştığından Attar lakabını almıştır. Haydar-Name, Mantıkül-Tayr, Tezkiret-ül-Evliya ve İlahi-Name gibi birçok eserleri vardır.

(3) — Büyük Türk Edebiyatı Tarihi. S. 462

(4) — İslâm Ansiklopedisi, Nabi Md. S. 6

(5) — Cilt 3 S. 138

(6) — Büyük Türk Edebiyatı Tarihi S. 462

Urfa'lı şair.Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (1)

MAHMUT KARAKAŞ

HAYR-ABAD'IN NUSHALARI

Hayr-abad'ın muhtelif kütüphanelerde birkaç nüshası mevcuttur.

1 — Ayasofya Kütüphanesi; Kayıt No. 3851/2 ebad; 212x125 mm. talik yazı. Yaprak sayısı: 47 b-100 b Her sayfada 19 satır. Cl, szb: Kırmızı, kt: Krem rengi filiganlı venedik ct: Siyah meşin, şemse köşebenet ve zencirekli, (la) da 1. Mahmut'un vakıf mührü Mustafa Tahir'in tescil kaydı ve mührü bulunmaktadır. (Ankara Milli Kütüphane M.F.A. (A) 678)

2 — Köprülü Kütüphanesi: (Fazıl Ahmet Paşa kısmı): Kayıt no. 264/3 ebad: 217x135 mm. istinsah tarihi : H. 1135 (Ankara Milli Kütüphane M.F.A. (A) 1601)

3 — Halet Efendi Molla Haki (Süleyman V. Kütüphanesi) Kayıt no. 106 ebad: 200x135 mm. İstinsah tarihi: H. 1135 (Ankara Milli Kütüphane M.F.A. (A) 3369)

4 — Pertev Paşa (Selimiye) Millet Kütüphanesi : Kayıt no. 419/1 ebad : 200x137 mm. (Ankara Milli Kütüphane M.F.A. (A) 4438)

5 — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Aharlı kağıt, ebad: 294x170 mm. tahminen XVIII. asır. Kırmızı deri cilt (7)

6 — Topkapı Sarayı müzesi Kütüphanesi: Aharlı kağıt, ebad : 210x135 mm. H. 118/ M. 1706-7 de istinsah delimişi (8)

7 — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Aharlı kağıt, ebad: 210x140 mm. XVIII. asırda istinsah edilmiş. (9)

8 — Topkapı Sarayı Kütüphanesi: aharlı kağıt, ebad: 215x140 mm. nesih yazı XVIII. asırda kopya edilmiş. (10)

(7) — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu C. 2 S. 254

(8) — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu C. 2 S. 256

(9) — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu C. 2 S. 266

(10) — Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu C. 2 S. 355

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER (1)

M. EMİN ERGİN

KOYUNLAR KUZLIYANDA
YARALAR SIZLIYANDA
BEN SENİ NERDE BULIM
GÖYNÜM ARZULIYANDA

SEHERİN BU VAHTINDA
YAR YATIYI TAHTINDA
BAŞIMDAN NELER GEÇTİ
BU CAHILLIH VAHTIMDA

USTAMBULDA Bİ ODA
AY GİRİYOR BULIDA
BEN BELE YARI NEDİM
GİDE BENİ UNIDA

SEHERDE GİRDİM BAĞA
GÜL SARILMIŞ YARPAĞA
SEN ORDA BEN BIRADA
NASIL GİRİM TORPAĞA

KALA ALTI MAĞARA
İPEK SERDİM DARAGA
BEN DEDİM YAHİN OLSUN
FELEK SALDI İRAĞA

KINIFİREM SAHSIDA
DALI SALLANIR SUDA
İNŞALLAH KAVUŞURİH
YARIN GECE YASSIDA

HÜVEGİN YOLLARINDA
ÇİMEYDİM GÖLLERİNDE
Bİ ÇİFT PAZVENT OLAYDIM
O YARIN KOLLARINDA

YARI YOLDA
KİM GÖRDİ YARI YOLDA
YAR GİTTİ MENZİL ALDI
BEN KALDIM YARI YOLDA

BI DAĞLAR ATILANDA
GÜNAHLAR DARTILANDA
MEVLAM BENİ AFFEYLE
MEYDANA ATILAND A

KIRMIZI GÜL BARANDA
FİTİL İŞLER YARAMDA
KAFİR İMANA GELDİ
BEN SİYE YALVARAND A

URFA'DAN DERLENMİŞ

MANİLER (1)

BIRECİK KARŞIYAHA
ÖLDÜRDİY BAHA BAHA
YOHMU BIRDA MÜSÜRMAN
ELİ ELİME TAHA

SEHERDEN GİRDİM BAĞA
GÜL SARILMIŞ YARPAĞA
MIRAZINI ALMIYAN
NASIL GİRER TORPAĞA

KIZIN ADI ANZILHA
ATAŞI DÜŞTİ HAHA
AĞ SAYAY ÇAMIR OLMİŞ
GEL BİZİM GÖLDE YAHA

ATAŞ KOYDIM MANGALA
KUŞLAR KONMIŞ ÇANGALA
SEN ORDA BEN BIRADA
NASIL BENDE CAN KALA

PEŞTİMAL İŞLE YOLLA
UCUN GÜMÜŞLE YOLLA
İÇİNE ÜÇ ALMA KOY
BİRİNİ DİŞLE YOLLA

GİDERSEY UĞUR OLA
HERGÜN Bİ MEKTUP YOLLA
BAŞKA Bİ YAR SEVERSEY
İKİ GÖZİY KÖR OLA

YARI YOLLADIM YOLA
HAKKA AMANAT OLA
GÜNEŞ VURIR KARARDIR
AZACIH BULUD OLA

AĞLAMA NAÇAR AĞLAMA
GÜNDÜR GEÇER AĞLAMA
BU KAPİ ÖRTEN MEVLAM
Bİ GÜN AÇAR AĞLAMA

ARAHÇINI TORAMA
Bİ OH VURDİ YARAMA
MADAM TEBİB DEĞİLDİ
NİYE BAHTİ YARAMA

ENDİM HAVUZ BAŞINA
SABİN KOYDIM DAŞINA
SEVDA NEDİR BİLMEZDİM
SEN GETİRDİY BAŞIMA

NOT : Maniler son mısralarına göre sıralanmıştır.

Küçük büyük her sanat seven, müzik ve şiir seven Urfa'lının tanıdığı bir isim. NEZİHE. Şaire Yaşar Nezihe Hanım'ın hayatını «FERYATLARIM» adlı eseri ile beraber okuyucularımıza sunacağız. Feryatlarımız Rıfat Necdet hazırlamış. İstanbul'da 1928 yılında Sebat matbasında basılmış olan kitabı HARRAN Okuyucuları için M. Yaşar UĞUR yayına hazırladı.

YAŞAR NEZİHE HANIM
Hayatı ve Eseri

— BİR MUKADDİME —

Yayına hazırlayan
M. Yaşar UĞUR

Karlı ve fırtınalı bir gecede dünyaya gelen şaireyi, karlı ve fırtınalı bir gecede ziyarete gitmiştim.

Önümüzde bir Şiryan-ı, Iızdırıp halinde uzayıp giden loş, ıssız sokaklardan serseri rüzgara tabi hazan di de yapraklar gibi geçtim.

Başımın üstündeki boşluk ile, karşında siyah servilerin haşiyet saldığı yokluk arasında muallakta bulunduğumu duyuyor, içimde bir sükutun ağırlığını taşıyordum.

Önü harabazar, arkası mezar olan «Gamhane»ye geldim. Şaire, elem ve matemleriyle başbaşa kaldığı, göz yaşlarını gömdüyü yuvasına, nagh-zuhur bir zairin vürudunu biraz hayret ve biraz da memnuniyetle karşıladı. Hayret ediyordu; çünkü kendisi ile -bir an bile olsun- teşriki hissiyat-ı elem edilebileceğini katıyyen hatırdan silmiştir. Memnundu; bahtı kadar kara saydığı bu günde benden belk. bir hesse-i teselliyat alacaktı.

Maişetin mecbur ve mahkum-ı sükut ettiği kalem yerine iğne kullanan eli bugün beyaz bir gergef üstünde pek güçlkle hareket ediyordu. İğnesini son defa kumaşa batırıp bıraktı ve başını ağır ağır kaldırarak :

— İşte benim hayattan nasibim... Artık eskisi gibi gözlerim de görmüyor, dedi ve sac mangalın bakiye-i muh teviyatı olan kıvılcımları karıştırmaya başladı :

— Bakınız bunlarda benim ömrüm gibi ihtizar anları yaşıyor, biraz sonra sönüp kül olacak fakat ya ben?... Evet ben, bu ızdırıp ve mahrumiyetler içinde kim bilir daha ne kadar çırpınıp duracağım. Yüzüne dikkat ettim iki damla yaş yanaklarına doğru iniyordu.

— Ağlıyormusunuz?

—

YAŞAR NEZİHE HANIM (1)

Yayına hazırlayan:
M. Yaşar UĞUR

O dakika odaya hakim olan sükuna dışarıda uğuldayan fırtınanın hırçın ışıkları karşı geldi. Şimdi şaire pencereden dışarıyı seyrediyordu. Onu bir kat daha müteessi etmemek için sözü başka bir vadiye nakil etmek istedim. Muhatabım maksadımı anladı, dedi ki:

— Vakıa derd dinlemek güçtür. Fakat ne yapayım... Feryat etmediğim zaman ıstırabın beni demir pençesi altında daha ziyade ezdiğini, inlettğini hissediyorum. Evet, ben çok bedbaht bir kadını ve biliyorum ki:

**Bi baht olanın bağına bir katresi düşmez
Baran yerine dür-ü güher yağsa semâdan**

Fakat sizi... Sizi ne için derdlerime iştirak ettirmek suretiyle müeessir kılayım. Buna benim hiç, hiç hakkım yok...

Ol kalbinde mütemadiyen söylemek ihtiyacını duymasını rağmen şimdi birden bire sükutu tercih etti, ben den söz bekliyordu. Kendisine yeni yazılarını sordum. Acı acı güldü ilave etti:

— Artık yazmıyorum, yazamıyorum ve bu vaziyette iken ne ve nasıl yazayım siz söyleyiniz Allah aşkına... Şimdiye kadar karaladığım şeyler de şurada burada, metrük perişan bir halde... Şaire ayağa kalktı masanın üstündeki bir yığın evrak-ı perişanı önüne döktü.

— İşte kalemin sermayesi...

Müsveddeler, gazete maktualeri ve mecmuaalardan ibaret olan bu evrak arasında kendisinin epeyce evvel

alınmış bir fotoğrafisi bulunuyordu. Ricam üzerine arkasına irticalen şu kıtayı yazdı:

**Kalb-i milletten siler devran benim de
ismimi**

**Bari sen yâd et temaşa ettikçe resmimi
Ruhumda bir Fatihâ ihdasıdır tek mil
ricam
Hâke kalb eyler ecel elbette bir gün
sicismi**

— Size bu günün bir hatırası olsun. Fakat bakınız feleket insanı ne kadar değiştiriyor.

Ben bu evrakı büyük bir alaka derin bir haz ile karıştırdım sonra anı bir düşünce ile teklif ettim: Yeni ve gayri matbu şiirleriniz bir kitap halinde tab ve neşir edilse iyi olmaz mı? Bilmem ki siz nasıl düşünürsünüz. Şaire sözlerimden memnun kaldığını anlatmak isteyen bir vaziyetle:

— Nasıl isterseniz... Yalnız bu yazılar benim, bir demir kafes içindeki kuş helecanı ile çırpınan -yaralı kalbimin feryatlarıdır. Emin olunuz ki ben her satırını göz yaşları arasında yazdım. Kitaba bu namı verirsiniz matemlerine hürmet ve beni çok memnun edersiniz dedi.

İşte «FERYATLARIM» edebiyatımıza hizmet ve sahibesine muavenat maksadı dahilinde ve bu suretle kisve-i tab'a büründü.

(Devam Edecek)

ŞİH MAKSUT

M. ADİL OYMAK

Gece karanlığında ürken bir at. Attan düşen komutan hırsla yerden kalkarken atını ürküten şahsı görür ve şiddetle tokatlar. Adam durumunu hiç bozmadan

— Allah seni Mısır'a sultan etsin, der.

Kızgın komutan bu sözün bile tam farkında değildir. Yine atına biner gider. Ve adam da yine işine devam eder. İş yolları temizlemektir. Çocuğun, hastanın, ihtiyarın ve garibin ayağı deymesin diye daima yolları temizler. İşte böyle bir gecede atını ürküttüğü komutandan dayak yer. Fakat gönül hoşluğuyla da «Allah seni Mısır'a sultan etsin» diyerek dua eder.

Aradan seneler geçer komutan savaş görür, rütbe alır, ilerler ve Mısır'a sultan olur. Kulağında, zihninde, gönlünde o dua yeniden canlanır. Düşünür hayal eder ve o geceyi o adamı hatırlar. İçine ateş düşer. Gidip dua sahibini görmek, konuşmak ve helallaşmak ister. Düşer yola Urfa'ya gelir, o günkü gibi arar, sorar izini bulur. O adam derler «İşte öyle yolları temizleye temizleye günlerini bitirdi ömrünü tamamladı» o kimsesizi şu karşı kalenin arkasındaki dağa gömdüler bir garip mezarda yatar adı da MAK-SUT du» derler. «ŞİH MAKSUT»

Sultan gider mezarında boyun eğder. Halini sunar, af diler. Üzerine de kubbesi göğe açık güzel bir türbe ve mescit yaptırır. Halen sağlam ve ayakta durur bir binadır. Yanında da üç beş garip mezarı daha yer bulmuştur. Urfa'lılar tatil günlerinde onun etrafında kümelenir dinlenirler. Bugün şehir de oraya ulaşmış durumdadır.

URFA AĞZI

SÖZLÜĞÜ (1)

M. EMİN ERGİN

ABDAL : Aşık, gamsız, meczup

Bî dalda beş gülüm var
Naçaram müşkülüm var
Yar beni abdal etti
Elimde keşkülüm var

ABDESHANA : Tuvalet, kenef (Bak :
Çeşme)

ACEP : Acaba

Al eline kalemi
Yaz başına geleni
Acep nere gömerler
Yar yoluna öleni
Yolladım yola seni
Yollar yormiya seni
Acep o gün olırmı
Bî daha görem seni

ACIH : Azıcık, biraz (Bak: Azacılı)

AĞ : Yaka kenarı

AĞA : Büyük kardeş (erkek) ağabey

patron (bey ve efendi gibi bir
ünvan)

Ağasız
Hızmeker biz ağa siz
Ölürse kullar ölsün
Kul kalmasın ağasız

AĞABANI : Başa örtülen beyaz renk-
li bî rörtü

AĞBATI : Darısı

AĞCIL : Ağarmış, ağarmış renk

AĞE (e uzun okunur) : Ağa «Ağa» nın

hitap şekli iltifat makamında
küçüklere de söylenir.

AĞI : Ağu, zehir (Mecazen; Pek tuzlu)

AĞIZ : Koyun, keçi, inek gibi eti yeni-

len sütü içilen hayvanların do-
ğurma akabinde alınan koyu

sütler. İlk ağız: Bir yılda bir-
kaç defa ürün veren bitkilerin

ilk mahsulleri

AHA : İşte

AHIRMAH : Balğamlı tükürmek

AHIRI : En son, sonrası, neticede

Bî demde

Yaram sızlar bu demde

Mevlam bizi affeyle

Ahır nefes son demde

AHIRVEN : Tabakhanede, derilerin

kireşlenmek üzere ko-
nulduğu yer, çukur.

AHITMA : 1 — Atın alından burnu-
na kadar uzanan beyazlık.
2 — Kadınların tepelikle
rinde (Bu kelimeye bakı-
nız) bulunan altın süs eş-
yası. 3 — Topaç'ın ip üze-
rinde sarkıtılarak oynan-
ması.

AHŞAM : Akşam

Ahşamlar oldu gene

Çıralar yandı gene

Ay üzlüm ceylan gözlüm

Aklıma düştü gene

URFADAN DERLENMİŞ HİKAYELER : 1

ŞADE BÜLBÜL -I-

MUSANNİFİN BİRİ

Bi varmış bi yokmuş Allah'ın kulı çıkmış. Evel zaman içinde bi padşah varmış, bi padşahın da üç oğlu varmış. Padşah cüm'e namazı kılınah üçün bi camı yaptıрмаğı kafasına koymuş. Cüm'eden cüm'eye bi camı yaptırmış. Her camı bitende padşah ta cüm'e namazına gidilmiş. Feketim ki her camıya gidende bi adam öğine çıhıp: «padşahım, Allah herli êtsin, camı çok hoş olmuş, yalavuz bi şeyi eksik»deyimiş. Padşah ta bi söze hulanıp, namazdan soyra camıyı yıhtırmış. Sonında Mısırdan adamlar getittiri, camıyı ikinci cüm'e namazına yetiştirilir. Padşah üç oğlmdan barabar camıya geli, namazdan soyra adam gene geli, gene aynı sözleri söyliyene çig oğlanlar adamı tutılar: «Söle bahım, bi camının neresi eksik?» deyişler. Adam da, «Şade bilbili eksik» deyî. Padşah bi söze çoh sıhılı, heste olup yatağa düşî. Oğlanlar: «baba sen heç merak etme biz gidah, nederih, ederih Şade bilbili siye getirrih» deyişler. Herbiri bi heybe altın alılar, yola tı ay yol gidiler. Üç yolın çatına geldüşiler. Çoğ gidiler, az gidiler, beş-aliler. Bahılar bi büyük daş, üzinde de ya-bi yol gösteri gidilir, belkim gelinir, zılar var. Bi yol gösteri gidilir gelinir, bi yol gösteri, gidilir, hiç gelinmez. Büyük oğlan birinci yola, ortanca oğlan ikinci yola, küçük oğlan üçüncü yola vurıp, savışıp gidiler.

KÜÇİĞİ az gider çoğ gider, bi bahçalıh yere rasgelir, su başında durır, atını bağlar, otırır, çihnını aacr,

yimeğini yir, yatar. Bi de gözünü açıp bahar ki bi daş üstine geli. Gözünü gezdirir. Bi de bahar ki bi ev var, yanında da bi kız durî. Aya güne doğma ben doğum deyî, ele ki gözzel. Oğlan: «Bacım benden ne istisen, biye niye daş atisan?» deye sorır. Kız: «Kardaşım birda ne gezisen, birdan ne in geçer ne cin. Bıra bayaz devin melmeketidir» der. Oğlan kıza: «beni yanıya alabilirmisen?» der, kız bi ip sallır, oğlanı yanına çeker. Oğlan ha otıdı, ha otırmadı, bi de bahar ki dev geli. Tozı dumana katmış. Oğlan deve deyî ki: «Bayaz dev, ben seni nerde arıdım, nerde buldım. Sen heç mısafır nedir bilmez misen, ben bi gece mısafıram, yarın beni ne yapısan yap. «Sebbehten kahılar. Oğlan kılıncını çekî dev yerden girmi batman bi daş alî. Dev: «evel ben mi atım, yohsa sen mi?» deyî. Oğlan «sen at» deye coğap veri. Dev girmi batman daşı atı, oğlan sinî, daş gidî bi divarı yihî. Oğlan kılıcım savurt, devi öldiri. Bırnını kulağını kesi, torbasına koyî. Kızdan o gece beraber kalılar, vahıt geçirmağ üçün altın tepside tazıdan davşan oynadılar. Yuhuları geldi, oğlan kılıncını çekti, mabenlerine kodı, yattılar. Sebbehten kahtılar, kız oğlana bi çihın hezırladı. Oğlana: «Gel bi yola getmahtan vazgeç, gettiği yolda kırmızı devin melmeketi vardır.» dedi. Oğlan dinnemedi, yola çıktı, aynı eskisi kimin kırmızı devi de öldirdi, bırnını

URFADAN DERLENMİŞ HİKAYELER : 1

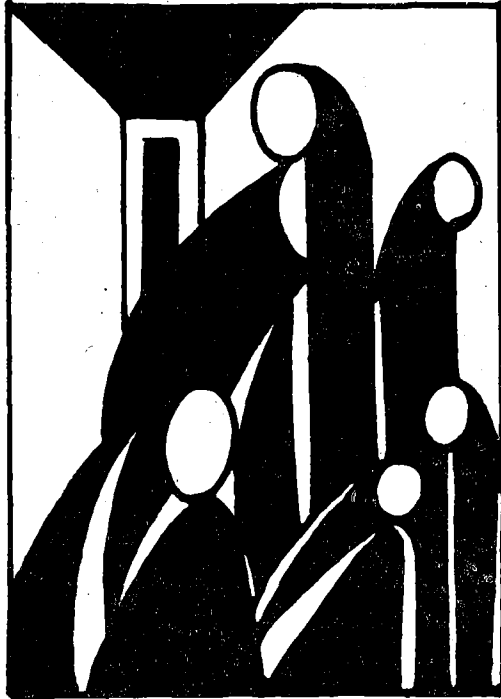
ŞADE BÜLBÜL -I - (devamı)

MUSANNİFİN BİRİ

kulağını kesti, torbasına kodı. Kırmızı devin de yanında bi kız vardı. O gece oğlandan altın tepsi içinde tazıdan ceyran oynattılar. Oğlan gene kılıcı çekip mabenlerine kodı, yattılar. Sebehnen o kız da bi çihın hezırladı, oğlana evvelki kız kimin: Bı yola gel getme, bı yolın üzerinde kara devin melmeketi var» dedi. Oğlan gene dinmedi. Yola çıktı. Evvelkiler kimin kara devi de öldirdi. Bırnını, kulağını kesti, torbasına kodı. Eksilıh bı ya o devin de yanında bi kız vardı. O gece de orda kaldı. Gece altın tepsi için-

de sıçandan pisik oynattılar. Sebehnen kahtılar, kız dedi ki: «Şade bilbil bizden epeyce yırahtır, dev heç o terefe getmezdi, gel sen de getme», Feket oğlan gene dinnemedi başını aldı, yola çıktı, az getti, çoğ getti. Beş altı ay yol getti. Sonında Şade bilbin melmeketine vardı. Sordı, suval etti, Şade Bilbil'in padşahın serayında olduğın öğrendi. Getti, bi kerinin evine mihman oldu.

(Devamı VAR)



KİTAPLARDA

URFA (1)

M. EMİN ERGİN

SORU : Kâmrân Şerif. : İhsan Saru (Eğitim Hizmetinde Elli Yıl) (İstanbul 1970. Milli Bakanlığı Basımevi. 30-56. s.

İhsan Şerif Saru 1893 yılında İkinci Abdülhamit'in idaresini devirmek gayesiyle, ta Sultan Aziz devrinde kurulmuş olan «Yeni Osmanlılar» cemiyetinin bir üyesi olması hesabıyla cemiyet dağıtılmış ve üyeleri de 1896 yılında çeşitli yerlere sürgün yapıldı o zamanın deyimiyle «İlkamete memur» edilmiş, Urfa'ya öğretmen olarak sürülmüştü.

İhsan Şerif'in oğlu olan Kâmrân Şerif Saru 12 yıllık sürgün hayatını kitapta şöyle anlatmaktadır.

«İhsan Şerif Urfa'ya gittiği tarihte otuz yaşında idi. Urfa'ya, Rüşdiye okulu Başöğretmenliğine atanması uygun görüldü. Yeni ortama uymakta bazı sıkıntılar çekildi. Bütün aile efradı «Urfa çıbanı» dedikleri Doğuya mahsus çıbanlar çıkardılar. Babamla annemin ellerinde ayaklarında çıktı ve nisbeten hafif geçti.

İhsan Şerif'in resmi hayatında 1902 yılında kendine ümit ve cesaret verecek bir değişiklik oldu. Eski rüşdiye okulu, iki sınıf eklenerek beş sene idadi okulu derecesine yükseltildi. O devrin lisesi demek olan idadi mektepleri tam olarak dört sınıftı ve böyle dört sınıflık bir idadi Vilayet Merkezi olan Halep'te vardı.

İhsan Şerif oranın bilgili şahsiyetlerinden kuvvetli bir kadro ile öğre-

time başladı. Din bilgisi ve arapçayı Hoca Abdurrahman Efendi, Farsça ve ahlak dersini Mısır'ın Cami-ül Ezherinde okumuş mutasavvıf ve şair Saf-fet efendi (Sonradan Urfa mebusu olan Kemalettin Yetkin) güzel yazıyı o dolayların ünlü hattatı Ahmet Vefik Bey veriyordu.

Mutassarıf Ethem Bey zamanında şehrin dışında yaptırdığı hastahannenin inşasına ve bir ayak önce bitirilmesine nezaret işine, yaz tatili esnasında, onu memur etti. İhsan Şerif yerlilerin «Postal» dedikleri kırmızı yumuşak deriden yapılmış hafif çarık-ları ayağına geçirip kızgın ağustos güneşinin altında canla başla çalışarak hastahannenin kısa bir zamanda hizmete açılmasına gayret etmişti. İstanbul'dan Ralidis Efendi isminde genç bir Rum operatör getirtilerek Urfa'da ilk defa birçok fitık ameliyatı yapılmıştı.

İstanbul'dan gelen iki telgraf evdekileri çılgına döndürmüştü. Ağabeyim Osman Vasfi ile babamın Urfa idadisinden mezun bir öğrencisi Meşrutiyet ilan edildiğini müjdeliyerek bizi tebrik ediyorlardı. Meşrutiyenin ilanından iki yıl önce İhsan Şerif Urfa'nın dışarı Mahalle denilen semtinde ve Karaköprü'ye giden şose üzerinde, fazlaca borçla yaptırdığı üç katlı, taş oymalı, güzel bir evi ve başka neyi varsa hepsini satması için, Küstünunuoğlu Ömer isminde güvendiği bir dostuna bırakarak on iki yıldan beri beraber yaşadığı insanlarla vedalaşıp karısı ve çocuğu ile birlikte Urfa'dan ayrıldı.»

AYIN TARİHİ

Osman Güzelgöz

Diyarbakır Üniversitesine bağlı olarak öğretim yapacak olan Urfa Ziraat Fakültesi geçici öğrenim binası hazır hale getirilerek tabelası asıldı. Uzun süredir kurulmuş ve faaliyete geçme çalışmaları sürdürülen Fakülte kendi binası tamamlanıncaya kadar eski kız Enstitüsü binasında öğretim yapacak.

Millet Meclisi Bütçe Plan Komisyonundaki Akademik Kadro Kanununun Mecliste görüşülerek yasalaşması halinde Urfa Ziraat Fakültesi bu yıl öğretime başlayabilecektir.

* * *

Eski Edessa Şehri kalıntıları üzerinde gecekondur yapımının önlenmesi ve bölgenin turistik saha haline getirilmesi için geçtiğimiz ay içerisinde yoğun çalışmalar yapıldı.

Müze Müdürlüğünün girişimleri sonucunda Vali Muavini Yaşar Tok başkanlığında oluşturulan bir inceleme kurulu adı geçen yerlerde çeşitli incelemeler yapmış, bu incelemeler sonucunda; Yakubiye Mahallesinin Mançe'nin Deresi, Dedé'nin Sarnıcı Deresi, Kalkan Dağı ve Kırk Mağara, Eyubiyeye Mahallesinin Meligin Eyvanı ve Şih Mes'ut semtleri eski eser ve Turizm hizmetlerine açılacak sahalara olarak belirlenerek bu sahalarda her türlü gecekondur yapımı, kazı işleri, onarım, inşaat, tesisat, sondaj çalış-

maları ve tahriplerine neden olabilecek her türlü zararlı çalışmalar yasaklanmıştır.

* * *

Urfa Valisi Erol Tuncel Ziraat Fakültesi çalışmalarında Harran Üniversitesi Kurma Derneğine çeşitli yardımlar ve destek sağlanması için vilayette bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıya katılan banka müdürleri, siyasi parti il başkanları, Ticaret ve sanayi odaları başkanları, Harran Üniversitesi Kurum Derneği Başkanı ve basın mensupları yapılacak yardımlar ve sağlanacak destek konularında çeşitli önerilerde bulundular. Bu toplantıda alınan kararlardan sonra Harran Üniversitesi Kurma Derneği 10 Nisan'da Halk Eğitim Merkezinde Ziraat Fakültesinin önemi hakkında bir seminer düzenlendiğini açıkladı. Urfa Ziraat Fakültesi Dekan yardımcısı Profesör İsmet Baysal'ın konuşmacı olarak katılacağı 10 Nisan Salı günü saat 15'teki seminere tüm Urfalılar davet edildi...

* * *

Halepli Bahçe mevkiinin batı kesiminde bir inşaat temelinde takriben bir yıl önce Müze Müdürlüğü tarafından bulunduğu tesbit edilen ve Geç Bizans Dönemine ait soylulardan birinin mezarı olduğu belirlenen bir lahit geçtiğimiz haftalar içerisinde etrafı kazılarak çıkarılmış ve Müze Müdürlüğü binasına getirilmiştir...

URFA FOLKLORUNDA

DÜĞÜN

M. Emin Ergin

ISTEME ADRESİ:
HARRAN Kitabevi URFA

UMUD

Kundura Mağazası
Bütün çeşitlerle
Emrinizdedir
SARAYÖNÜ — CEMAL AKILLI

İNAL

Fotoğraf Stüdyosu

Hanif İnal

YETKİN PASAJI URFA

AS URFA

TLF: 16 16

URFA

HACI BOZAN OĞULLARI

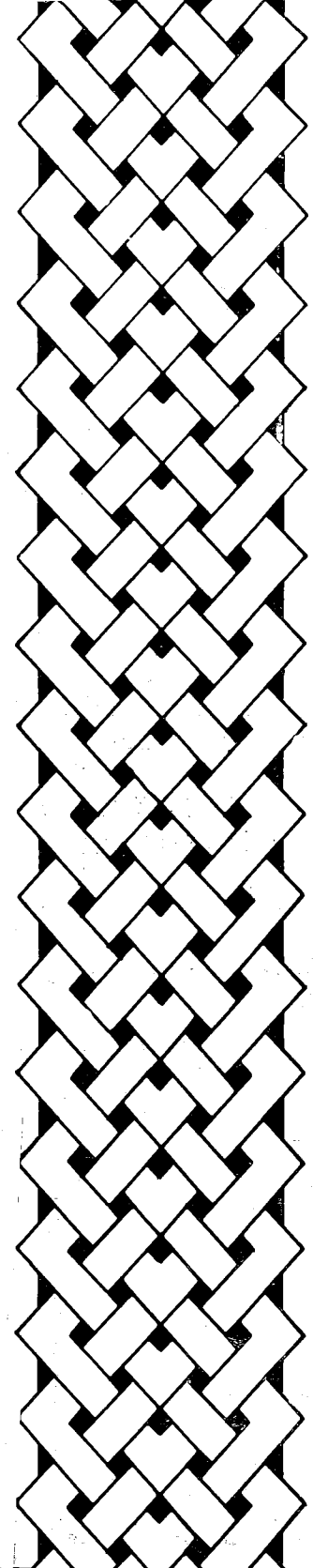
**Her türlü kebab
ve yemek çeşitleriyle
Hizmetinizdedir.**

**Urfa'nın Mutfak
çeşitleri ve
Tatlıları ile
HACI BOZANOĞULLARI..**

Laleli - İSTANBUL

Harman

Kültür ve Folklor Dergisi



MA

19

2

ESER MOBİLYA
SİPARİŞLERİNİZ VE
ZEVKİNİZE GÖRE

MOBİLYA

Mehmet Karakuş

Adres : Beyaz Sokak URFA

EDESSA

FOTOĞRAF
MALZEMELERİ

Adres : Stadyum karşısı

TLF: 40 95

URFA

BUTİK EMRE

KADIN ERKEK VE
ÇOCUK GİYİMİNDE

Tek İsim

Adres : Sarayönü Cad. No. 63

Tlf : 29 48

HOTEL KAPAKLI

- * Her Odada Banyo
- * Günün her saatinde sıcak su
- * Sabah kahvaltısı ve itinalı servis

Mür : 14 30 - 20 16

Sarayönü Cad. URFA

Harran

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

*

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

*

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

*

MAYIS 1979

SAYI : 2

*

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

ABONE : Yıllık 120 TL.

: Yurtdışı 240 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi

İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF: 37 97

URFA

Harran'dan

Bu sayıda yine Urfa manilerini ve kargışlarını sunmaya devam ediyoruz. Dilinizden düşürmeyeceğiniz ANEY Şiirini Mehmet ATILLA'dan okuyacaksınız.

Yeni bir çalışmasıyla sanat tarihçimiz Cihat Kürkçüoğlu bu konuda kaynak sayılabilecek Harran Ulu Camii'ni hazırladı.

Şaire NEZİHE Hanım'ın şiirlerini ve gazellerini de yayınlamaya başlıyoruz. Saygılarımızla...

BU SAYIDA : Urfalı Bilginler/HARRAN. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Urfa/İ. Halil ÇELİK. Urfa Folklorunda Kargış/S. Adil GİRAY-Harran Ulu Camii/Cihat KÜRKÇÜOĞLU. Şiir/Mahmut Şevket AKKAYA Şiir/Mehmet Atilla MARAŞ Nabi'nin Hayrabad adlı Eseri Hakkında/Mahmut KARAKAŞ. Urfa'dan Derlenmiş Maniler/M. Emin ERGİN. Urfa'da Takılar/Mehmet URFALI. Yaşar Nezihe Hanım/M. Yaşar UĞUR. Urfa Ağzı Sözlüğü/M. Emin ERGİN. Şade Bül-bül/Musannıfın BİRİ. Kitaplarda Urfa/M. Emin ERGİN. Nisan Ayında Urfa/Osman GÜZELGÖZ.

HARRAN

URFA'DA YETİŞMİŞ BİLGİNLER : 2

ABDÜLKADİR B. ABDULLAH EL-HAFİZ EBU MUHAMMED EL REHAVİ

(1141-1215) Urfa'da doğdu. Hadis-bilimi ile uğraşmıştır. Bu konuda yaptığı çalışmalarla dikkati çekmiş ve «Cezire Muhaddis'lerinden» sayılır. Hadis hafızlarından ders almıştır.

Çeşitli bilim merkezlerinde ders aldıktan sonra Urfa'ya geri dönmüştür. Hadis bilimine dair 40 dan fazla eseri vardır.

SÜLEYMAN B. ÖMER B. SALEM B. EL-MEŞET EL-HARRANİ CEMAL-LEDDİN EBU EL-REBİ EL-HANBELİ.

(? -1225) Bu bilgin dilbilgisi, itikat ve usul üzerinde çalışmıştır. Bu konularda birçok eserler vermiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır :

- 1 — İtikat ehli Harran
- 2 — El-Raciñ fil-Usul
- 3 — Sarf El-İltibas'en Bedaatün Kıraat ül-Ahmas
- 4 — Nefi El Afet en Ayat El-Sıfat

ABDÜLLATİF B. ABDURRAHMAN B. ALİ B. NASİR EL-HARRANİ EBU FEREC

(? -1273) Harranlı hadisçilerdendir. Hadis ilminde birçok çalışmaları olup hadise dair eserler vermiştir. Eserlerinden birkaçı şunlardır:

- 1 — Sebaiyat-ül -Necib
- 2 — Semanniyet-ül-Necib

EL HARRANİ EBU İSHAK İBRAHİM B. SİNAN B. SABİT B. KURRA İBNİ MERVAN İBN-İ SABİT EL HARRANİ

(? -946) Harranlı sabiilerdendir.

Meşhur doktor olup Harran'dan Bağdad'a gitmiş ve orada vefat etmiştir.

Eserlerinden birkaçı şunlardır :

- 1 — Zübdetül-Hikem Mineñ Hikmeti
- 2 — Abrazu kitab-el-Macesti
- 3 — Tefsirül-Makalet ül Ula-Min el-Mahrutat.
- 4 — Kitab-el-Alat El-Zilal
- 5 — Kitaber-Rühame
- 6 — El-Nuhbet-ül Hükmiye

EL ŞEYH ÖMER B. MUHAMMED EL-REHAVİ

(? -1703) Urfa'da doğmuş olup büyük Kurra'lardandır. Aynı zamanda belâğati çok güzel olan vaizlerdendir. 1703 sıralarında vefat etmiştir. Yazdığı eserlerden birçokları elimizde olmayıp ancak 1694 yılında tamamlamış olduğu «Mıknatis-el Ulum» adlı eseri mevcuttur.

EL-HARRANİ AHMED B. HAMDAN B. ŞEBİB B. HAMDAN B. MAHMUD EL- HARRANİ NECMEDDİN EBU ABDULLAH EL-NEMİRİ

(1206-1295) El-Harranî Harran'da 1206 da doğdu. Tahsilini Harran'da tamamlayıp eserler verdi. İlmini daha da genişletmek için Mısır'a gitti. 1295 de Kahire'de vefat etti.

ESERLERİ :

- 1 — Cami-ül -Fünun ve Salat El-Mahzun
- 2 — El-Red Ala El-Taiyye ibn-i Faris
- 3 — Riayet ul-Kebire Fi Für' El- Hannabile

Evliya Çelebi Seyahatnâmesinde Urfa

-1-

İ. HALİL ÇELİK

Evliya Çelebi seyahatnâmesinde Urfa'dan bahseden kısımları incelemeye girmeden önce seyyah ve yazar hakkında kısa bir bilgi vermeği uygun gördük.

Evliya Çelebi (1611-1682 18. y.y. yaşamış ve yazdığı büyük seyahatnâme ile beynelmilel şöhret olmuştur. Osmanlılarca, arapların «İbni Batuta» sı gibi telâkki olunur. Evliya İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Genç yaştan itibaren seyahat merakı vardır. Seyahatlerinin başlangıcını bir rüya ya bağlar. 1630 yılının muharrem ayının aşure gecesi rüyasında İstanbul'da yemiş iskelesi civarındaki Ahî Çelebi Camii'nde büyük bir cemaat için de Hz. Peygamber'i görür. Huzurunda «Şefaât, ya Resûlallah» diyecek yerde Hayret ve heyecanı sebebiyle «Seyahat, ya Resûlallah» der. Peygamber tarafından seyahat ve şefaâtla tebşir olduğu gibi, Sa'd ibn-ı Ebu-Vakkas tarafından da göreceği yerlerin yazıl-

ması tenbit edilir. Bu apaçık rüyayı görünce meşhur yorumculara ve şeyhlere baş vurarak rüyasını tabir ettirir. Sonra seyahatlerine başlar.

Anadolu, Suriye, Irak, Mısır, İran, Macaristan, Lehistan, Almanya, Felemenk, Daniamrka, İsveç ve Rusya'ya seyahat edip Kırım yoluyla İstanbul'a döner. Böylece 10 ciltlik eserini tamamlar. Yarım yüzyıllık seyahat dolayısıyla çok bilgi edinen Evliya Çelebi hattat nakkaş, musikişinas ve şairdir. Eseri çok sürükleyicidir.

Çok güzel taklit yapan Evliya Çelebi'nin başlıca özelliklerinden biri, tanıdıklarının gültünç taraflarını açık bir dille anlatmasıdır. İfadelerindeki mübalagaların kaynağı da budur. Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Tarih ve Etnografya araştırmacıları için çok ilgi değer bir kaynak olmuştur. Biz 1649 (1059) senesinde Şam'dan Anadolu'ya giderken Urfa'ya uğradığında kaydettiklerini sizlere sunmaya çalışacağız. Seyahatnamesinde Urfa'dan şöyle söz eder:

1 — Evliya Çelebi'nin bahsettiği vakayı (Işıktan, Fikret. Urfa Bölgesi Tarihi, İst. 1960 s. 18) Prof. Dr. Fikret Işıktan şöyle yazmaktadır: «M.Ö.4 ile M.S. 7 arasında birinci defa olarak 10 yıl hüküm süren Abgar V'in M.S. 13-50 yılları arasında 37 sen devam eden II. saltanat devresi Hristiyanlık tarihi bakımından harikulade bir ehemmiyet taşıyor. Kendisinin ilk Hristiyan kralı olduğu ve hemen İsa'nın vefatını (burada Işıktan İSLAM

deği) Hristiyan inancına göre vefat demiş olsa gerek) müteakib, Hristiyanlığı kabul ettiği, Abgar Efsanesi adıyla maruf usturede hikâye edilen Abgar V. bütün hristiyan alemde meşhur olmuştur. Abgar V ile İsa'nın bir birlerine guya yazmış oldukları mektupların metinleri bu gün hâlâ ve hatıta Garp dünyasında uğur getirici muska olarak istimal edilmektedir.» Bundan da anlaşılıyor ki Hz. İsa Urfa'ya gelmemiştir.

(Devamı Sayfa 4'de)

Nuh (A.S.) tufanından sonra kurulan eski şehirlerin biri de bu Urfa'dır. Semud kavminden (RUHAY) adında bir hükümdarın yapısıdır. Sonra NEMRUD buranın su ve havasından hoşlanıp yaşadığı müddetçe ilâhlık iddiasında bulunarak tam 200 sene burada yaşadı. Hz. İbrahim'i bu şehirde Nemrud ateşe attırmıştır. Hz. İsa (I), buralar Kayser'in idaresinde iken seyahate gelip bir kiliseye inmiş, onun için buraya DEYR-I MESİH derler. Havariler burada İncili gayet hazine bir sesle okumuşlar. Onun için o makama REHAVİ (2) demişlerdir. Nihayet Emevilerden Muaviye Şamda iken asker gönderip burayı Rum'lardan alarak İslâm ülkeleirne katmışlardır. (3) Sonra Abbasilerden Me'mun bir sebeple buraya gelip, İbrahim Halîl Makamını tamir ettirmiştir. Birçok hükümdarların eline geçtikten sonra Hicri 922 tarihinde I. Selim Mı-

sıra giderken burasını Hadım Sinan Paşa almıştır. Sonra Sultan Süleyman tahrir ettirip Ruha kalesi Amid Hahimi elinden alınıp Urfa eyaleti MİR-MİRAN (4) lık olmuştur. Kalenin asıl adı Urfa'dır. Takınında RAKKA kalesi olduğundan O'nun eyaleti hala padişah defterhanesinden gelen emirlerde «Rakka eyaletine mutassarrıf vezirem falan paşa» diye yazılır. Defalarca arpalık yoluyla üç tuğlu vezirlere ih-san olunmuş yüksek bir mevkidir. Paşanın padişah hassı (60076000) akçedir. Senede 40.000 kuruş geliri vardır. Bu adad askeri, eyaletinde 3 zeamet, 132 tımarı vardır. Alaybeyi'si, Çeribaşısı, yüzbaşısı vardır. Kanun üzere Cebelileriyle toplam 1400 silahlı askeri olup, alaybeyi bayrağı altında sefere giderler. Paşası da hassasına göre sefere gider.

(Devam edecek)

2 — (Eski metinlerde «REHAVİ» şeklindedir. (HE ile). Aslı «RUHAVİ» olmalıdır ki «URFALI, Urfaya ait ve mensup» demektir. Çok eskidir ve İbn-i Sina'da geçtiğine göre 10. asırda yeni olamaz. Sonraları yerini tamamen rast almıştır. İki türlü REHAVİ vardır: Birincisi basittir, karara doğru Yegâh (RE) perdesine kadar iner ve bu perdeyi gösterir. Bu günkü Rast'tan başka farkı yoktur, ve hemen hemen Rast'tır. Asıl Rehâvi ise, Bayati makamına Rast makamı eklenerek yapılmış, iki basit makamdan müteşekkil bir tertiptir.» (Öztuna Yılmaz, Türk Musikisi Ansiklopedisi, II., 2. kısım, İst. 1976. s. 173-174).

3-...Elcezirede Ömer b. Al- Hat-

tab zamanında İYAD b. GANM tarafından fethedilmeyen hiçbir yer kalmadı. İYAD Harran, Ruha, Rakka, Karkisiya, Nusaybin ve Sincarı fethetti.» (İşıltan, Fikret., Urfa Bölgesi Tarihi, İstanbul 1960., S. 53) Görülüyor ki, Urfa Emeviler Devrinde değil; Hz. Ömer zamanında İslâm ülkesine katılmıştır.

4 — Mülkî rütbelerden birinin adıdır. «Beylerbeyi» demektir. İlk zamanlar Osmanlı idare teşkilatında Beylerbeyilik ile Mirmiranlık ayrı idi. Beylerbeyilik Mirmiranlığın üstünde sayılır. Sonradan bu iki rütbe birleştirilmiştir.

Urfa Folklorunda Kargışlar (BEDDE'ELER)

S. ADİL GİRAY

Ölüm dileğinde bulunan kargışlar.

- 1 — Ağ gidesen, kara gelesen
- 2 -- Allah belayı vere
- 3 -- Allah canımı ala
- 4 --- Allah canı ala
- 5 — Allah seni vura
- 6 -- Allah'ın tufanına gidesen
- 7 — Balıklara yem olasan
- 8 -- Başıya bomba düşe
- 9 — Başıya bomba düşe, gülley avcuma düşe
- 10 --- Beni vuranı Allah vura
- 11 — Beni yidiz, Allah ta sizi yiye
- 12 — Beyni tökile, torbıya gire, biye gele
- 13 -- Bi avıç torpah ver, beni kurtar
- 14 --- Cehennem ataşına yanasan
- 15 — Dah kimin durasan, duz kimin eriyesen
- 16 — Dört gişinin çininde gidesen
- 17 — Eviy yuhıla
- 18 — Gençliğıya doymıyasan
- 19 — Gidesen dönmiyeseñ
- 20 — Gidişiy ola, dönüşiy olrıya
- 21 — Kapılara bitmiyeseñ
- 22 — Kapiy kilitli kala, kör baykuş takayda yuva
yapa
- 23 — Kapiy kuş pohınnan suvana

Urfa Folklorunda Kargışlar (BEDDE'ELER) (2)

- 24 — Kara heberiy gele
- 25 — Kara yer yeri ola, cehennem ueligiy ola
- 26 — Kıran süpire
- 27 — Kıran süpire seni
- 28 — Kurda, kuşa yim olasan
- 29 — Küller başıya
- 30 — Mëtiy kaha
- 31 — Mezarında tik otıra
- 32 — Mezariy ola, sen olmıyasan
- 33 — Nakış tahtasına gelesiz
- 34 — Nakış tahtasından düşesiz
- 35 — Ocağıy söne
- 36 — Parça tike olasız
- 37 — Sen olasan mezariyda tik otırasan
- 38 — Sen olasan, ortalıh sensiz kala
- 39 — Sıccah yatasan, savıh kahasan
- 40 — Soyı sopiy kırıya
- 41 — Şitilken devrilesen
- 42 — Şitilken gıdesen
- 43 — Üstize ağlıyım
- 44 — Yatasan kahmıyasan
- 45 — Yerişip yetmiyesen
- 46 — Yerişip yetmiyesen, gögerip bitmiyesen
- 47 — Yer ucızken yere giresen
- 48 — Yıldırım başıza düşe
- 49 — Yirre giresen
- 50 — Yurdiy yuvay dağıla
- 51 — Zeher elayın yiyesen
- 52 — Zîri zeber olasan

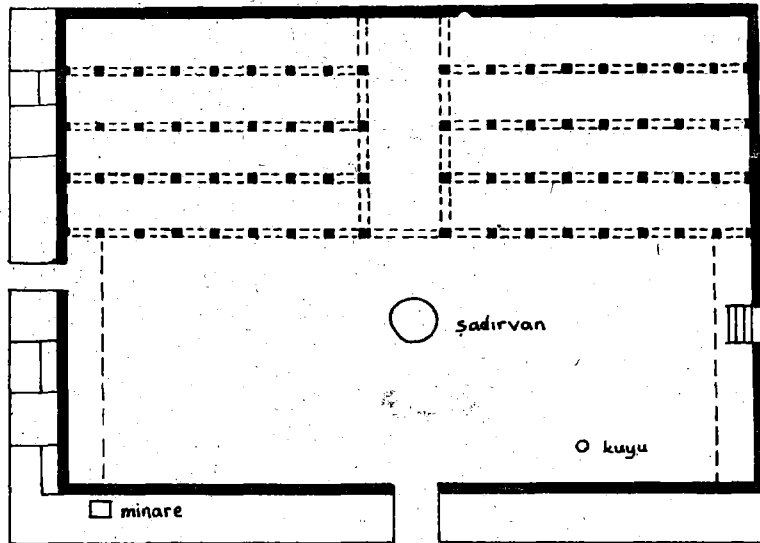
Harran Ulu Cami

Antik Harran kenti surları içerisinde Emevi Devrinden kalmış camii, bir külliye halinde olup medrese, hamam gibi yapılardan meydana gelmiştir. Ancak bugün külliye camiiye ait minare, camiiinin doğu duvarı, bu duvarı üzerindeki kitabeli portal ile mihraba dikey inen nefin cephe kemeri ayakta.

Harran Ulu Camii, İslam'ın genişleyip yayıldığı, İslam sanatının henüz kuruluş halinde bulunduğu Emeviler devrinde Halife 11. Mervan tarafından (744-750) yaptırılmış olup Anadolu'nun en eski, en büyük ve en zengin taş süslemeli camii özelliklerine sahiptir. 830 yılında Abbasi Halifesi El-Me'mun tarafından bazı ekler yaptırılmış, Selâhaddin Eyyûbi (1171-1194) ve Selçuklular zamanında onarım görmüştür.

CİHAT KURKÇUOĞLU
SANAT TARİHÇİSİ

Bazı yayınlarda camiiinin mihraba paralel üç nefli olduğu söylenmekte ise de, bugünkü temel kalıntılarından anladığımız kadarıyla camiii sütun ve payelerle birbirinden ayrılan mihraba paralel dört neflidir. Ancak, camiii alanında yapılacak geniş bir kazı plânının kesin bir şekilde ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Mihraba paralel nefleri ortada mihraba dikey geniş bir keser. Bu nefin Emevi devrindeki kalma ve akantüs yapraklarıyla süslü cephe kemeri bugün ayakta. Kalıntılardan, neflerin ahşap çatıyla örtülü olduğunu tahmin ediyoruz ve camiiinin mihrap önü kubbesinin var olup olmadığını bilemiyoruz. Camiii avlusuna, doğudan at nalı kemerli ve kitabeli portal ile batıdan merdivenli



HARRAN ULU CAMİİ

restitüsyon: cihat kurkçuoğlu
SANAT TARİHÇİSİ

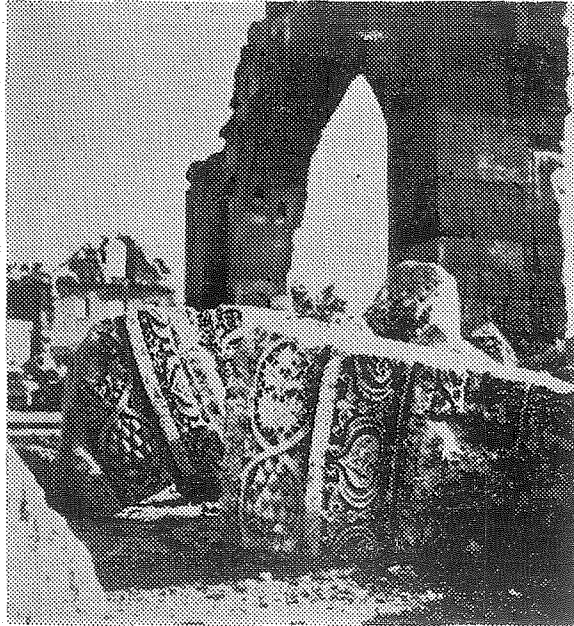
bir portalden girilir. Avlunun ortasında şadırvan, kuzeybatısında geniş ve derin bir kuyu bulunur. Kanallar yoluyla şadırvana dışardan gelen su kesildiğinde bu kuyudan yararlanıldığı sanılmaktadır.

Avlunun kuzey-doğu köşesinde bulunan yaklaşık 20 metre yükseklikteki kare minarenin alt kısmı düzgün kesme taş, yukarıdaki son 6-7 metresi tuğla ile örülmüştür. Minare duvarlarının iç kısımlarındaki taş çıkıntılardan, buraya ahşap bir merdivenle çıkıldığı anlaşılmaktadır. Merdiven bugün yoktur.

Mihraba paralel üç nefli Şam Emeviye camiinden (706-714) etkilenen Harran Ulu Camii, Anadolu'da yapılan ilk cami olması nedeniyle bölgedeki birçok camiye plân bakımından öncülük etmiştir. Büyük Selçuklular devrine ait (1091-1092) tarihli Diyarbakır Ulu Camii, Artuklular devrine ait (1152-1157) tarihli Silvan Ulu Camii (117ü-1186)

tarihli Mardin Ulu, (1200-1204) tarihli Kızıltepe Ulu camileri ve muhtemelen Zenginler devrine ait (1170-1175) tarihli Urfa Ulu Camii bazı değişik yanları olmalarına rağmen Harran Ulu camiini örnek alarak yapılmışlardır.

Harran Ulu camii'nin Anadolu'nun en zengin taş süslemeli camilerinden biri olduğu kalıntılardan kolayca görülmektedir. Asma yaprakları ve üzümlük salkımlarının adeta dantel gibi işlenmiş olduğu sütunlar, rumi, palmet, lotüs ve örgü motifleri ile yazıların ustaca oyulduğu çok sayıdaki sütun başlıkları ve kemer taşları camii'nin bugünkü kalıntıları arasında olup seyredenleri adeta büyüleyecek güzelliğindedir. Emevi devrinde birçok yapıda güzel örneklerini gördüğümüz mozaik süsleme sanatı, Harran Ulu Camii'nde yerini zengin taş süslemeye bırakmıştır. Camiiye ait süslemeli mimari parçalardan güzel örnekler Urfa Müzesinde sergilenmektedir.



Harran Ulu Camii kalıntılarından
bir görünüm...

NEBİLER BELDESİ URFA

Mahmut Şevket AKKAYA

Bir belde ki; Halkında tevekkül egemendir.
Her derdini EYYUB gibi sabrıyla yenendir.
Hem Hazret-i İBRAHİM'e vâris itikatta,
Hem NEMRUD'a vâris yeri geldi'kte inatta.
Millet ve vatan uğruna çok şey feda etmiş,
Ölnek mi gerek? Urfa'lı en ön safa geçmiş.
Tüm gençleri kurban gibi serhatlara salmış.
Onlar savaşırken sılanın ufku karalmış.
Devrin şımarık devleti girmiş hududundan.
Sevrin O rezil hükmünü icra umudundan.
Şaşkınlığa düşmüş köpüren halkı görünce.
Aslan çeteler onlara ilk dersi verince.
Her yaşta yiğitler ölüp öldürmeyi bilmiş.
Son ferdine dek düşmanı kökten silivermiş.
Harp meydanı olmuş nice müstevlilerin de,
Bin menkıbe var her bir; târih değerinde.
Her zerresi, her katresi tüm varlığı târih,
Pay almadı şanstan onu güldürmedi tâlih.
Mağdurluğu kısmet bilerek sabra tutunmuş,
Haklar ve ödülleri verilirken unutulmuş.
İller galibiyet namı almış, sana ad yok.
Sen Hazret-i EYYUB elisin sende inat yok.
Sensin veliler hem Nebiler beldesi URFA!
Beşbin senelik bir tarihin belgesi URFA!

ŞİİR

A N E Y

Mehmet A.İllâ MARAŞ

Bu akşam yine aklıma sen geldin
Densi bıraktım; çalışmadım
Saat bire geliyordu Aney
Yatamadım, uyku gözüme girmedi.
Sen bu saatlerde eskiden
Benim beşiğimi sallardın
Uykunu harap ederdin benim için
Ağladığım zaman,
Sancılandığım zaman
Kalkardın süt verirdin,
Nane kaynatırdın.

Aney,
Canım Aney, kurban Aney
Hayalin, şimdi, önümdə bir anıt gibi durur.
Sen şimdi leğen başına oturmuş
Hamur yoğuruyorsun
Yarın ekmek yapacaksın, akşama kadar;
Gözlemleri tezek dumanından yaşaracak,
Alnından ter, bulgur bulgur kabarmak
Sıcak bazlamalar yapacaksın

Ben orada yokum, ağlayacaksın...
Ağlama Aney, ağlama
Gündür bu, nasılsa geçer,
İnsan insana tez kavuşur.
Ben sizi hiç unutmam,
Hiç unutmayacağım.
Ben okuyorum Aney, okuyorum:
Mühendis olacağım.
Sana yeni yeni «ayze»ler alacağım.
Babama şalvar yerine pantolon,
Bacıma çarşaf yerine manto..
Dedim ya Aney, okuyorum...

Mühendis olacağım.
Mektubunda diyorsun ki
«Bu gece çiğköfte yaptık.
Lokmalar boğazımdan gitmedi;
Her sofraya oturduğumuzda
Senin yokluğun belli oluyor» diyorsun.
Biliyorum Aney, biliyorum
Senin kalbin ipek gibidir;
İncedir, yufkadır...

Benim yokluğuma dayanamazsın.
«Özledim» diyorsun, benim için.
Ben de özledim seni ley...
Babamı da, bacımı da, arkadaşlarımı da,
Karayazılı memleketimi de...
Hepinizi özledim.
Özledim ama gel gör ki, kader bu;
Elvermiyor ne yapacaksın?
Rızvâniye'de SELA şimdi
Sisleri perde perde dağıtan bir ses,
Sonsuzda TANRI'ya ulaşan bir yankı...
Bir EZAN sesiyle uyanır insanlar, yorgun gecedен.

Uyanır herkes.
Köyden şehire saman taşıyan
Devé kervanları gelir bu saatlerde.
Çingirak sesleri
Geceyle gündüzü birleştirir;
Sabah olur...
Babam, erkenden işe gider...

Aney,
Evimiz yine o yokuşta mı,
Dar sokaklar, taş duvarlar arkasında mı,
Eskisi gibi yıkık dökük mü yine?...
Ah Aney ah...
İnan unuttum evimizin şeklini
O ev denen köstebek yuvalarını,
Kerpiç damları, kuyu suyunu,
Sıra gecelerini,
Bağ yatılarını...
Yağmur dualarının anılarını yitirdim.
Hele sen buraay bir gel de gör:
Sonsuzluğa uzayan gökdelenleri,
Sıra sıra taksileri,
Geceleri renk renk ışıkları.

Denizde vapurları balıkçıları,
Kızları, erkekleri
İnsan selini...
Ama benim hiçbirinde gözüm yok
Ne kızlarında, ne taksilerinde,
Ne de gökdelenlerinde...
Benim aklım sizde ve memleketimde;
Ben okuyorum Aney, okuyacağım.
Göreceksin, bak mühendis olacağım.

Bizim orda «Ezo Gelin» türkü türkü uzar
Düğünlerde davullar vurulur,
«Zılgıt»lar çalınır,
«Lorke, Delilo» oynanır.
Böylesine gitar denen çalgıyla
Sabahlara kadar YE YE YE diye bağırılmazlar.
Değil mi Aney?...

Hanı, yaz geldi mi?
Evimizin o küçük penceresine
Bir çift «Yusufututan» kuşu konarya
Hanı asmamız üzüm tutar, sumaklar sakızlanır...
İnsanlar çalışır harıl harıl, kış için
Güneş yandırır o kavruk yüzlerini.
Arkadaşlarım «ANZİLHA» parkında tavla oynar.
Hanı, senin elinde kova suya gidersin
İşte o zaman geleceğim,
Bekle beni...

Ah Aney ah;
Daha neler, sana yazamadığım?
Mektubumu burada bitirirken
Beni büyüten ellerinden
Binlerce kere öperim.
Canım Aney, kurban Aney...

Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad adlı eseri hakkında (2)

Mahmut KARAKAŞ

Hayrabad'ın tetkik edilen Aya-sofya kütüphanesi, 3851/2 kayıt numaralı ve Ankara Milli kütüphanesi M.F.A. (A). 678 kayıt numaralı nüshasının müstensihisi ve istinsah tarihi belli değildir. Yalnız I. Sultan Mahmud'un vakıf mührü ile Mustafa Tahir'in tes-cil kaydı ve mühür bulunmaktadır. Aynı zamanda te'lif tarihi hakkında da bir kayıt yoktur. Hayrabad'ın H. 1117/M. 1705 yılında yazıldığı, bazı kitaplarda ve bazı yazma nüshalarda kaydedilmiş isede, hikâyenin sonundaki beyt de düşürdüğü tarih H. 1120 olarak çıkmaktadır.

**Yazsun varak-ı sipihre Hurşid
Tarihin eser mübârek olsun**

Burada ki, «Hurşid» kelimesi ebce hesabına göre en yakın tarih olarak 1120 çıkmaktadır. Üç senelik bir farkın kapatılması ve 1117 tarihinin çıkması için, herhangi bir ima ve işarette bulunulmamıştır. Fakat Nabi, Hayrabad'da yaşının 60'ı geçtiğini şu beyti ile ifade etmektedir.

**Şestü güzêr etdi sinn u salı
Meyl eylemedi salahe hali**

Kendine hitaben söylediği bu beytden anlaşıldığına göre Nabi, ölümünden yedi veya dört sene evvel, 63 veya 66 yaşında iken Hayrabadı yazmıştır. Eseri birkaç bölüme ayırmak mümkündür. a - Hamd ve Nat kısmı. b - Mirac-ı nebî. c - Devrin padişahına ve sadrazamına methiye. d - Şeyh Attar'dan tercüme edilen kısım. e - Nabînin hikâyeye ilavesi. Aslında müstensih, mevzudan mevzuya geçerken başlık koymamış, bunun yerine bir satırlık ara vermiş ve kalın çizgilerle çerçevelemiştir.

HAMD ve NA'T

Hayrabad: Diğer bütün, eski eserlerde olduğu gibi, Allaha (c.c.) hamd ve sena ile başlamaktadır. Cenab-ı Hakkın hamd ve senaya fazlasıyla layık olduğunu, hatta defalarca hamdin O'na az bile olacağını söylemektedir. Çünkü o olmasaydı kainatın olamayacağını alemin bu sureti bulamayacağını şöyle zikr eder:

**Hamd A'na kî hamd A'na revadır
Hamd'in dahi hamdine sezadır
Ham A'na kî olmamayı mutlak
Hamd olmaz idî vücuda mülhak
Hamd A'na ki namı olmasa hayy
Olurdu bu kâinat laşeyy**

Esere bu şekilde başladıktan sonra Nabî; mecazlar ve teşbihlerle mahlukatını her hareketlerinin Allah (c.c.)'in iradesine bağlı olduğunu, kâinatın bir kaide ile seyrederek hareket ettiğini ve eflakin o'nun emrinden çıkamayacağını belirtir. Bu arada Cenab-ı Hakk'ın, «Rahman, Rahim, Hayy, Kayyum, Alim ve Hâkim» gibi isim ve sıfatlarından bahseder.

Bütün varlıkların, Allah'ın (c.c.) ismini zikrettiklerini o'na hamd ve tesbih için Ha, Mim, Dal harflerinin kâfi olduğunu anlatarak, şöyle devam ediyor;

**Tesbih ile hamdin eyler irad
Gülşende zeban serv(u) şemşad
Revmal-i cernal halka-ı cesim
Hamd etmege dal harf-i ha mim
Rahman u Rahim u Hayy u Kayyum
Allam u Hakim u ferd u Deyyum
Fettah u Cevad u Betr u Tevvab**

Gaffar u Gani u Kerim u Vehhab

Arzın yaratılmasını ve gökdeki yıldızların birer kandil gibi, bir manzara arzettiğini, Cenab-ı Hakkın eserinde hiçbir eksiklik ve kötülüğün olmadığını anlattıktan sonra na't kısmına geçiyor. Nabî; burada oldukça mübalağa yaparak, Hz. Muhammed (S. A.S.) için medhiye yazmaya alet olduğundan dolayı, kalemi kağıdı tebrik eder.

**Hay hame başında devletin var
Kim hizmet-i na'ta himmetin var
Ey safha ne sahe-i safasın
Kim damen-i na'ta çehrsasın
Bu baht-i bülel u kadr-i ali
Evsaf-i Habib-i la yezali
Her bir kaleme müyesser olmaz
Her bir varaka mukadder olmaz**

Hazretî Muhammed (S.A.S.)'in, peygamberler halkasının başı ve en kâmil olduğunu anlatır. O'nun, bütün enbiyanın şahı, kâinatın yaratıcısının sevgilisi olduğunu beyan eder. O, semavi kitabın, yani Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği zat. O, risalet memleketinin yani, peygamberler zümresinin sultanıdır. Yine o, Rahmet ırmağının kaynağı ve günahkâr ümmetinin şefaatsidir.

**Ser halka-i enbiya u mürsel
Hadi-i sebl Nebiy-i Ekmel
Bahşende-i kişver-i muhalled
Şahinşeh-i enbiya Muhammed
Ma'nay-i kitab-i Asümani
Maksud-i hitab-i kün fekâni**

**Sultan-i kalemrev-i Risalet
Ser çeşme-i cuyibar-i Rahmet**

Hazretî Muhammed'in dünya'ya teşrif edişi sırasında Kâbe'deki putların yüzükoyun yere yıkılmalarını, İran Kısra'sının sarayındaki takların yıkılışını çok sade bir dille anlatır. Hz. Peygamberin, insanlara doğru yolu gösterdiğini, o'nun, bir âma gibi olan kavimleri zulmeten kurtardığını şu mistalarla ifade eder.

**Yenbu-i Füyûz-i nûr-i akdes
Tab efken maşrik-ı mukaddes
Kesr aver arz-i Lat u Uzza
Çak efken habib-i Tak-i Kısra
Viran kun du deman-i evham
Rizende-i ab-i ruy-i esnam
Reh dad-i ketayib-i amayi
Serdar-i sipehkeş-i semayi**

Hazretî Muhammed (S.A.S.)'in ahlak ve faziletin; kısaca övdükten sonra, ilk peygamberden itibaren bazı peygamberlerin hususiyetlerinin zikreder. Hz. Adem (A.S.)'in yaratılmasından sonra, meleklerin Adem'e secde ettiklerini şöyle anlatıyor :

**Envarının olduğu müsellemler
Mescud'i melaik olmak Adem**

Hazretî İdris'in fazileti ile ders verdiği;
**Tefsir-i Faziletinden İdris
Eyler saf-i kudsiyane tedris
Hz. Nuh'u (A.S.) hakkında:
Cudindan alub yuda'a-i ruh
Cudi'ye yanaşdı geşti-i Nuh**

URFADAN DERLENMİŞ MANİLER (2)

M. EMİN ERGİN

URFANIN YOLI BURMA
BOŞA KURINTI KURMA
GÖZLERİ EV YIHANDIR
DİLİ BAL SÖZİ HURMA

MERDİVANA
SARIL ÇİH MERDİVANA
YAR SEVMAH İĞİT KARI
NE BİLİR HER DİVANA

DAĞLAR BAŞI MAYANA
KÜL OLDIM YANA YANA
NEÇE Bİ YALVARAYIM
ALLAH'TAN OLMİYANA

GÖZLER KARA
SÜRMELİ GÖZLER KARA
SÜRMESİZ GÖZLER GÖRDÜM
SÜRMELİ GÖZDEN KARA

ATIMINN BOYNI KARA
BİNDİM GETTİM DAĞLARA
YA GELİREM YA GELMEM
AGLAMA BEHTİ KARA

ÜZÜM KARA
BAĞ YEŞİL ÜZÜM KARA
ÇİHTİM HAK DİVANINA
ELİM BOŞ ÜZÜM KARA

MENDİLİM PARA PARA
KORHARAM YEL APARA
SEN ORDA BEN BİRADA
SELAMİM KİM APARA

İNCİ SERDİM HESİRE
MEKTUP GETMİY MİSİRA
DEMİRDEN ÇARİH GEYİM
GİDEYİM ARDISIRA

SAVIŞTIRA
YEL VURA SAVIŞTIRA
YUSUF-ZELİHA KİMİN
HAK BİZİ KAVUŞTIRA

KALA KAPISI KAYA
EGİLDİM BAHTİM AYA
GENÇ ÖMRÜMÜ ÇÜRÜTTÜM
GÜNLERİ SAYA SAYA

KALADAN ENDİM ÇAYA

ADIMIM SAYA SAYA

ELİNDE İPEK MENDİL

YARIM GİRDİ SARAYA

Bİ DAŞ ATTIM TAKIYA

GETTİ DÜŞDÜ RAKKIYA

ONBEŞ KIZI KANDIRDIM

Bİ ŞÜŞE ARAKIYA

KALADAN ENDİM DÜZE

SU BAĞLADIM NERGİZE

YEDİ YIL HİZMET ETTİM

Bİ ELA GÖZLÜ KIZA

BI DEMDE

YARAM SIZLAR Bİ DEMDE

MEVLAM BİZİ AFFEYLE

AHIR NEFES SON DEMDE

GERİBEM Bİ VATANDA

GERİP BÜLBÜL ÖTENDE

GERİPLİH YAMAN OLIR

BAŞ YASTIĞA YETENDE

SU ÇİMENDE

SU ÇIHAR SU ÇİMENDE

YARA PEŞTİMAL OLIM

SOYUNUPTA ÇİMENDE

GÖZÜMDE

YUHU YOHTIR GÖZÜMDE

DÜNYA DOLU YAR OLSA

HEÇ BİRİ YOH GÖZÜMDE

ÇAĞIRDIM ÇAY İÇİNDE

KALMIŞAM YAY İÇİNDE

YARABBI TEZ KAVUŞTUP

BI GELEN AY İÇİNDE

CEYLAN OTLAR DÜZÜNDE

ÇAYIN ÖTE ÜZÜNDE

BEN O YARI TANIRAM

ÇİFTE BEN VAR ÜZÜNDE

DAĞLARDA MEŞELERDE

GÜL YAĞI ŞÜŞELERDE

EVLİLER EVE GETTİ

BİZ KALIH KÖŞELERDE

URFA'DA TAKILAR

MEHMET URFALI

Takılar, giyim kuşamın önemli ve vazgeçilmez kısımlarındandır. Genel olarak insanların toplum içindeki yerini belirleyen ve onu simgeleyen bir vasıta olarak kullanılmıştır.

Urfa yöresinde biraz daha çarpıcı bir şekilde bu durumu görebiliriz. Hele kadınlar için takılar daha önem kazanmıştır. Bu yazımızda şehir merkezindeki genç kız ve kadın takılarının bahsedeceğiz.

Takıların genel adı «hışırdır»

Masa üstünde bekmez

Bu bekmez biye yetmez

Şu Urfa'nın kızları

HİŞİR'siz gelin getmez

denilerek anonim olarak dile getirilmiştir. Hışır süsle beraber servet ve gösteriş te belirtir. Zaten özellikle evlenmelerde yörede geçerli olan takıların alınması bir çeşit mecburiyettir. Bugüne kadar geçerliliğini devam ettiren takılarla beraber tesbit ettiklerimiz şunlardır:

AHITMA : Bileğin üst yüzünü kapayacak 10 cm. kadar uzunlukta ve iki parçalı işlemeli bir altın plakett sıra zincirlerle bileği saracak şekilde işlenir. Yarım ahıtma ve tam ahıtma diye iki şekli vardır.

TAHTA BİLEZİK : Çok enli bileziklere verilen isimdir. Eni 5-6 cm. kadardır. Altından yapılır her bileğe bir tane takılır.

GERDANLIH : «Gerdançalı» da denir. Boyuna takılır, çeşitli motiflerin birleştirilmesiyle örgü şeklinde yapılır. Altındandır. (Elmas gerdanlık da vardır. Fakat Urfa'ya has değildir).

İNCİ-KELEP : 15-20 Cm. boyunda sıralar halinde inci dizilerek birleştirilerek deste meydana getirilir. Boyuna takılır.

İNNE : Dal veya göğüs dalı da denir.

KÜPE : Her yörede bilinen bir takıdır.

ÜZÜK : Değerli taşarlada süslü çeşitleri her yörede bilinen bir takıdır.

KORDON : Uzun ve altın bir zircidir. 200 cm. kadardır, iki kat edilir bir ucu boyuna geçirilir. İkinci ucuna bir iğne takılarak gökse ilştirilir. Zincirin ortası bir dal'la birleştirilir.

FİRENK BAĞI : Liralar halindeki altınların dizilişi için kullanılan süslü bağıdır.

KOR : Sıralar halindeki liralardan meydana getirdiği şüse denir. Boyuna takılır.

TEPELİK : Altından yapılır, başın ön tarafına, alnın üstüne takılır. Yuvarlak ve işlemeli bir takıdır.

HALHAL : Bilezik şeklindedir. Ayak bileğine takılır. Altından veya gümüşten yapılır bileziğin alt kenarına bir sıra halinde küçük çingiraklar dizilmiştir. Bugün şehirde takılmamaktadır.

YAŞAR NEZİHE HANIM (2)

HAZIRLAYAN:

M. YAŞAR UĞUR

Yaşar Nezihe Hanım 1297 senesi Kânun-ı Sani'sinin 17. salı gecesi, Şehremi'nde Baruthane Yokuşunda asırdide harap bir hanede dünyaya gelmiştir.

Şairenin hayatı o gece sabaha kadar devam eden kar ve fırtına ile başlıyor.

Pederi Şehir Emaneti Kantar memurlarından Kadri Efendi nâmında bir zat idi. Yaşar Nezihe Hanım ondan bahsederken:

— Sarhoş, ailesine karşı daima anıf ve zalim bir zevc, hissiz, merhametsiz bir baba; diyor.

O, altı yaşında iken annesini müebbeden kaybediyor. Sefalet içinde, kuru tahtalar üstünde hayatı sürükleyen; veremin ve-verem kadar muğrib olan-zevcinin zulum ve tazyiki altında hengün biraz daha sararıp solan bu gamlı validenin üfulü, altı yaşındaki Nezihe'ye yalnızlık ve biçâreliliğini en şiddetli surette hissettiriyordu. Onu, bundan sonra himaye ve siyanet edecek kimlerdi? Cahil, zalim bir baba ile alil mu'teve bir amca mı? O, sefalet ve meraret içinde geçirdiği çocukluğunun acı hatıralarını hiç unutmuyor:

— Dokuz yaşında idim; babam, yalvarmalarım ve komşuların ısrarı üzerine okumaklığuma bin müşkülât ile müsaade etmişti.

Bu müsaadeye mazhariyet, ailemiz arasında şimdiye kadar misli görülmemiş fevkâlâde bir hal, bir saadetti. İçim içime sığmıyordu.

Bir kaç gün sonra civarımızda Yayla'da Kapağası Mektebine devamla başlamış, artık ben de küçük bir mektepli olmuştum. Gururuma payan yoktu. Lâkin, bu sevinç çok sürmedi, bir serap oldu. Üçüncü ayda babam, haftada iki kuruş olan mektep ücretini çok gördü, vermedi. Ben, mektebe o kadar ısınmış, hocamı ve arkadaşlarımı o kadar sevmiştim ki onlardan ayrılmağa bilmem nasıl tahammül edecektim. Bir müddet mektep parasını küçük ellerimin kazancı ile temin ve tedarik ettim. Öğle teneffüsünde oynamak üzere arsaya çıktığımız zaman ısırgan tohumu, ebegümeci, deve dikenini ve papatya çiçeği toplamağa, bunlardan demetler yaparak tatilde satmaya başladım. Bu suretle elime gelen parayı mektebe veriyordum. Buna nihayet bir sene dayanabildim. Artık benim için iftirak kât'i, muhakkaktı. Bunu da gözyaşları ile karşıladım ve acısını bir türlü unutamadım. O günü ne zaman hatırlasam gözlerim yaşarır.»

Şairenin çocukluğu nasıl geçmiş ise, genç kızlığı da öyle, belki daha elim, daha hazin... Çünkü, onbeş yaşında kendisi için melce-i hakiki bir penah-ı şefkat olan ihtiyar teyzesinin şedi ayrılığı felâketine maruz kalıyor.

DEVAM EDECEK)

Feryadlar Şairesine

Ezelde senle bir elden mi zehr-i kahr içdik
Teellümahma pek eski aşinâ çıktın
Senin de yok mu nasibin emelli bir günden
Müebbeden bana kardeş misin zavallı kadın

Kozanzade
Cenab Muhiddin

FERYADLARIM

Rıfat Necdet Beğ'e

Cihane geldiğim günden beri bilmem nedir şadi
Olur hep en güzel şeyler benim feryadıma badî
Hazarlardan baharlardan nasibim toplamak mâtem
Benî giryan eder daim nedendir neşve-i âlem
Tulu'lardan guruplardan safayab olmuyor ruhum
Şafaklardan, seherlerden alır gam kalb-i mecruhum
Teselli beklemem asla o parlak mâh-tâblardan
Semâlardan, denizlerden, nücumlardan, sehablardan
Çemenlerden, çiçeklerden de bir büyü sürur almam
Oterken kuşlar herkes zevk alır ben giryesiz kalmam
Bana iras-ı hüzneler düşen her katre-i bâran
Semâlar sanki me'yus halime olmaktadır giryan
Neler ihsas eder bilsen neler her mevce-i deryâ
Bu payansız melâlimle eder güyâ ki istihza
Nedendir sem'ime, her ses gelir avaz-ı istimdad
Cihan sanki benimle dembedem etmektedir feryad
Kabul olmaz nedendir Allah'ın indinde hâcâtım
Geçer zir ü zemine hep bu suzişli münâcaatım
Kime ta'zim-i hürmet eyledimse hasm-ıcan oldu
Kimî sevdimse hüznümle gamımla şadımın oldı
Yozık ben gülmedim şad olmadım bir gün hayatımda
Emirimi başka gam bekler beni an-ı mematımda
Nasibim hep bu baht-i zalime isyanla haykırmak
Elimden gelmiyor hayfa bu âhen çenberi kırmak
Benim feryadlarım bitmez tükenmez bî nihayettir
Bu feryadlar ki baht-i bi-nasibimden şikayettir

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ (2)

M. EMİN ERGİN

ARAHÇIN : Takke, Külâh, başlık

Arahçını torama

Bi oh vurdi yarama

Madam tebîb degildi

Niye bahtî yarama

ARCA : Temiz (Yak:Arıca)

ARGI— : Ağrımak

ARH : Ark

ARHA : Arka

«Kebehet sırma aba olsa kımse arhasına almaz»

ARPAÇARPA : Bir nevi topluluk oyunu (Bak:Tolaka)

ASBAB : Elbise

AŞ : Yemek (İsim anlamıyla=özellikle bulgur pilavı)

«Sehen aştan sıcah olır»

«Bahtî aş hemên yanaş, bahtiy iş hemên sıvış»

ATAŞ : Ateş

Kara göz

Kırpık siyah kara göz

Ataş beni yahmazdı

Yahdı beni karagöz

ATMIŞ : Altmış

AVLAH : Ayın çevresindeki aydınlık, hale

AVRAT : Kadın, bayan zevce

«Ağcıl çarşaf, geçgin avrat»

AVSIN : Okuyup üflemek (Yak:Efsun)

AVSINNA : Avsınla

AY— : Anmak, yan etmek

AYAKÜFTESİ : Çiğköftenin avuç ayası içersinde yayvanlaştırılarak yağda kızartılması şeklinde yapılan bir köfte çeşidi.

AYNA— : Anlamak

AYNAT— : Anlatmak

AZACIH : Azıcık (Bak-Acılıh)

Yarı yolladım yola

Hakka amanat ola

Güneş vurır karardır

Azacılıh bulud ola

EBETARAN : Fesleğen

ECİR : Hıyar nevinden, çiğ yenir ve patlıcan gibi içi oyulup dolma yapılır bir sebze

EDDEN : Bahçelerde su verilen arkin ağız kısmı, su sırası, Bir miktar su.

URFADAN DERLENMİŞ HİKAYELER : 1

ŞADE BÜLBÜL

—II—

MUSANNİFİN BİRİ

Keri oğlana: «Oğlum biz yarın yatacağıh, bi sene kahmıyacağıh, sen ne yapacahsan» dedi. Oğlan gidecağını söledi. Getti padşahın serayını gözden geçirdi. Bi demirçide kırk arşın lıh bi maşa yaptırdı, iki tene de ciger aldı. Getti o gece çölde yattı. Sebbehten kahtı, şehere getti, bahtı hekket bütün melmeket yattı. Seraya getti, bahtı serayın kapısında iki gözü me'zul bi dev otırmış, sakkız çeyni ki yatmasın. Maşiy uzattı, devin ağzından sakızı aldı, dev de yattı. Oğlan dev öldürdü, bırınnı, kulağını kesti çantasına kodı, içeri girdi. Bahtı, padşahın kızı yattı. Kızın sağında altın, solunda gümüş şeme'dan yaniy. Şeme'danların yerlerini değiştirdi. Kızın bi finosu vardı, onu da gendi koynına kodı. Mendilinden yüzigini değiştirdi. Üzini öpti. Öpüşin yeri beng oldu. Kızın bi kemeri vardı, kırk düğimdi. Mehemet Şah ottızdokkız düğimi açtı. Feket «Ben Mehemet Şaham biye yakışmaz» dedi, vazgeçti. Şadê Bülbilin kefesini aldı, çıktı, kara devin evine geldi. Yükte hefif, bahada ağır ne var sa aldı, kızı peşine tahtı kırmızı devin evine geldiler. Orda da bahada ağır mallarnan kızı aldı, beyaz devin evine geldi, orda da ele etti, üç kıznan barabar kardaşlarından ayrıldığı daşın yanına geldi.

Daşı kaldırdı bahtı, üzükler yerinde duri, kızları orda birahtı Şadê Bülbil'i de yanlarına endirdi, büyük kardaşının arhasına düşdü. Getti, getti bi

melmekete vardı. Bahtı ki kardaşının asbabları bi tükende asılı, asbabları tükenden aldı. Aradı, daradı, kardaşını bi demirci tükeninde buldı. Kadraşını bi demirci tükeninde buldı. Kardaşını tükenden çıkattı Hemama götürdü. Yahadı, pâkladı, geydirdi kuşattı, çıktılar, kızların yanına geldiler. Kızlardan birini kardaşına nişanladı, onları orda birahtı, ortanca kardaşının peşine düşdü. Gene bi melmekete vardı, bahtı kardaşının asbabları bi tükende asılı, asbabları aldı, kardaşını aramağa başladı. Bi handa kardaşının atını buldı, onu da aldı. Bahtı kardaşı bi kelleçi tükeninde çalışıy girdi tükene, «Biye bi kelle getir» dedi. Kardaşı gennini tanıdı onu da aldı, hema götürdü yahadı, pâkladı, geydirdi kuşattı. Çıhtılar kızların yanına geldiler. Onı da bi kızdan nişanladı. Başından geçenleri hal, mesele bele bele deye kardaşlarına aynattı. Yalavuz finodan, padşahın kızını aynatmadı. Melmeketlerine dorğı yola çıktılar. Bi kuyun başına vardılar. Hayvanları sula mah üçün büyük kardaşı kuya salladılar. Büyük kardaş: «Aman çekin beni, yandım» deye bağırdı. Çektiler, bi nakıl ortanca kardaşı salladılar, ortanca kardaş: «Aman çekin beni dondım» deye bağırdı. Onı da çektiler. Mehemet Şah dedi ki: «Beni sallayın, feket yandım dedimse de, dondım dedimse de beni çekmeyin» Kuya endi kardaşlarına su verdi, heyvanları su vardılar. Mehemet Şah: «Beni çekin artıh» dedi. Kardaşları çekmağa baş-

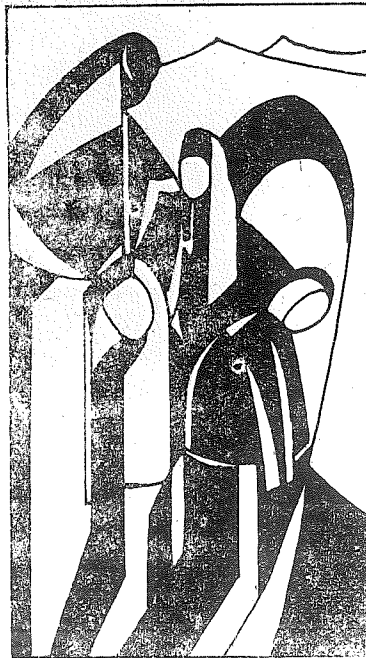
(Baştarafı Sayfa 21'de)

ladılar, çekerken «Biz erkek değilm-yih, her işi küçüğümüz yapı?» dediler. Hesitlhları tuttu. İpi yarıda kestiler. Mehemet Şah kuya düşdi, ip koptı, çıharamadı» dediler, kızları kandırdılar. Mehemet Şah'ı kuyuda bırakıp, yola düşdiler. Mehemet Şah kuyıda birez soyra ayıldı. Bahtı padşahın kızından aldığı üzük çamır olmuş, ağzından temizlerken öğine iki aslan çıktı o iki aslan: «Emret Mehemet Şah» dediler. Mehemet Şah «Siz beni çıhadın» deye coğap verdi. Onlar da: «Biz seni çıharı çıhadamanıh, bi yol var o yolu tutarsan, gidersen bi piyara ras-gelirsen, piyarin başında iki tene kurbanlıh koyın görirsen, birisi kara, bir-si bayaz. Bayazın üstine binersen çıharı çıharsan, aman ha, aman karası-nın üstine binme, yohsam on kat yerin dibine gidersen» dediler. Mehemet Şah aslanların dediqlarını yaptı: getti getti, esseh aslanların dediğı piyara geldi. Bahtı ki bayaz koyundan kara-koyun ebe sahlamba oynılar. Koyunla-rı tutım derken yanlışlıhnan kara ko-yunun üstüne bindi. Kara koyun da onu kaldırdığı kimin yerin on kat dibine

endirdi. Mehemet Şah bi de gözünü a-çıp bahtı ki, bi köve gelmiş. Dorğul-dı bahtı karakoyun filan ortada yoh. Getti, bi evin kapısını çaldı. Kapıyı bi keri nene açtı. Keniden su istedi. Keri: «Oğlım bizim suyumız yohtır. Bize haftada bi koka su geliy. Suyı-mız şindi yohtır, kurtıldı, yarın bizim su günimizdir. Piyarin başında bi ilan kehkelennmiş yatıy, bizi de piyara ya-naştırmıy. Biz de ilana heftada bi tepsi şıllık, bi ergen kız götüriyih. İ-lan bınları yiyi ki bize adam başı bi koka su veriy. Yohsam müse'de etmiy. Yarın da sıra muhtarın kızında.» de-yi. Mehemet Şah kapiy çekti, çıktı, o gece dağda yattı. Sebbehten kahtı, bah tı ki bi nağara zurna sesi geliy. Kahtı, merak etti, piyarin başına getti. Bahtı ki millet kıznan şıllıkı davul zurna-dan «birabar ilana getiriyler, herkesin Şah: Bı ilan nasıl bi ilanmış, herkesin hetini kesmiş» deye düşüniy. Bahtiy ki ilan başını sudan yengi yengi çıhatmış gözün; öfeliy. Oğlan iki ağacın mabenine sahlaniy, bahım Allah bize daha ne-ler göstereceh deye beklemağa başliy

(Devam Edecek)

3. sayı, sayfa 18'de



KİTAPLAR'DA URFA (2)

M. EMİN ERGİN

BİRİNCİ Genel Müfettişlik Yayını: Güneydoğu Birinci Genel Müfettişlik Bölgesi. (İstanbul) 1939. Cumhuriyet Matbaası. 245-270.

«Urfa'nın bahçeleri çoktur. Halk yazın bu bahçelere koşar. Fakat şehrin en güzel eğlence yerleri Halilürrahman ve Aynzeliha göllerile bu gölleri çevreleyen asırlık çınar ağaçlarıyla süslü bahçeleridir.

Halilürrahman gölü 27 metre genişlikte, 151 metre uzunluktadır. Suyu çok saf ve temizdir. İçinde sürülerle balık dolaşır. Halk bu balıklara dokunmaz ve yemez. Bu balıkların yem serpilirken kapmak için atlamaları ve sıçramaları insanı haylice eğlendirir.

Halilürrahman gölünün kıyıların-

da Rıdvaniye camisi ve Ulu cami gibi mabedler dizilidir.

Aynzeliha gölü de Halilürrahman gölüne yakın bir yerdedir. Bunun genişliği 27 metre ve uzunluğu 51 metredir. Her iki göl sonradan açılan bir kanalla birbirine birleştirilmiştir. Kanalin ortasındaki kısım ada şeklinde-
dir.

Aynzeliha gölünün etrafı kalın gövdeli çınar ağaçlarıyla çevrilmiştir. Yazın sıcak günlerinde ağaçların koyu gölgeleri gölün yeşil suları arasında kaybolurken Urfa halkı suların se-

rinlikleri arasında biraz dinlenmek için Aynzeliha bahçesine koşar.

Bahçenin gazinosundaki saz, Urfa'nın kahramanlığı kadar meşhur olan ulusal türkülerini çalarken küçük büfede yine çok meşhur olan Urfa kebabı kızartılır.

Yalnız bu göller ve bu gölgeli çınarlar bir şehir değecek kadar güzeldir. Şehir içindeki belediye parkı ile orduve ve halkevi bahçeleri de güzeldir.

Belediye oteli yanında olan, belediye parkı küçük olmasına rağmen bir avrupa şehrinde görülecek parklar kadar muntazam ve şirindir.

Şehrin çehresi her gün biraz daha modernleşmekte ve güzelleşmektedir. Yeni yeni caddeler açılmıştır. Çarşı tanzim edilmek üzeredir. Geçen yıldanberi şehir elektriğe kavuşmuştur. Şimdi ise içme suyu halledilmek üzeredir.»

AYATAÇ, Kadir-Mehmet Gülseren: Urfa ve Çevresi İçin İmtihan Soru ve Cevapları. (Urfa) 1969. Özlem Kitabevi Yayını. 75.S.

Kitap, sosyal bilgiler, fen ve tabiat, türkçe, aritmetik, geometri, dinbilgisi, resim-iş, müzik ve beden eğitimi dersleri ile ilgili toplam olarak 815 soru ve cevabı kapsayan bir müracaat kitabı olarak hazırlanmıştır.

— NİSAN AYINDA URFA —

Osman Güzelgöz

Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 59. Yıldönümü törenlerle kutlandı.

Kurtuluş törenleri geçen yıllara oranla sönük geçti. Parlamenterlimizin ve hükümet üyelerinin ilgi göstermediği bayram törenlerine Urfa Pamuk İpliği Fabrikasının yenide naçılışında bulunmak üzere Urfa'ya gelen işletmeler bakanı Kenan Bulutoğlu da katıldı...

Bayram bu sene de askeri garnizonun karşısındaki alanda geleneksel törenlerle kutlandı.

Kurtuluş Bayramı münasebetiyle düzenlenen Urfa Gecesi ise tam bir fiyaskoyla neticelendi... Ses ve sahne düzeninin yeterli olmadığı gecede organize bozpkluğu da apaçık görüldüyordu. Ayrıca gece için davet edilmiş olan sanatçıların çoğunluğunu Urfa musiki ve folklorundan habersiz oluşları bütün izleyicilerin tepkilerine yol açtı... Urfa folkloru, musikisi ve sanatları açısından hemen hemen hiç bir özelliği olmayan Bayram Gecesinde Urfalı izleyicilerin büyük sabırları herhangi bir olayın çıkmamasını sağladı...

Kurtuluş Bayramı dolayısıyla Milli Eğitim Müdürlüğünün ilk ve orta dereceli okullar arasında tertiplediği Resim Yarışmasında derece alan resimler Halk Eğitim Merkezi'nde sergilendi ve derece alan öğrencilere düzenlenen törenle ödülleri verildi...

* * *

Türizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanununun 17. maddesi gereğince kurulan İl Turizm Komitesi ikinci toplantısını

tısını Nisan ayı içerisinde vilayette yaptı.

Vali Muavini Hüseyin Boran'ın başkanlığında; Milli Eğitim Müdürü, Turizm Müdürü, Müze Müdürü, Otelciler Derneği Başkanı, Vakıflar Müdürü, Halk Eğitim Başkanı, Şoförler ve Otomobilciler Derneği Başkanı ve Basından bir temsilcinin katılımı ile yapılan toplantıda Urfa Turizminin gelişmesi için bazı bağlayıcı kararlar alınmıştır.

İl turizm komitesinin yaptığı ikinci toplantıda aldığı kararlar özetle şöyledir:

Turizm Fonunun oluşturulması, bir bankada açılacak hesaba, yurt dışına çıkanlardan 50 TL alınarak bu fonda toplanması. Harran'da yapılması düşünülen ve projesi yapılan Kır Gazinosunun bu sezon yapımına başlanması için gerekli çalışmaların yapılması. Anzılha çevresindeki park ve yan tesislerin tanzimi için ilgili Bakanlığa yazı yazılması. Mahmutoglu Kulesinin Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırılarak turizme açılması için gerekli girişimlerde bulunulması. Urfa kalesini restore edilmesi. Turistik değeri olan bölgelerin korunarak Turistin ziyaretine açılması...

* * *

Harran Üniversitesi Kurma Derneği, Ziraat Fakültesi amacı ve çalışmaları konusunda bir seminer tertipledi. Seminere konuşmacı olarak Ziraat Fakültesi Dekan Yardımcısı Profesör İsmet Baysal katıldı.

Halkın bu seminere ilgi göstermemesi üzüntü yarattı...

**Batıdan
Doğudan
Ortadoğudan
(ŞİİRLER)**

M, Atilla MARAŞ

Adres : Derğah Yayınları - İST

Şiirlerde Urfa

Hazırlayan :

A. NACİ İPEK

Adres: Özlem Kitapevi

URFA

**Urfa Folklorunda
Düğün**

M. EMİN ERGİN

Adres: Harran Kitapevi

URFA

Hertürlü İlmî ve Fikrî

ESKİ KİTAP

ALINIR — SATILIR.

Adres : Harran Kitap Evi
Beyaz Sokak

URFA

**URFA İLİNİN
COĞRAFYASI**

Mustafa Bengisu

Adres : Saray Kitap Evi

URFA

**URFA HAKKINDA
BELGE VE BİLGİLER
TOPLAMAKTAYIM
YARDIMLARINIZI
BEKLERİM,**

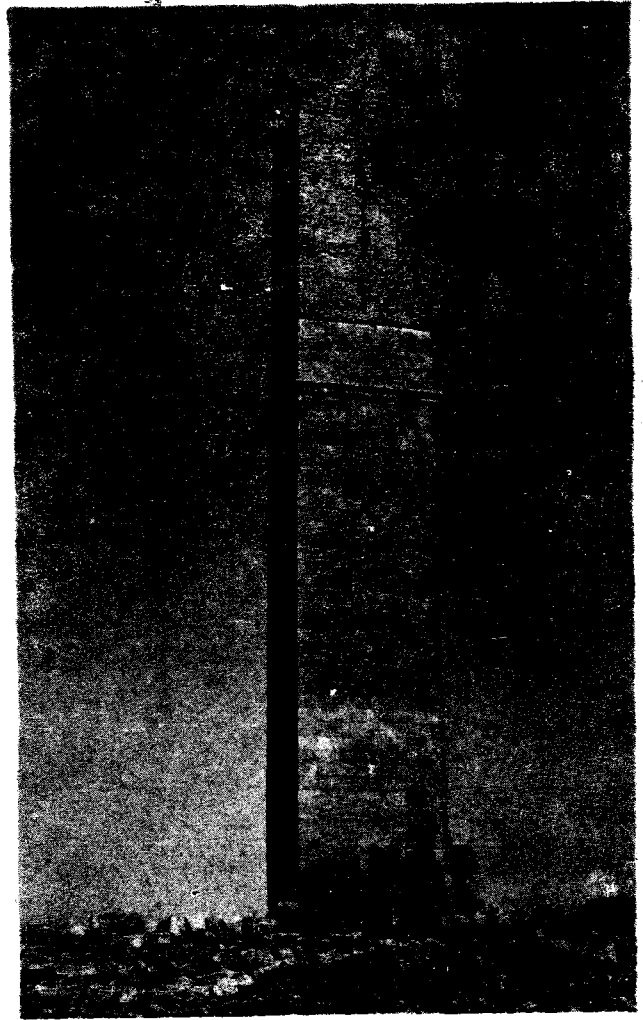
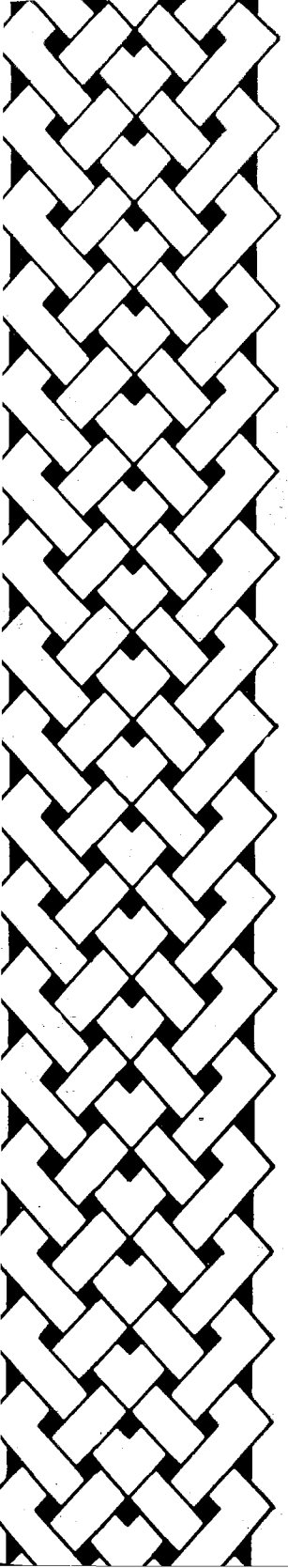
Yusuf Demirkol

Adres : Attar Pazarı No. 10
TLF : 19 13

URFA

Halkın

Kültür ve Folklor Dergisi



HAZİRAN
1979

3

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN



MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKCI



YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN



HAZİRAN 1979

SAYI : 3



Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 10 T.L

ABONE : Yıllık 120 TL.

: Yurtdışı 240 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi
İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI
GÜNEYDOĞU
MATBAASI
TLF: 37 97 URFA

Harran'dan

Eserleri ve folklor derlemeleri ile ilim çevrelerinde tanınan araştırmacı Cemil Cahit Güzelbey uzun bir çalışma sonucu bir ismi daha gün ışığına çıkardı. Hacı Sakıp Efendi.

Bu çalışmasını Harran okuyucularına sunmakla hepimizi sevindirdi.

Sanatın ve zevkin eseri olan Ağaç Süslemeli Eserlerin Urfa'daki örneklerini ise, sanat tarihçimiz Cihat Kürkcüoğlu hazırladı.

BU SAYIDA :

— Urfa'lı Şair Şükrü Efendi'nin çiğköfte Gazeli. 2

— Urfa Tarihsel Sit Dokusunun Dünyü ve Bugünü /Osman ÖÇMEN. 3

— Urfa Folklorunda Kargışlar /S. Adil GİRAY.

— Hacı Sakıp Efendi /Cemil Cahit GÜZELBEY. 9

— Urfa Evlerinde ve Camilerindeki Ağaç süslemeli eserler /Cihat Kürkcüoğlu. 11

Gazel / Şevket AKKAYA. 12

— Nabi'nin Hayrabad adlı Eseri Hakkında /Mahmut KARAKAŞ. 13

— Urfa'dan Derlenmiş Maniler /M. Emin ERGİN. 15

— Şade Bülbül /Müsnâfın Biri. 17

— Yaşar Nezihe Hanım /M. Yaşar UĞUR. 19

— Urfa Ağzı Sözlüğü /M. Emin ERGİN. 21

— Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Urfa /İ. Halil ÇELİK. 23

— Geçen ay'da Urfa /Osman GÜZELGÖZ. 24

TERBİ*

Urfalı Şair Şükrü Efendi

Küfte-i lezzet vafirin, kadr-i bi-pâyânı var
Cümle ma'kûlat içinde, şöhreti var, şanı var
Kalbe kudret, cisme kuvvet, dizlere dermanı var
Küfteyi beyn'et-taâm, zannetme kim akranı var

Yoğrulun âb ile eşel, bi rlegende nâgahan
Ne odun ister, ne ateş, gözlere girmez duman
Kolları kuvvetli gençler, yoğurur geçmez zaman
Tabheden aşçıların, sanma kapak kazganı var
Bulğuru goşt ile halt et, durmayıp daim yoğur
Eyleme noksan, baharatın koyup, yumruğu vur
Suyunu az az verip, oldukta de: Dostılar buyur
Top edip llop llop gibi, yutmaklığın erkânı var

Gâhi boğazda kalır inmez, derûn-ı me'deye
İtina etmek gerek, yerken usul-ı ka'deye
Çaresi vardır lüzum yok, garbonata ca'deye (1)
Dar boğazdan aşırın, yanında bol ayrıntı var
Biber-i hamra ile, çok yemeli çiğköfteyi
Laakal, ikiye taksim etmelidir haftayı
Me'deyi yormaz sever, kendisine aşıftayı
Hazmeder me'de içinde, maydanoz soğanı var
Köfteyi siz, bahçelerde, su kenarında yapın
Size köfte ilmini, talim eden HAKKA tapın
Çar anasırdan mürekkep, maddeden hisse kapın
Köftehor karnında, sönmek bilmeyen atşanı var
Ayırtab ile Haleb'te, köftenin envanı çok
Köfteyi yemeyen ender, olsa da ger karnı tok
Şark tarafında yapılan, köftelerin emsali yok
Birecik'te, Urfa'da, çiğköftenin harmanı var
Besmeleyle köfteyi, ekl etmeye eyle devam
KADRİ alidir anın, beynel havas, beyn'el avam
Köfteyi şerh eylesem, bitmez ıla yevmîl kıyam
ŞUKRÎ kıl Haluk'a kim, köfte gibi ihşanı var
Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilâtün/Fâilün

(*) Terbi : Esas gazel birinci ve dördüncü mısralar olmak üzere Urfalı Şair Şükrü Efendinin, ikinci ve üçüncü mısralar Nızipli Şair Kadri Hoca Efendi'nindir. Bu Terbi'i bize H. Cahit UYANIK vermiştir.

(1) - Mideye yararlı bir ot.

Urfa Tarihsel Sit dokusunun Dünü ve Bugünü

Osman ÖÇMEN
Arkeolog

Urfa tarihinin ilk çağlarında gerek coğrafi konumu yönüyle ve gerekse önemli ticaret yollarının geçtiği yerde olması nedeniyle kurulan ve kısa zaman sonra bir askeri merkez durumuna gelerek değişik krallık hanedanlarının oturmasından ötürü sürekli gelişen ve kurulduğu günden itibaren Mezopotamya, Anadolu Suriye İran, Mısır ve Avrupa'nın çeşitli uygarlıklarından etkilenerek ve her uygarlık döneminde çehresini değiştirerek bugüne kadar varlığını koruyabilen tarihi bir şehirdir.

Geçmişte şehir sur'la güvenceli ve kavranabilir yerleşim alanı olmuş ve sur şehri sınırlandırmış, hem onu her türlü tehlikeye karşı korumuş hem uzun yıllar korumasını sağlamıştır. Şehirde yaşamış birçok medeniyetler kendi yaşama süreçlerinde kültür seviyelerinin simgeleyecek birçok yapılar yapmışlar fakat savaş, din, hastalık ve tabii afetlerle geçmişte yapılan bu antik yapıların bir kısmı kendinden sonra gelen medeniyetlerin yaşam anlayışına ters düştüğü için ya tamamen ortadan kaldırılmış veya ilke doğrultusunda değiştirilmiştir. Birçok mabet veya kilisenin yerinde bugün birer cami bulunmaktadır. Birçok sosyal içerikli yapılar tamamen yıkılmış ve kazanılan yerler konut yeri olarak değerlendirilmiş. Bugün birçok evin temeli antik yapılar üzerine kurulmuştur. Ayrıca geçmiş kültürlerin ölü kül-

türe verdikleri önemi gösteren NECROPOL (Mezarlık) alanları tarım alanlarına dönüştürülmüştür.

Türlü nedenlerle bir kültürün bütün mirasları tahrip edilirken veya ortadan kaldırılırken askeri bir yapı olan şehir sur'u (Dış kale) ve iç kale geçmişteki çeşitli uygarlıkların savunmasını sağaması nedeniyle her devirde onarılmış ve amaca uygun şekilde kullanılmıştır.

Urfa, birçok Anadolu şehirleri gibi 15. ve 16. yüzyıl Osmanlı uygarlığının şehircilik anlayışıyla sivil mimaride yenilikler içeren bir görünüm kazanmış ve şehir dokusunu oluşturan bireyler Türk-İslâm özelliğine bürünmüştür. Günümüzde şehir Osmanlı sivil de dinî mimarisinin pek güzel örnekleriyle doludur. Özellikle sosyal ve dinî yapılar çok geniş bir halk kültürünü yansıtmaktadır.

Çok yakın zamana kadar tarihsel sit dokusu ana özellikleriyle kendini korumakta güçlük çekmemiştir. Hatta 19. yüzyıl başlarında şehrin kuzey ve güney yönlerinde sur dışında kervanların konaklaması için yaptırılan dokuz han-ki bunlar kuzeyde GAZHANE (şimdiki yeni hal pazarı), Eski GAZHANE (şimdiki Şerif Özden İlkokulu) ismini tesbit edemediğimiz Köprübaşındaki bir kısmı yıkık han (şimdiki Cesur garajı), Yemen Askeri MUSTAFA AĞA HANI (Türkmen garajı), ASKERİ KIŞLA HANI (Şim-

iki orduvevi karşısında bulunan kışla), HACI KAMİL HANI (eski cezaevi kuzeyi şimdiki Cumhuriyet Oteli altı), İsmi tesbit edilemiyen Kanberkiye mahallesindeki Han. (Şimdiki Kızılay merkez binası), Topçu meydanındaki ŞEHBENDERİYE HANI, güneyde ise, HAC ALİ AĞA HANI (şimdiki Gazi Ortaokulu yeri)

Kısa zaman sonra bu hanların çevresinde artan nüfus yoğunluğu nedeniyle tarihi çekirdeğin mimari üslubu ve malzemesiyle uyum sağlayan ve «DIŞARI MAHALLE» diye tanımlanan şimdiki KAMBERİYE, DERGEZENLİ, ATATÜRK, KÖTÜLER ve EYYUBİYE mahalleleri oluşmuştur. Gelişen bu mahallelerle birlikte oluşan sosyal içerikli yapılar günün gereksinimlerini karşılamış ve halkın günlük yaşamına kolaylıklar getirmiş idi.

Yüzyımmızın ilk çeyrek yıllarına kadar şehri şöyle tanımlayabilirsiniz; Şehir, İç kale, Harran kapı, Bey kapı ve Samsat kapı uçları arasında sur içinde çok yoğun sosyal, dini ve konut bölgeleri büyüklüğündedir.

Şehir içi ve yakın çevresiyle ilişkileri, önceleri binek hayvanları, sonraları at arabaları ve faytonla, daha sonra da motorlu taşıt araçlarıyla. Şehrin tarihi çekirdeği Gümrük Han'ı ve çok yakın çevresi şehrin ana merkezi biçimindedir ve her türlü şehirsel gereksinimi karşılayacak durumdadır. Urfa'nın hem tarihi çekirdeğe ve hem de doğaya erişmesine yarar-

lı olmaktadır.

1930 larda gerek artan nüfus yoğunluğu ve gerekse insan yaşamına otomobilin girmesi şehir idarecilerini şehire yeni hizmetler getirmeye zorlamıştır. Üzülererek söylemek gerekirse idareciler yeni şehirleşme anlayışından yoksun, kısır döngü ile çok kısa vadeli çözümler getirme çabaları «Tarihi çekirdeğin» yer yer yok edilmesi ne ilk adımın atılmasına neden olmuş fakat yapılan b u çalışmalar halk tarafından benimsenmiş ve övülmüştür. Ama günümüzde görüldüyorki o çalışmalarla kazanılan övgüler süregelmemiştir.

1930 lara doğru şehri çevreleyen sur fonksiyonunu yitirmiş düşüncesiyel taşlar söktürülerek kazanılan taşlardan Cumhuriyet ilkelerine uyularak yeni kamu binaları inşa edilmiştir. Sur'un geriye kalan kısımları da 1970 yıllarına kadar halkın yağmacılığına terk edilmiştir. Ancak Bey Kapı ve Harran Kapı civarındaki sur kalıntıları Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce 1971 yılında eski eser olarak tesoil edilmiştir. Söz konusu bu kalıntılar şimdi kendi kaderleriyle ortadan kalkmak tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Urfa tarihsel sit'i üzerinde 1925 lerde başlayan spekülatif amaçlara yönelik tahribatlar günümüze kadar devam edegelmiş, ancak geç kalınmış olsa bile, tahribatların daha da yoğunluk kazanmaması için ilgililerce korumaya yönelik önlem alma girişimleri umut vericidir.

Urfa Folklorunda kargışlar

(BED-DE'E) (3)

S. Adil GİRAY

III. GELİTLERLE İLGİLİ KARGIŞLAR :

1. Aliy yeşiliy üstiye atıla
2. Çolh çocuh hesretinde kalasın
3. Dügin eviy değıl öli eviy ola
4. Etegiyze oğlan südigi degmiye
5. Gün görmiyesen miraz almıyasan
6. Körocah kalasan.
7. Mezin miraz almıyasan
8. Sen olasan ağ beht görmiyesen,
9. Teliynen duvağıynan gömülesen
10. Yıdigi ekme, geydigi köynek bı kapıda kala.

IV. BIKKINLIK VE HAKKI HARAM ETMEKLE İLGİLİ KARGIŞLAR :

1. Beni kırıyan bı avıç ta ziyada kınamdan yaha.
2. Benim kimin olasız
3. Bi mememden emdigi süd, birinden emdigi irin ola
4. Hekkım siye heram it kanı ola
5. Hekkım siye heram olsun, kat kat katıran olsun.
6. Kırıyan kınamdan yahsın
7. Nasıl yağdan kıl çekilir, Allah ta beni içiyizden ele çeke

V. YOKSULLUĞA DÜŞME İLE İLGİLİ KARGIŞLAR

1. Beni unudıp canıyn derdi derdine endüşesen
2. Böginde geri kaasan
3. Böginleri arıyasan bulamıyasan
4. Caniyden bedeniynen her görmiyesen
5. Derbeder olasan
6. Dilenmez dilençi olasan
7. Ekmek atlı sen yayan olasan
8. Ekmek ekmek dilenesen
9. Eviy başıya yihıla
10. Farşı malamat olasan
11. Hanay harabola
12. İt eliyden ekmek almıya
13. İtten ac ılandan çılpah kalasan
14. Maliynan malamat olasan
15. Rezzil rüsvay olasan
16. Sabır selam görmiyesen

17. Sen olasan dört öksiznen bi mağarada kalasan
18. Sen olasan noldım delisi olasan
19. Tahtiy taci döne
20. Yavrım dünyanın keyti kederi seni bırakmıya

VI. MÜNFERİT KONULU KARGIŞLAR

1. Allah beni sizin eliyize düşürmiye
2. Allah kimsiy sizin şeriyize düşürmiye
3. Allah seni çarpa çalındıra
4. Anaydan emdiği süd birniydan gele
5. Çırnağa çalınasan
6. Dağ ceyranı olasan
7. Deli olasan dağlara düşesen
8. Elim et yahayda kala
9. Ettiği keder bulasan
10. Ettiği yolu gele
11. Evladiydan çekesen
12. Gettiği bet seni çarpa
13. Hekimdede sipirgesinnen siprilesiz
14. O boyda kalasan
15. Ölmiyesen örneğ olasan
16. Sıfatiya ne'let gele
17. Tehsineh olasan
18. Töremiyesen
19. Yurdiya baykuşlar öte

EK

Derlemelerimiz sırasında gözden kaçan kargışları bu bölümde vermeyi uygun bulduk. Aynı sıra numaraları ile vereceğimiz bu kargışların parantez içinde sayıları hangi bölüme ait olduklarını göstermektedir:

1. Ah deyesen kan kusasân(1)
2. Al duvah görmiyesen (3)
3. Al kızıl kaniya bölensesen(2)
4. Allah belayı avuciya koya (6)
5. Babay gele yeriy boş göre (2)
6. Be-mırat gidesen (2)
7. Biniy bin izarda sere durasan (6)
8. Can yatağından su vereni olmiya (6)

9. Cigeriy el el tükile (1)
10. Cigeriy tahtalarda dorğana (2)
11. Çeney çekile (6)
12. Çıra kımın sönesen (2)
13. Çifte pıçağa rasgelesen (2)
14. Dert çekesen ölmiyesen (1)
15. Dipsiz harallardan rüşesen (6)
16. Dört gişinin çininde gidesen (2)
17. Ekmek devşan ola sen tazı olasan kaçasan kaças
san yetişemiyesen
18. El'elem seriye dura (6)
19. Eleme ebret olasan (6)
20. Ferculup yerde kalasan (1)
21. Göziy avcuma düşe hemamın öginde gülle oynı
yım (6)
22. Göziy avcuma düşe kumnan öfeliyimsuyı dirseğim
den aha(6)
23. Göziyin elifi söne (1)
24. Hesretiy karniyda kala (2)
25. Hz. Eli'nin kılıcına gidesen (2)
26. Işıgiy söne (1)
26. İfleh olımıyasan (5)
27. İki göziy avcuma düşe (1)
28. İşiy rasgetmiye (5)
29. Karniy ekmege doymıya (5)
30. Kısken kızdırasın körük çekesen (1)
31. Kökiy kırıya (3)
32. Kurt düşe ölüm siye yoh ola (1)
33. Külim zıbilim başıya (2)
34. Me'zul olup divar dibinde kalasan (1)
35. Ölüm apara seni (2)
36. Ölüm döşire seni (2)
37. Postaliyin altı ola üsti olımıya (5)
38. Sebbehe çıhmiyasan (2)
39. Son hamamıy ola (2)
40. Tıfıl gidesen (2)
41. Yidiği hekimler çıhada (1)

S O N

TENEKECİ MAHMUTLA KONUŞMA

Hazırlayan
Mustafa K. APAYDIN

Türk Musikisi yörelere göre çok çeşitli farklılıklar göstermektedir. Urfa musikisinin bu farklılıklar arasındaki yeri, diğer yörelere göre en fazla orandadır...

Urfa musikisinin temel özelliği; türkülerimizin makam geleneği ile okunmasıdır. Urfa musikisi bu temel özelliğin etkisi ile daha etkileyicidir diğer yöre musikilerine göre..

Yine bu makam geleneği dolayısıyla iki, Urfa musikisini öğrenme ve öğretme sanatı diğer yörelere nazaran daha çok çalışma ve emek gerektirir. Urfa musikisini tüm yurda sevdiren ve kabul ettiren geçmişin büyük ustalarıdır. Bu büyük ustalar ve sanatkarlar musiki sanatına olan ilgileri, bağlılıkları ve aşkarının verdiği güçle Urfa musikisini tam anlamıyla öğrenebilmek; daha sonra da yeni yetişen nesle öğretebilmek için gecelerini gündüzlerine katıp bu işi en iyi bilenlere yıllarca hizmet etmişlerdir. Bu ustalar sıra gecelerinde, dağ yatılarında, özel davet ve eğlencelerde ustalarının dizleri dibinden ayrılmıyarak Urfa musikisini bütün temel özellikleriyle beraber öğrenmişlerdir.

Oysa günümüzde Urfa musikisini temsil edebilme seviyesine geldiklerini sanan bir çok sanatçımız, Urfa türkülerinin başka yörelere mal edilmesine, özünden ve temel özelliklerinden uzaklaştırılmasına, günün basitleşen müzik anlayışına göre değiştirilmesine ses çıkarmamakta, yükledikleri temsilcilik görevlerini tam olarak yerine getirmemektedirler...

Biz bu yazı dizimizde günümüzün yaşayan büyük musiki ustalarından Mahmut Güzelgöz (Tenekeci) ile Urfa musikisinin uğradığı değişimler ve musikideki son gelişmeler üzerine söyleşeceğiz.

Bu söyleşilerimizin asıl amacı; Urfa musikisinin temel özelliklerini yeniden dile getirmek, yaşayan büyük ustaların gelişmeler ve değişiklikler konusundaki düşüncelerini yansıtmak ve bir noktada da Urfa musikisinin bugünkü durumu ile geçmişteki durumunu karşılaştırarak ortaya çıkacak sonuçtan musikimiz adına yararlanmaktır.

TENEKECİ MAHMUT KİMDİR :

«Urfa folklorunun canlı tarihi» olarak tanınan büyük usta Tenekeci Mahmut Güzegöz 1919 yılında Urfa'da doğmuştur. Tahsil yapamamış, okumayı kendi çabası ile öğrenmiştir. Buna rağmen folklor ve diğer konularda birçok eser okudu.

Kendisi tahsil durumunu bir eserinde şu mısralarla açıklar:

»Yazı bilmem okumadım karadan
Bu zekâyı bana verdi yaradan»

Birçok meslekte çalışmış,, ama esas mesleği tenekeciliktir. Urfa'da bu mesleği nedeniyle «Tenekeci Mahmut» diye tanınır.

1976 yılından beri Urfa Müze Müdürlüğünde bahçıvan olarak çalışmaktadır. Tenekeci Mahmut evli on çocuk babasıdır. Urfa musikisinin büyük ustalarına yıllarca hizmet etmiş, onlardan Urfa musikisinin temel özelliklerini öğrenmiş ve bu alanda bir çok beste de yapmıştır.

Ahmet Alaybeyi, Mehmet Özbek, Yavuz Tapucu, Mehmet Güçlü, Mahmut Akgün (Dellek Mahmut Hafız), Mahmut Coşkunes, Vefik Ataç, Aziz Çekirge, Abdullah Balak Lütfü Emir-oğlu, Mehmet Nacak ve daha birçok Urfa musikisi hakkındaki temel bilgilerini ondan öğrenmişlerdir. Halen yeni yetişen gençlerden birçoğuna Urfa musikisi hakkında dersler vermektedir.

Devamı Sayfa 18'de

HACI SAKIP EFENDİ (MEHMET EMİN DENİZ)

Cemil Cahit GÜZELBEY

GİRİŞ :

Birecik'in çok yönlü ve çok ünlü büyük kişilerinden biridir. Doğup büyüdükten sonra Urfa'da yerleştiğinden (Urfa'lı Sakıp) diye de anılmıştır. Birecik'li'ler ise onu (Hacı Sakıp Efendi) veya sadece (Sakıp Efendi) diye anarlar. Ünlü Fırat'ı atlayarak Gaziantep'e de yayılmıştır. Onun şair olarak kimi parçaları Gaziantep'te yazılan cönklerde de yer almıştır. Ancak Gaziantep'te tanınmasının bir nedeni de oğlu Halil Beyin, 19. yüzyıl Gaziantep'inin ünlü kişilerinden Battal Bey'e damat olmasındandır. Öbür yandan Sakıp denince şairliğinden önce akla büyük bir hayır sahibi gelmektedir. Urfa'dan Diyarbakır'a, Halep'e, Nizip'e giden yollar üzerinde gelip geçen yolcuların su gereksinmelerini gidermelerini, dinlenmelerini için bir sıra hayratlar yaptırmıştır.

Gaziantep'te bu su hayratlarına (Suluk) derler. Ama (Sakıp'ın hayratı) diye anılan suluklar Gaziantep'tekilerden çok farklıdır. Bu hayratlardan iki tanesini gördüm. Gaziantep'tekiler moloz taşlarla yapılmış ilkel birer su depolarıdır. Sakıp'ınkiler ise düzenli kesme taşlarla yapılmış olmasından başka üzeri kap (Tonoz) çatılı, iki kattan oluşan bir yapıttır. Altı su deposu, üstü birkaç kişinin barınabileceği dinlenme yeri, bir odaydı. Bu hayratlar 10-15 yıl öncesine kadar, yıkık olmakla birlikte varlıklarını koruyordu. Şimdi ortadan kaybolmuşlardır.

Sakıp su hayratlarından başka birde Urfa'nın NARINCI Mahallesinde halkın (Sakıbiye Tekkesi) dediği, resmi kayıtlarda (Hankâh) denilen ve

birçok bölümlerden oluşan bir kuruluş daha yaptırmıştır.

Aiesi ve Tarihsel Öyküsü :

Sakıp'ın aile kökeni tarihsel söylentilere dayanmaktadır. Üçüncü kârındaki torunlarından Sayın (Galip Deniz) bu konuda şu açıklamaları yaptı:

«Atalarımız Horasan Türklerindendir. Abbasi'lerin ilk çağlarında, buradan göçerek Bağdad'a gelip yerleşmiş bulunan Parmak oğulları (Bermekiler) soyundandır. Tarih kitaplarında da açıklandığı gibi bunlardan Cafer, Harun Reşit zamanında Başvezirlik yapmış, sonra kendi ve ailesi kılıçtan geçilerek yok edilmişlerdir.

Bizim atamız Cafer'in amcası oğullarından (Mustafa) dır. Atamız Mustafa'nın öyküsü şöyledir :

Bir gün Harun Reşit sarayının bahçesinde Cafer'le birlikte gezerken, bir asmanın altına gelirler. Harun Reşit'in gözüne iri bir salkım üzüm ilişir. Başvezirine :

— Cafer omuzuma bas, şu salkımı kopar der. Cafer halifenin dediğini yapar. Omuzuna basarak bu salkımı koparır. Bu sırada kendilerini uzaktan izlemekte olan sarayın bahçıvan Bermeki Mustafa'yı çağırır, üzümü verir ve derki:

— Bunu çardağa götür, biraz sonra gelir orada yeriz.

Bermeki Mustafa salkımı alıp çardağa götürürken içine bir sızı girer, kendi kendine :

— Saygısızlığı Halifenin omuzuna basarak kadar ileri götüren düşüncesiz bir vezirin sonu kötüdür, der. Hemen ertesi günü Harun Reşit'in önüne çıkar ve şöyle konuşur:

— Ben Bermeki ailesinden ayrı-
lıyorum. Bana bu aile ile hiç bir il-
gim kalmadığına dair, mühür ve im-
zanızı taşıyan bir belge verin. Harun
Reşit bunun nedenini sorarsada su-
dan bir yanıt verir, istediği belgeyi al-
ır.

Aradan günler, aylar geçer. Bir
gece Bermeki ailesi bir arada bulun-
dukları sırada, Halife, Cafer'i saraya
çağırır. Başvezir gelir gelmez hemen
boynunu vurdurur. Ayrıca yapılan bir
baskınla bütün Bermeki'ler öldürülür.
Bermeki'leri yok etmeğe çalışanlar sa-
bahleyin Mustafa Bermeki'nin kapısı-
na dayanırlar, durumu öğrenen Mus-
tafa :

— Benim Bermeki ailesiyle niç
bir ilgim yoktur, der. Sakladığı bel-
geyi gösterir, kendini ve ailesini kur-
tarır.»

Bundan yıllar önce Sayın Ali Rı-
za Danış Bey'den de şunları dinlemis-
tim :

«Cafer, Harun Reşit'in kızkarde-
şi ile evlenmek ister. Halife buna kar-
şı çıkar. Cafer'in ısrarı üzerine karı
koca olmamaları koşuluyla buna pe-
ki der. Ama çok geçmeden koşul bo-
zular, kız gebe kalır. Sonra bir çocuk
doğurur. Bunun üzerine Cafer öldü-
rülür, aileside Bağdad'dan sürülür.»

Tarih Bermeki ailesinin ortadan
kaldırılışını bunların büyük bir nü-
fuz kazanması, Abbas oğulları salta-
natının ilerisi için korku doğurduğu
nedenine bağlar. Emevi saltanatını yı-
karak Abbasilere Hilafet ve saltana-
tın yolunu açan Horasanlı Türk yiği-
di Ebu Müslüm'ün aynı korkuyla bir
yemek sofrasından başı kesilmedi mi?

İslâm Ansiklopedisi, Bermekiler'in
İran'lı olduklarını yazdıktan sonra
Bermeki sözcüğünün, Belih kentinde
Nevbahar mabedindeki en büyük ra-
hibin rütbesine delalet etmektedir di-
yor.

(Cilt. 1. Sayfa. 560)

Sayın Galip Deniz atalarının da-
ha sonraki öykülerini şöyle anlattı:

«Bermeki ailesinin Abbasilerce

tasfiyesinden sonra, Bahçıvan Musta-
fa yeniden Harun Reşit'in katına çıkı-
yor. Ailesiyle birlikte Bağdad'tan ay-
rılmak istediğini, görevlendireceği ko-
ruyucularla birlikte Şam'a kadar gön-
derilmesini istiyor. Halife isteklerini
kabul ediyor. Bağdad'tan ayrılmala-
rına izin veriyor. Silahlı koruyucular-
la Şam'a kadar gönderiyor.

Bermeki Mustafa bir süre Şam'-
da kaldıktan sonra, Havran bölgesine
göçerek burada biraz arazi satın alı-
yor, yerleşiyor. Daha sonra bu aileden
bir bölümü buradan da göçerek Ak-
sak Timur'un yıktığı Hayyi köyüne ge-
lip yerleşiyor. Hayyi yılan demektir.
Burada köyün kuruluşunda büyük bir
yılan görülmekle bu adın verildiği söy-
lenir. 18. yüzyıl sonlarına doğru Sa-
kıp'ın atalarından biri Urfa'ya geli-
yor. Biraz toprak alarak bir yandan
tarımla, öbür yandan ticaretle uğra-
şıyor, işleri uygun gidiyor, zengin o-
luyor, ünleniyor. Artık Bermeki adı
unutulup aileye (Bin Asil) yani soylu-
oğlu deniyor. Sakıp Urfa'da doğup öğ-
renimi burada yapıyor. Bilgin ve şair
bir kimse olarak yetişip beliniyor.»

Sayın Galip Deniz'in anlattığı öy-
künün arkası şöyle sürüyor :

«Kadiri tarikatına giren ve Hac-
ca giden Sakıp Efendi birgün Halikür-
rahmanda bulunduğu sırada, gözleri-
ni, önleyemediği bir uyku sarıyor.
Pek kısa süren bu uyku sırasında ona
(Sakıp dünyalık mı istersin, yoksa a-
hiretlik mi diye soruyorlar. Sakıp şu
yanıtı veriyor :

— Bana dünyalık verin, ben bu-
nunla ahiretimi bulurum.
Bu olaydan sonra Sakıp alabildiğine
zenginleşiyor. Urfa'daki Sakıbiye (Kül-
liye)sini, ünlü hayratlarını yaptırı-
yor.»

(Devam Edecek)

Urfa evlerinde ve camilerindeki ağaç süslemeli eserler

A. CİHAT KÜRKÇÜOĞLU
SANAT TARİHÇİSİ

Türk-İslâm sanatının süsleme unsurlarından biri olan ağaç işleneciliği kapı, pencere, dolap kapakları, ağaç sütun başlıkları, tavanlar, mimber, kürsü, rahle, sandık, çekmece ve aynalardan başka büyük ve küçük her türlü ev ve el eşyalarında kendisini gösterir.

Ağaç oyma sanatı, diğer sanat kollarından taş, ştuk, deri, çini, işleme ve benzerleri ile sıkı bir bağ kurmuş ve bu sanat kollarından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Urfa'daki ağaç eserler arasında evlerdeki kapı ve pencere kanatları önemli bir yer tutar. Ağacın çabuk yıpranan bir madde olması, hele bunun hergün bir çok kez açılıp kapanarak, zaman zaman hızla çarpılarak, evin yıkandığı sıralarda su değiştirilerek daha da çabuk tahrip olmasına yol açılan kapı ve pencerelerde kullanılmış olması bunların çok eski örneklerini günümüze kadar getirememiştir. 1721-1722 tarihlerine ait Rızvaniye Camii kapısı ve 1191 de yapılan Eyyubiye medresesinin 18. yüzyıldaki onarımından kaldığını sandığımız iç oda kapısı dışında tarihleri daha öncelere götürülebilecek eser bulunmamaktadır.

Urfa evlerindeki ağaç süslemeli kapı ve pencere kanatlarının kitabelelerinden bu eserlerin 1835-1854-1859-1868 ve 1875 tarihlerine ait oldukları ve Neccar Mehmet, Yeşil Neccarzâde Bekir, El Hac Hüseyin ve Ahmet Hamdi adlı yerli ustalar tarafından yapıldıkları anlaşılmaktadır. Ancak, kitabsiz bazı kapı ve pencere kanatlarının daha başka ustalar tarafından ya-

pılmış olabileceği düşünülecek olursa usta sayısını daha da arttırmak mümkündür.

Kapı ve pencere kanatları dışında Urfa'daki ağaç süslemenin güzel örneklerine oda duvarlarının ağaç kaplamalarında, tavanlarında, camhâne tabir edilen oda nişlerinde, sandıklarda ve ayna çerçevelerinde çok sayıda rastlanabilir.

Urfa'daki ağaç eserlerde başlıca iki üslup göze çarpar:

1 — Urfa'nın yerli sanatçılarına mal edemeyeceğimiz, 18. yüzyıl Türk süsleme sanatı özelliklerini yansıtan eserler. Bunlara Rızvaniye camii kapısı ile müezzin mahfilinin tavanı ve Eyyubi medresesindeki oda kapısı örnek olarak gösterilebilir. (Bu eserler ilerideki sayılarda ele alınacaktır.)

2 — Urfa'lı sanatçıların tarafından yapılan ve yerel üslup taşıyan eserler. Bu guruba örnek olarak evlerdeki kapı ve pencere kanatları ile duvar kaplamaları ve sandıklar gösterilebilir.

Evlerdeki Urfa'lı sanatçıların tarafından yapılan ağaç eserlerde 50' nin üzerinde değişik süsleme kompozisyonu dikkati çeker. Bir vazodan çıkan dallara bağlı palmetler, tam ve yarım dairelerin kesişmesinden oluşan kompozisyonlar, dairesel bir eksen çevresinde birbirini kesen çemberlerin oluşturdukları çeşitli rozetler, bir çiçek rozeti etrafında çarkı felek şeklinde dönen dallara bağlı çok dilimli palmetler, rumi ve pelmetlerden oluşan değişik, bordürler evlerdeki ağaç eserlerde en çok rastlanan süslemelerdendir.

Kapı ve pencere kanatlarındaki süslemelerde simetri esası göz önünde tutulmuş, motifler bulundukları yerin şekline göre değerlendirilmiştir. Urfa'daki ağaç eserlerde, ağaç işçiliği tekniklerinden oyma, geçme, kafes, muşarabiye ve kakma teknikleri büyük bir ustalıklarla uygulanmıştır.

Kapı kanatlarındaki bitkisel ve geometrik süslemeler yanında Arap harfiyle ustalıkla yazılmış ve hat sanatının güzel örneklerini veren kitabeleri ayrı bir süsleme ögesi olarak değerlendirmek gerekir. Bu kitabelerde çok güzel istif edilmiştir :

MAŞALLAH

Ya müfettihal ehvab

İftah lena hayrül bab

Allahû veliyül tevfik

Nîmel mevlâ ve minel refik

**İlâhî ta felek daim ki arşu fers ola
kaim**

**Sana ömrü ebed versin hüda-i baki
daim**

Açıldıkça kapansın çeşm-i âda

Bihakki sûrei inna fetehna

gibi yazılara rastlanabilir.

Bugün tamamen ölmüş olan ağaç süslemeciliği sanatından günümüze kalan ve eski Urfa evlerini süsleyen değerli birer tablo özelliğindeki süslemeli kapı ve pencere kanatlarını, bilinçsizce yapılan tahribatlarla kırılıp yakılmak, ya da hor kullanılmak suretiyle tahrip edilmelerini önlemek ve bu değerli eserleri gelecek nesillere sunabilmek amacıyla geçtiğimiz yıllarda Urfa Müzesinin toplama çalışmaları olumlu sonuç vermiş, bu eserlerin en güzel örnekleri müzede toplanmıştır. İleride açılacak bir Etnografya Müze'sinde bu eserlerin sergilenerek halkımıza sunulması en büyük arzumuzdur.

GAZEL

M. Şevket AKKAYA

Farkında değilsin meleğimi sendeki hüsnün.
Nur yüzlü cıvansın, nurun aydan daha üstün.
Teşbihte hatâ etmedim âyetle sabittir.
Fî,ahsen-i takvîm, e misal sende görülsün.
Ancak her ayın bir günü mehtap dolunaydır.
Şuhum! senenin her günü sen bedr-i münirsün.
Revnak veriyor vechine, bak reng-i hicâbın
Müstâğni durur, âşıkı kalpten öldürürsün.
Rabbın sana ihsanını mahpeste çürütme!
Elyâkına râmeyle ki aşkın yüzü gülsün.
Şâyet şımarıp hüsnüne mağrur olacaksan,
Nârin bedenin esfel-i süflâya gömülsün.
Şevket, şu muhayyel yarı kıskandı nazardan.
İster mi? temiz aşkına bir toz düşürülsün.

Urfalı Şair Nabinin Hayrabad adlı eseri hakkında -3 -

Mahmut KARAKAŞ

Peygamberlerin ceddi sayılan İbrahim Aleyhisselam'ın güzel ahlâkı sayesinde, kendisini yakarak öldürmek için yaktıkları ateşin bir gül bahçesi haline geldiğini anlatır. Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'i kurban ederken Allah'u Taalanın İsmail'in yerine kurban edilmesi için bir koç gönderdiğini şu iki beytle anlatıyor.

**Ahlâkına olmasaydı mı'den
Olmazdı Halil'e nar gülşen
Olmakla ruhunda nur-i taban
İsmail keşş olundu kurban
Hz. Yusuf'un güzelliği hakkında;
Nakkaş-i izari bi tekellüf
Neyreg-i cema'lin etdi Yusuf
Etdi bu sebeble ol meh asan
Tahvil-i büruc-i delv-u mizan**

Hz. Musa'ya beyaz elin verilmesinden, Davud A.S. in sesinin heybetli oluşundan ve sert demirin elinde mum gibi ezilmesinden bahseder. Hz. Süleyman'ın yüzüğünü zikrederek Hz. İsa'nın feyz nefesinden olduğunu ve O'nun Allah (c.c.) m izniyle ölüleri dirilttiğini anlatır.

**Feyz-i nefesinden oldu İsa
Emvata kitabıhan-i ihya**

Nabi; peygamberlerden sonra, yine sıraya dikkat ederek ilk dört halifenin hususiyetlerinden kısaca bahseder :

**Sıddık-i siddiki etdi tevfik
Şayeste-i ibtida-i tasdik
Adlinden alınca bihre Faruk
Tıryak-i fütuha oldu Faruk
Şerminden alınca vaye Osman
Şerm etdiler andan ins ile can
İlminden alınca maye Haydar
Oldu meden ulumuna der**

Hz. Muhammed (S.A.S.)'e risalet verince, müşrikleri islâm dinine

davet eder. Bu davet sırasında kendine inanmayan Mekke'liler Hz. Muhammed'den peygamberliğine delil olarak bir mucize göstermesini isterler, Peygamber elini Ay'a taraf doğrultunca, ay ikiye bölünür.

**Engüştü edüp du nime Mah'i
Heminter etdi peyk-i rahi**

Kur'anı Kerim'in nazil oluşu ile bütün eski kitapların hükmünün kalktığını, alemin müşriklerden ve putperestlerden temizlendiğini anlatır. Artık köhne kitaplara ve geleneklere kıymet verilmediğini, Hz. Muhammed'in ve İslâm dininin Alemleri nura şark ettiğini ve büyük şöhret kazandığını söyler.

**Kur'an-ı Kerim olunca nazil
Nash oldu şeray-i evayıl
Tutmuşdu cihani gebru eşrak
Subh nefesiyle eyledi pak
Oldu nusk-i selefi nişeste
Manend-i meh nekin-i şikeste
Best etdi kumaş-i çar hane
Ayin-i Muhammedi cihane**

Nabi, Hz. Muhammed'in bu kadar ulviyetine bakaark, kendi kıymetsizliğini ve aczini anlatıyor:

**Namın senin afdal'al-fadıl
Kadrim benim asfa'al-asafil
Her vecihle snaa nisbeti myok
Namin anacak liyakatım yok**

Gayet dindar olan Nabi; elbette kendini yüce İslâm peygamberi ile ölçemez. Nihayet günahkâr bir kul olduğunu kabul ederek, hesap gününde Hz. Muhammed'den şefa'at etmesini yakınarak diler :

**Rahm eyle koma bu har u zari
Üftade-i hak u hakısari**

Nabi; Hz. Muhammed'in mirac hadisesine oldukça geniş yer veriyor. O gece bütün alemin süslendiğini, Allah (c.c.)'in sevgilisinin arş-i ala'yi ziyaret edeceğinden göğün ve yıldızların gelinlik elbiselerini giydiğini anlatır.

**Bir şebki inayet-i İlahi
Zin etmişdi bu barıgahi
Ahterle sipehr olub müzehheb
Zer came ile satardı kevkeb
Bu köhne saray-i anbusi
Giymişdi libace-i arusi**

Mirac gecesi Hz. Muhammed (S. A.S.) tatlı uykusunda iken, vahy meleşği Cibril'i Emin aniden gelecek Resulullah'a görünür. Peygamberin uykulu hali geçince, Cibraail huzuruna gelir kendini takdim eder. Allah (c.c.)'ın kendini katına davet ettiğini, bir peygambere yakışır bir şekilde edeble bildirir ve Hak Taala'nın selâmını söyler :

**Ey şah-i münesse-i nübüvvet
Etdi seni YHak huzura da'vet
Amade kudumuna gümahi
Enva-i münyafet-i İlahi
Ey Mihr-i ümmid (u) subh-i ümid
Pa busine teşne Mah u Hurşid
Sal sureş-i şavk-i kudsiyane
Bas payini sath-i La mekane**

Cebraail'in daveti üzerine Resulullah, Allah'ın emrine icabet etmek için Cebrail'i takip eder. Cebraail (A.S.) peygamberin binmesi için O'na, Burak isminde bir hayvan getirir. Burak dünyadaki hayvanların hiç birisine benzememektedir. Vücudu nur gibi parlamakta, yüzü ise insana benzemektedir. Öyle bir yaratık ki denizde ve karada yürümekte, istediği zaman u-

çabılabilmektedir. Uçtuğu vakit kendisine ancak Cebrail (A.S.) yetişebilmektedir.

**Cibril-i sefir-i seure pira
Çekdi A'na bir Burak-i ra'na
Amma ne Burak Burak-i hatif
Hemcünbüs-i nur-i çeşme-i hatif
Pervaz için etdiginde perdez
Cibril idi ancak A'na demsaz**

Hz. Muhammed (A.S.) Burak'a binmek istediğinde Burak huysuzlanır, peygamberin binmesine mani olur. Cebrail bu hali görünce utanır, Burak'a binicisinin Allah (c.c.)'ın resulu olduğu, rahat durmasını söyler. Bunu duyan Burak, yüzünü yere sürerek Resulullah'dan özür diler.

**Kasd eylediginde server-i Din
Olmağa Burak'a ziver u zın
Serkeşlik edüb Burak-i berrak
Oldu reh-i inkiyaddan ak**

Resulullah, Burak'a binmiş olarak Cebrail'le beraber mescid-i Akşa'ya gelir. Oradaki bütün peygamberlere imam olur, cemaatle namaz kılarlar. Sonra sırasıyla göğün katlarından geçerek sekizinci kata gelir. Geçtiği her hatta bütün nievudat peygambere ihtirama geçerler. Sidretül-Münteha denilen mevkiye vasil oldukları zaman, Cebrail ve Burak dururlar, Hz. Muhammed (S.A.S.)'e burdan ileriye kendilerinin geçemeyeceklerini, geçmeğe teşebbüs ettikleri an helâk olacaklarını söyler. Peygamber yalnız kalınca aniden bir kapı açılır ve Refref namında bir mahlûk gelir, Habibullah onunla yoluna devam eder. Fakat Hz. Muhammed cezbi Hüda ile, Refref ise, havanın çekimi ile giderler.

URFADAN DERLENMİŞ MANİLER - 3 -

M. Emin ERGİN

ARMUT DALDA DAL YERDE
BÜLBÜL ÖTMEZ HER YERDE
FELEK BİZİ AYIRDI
HER BİRİMİZ Bİ YERDE

Bİ TEGELE
KIRH İNNE Bİ TEGELE
UÇTU GÖYNÜMÜN KUŞU
ÜMİT VAR Bİ DE GELE

KEHVE BİŞTİĞİ YERDE
BİŞİP DAŞDIĞI YERDE
GÖZEL ÇİRKİN ARANMAZ
GÖYÜL DÜŞDİĞİ YERDE

GÖZELE BAH GÖZELE
GELMİŞ BENDEN SÖZ ALA
BENİM Bİ MERALIM VAR
DEĞİŞMEM BİN GAZELE

MIRADI BELE
AHAR MIRADI BELE
BEN FELEGE NEYLEDİM
HAKKIN MIRADI BELE

ET ALDIM DİRHEM İLE
ÖLDÜRDÜM MERHEM İLE
BELE MUHABBET OLMAZ
AYDA Bİ MEKTUP İLE

YAZ BELE
BAHAR BELE YAZ BELE
KATİP ELİ KIRILSIN
BEN Mİ DEDİM YAZ BELE

DERDİ BİLE
TEBİB YOH DİRDİ BİLE
TEBİB İLACA GETTİ
GETİRDİ DİRDİ BİLE

DAĞI BELE
DOLAN GEL DAĞI BELE
ÜREKTEN YARALIYAM
VUR YANSIN DAĞI BELE

SU GELİR ÜLE ÜLE
YAR GELİR GÜLE GÜLE
ELİNDE İPEK MENDİL
TERİNİ SİLE SİLE

GEL BENİ Bİ HAL EYLE
KES DİLİMİ LAL EYLE
YOLÇIYAM DURMAH OLMAZ
DUZ EKMEK HELAL EYLE

EVLERİNDE DELEME
KAŞLAR BENZER KELEME
BEN SENİ GİZLİ SEVDİM
SEN DUYURDİ ALEME

GÖGDE YILDIZ MELEME
KIZ GÖKSİ DÜĞMELEME
ÖLÜRSEM KANNIM SENSEN
GÖZLERİ SÜRMELEME

KAŞLARIN KARASINA
MİL ÇEKMiŞ ARASINA
BEN Bİ DERDE DÜŞMÜŞEM
BİLMEMKİ ÇARASI NE

BI DAĞIN ENSESİNE
OYANDIM YAR SESİNE
YARIM KEKLİK BEN ŞAHİN
DÜŞMÜŞEM ENSESİNE

AHŞAMLAR OLDI GENE
ÇIRALAR YANDI GENE
AY ÜZLÜM CEYLAN GÖZLÜM
AKLIMA DÜŞDÜ GENE

UY REZİNE REZİNE
BUĞDANIN FIREZİNE
GELİN Bİ ZILĞIT ÇALAH
KIZLARIN KEREZİNE

BI DAŞ ATTIM ZETİNE
ZETİNİN İRİSİNE
BENİ ÇOBAN ETSİNLER
KIZLARIN SÜRÜSÜNE

MOR ÜSTÜNE
TÖKÜLMÜŞ YOL ÜSTÜNE
YAR BENDEN ÜZ ÇEVİRMİŞ
Bİ DESDE GÜL ÜSTÜNE

BULUT BULUT ÜSTÜNE
BULUT YAĞMIR ÜSTÜNE
YAĞMIR KURBANİ OLIM
YAĞMA YARIM ÜSTÜNE

DÖĞİN DÖĞDİM DİZİME
YUHU GİRMEZ GÖZİME
DİZ DİZE OTIRIRKEN
HESRET OLDIM ÜZÜNE

KİŞE TAVUĞUM KİŞE
BAŞIYA BİTLER DÜŞE
FRANSIZ HENDEK KAZMIŞ
İŞALLAH GENDİ DÜŞE

BI DAĞIN ARDI MEŞE
GÜN AÇA KÖLGE DÜŞE
BENİ YARDAN EDENİN
EVİNE ŞIVAN DÜŞE

REHEN EKTİM BİTMİYE
YARA SELAM GETMİYE
BENİ YARDAN AYIRAN
MIRADINA YETMİYE

DİL MEZE
DUDAH MEZE DİL MEZE
KÖR OLDIM GÖYÜL VERDİM
KADİR KIYMET BİLMEZE

ALMANIN ALINA BAH
EGİLMİŞ DALINA BAH
SEN BİRADAN GİDELİ
GEL BENİM HALIMA BAH

ŞADE BÜLBÜL

-III-

Musannifin Biri

Cenavar sudan başını çıkattı, kefinden kuyruğunu suya çerp çürp vurmağa başladı. Köv muhtarının kızıda suyun başına geldi, oğlanı gördi. Oğlan: Şıllıkı biye getir, ilan babayın derdini yisin, sen de gel yanıma otur. «deyi. Kız ne yapacağını şaşırmış, perperişan... Oğlanın dediğini yapıy. Oğlan ilanı kızdırmah üçürü şıllıkı efıyetten yiye. İlan Mehemet Şahı yudmah üçürü başını uzadıy Mehemet Şah kılıcını çekiy, ilanın kellesini uçuriy. Mehemet Şah kılıcı ele bi salladı ki terezesini itirdi, yere düşdi. Kız elini ilanın kanına batırdı, oğlanın çinine sürtti, iz etti. «Kah oğlan kah ilan öldi» dedi. O mabende herkes ortıya çıktı. Kimse kimsi görmediğinden herkes «Ben ilanı öldirdim» dedi. Kız bının üzerine: «Ben ilanı öldirenin çinine bi i zettim, çininde iz olan ilanı asıl öldirendir» deyene keder herkesin çinine bahtılar iz oğlanın çinin de çıktı. Mehemet Şah'a «Dile bizden ne dilersey, istersey siye muhtarın kızını verah» dediler. Mehemet Şah: «Kız benim bacım dır, beni dünya üzerine çihadın, sizden başka heç bi şe istemiyem» dedi. Aha sözi uzatmıyah, oğlan muhtarın evinde kaldı. Bi gün geziyken yorıldı. Bi ağacın dibine yattı. Bi de gözünü açtı ki ağacın tepesinde bi kuş yuvası var. İçindeki cücükler kar var ediyler. Bahtı ki bi ilan cücüklerin yuvasına giriy çıktı ağaca ilanı öldirdi. Megersem o yuva zümridienka kuşının yuvasıymış. Birez soyra zümridienka kuşu yuvasına geldi. Bahtı ki bi adam ağacın dibinde yatıy. Zannetti ki her gün yavrularını yiyen cenavar bıdır.

«Öldürüm kurtulm» dedi. Bi daş aldı yerden, tam oğlanın üzerine birahiydı ki, cücüklerkomadılar: «Yoh ane, bizim kardaşlarımızı yudan o degildir, o adam bizi o cenavardan kurtattı.» dediler. Onların bele bağırmahtlarından Mehemet Şah oyandı. Zümridienka kuşu «Dile benden ne dilersey» dedi. Mehemt Şah «Beni dünya üzerine çihat, senden başka heç bi şe istemiyem» deye coğap verdi. Zümridienka: «Başsım gözzim üstine sen benim evlatlarımı kurttattıy. Yalavuz yolımız ırahtır. Sen get biye yiyeceh getir» dedi. Oğlan muhtarın evine getti. Gennine ne var ne yoh toplayıp verdiler. Oğlan geldi, zümridienkanın boynına bindi, yallah havalandılar, heyvan kağ dedi et verdi, kuğ dedi su verdi, heyvan da gennini te babasının melmeketine endirdi.

Mehemet Şah babasının camısına getti. Bahtı ki Şade bülbülü camiya koymışlar, feketim ki kuş ötmüy. Hemmin koynındaki finoyı çihadıy, kuş finoyı görene çiğ, ötmağa başlıy. Oğlan oradan çıhiy, gidıy kuyımcı tükkenine şegirt giriy. Ahaliyin hepsi seraya kaçmışlar, padşaha bülbülün öttiğini muştılamışlar.

O mabende Mehemet Şah ne duya, ne eşide. Şade Bülbülün sehebi sultan hanım Mehemet Şah'ın babasına herp açmış, Mehemet Şah'ın getirdiği üç kız da daha şehere girmemişler yas tutup, çadırdı yatıp kahıllarmış. Kızlar ahaliyin kefini görene çiğ Mehemet Şah'ın geldiğini aynamışlar. Padşahın oğullarına haber salmışlar siznen evlenirih, feket üç şertimiz var demişer. Birinci şertimi: Bi altın tepsi içinde altından tazınan ceyran olacah. Üçinci şertimiz bi altın tepsi, içinde altından pisiknen bi sıccan olacah. Feket bınlar canlı olacah deyiler. Padşah kuyımcıları

çağırır, ya bınları yapacahsız, ya da hepiyizin kellesini uçırır der. Mehmet Şah'ın ustası kara kara düşünirken der ki: «Usta, sen nasıl olsa yapamazsan, ver bayrı ben bi hafta egle-nim.» Ustası: «Oğlun yaptı yaptıy ama, onların rühlerini nazıl edecahsan» diye sorar. Mehmet Şah boynını bük-ker. Feket usta beçara başka yolunu bulamaz, rıza gösterir. Mehmet Şah bi hafta tükende çalışır, eynim kızla-rın dedihlarını yapar. Ustası gelir ba-har, şaşırmağından dilini dişler: »Hek-ket nasıl ettiy Mehmet Şah?» diye sorır. Mehmet Şah söylemez. Helbiki yanındaki üzigi yalamış, kızların ya-nındaki o heyvanları getirmiştir. Ney-se küçük kızın tepsisini gendi alır, ö-birlenini de ötekiler alır, götürüp kız-ların öğine endirirler. Kızlar olanları görene çig, aynarlar ki bi Mehmet Şah'ın işidir. Ondan başka bi siheri bi-len yoktur. O mabende padşah ta ge-lir. Mehmet Şah: «Padşahım kapıla-rı örtin, size bir heket aynadacağım» der. Padşah kapıları örttirir, Mehmet

Şah ta bele geldi bele getti diye ba-şından dırnağına keder bir bir ayna-dır. Şade Bülbilin sehebi sultan hanı-mın yüzigini genninin öptüğünü, yüzi-gi degıştirdüğünü, kemerinin ottız dok-kız düğimini açtığını, bi boğumunu aç-madığını hepsini aynadır. Sultan ha-nıma heber ederler olanı, geleni ay-nadılar. Sultan hanım herp etmah-tan vazgeçer. Padşah ta heketi ayna-dımın Mehmet Şah olduğunu aynar. O-nı bargına basar: Hemen bi itleri a-sın diye emreder. Mehmet Şah mani olur: Ben onnari efettim, hekkımı he-lal ettim, sen de effet deyer» deyer.

Kırk gün kırk gece düğün çalınır o iki kızı kardaşlarına nıkehler, kü-çük kıznan, Sultan Hanımı da genine nıkehler. Yıllar içeller mirazlarına geçeller.

Ağbatı bizim cahallların başına.

BİTTİ

Baş tarafı sayfa 8'de

Urfa musiki ustaları arasında defa kendisi için jübile yapılmıştır. Tenekeci Mahmut'un 38 yıllık bir mev-lüthanlı yaşamı da vardır.

1976 yılında Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı Araştırmacılarının Urfa'da yaptıkları folklor araştırmasında ken-dilerine yardımcı olmuş, 325 adet Ur-fa türküsü vermiştir. Bu ortak çalış-manın ilk eseri olarak Kültür Ba-kanlığı Milli Folklor Araştırma Daire-si Halk Müziği Şube Müdürü Yaşar Doruk'un bir derlemesi olan «Urfa'dan Derlenmiş Türküler ve Oyun Ha-

vaları» yayınlanmıştır. Bu eser 70 dış üllkeye gönderilmesiyle Urfa musikisi-nin şöretini milletler arasına yayan Tenekeci Mahmut olmuştur. Ayrıca ikinci eseri olan «Urfa Hoyratları» yakın bir zamanda yayınlanacaktır...

Tenekeci Mahmut Urfa makamla-rı konusunda günümüzün yaşayan bü-yük ustaları arasında en fazla söz sa-hibi olanıdır. Yarım asırlık Urfa folk-lor ve musikisine hizmet etmiş bü-yük ustamızdan daha nice eserler ver-mesini dilerken, «Urfa folklorunun canlı tarihi» olarak bilinmesi bir ka-dırşınalık borcudur...

YAŞAR NEZİHE HANIM (3)

M. Yaşar UĞUR

Yaşar Nezihe Hanımın hayatı üzerinde pek büyük tesir icra ve belki şaire olan istidad-ı tabiisini farkında olmaksızın inkişâf ettiren teyzesidir. Zaten kendisi de bir hakikatı şöyle mucderif:

— Teyzem cahil, fakat hassas bir kadındı. Annemin ölümünden sonra kalbimin bütün muhabbetini ona vermiştim. Geceleri onun kadid dizlerine başımı koyarak dinlediğin masallar, ufk-ı tahayyül ve tahassüsümün açılmasına hayli yardım etmiştir.

Şairede bundan sonra mütalaa hevesi uyanıyor, facia romanları okumak, onların kahramanlarıyla teşrik-i hassasiyat etmek şimdi en büyük zevkidir. Bazen «Mecnun ile vadi-i aşkta sergerdan» dolaşır. Bazen «Leyla ile şöyle yekzebân» olur.

**Giribân oldu rüsvalık elyle çok da-
men hem**

**Bana rüsvalıgında dostlar ta'n etti
düşman hem**

**Reh-i aşk içre can kıldım giriftar-ı be-
lâ men hem**

**Bu yetmez mi ki bir derd artırırın
derdime sen hem»**

Ferhadın sergüzeşti onu günlerce ağlatır, Yusuf'u Züleyha enis ve hemdemidir. Bu fart-ı kıraatı (aşırı okuması) biraz sonra yazı yazmak arzusu takib ediyor. Ah; onun da dertleri çok, en büyük dert öksüzlük değil mi? Ne olur, bunları kağıt üzerinde tesbit edebilse, evet bir kerre buna muvaffak olsa... İşte, şimdi bütün düşüncesi bu...

Şaire, bir iki sene zarfında az çok muvaffakiyet göstermeye başlıyor. İlk yazıları eda ve müda itibariyle şayanı dikket değildir. Fakat ne olursa olsun, hassas bir genç kız samimiyeti-

ni ihtiva etmektedir. Onu asıl, hicranla nihayetlenen bir sergüzeşti-i aşk-neden sonra daha ince ve muvaffak olmuş görüyoruz.

Tesadüf, Nezihe hanıma elim bir sergüzeşt hazırlıyor. Bir gün rehğüzârına çıkarı bir genç, kalbinde şimdiye kadar silinmeyen bir aşk izi bırakıyor. Hülyâperver, hassas bir genç kız, temiz ve levend bir delikanlı...

Şaireye bugün bile hatıralarını derin bir tehassür ve cangüdad bir merbutiyet ile yad ettirdiği -bu ilk aşk mazinin elemelerini biraz unutturuyor.

Artık onun yegâne emeli sevmek ve sevilmehtir. Günler, aylar geçtikçe ikisi arasındaki rabita takviyyet buluyor. Buna resmi bir mahiyet veril-mek üzere nişan hazırlığı yapıldığı sırada talih, ma'kûs bir çehre arz ediyor. Billâhassa babasının icad ettiği vesile ve sebebler, bu iki genci bir daha birleştirmeyecek sûretde yekdiğ erinden ebediyyen iftiraka mecbur kılıyor.

«İlk aşk unutulmaz» bu bir darbı meseldir, diyen şaire, fîlhakika ne biraz sonra gözünden kaybettiği ve bir daha hiç, hiç göremediği sevgilisini, ne de aradan yirmi altı sene geçmesine rağmen o aşkın aziz hatıralarını unutamıyor.

O, ilk aşk fırtınasından sonra da-ima gamlı ve bedbindir. Hayatı bir silsile-i âlem ve mesaib biliyor. Bahtıyarlık hissettiği günleri hatırlıyamıyor. Bütün menazır ve muhitatda kayıp sevgilisinin hayalini görüyor. Bir gün ona kavuşacağı ümit ve tesellisi ile girdab-ı hayata tahammül etmeğe, talih-i ma'kûsunu yenmeğe çalışıyor.

(Devam edecek)

BABINEÇ : Olgunlaşmamış papatya çiçeği. Halk hekimliğinde öksürük ilacı olarak kullanılır.

BABO : Baba, babaya hitap şekli

BACE (e uzun okunur) : Kızkardeş, abla, gelin bacı, amca karısına hitap şekli.

BADIYA : Tencerede nbüyük içersine yağ veya su konulan kab.

«Evlerinde var badiya
Şeker yidirrem dudiya
Eliden gettim kadıya
Sen şeker yarım, güzel canım»

BAGMANÇI : Bağcı (Yak: Farsça. Bağ ban)

BALA : Süt emen çocuk (Mecazen: yavru)

Sürme meni
Çek göze sürme meni
Bala beşikte ağılı
Ağına sür memeni

BALAH : Paça (Pantolon veya don)

BALBAL : Kösnemiş (deve)

BALCAN : Patlıcan

BALH : Parlamak

BALMA : Çekirdekli kuru üzüm (Si-yah ve ufak olmamak şartıyla)

BARABAR : Beraber, birlikte

BARAN : Bağda kütük, bostanda fi-delik sırası.

Kırmızı gül baranda
Fitil işler yaramda
Gavur imana geldi
Ben siye yalvaranda

BARDAH : 1-Testi 2- Kiremit

BARDAHÇI : Testici, kiremitçi

BARFIL : Biçilen tomrukların işe ya-ramayıp atılan kabuğu.

BARHANA : Kervancının daima bir-likte taşıdığı eşya, göç eşyası

(Yak: Farsça. Barhâne)

BARMAH : Parmak

BARMİL : Varıl, fıçı

BASTIH : Üzümden yapılmış ince pes-tiil (Bak: Kesme, çekçek, muska, su-cih)

Evvela başlayalım şorbadan
Bi kaşşih çiharalım torbadan
Sıra geldi çekçek ile bastığa
Yiyer iken yaslanalım yastığa

BAŞLIH : Kız için oğlan evinden (Ev-lenecek erkekten) istenilen nakit, ka-lın)

BATMAN : 6 okkalık ölçü, kantarın 30 da biri. 8 kiloğramlık bir ölçü bi-rimi

«Soğuktan havada uçmaz oldu zağ
Kardan fark olunmaz idi dağı bağ
Yüz ona terakki etti sade yağ
Atmışa satıldı etin batmanı»

BAYAH : Demin, biraz önce

BAYAHTAN : Biraz önce, demin

BAYAHKİ : Biraz önceki, deminki

Evliya çelebi seyahatnamesinde URFA

- 2 -

İ. HALİL ÇELİK

RUHA KALESİNİN YAPISI - URFA

Urfa Eyaleti Sancaktır (5) Cema-
si sancağı, Habur sancağı-kible tara-
fından üç konaklık çöl içeri Habur
nehri vardır ki, Kerükük'ten geçer ve
Murad'a kavuşur-, Dirce sancağı -kib-
lesine düşer, beş konak içeri çölde
ve Fırat kenarındadır-, Beni Rabia
sancağı -kible tarafından Baka çölün-
de beş menzil yerdur-, Suroç sancağı,
Baka sancağı Urfa'dan içeri çölde
harap bir yerdur. Süleyman Han za-
manında Baka eyaletin merkeziydi.
Şimdi sancak merkezi Urfa'dır. Bü-
tün Mirmiranlar orada otururlar. E-
yaletin mal defteri yoktur. Defter ket-
hüdası (Zaamet işlerine bakan me-
mur), defter emini (tapu işleriyle gö-
revli müdür), çavuşlar kethüdası (ça-
vuşların mali işleriyle görevli me-
mur) ve Çavuşlar emini vardır. Bura-
sı eski bir eydet olup nice kere Arpa-
lık (6) ile üç tuğlu vezirlere verilmiş-
tir. Birkaç subaşılığı da vardır. Şehir
subaşılığı, Baka subaşılığı, Samsat
subaşılığı gibi. Üçyüz akçelik kadılık

tır. Sultan Ahmet zamanında akraba-
mızdan Kütahya'lı Firakizâde'ye beş-
yüz akçe mevleviyet ile ihsan olun-
muştur. Senede kadısına yedibin ku-
ruş gelir olur. Kadı nahiyeleri: Suroç,
Harran, Baka, Samsat'dır.

Dağlık yerleri çoktur. Şehir Hali
Jürrahman'ın nazargâhıdır. Dört mez-
hepten Fetva sahibi Şeyhülislâmı, na-
ib-ül eşrafı, ayan ve eşrafı, Sipahi Ket-
hüda yeri, yeniçeri serdari, şehir na-
ibi, şehir muhtesibi, bacdar ve Şeh-
benderi (7) ile kaban emini vardır.

Bu kalenin üst kısmında Damla-
cık adında kayalık yüksek bir dağ var-
dır ki, lânetli Nemrud'un yaylak mer-
kezi imiş. Bu dağın yarısında göğe
yükselmış yalçın bir kaya üzerinde
büyük taşlarla yapılmış, sağlam surlu
yüksek bir kale vardır. Yuvarlak şe-
kil olup benzeri olmıyan güzel bir ka-
ledir

(5) — Sancak: Memleketin idari
taksimatında birine verilen addır. Bu-
nun yerine «Livâ»da kullanılır. Os-
manlı saltanatının sonuna kadar mem-
leketin idari taksimatı Nahiye, Kaza,
Sancak ve Vilayet'ti. Sancak da «Mu-
tasarrıf», Vilâyet de «Vali» adını ta-
şıyan idare memurları bulunurdu.

(6) — Arpalık: Memurlara bir ne-
vi munzam tahsisat ve azil, yahut te-

kaüt edilen mülki ve idarî memurla-
ra mazuliyet ve tekaüt maaşı kabılın-
dan verilen şey hakkında kullanılır
bir tabirdir.

(7) — Şehbender: Ticaret kurum-
larından evvel, ticaret işlerine bakan
ve tüccarlar arasındaki ihtilafları hal-
letmekle görevlendirilen memurun ün-
vanıdır.

(8) Burç ve baruları çok kuvvetlidir. Etrafında hendek yoktur. Zira dört tarafı gayya kuyusu gibi uçurum kayalardır. Batı tarafına açılan gayet kuvvetli ve sağlam demir kapısı vardır. Burada yirmi ev vardır ki, Düzdar ağa bunlarda oturur. İkiyüz kadar askeri, cebhânesi, buğday ambarı ve su sarnıçları bulunur. Kale kapısının iç yüzünde bir cami vardır. Minareleri küçük fakat güzeldir (9). Bundan başka bir imareti yoktur. Evler iç kalede olduğundan bağısız ve bahçesiz küçük asker evleridir. Haz-

reti İbrahimi lânet olası Nemrud'un ateşe attırdığı mancınık bu kale içinde durur. İki adet yüksek sütunlardır. Aşağı varoşundaki büyük kale dört köşe eski bir kaledir. Taşları gayet büyük olup iç kalenin eteğinde yapılmıştır. Bununda burç ve baruları sağlamdır. Bu varoşun üç kapısı vardır. Bağdad tarafına doğuya açılan Bey Kapısı, batıya açılan Samsat Kapısı, yine batıya (güneye olması lazım) açılan Harran Kapısı. Burası yukarı kale gibi kayalar üzerinde olmayıp alçakta geniş yerdedir.

(8) — Yontma taştan yapılmış 10-15 metre yüksekliğinde 25 burcu vardır. İç kalenin şehre bakan kısmında bulunan 3,5 metre aralıklı ve 4,60 metre çapında 17,25 metre boyunda yine yontma taştan yapılmış iki yuvarlak sütun, Hz. İbrahim'in Nemrud tarafından ateşe atılmış olduğu sütunlardan doğusunda hicri 309 Miladi 922 tarihli Süryanice kitabe «Ben Eftuhayım, güneşin oğluyum. Bu sü-

tunlarla üzerindeki heykeli (Bu heykel bugün yoktur) Kral Menon'un kızı olan Kraliçe Şelmet için yaptırdım» yazılıdır.

(9) — Bugün bu camiden eser yoktur. Ancak yapılacak Arkeolojik kazılarda ortaya çıkabilir.

(Devam Edecek

Hâkimiz mevlûdudur Hazreti İbrahim'in
Nabiyâ rast makamında Rehaviyiz biz

HZ. İBRAHİM VE URFA

Soyu - Doğumu-Yaşayışı-Peygamberliği Urfa ve Harran ile ilgisi. Bu kitap M. Adil OYMAK tarafından hazırlandı

Yakında dergimiz yayını olarak çıkıyor.

Urfalı Şairler Antolojisi

HAZIRLAMAKTA OLDUĞUM

URFALI ŞAIRLER ANTOLOJİSİ için en

az iki şiiriniz gerekmektedir. Ve kısaca hayatınızın hikayesini göndererek bu esere yardımcı olmanızı beklerim.

Mehmet BÖKE

P.K. 15 URFA

DERGİMİZ YAZARI

M. EMİN ERGİN'İN

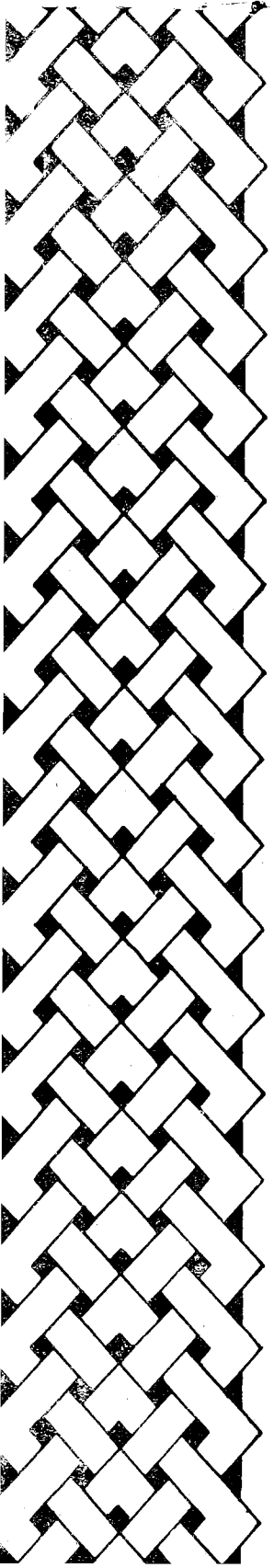
Hazırladığı

Urfa Bibliyoğrafyası

yakında çıkıyor

Harman

Kültür ve Folklor Dergisi



TEMMUZ
1979

4

HARRAN

Kültür ve Folklor Dergisi

SANİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

AV. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemal APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emine ERGİN

I. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

TEMMUZ 1979

SAYI : 4



Gönderilen yazılar basılmaya başlan-
madan geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler
Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 15 TL.

ABONE : Yıllık 150 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi
**İdare Merkezi : Beyaz Sok. Be-
yaz Pasajı — URFA**

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF : 37 97

URFA

Harran'dan

Gelen mektuplar, idarehanemize uğrayan okuyucular bize HARRAN'ın ne kadar sevildiğini, nasıl bir boşluğu doldurduğunu anlatmaktadır. Bu da bizim çalışma azmimizi daha da arttırmaktadır.

Bazı dostlar abone kaydetmekte ve bize bildirmekteler. Bu bize tahminlerin üstünde bir destek sağlamak tadır.

Okuyucularımızdan, Urfa ile ilgili derleme ve çalışması olan araştırmacılarından yazı gelmektedir...

Biz daha çok bekliyoruz. Sevincimiz sonsuz oluyor. Bu eserlerin değerlendirilmesiyle.

Bu sayı ile Halk ilaçları, yeni bir Halk hikâyesine başladık. Mehmet ATILLA ile bir konuşmayı da sunuyoruz.

Saygılarımla

Urfa Rızvaniye camisinin ağaç kapı kanatları ve Müezzin Mahfili tavanındaki süslemeler

Cahit KÜRKÇÜOĞLU
SANAT TARİHÇİSİ

Rızvaniye Camii, H. 1119 M. 1721 - 22 tarihinde Osmanlıların Akkâ Valisi Rızvanoğlu Ahmet Paşa tarafından yaptırılmıştır (1).

İki kanatlı ağaç kapının cami inşası sırasında «1721 - 22» yapıldığı üzerindeki 18. yüzyıl Osmanlı süsleme sanatı özelliklerinden anlaşılmaktadır. Bugün her ne kadar pek iyi korunmamış bir durumda olsa bile, 258 yıl öncesinden sağlam olarak günümüze gelmiş olması çok sevindiricidir.

Urfa'daki ağaç süslemeli eserlerin en eski ve en güzel örneklerinden olan bu kapı, ağaç işçiliğinin oyma, kakma ve geçme tekniklerini üzerinde toplamış olup iki kanattan oluşmuştur. Birbirinin simetrisi durumundaki her kanatta iki büyük dikdörtgen ve altı adet küçük kare pano bulunur. Geçme tekniğiyle yapılmış, panoları çevreleyen bordürler ise tahta üzerine kakma tekniğindedir.

En üstteki yan yana iki kare pano-

nun üzerinde bir kökten çıkan karanfil, lale ve çiçekler yer alır. Ortadaki dalın üzerinde bulunan karanfilden sağa ve sola doğru birer yarım palmet çıkar. Bu panoların alt kısmında sağda ve solda birer adet olmak üzere büyük dikdörtgen panolar yer alır. Bu panolarda, bir vazodan çıkan ve palmeti andıran sümbüller, laleler, karanfiller, çiçekler ve şakayıklar görülür. En üstteki karanfilin iki yanında birer altı kollu yıldız, panometler görülür. Kompozisyonun geliştiği vazanın kulpları rumilerden meydana gelmiş olup içinde bir şakayık bulunur. Bu çiçekli kompozisyonun etrafını kıvrık dallardan çıkan lale ve yaprakların oluşturduğu ağaç kakma bir çerçeve dolaşır. Bu panoda görülen bir vazodan çıkan dallar üzerindeki lale, şakayık, karanfil ve çiçek motifleri 18. yüzyıl Osmanlı süsleme sanatının karakteristik özelliklerindendir. Ve bu yüzyılın çini sanatında yoğun olarak kullanılmıştır.

Bu büyük panoların altındaki ikişer kare panodaki kompozisyon bir vazodan çıkan dallar üzerindeki çiçeklerden ibarettir. Ortadaki dalın üzerinde bir karanfil görülür.

Alt kısımdaki büyük dikdörtgen panolarda rumi, palmet ve şakayıklardan oluşan çok güzel simetrik bir kompozisyon bulunur. Köşelerdeki yarım palmetlerin uçları çatalı rumiler şeklinde kıvrılmaktadır. Bu kompozisyonun da etrafını yukarıdaki dikdörtgen panoyu çevreleyen çiçekli kakma çerçeve dolaşır.

- (1) EREN, M. Şani : Urfa'da Türk Camileri İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihçisi Lisans Tezi (Basılmamış) İstanbul 1965.



Desen : Dr. Burhan Vural

En altta bulunan küçük kare panolarda ortada sitilize bir hurma ağacı, iki yanında da uçları rumilerle biten simetrik bir kompozisyon görülür.

Kapı kanatlarının etrafını iki renkli ağaç kakma bir bordür çevreler. Panolar arasında, bir hançer yaprağı, bir altı dilimli çiçek olmak üzere alternatif olarak sıralanmış ağaç kakma sular bulunur. Kapının bindisi yivli olup, üzerinde muayyen aralıklarla ortada altı yapraklı bir çiçek, çiçeğin altında ve üzerinde simetrik bir lale motifinin bulunduğu kompozisyon görülür.

MÜEZZİN MAHFİLİNİN TAVANI :

Rıdvaniye camisinin ahşap müezzın mahfili tavanında çok güzel kalem işleri dikkati çeker. Eşit aralıklarla ve birbirine paralel olarak çakılmış ince çıtalar arasına yine çıtalar çakılmasıyla üçgenler meydana getirilmiş ve her üçgenin içersine üç kolu uzatılmış birer altıgen yerleştirilmiştir. Bu altıgenlerin ortasına yarım küre şeklinde ağaçlar çakılmıştır. Çıtalar arasında kalan boş alanlar lacivert, sarı ve beyaz renkli çiçeklerle ağaç üzerine boyama tekniği ile dekorlanmıştır. Tavanın ortasındaki altıgen göbeğin her kenarından üçer olmak üzere 18 adet palmet aşağıya sarkar. Her iki palmet arasındaki boşluk tekrar birer palmet oluşturmuştur. Müezzın mahfilinin tavanı bu görünüşü ile diğer Urfa camilerinde rastlayamadığımız güzel bir geometrik ve bitkisel dekor meydana getirmiştir.

Urfa'daki bunlara benzer birçok sanat eseri üzerinde onarım amacı ile ehliyetsiz kişilerce yapılan ve eseri onarmaktan ziyade onu kazımak, yeşile boyamak beton yığınına çevirmek yoluyla tahrip edici yöntemlerin birgün bu eserlere de

uygulanacağından ciddi endişe duymaktayız. Son yıllarda camilerimizde onarım adı altında korkunç tahribatlar yapılmış, güzelim ahşap müezzın mahfilleri yerini beton yığınlarına bırakmış, taş kitabeler koyu yeşil yağlı boya ile çirkince sıvanmış, mihrap ve mimberler üzerindeki süslemeler çeşitli renklerde yağlı boya ile zevksizce boyanarak orijinallliğini kaybetmiş, son cemaat yerlerinin önleri örülmüş, cami avlularına beton ve biriket yığını çirkin yapılar yapılmıştır.

Yukarıda değindiğimiz ve bugüne değin az çok korunmuş olarak gelebilmiş olan kapı ile ağaç müezzın mahfilinin bundan sonra da korunmuş olarak ileriki nesillere aktarılması önemli görevlerimizdendir.

Araştırmam sırasında, çizmiş olduğum desenlerinden bana yararlanma fırsatını veren değerli dost Doktor Burhan Vural Ağabeyime sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim.



Desen : Dr. Burhan Vural

Şair Mehmet Atilla Maraş'la

ANEY Şiiri Üzerine Bir Konuşma

HARRAN : ANEY nasıl yazıldı çok sevilen bu şiirinizin meydana gelişini anlatır mısınız?

Mehmet Atilla : 1976 yılı Ocak ayı. Erzurum'da kış bütün şiddetiyle devam ediyor. Üniversite öğrenimine yeni başlamışım. İçimde binbir düşünce ve hayâl var. Doğduğum, büyüdüğüm Urfa'dan ilk defa böylesine uzak kalıyorum. Anadan, babadan, arkadaşlardan ayrılışım, Gurbetteyim, tarifi zor duygular ve düşünceler içindeyim.

Gece saat bir suları... Kaldığım öğrenci yurdunda herkes derin uykulara dalmış, bir ben uykusuzum, gözüm uykututmuyor. Düşünceli ve kederliyim. Urfa'yı hayâl ediyorum. O çocukluk ve ilk gençlik yıllarımı, evimizi, annemin sabah ezanıyla uyanıp eli kilo unu hamur yapıp yoğuruşunu, sonra mutfakta tezek dumanları arasında akşama kadar yufka ekmek yapışını... Sabahleyin hüseyinî makamında ezânlarla insanların uyanışı, babamın namazdan sonra işe gidişini ve yine tam bu saatlerde köylerden şehire saman taşıyan, meyan kökü taşıyan deve kervanlarının gelişini düşünüyorum, gözüme uykuy girmiyor, içimde mısralar kıpırdıyor. Belli ki yine bir şiirin doğumu olacak, bu sancı boşuna değil...

Kalktım, her zamanki gibi yastığımın altında saklı duran boş beyaz kağıtları ve kalem aldım. Öğrenci yurdunun, şehri gören çalışma salonunun bu saatler-

de genellikle bomboş olan masalarından birine ama pence kenarında olanına oturdum.

Kar elif elif yağıyor... Her yer bembeyaz. Bu beyaz kar örtüsü bana evrensel boyutlarda bir kefeni çağırıştırıyor. Kar ince ince yağıyor. Gecenin yarısından sonra soylu bir sessizlik. Pencere kenarından karın yağışına dalmışım. Birden karlar üzerinden kayan düşünce, gelip bir Urfa gecesine konuk oluyor. Kalemim yazmaya başlıyor:

Aney

Canım Aney, kurban Aney...

Çocukken bu saatlerde ağladığımda, sancılandığımda annemin şirin uykusundan uyarıp süt verişini, nane kaynatışını nazar değdi diye mangalda küllenmiş kömür közüne kurşun döküşünü, ateşe üzerlik otu ve tuz atışını düşünüyorum.

Günün de ömrü vardır. «Dağ dağa kavuşmaz» ama insan insana uez kavuşur. Sömestri tatilini iple çektiğim günler, içimde korkunç bir Urfa özlemi, sıla hasreti boy atıp büyüyor...

Mektubunda diyorsun ki
Bu akşam çiğköfte yaptık
Lokmalar boğazımdan geçmedi seni
düşündükçe

Her sofraya oturduğumuzda
Senin yokluğun belli oluyor...

.....
Dakikalar ilerliyor, bir mısra bin dü
şünce ve bir mısra daha... Sabaha yakın
saatlere varıyoruz. Kar yağmaya devam
ediyor. Karanlık ve sis yavaş yavaş dağı
lıyor, etraf ışımaya başlıyor...

Rızvaniyede selâ şimdi
Sisleri tül tül dağıtan bir ses
Sonsuzda Allah'a ulaşan bir yankı
yorgun gecedен
yoğun gecedен

Uyanır herkes
Köyden şehire saman taşıyan
Deve kervanları gelir bu saatlerde
Çingirak sesleri geceyle gündüzü
birleştirir

Sabah olur
Babam erkenden işe gider

Ve sabah olmuştur. İnsanlar yorgun
gecedен uyanmıştır. Bir telaş kaplamış
tır evleri, sokakları, caddeleri... Kahve
ler açılmıştır. Horozlar ötmeyi bırakmış
tır. Sabah olmuştur. Dükkân kapenkle
ri bir bir kalkmaktadır. Fırınlarda sı
cak «çarşı ekmekleri» çıkmıştır. Babam
da sabah namazını kılmış, dükkânın yo
tulır denilmiştir. Çünkü :

Evimiz, çoğu eski Urfa evleri gibi
örme taşlardan, biraz yıkık döktük ve
yoju yokuş. Yakubiye'de nice dar sokak
lardan sonra bir TETİRBE'de arkası ka
le hendeği, önü balıklı göl. Gölde şimdi
balıklar uyanmıştır. Belli bir düş gör
müşler ki sağa sola irkilip, kavisler çi
zerek yüziip gezinmektedirler. Ya da ır
zıklarını kovalamaktadırlar. Ol ktpatı
rızıklar sabah namazından sonra dağı
tılır denilmiştir çünkü,

Okuyupta ne olacaksın? Mühendis
olacağım. Bunun için Erzurum'lardayım
bin bir hayaller içinde ve ne umutlarla.
Ben okuyorum Aney okuyacağım
Göreceksin bak mühendis olacağım
Sana yeni yeni ayzeler alacağım
Babama şalvar yerine pantolon
Bacima çarşaf yerine manto...

Ve okudum, mühendis oldum. Bun
dan sonradır ki içimde büyüttüğüm o
masum hayaller, birer birer kaybolup
gittiler... İşsiz kaldım. Nice müracaat
larım geri çevrildi, bazıları cevapsız kal
dı. Sonra sonra iş buldum ve hayatın
akışına bıraktım kendimi.

HARRAN : Aney şiiri ilk olarak ne za
man ve hangi dergide yayınlandı?

Mehmet Atilla : Aney şiiri, 1967 yı
lında karlı bir kış günü böyle duygula
rın birikimi içinde yazıldı. 1968'de Ur
fa'da 24 sayı yayınlanan «NABİ» adlı
aylık sanat dergisinin 12. sayısında ya
yınlandı. Erzurum'da Üniversitede ma
halli öğrenci derneklerinin gecelerinde
sık sık okundu. Bir de Sayın Naci İpek
Bey'in yayınladığı «Şiirlerde Urfa» ad
lı antoloji de yer aldı (1970, Sayfa 117).

HARRAN : ANEY Urfa'da Urfa'lı
ların dilinden düşmez, çeşitli özel gün
ve gecelerde sık sık okunur. Urfa'lı bu
şiirde kendini bulduğundan sever ve be
genir. Sizin 1976 yılında Dergâh yayın
ları arasında çıkan «Doğudan, Batıdan,
Ortadoğudan» adlı ilk şiir kitabınızda
bu şiire rastlamadık.

Mehmed Atilla : Şiir, Anne gibi kut
saj bir varlığın merkez edinmesi baki
mından evrensel bir boyut taşıyabilir.
Ancak yapısında bulunan yoğun duygu
ve yerel bir takım imaj ve görüntüler
itibariyle de folklorik bir şiir olup Urfa
yöresine has bir yapı arz etmektedir.
Şiir Urfa'ının günlük yaşayışıdır za
ten. Urfa'ya hastır mal olmuştur. Bu
nedenle halkıma mal olan bu şiire sa
hip çıkmadım ve kitabıma alamadım.

HARRAN : Sevilen eserler daima
taklit edilir. Bu bazen bir özentiden o
lur. Bazen de kalpazanlık gibi sahtesini
yaparak asıldan faydalanmak için olur.
ANEY olmaya zorlanan kopyalarda soy
lu ANEY olamamışlardır bizce. Buna siz
ne dersiniz?

Mehmed Atilla : Görüşlerinize katılıyorum. ANEY'in taklitlerinin yazılıp okunduğunu ben de duydum. Hatta tartışmaların yapıldığını bile. Fakat böyle değersiz dedikoduların önemsenmemesi gerekir.

HARRAN : 1977 yılında Urfa ile ilgili bir TV programı yapılmıştır. ANEY şiiri Salih İlhan'ın sesiyle ve yerli şiveyle bu programda okunmuştur. Şiirin içinde yer alan tablolara uygun bir şekilde Urfa'dan çeşitli görüntüler aynı yılın Nisan

ayında bir pazar programında TV de gösteriliyor ve okunuyor. İkinci kez 9 Nisan 1978 pazar günü, üçüncüsü 1979 da «İl-den İle» programında son olarak da 13 Mayıs 1979 pazar «Anneler Günü» dolayısıyla TV de dört defa okunmuştur.

Bu vesile ile Urfa'lıyı anlatan bu şiir sesimizi Türkiye'ye duyurmuştur sizi kutlarız.

Mehmet Atilla : Teşekkür ederim efendim.

HARRAN : Biz de teşekkür ederiz.

19. asır Urfa'lı şairlerden Müslüm Ağan'ın çok ilginç olan Urfa çocuk ağzı ile ve aruz vezni ile yazılmış bu şiirini duyduk. Çok araştırmamıza rağmen ancak sekiz mısra'ını bulabildik.

**Tıfl-ı nazım gel kucuma götürüm hoppa seni
Men feda eylemişem uğruna bu can-û teni**

**Bana muç ver bir ma'ey var onu siye alayım
Bu pazarlık cicidir gel edelim dinle beni**

**Cik cik eden da'eler tutup siye vereyim
Dahdaha bindireyim gezdireyim her çemeni**

**Üov geldi kapıya gayri yeter uhu eyle
İşte huf işte pepe işte sıcak lebeni**

Kucuma : Kucağıma

Hoppa : Gezmeye

Muç : Öpücük

Da'ey : Güvercin

Dahdah : At

Üov : Zehirli böcek

Uhu : Uyku

Huf : Çay

Pepe : Ekmek

Lebeni : Yoğurt çorbası

ARAŞTIRMALAR:

BİRECİK ŞAIRLERİ : -II-

HACI SAKIP EFENDİ

(MEHMET EMİN DENİZ)

II

Cemil Cahit GÜZELBEY

Birecik'te vaktiyle aldığım notların, Sakıp'ın yaşamıyla ilgili bölümü hayli farklıdır. Buna göre : Dünyalık ve ahiretik verme sorusu ve Sakıp'ın yanıtı olayı Birecik'in ünlü şeyhlerinden Şeyh Taha'nın babası Hacı Baba ile geçmiştir. Zengin olma olayı ise mültezimlikte elde ettiği kazancıdır. Şöyleki: Sakıp'ın şairliği, olgun ve insancıl durumu Birecik kaymakamının dikkatini çekiyor. Onunla ilişki kuruyor. Sırf yardım maksadıyla kimi köylerin aşarı üzerine ihale ettiriyor, bu durum kaymakamın görevi süresince yenileniyor. Sakıp bundan çok para kazanıyor, bu durum ilçenin bağlı bulunduğu Halep valiliğine yakınıyor. O sırada vali bulunan Şair Esat Muhlis paşa, yakınma için soruşturma yapmak üzere Sakıp'ı Halep'e çağırıyor. Şair Sakıp, paşanın iki gazelinin tahmis ederek ona sunuyor. Bu olay Sakıp'ın suçlamalardan sıyrılmasına neden oluyor. Şikayete çok üzülen Sakıp, döndükten sonra, doğum yeri olan Birecik'i bırakarak Urfa'ya göçüyor, burada yerleşiyor. Birbirine aykırı olan bu iki söylentinin hangisi daha doğrudur? Bu soruya kesin bir karşılık verilemez. Ancak ikinci söylenti Birecik'te yaygındı. Onu kimse Urfa'lı olarak nitelemez, zaten Urfa'nın da pek sahip çıktığı yok.

Sakıp'ın yaşamının öbür bölümlerine geçmeden, yukarıda geçen, Halep'te sorguya çekilmesi olayı ile ilgili olarak, Gaziantep'li Şair Hüsnü Bayram'a ait Hap-ı hayal adlı koşuk yapıdan yazılı bulunduğu cönkte sayfa 236'da dek geldiğimiz sözün geçen tahmisi aşağıya alıyorum:

Çarh-ı nasazın cihanda sanma bir
memnunu var
Herkesin kendince bin dağ-ı dil-i pür
hunu var

Turra-i leyla-yı dehrin sad hezar
meftunu var
Kays-i yekta sanma dünyanın nice
mecnunu var
Maye-i husrandır asar-ı nuhuvvet
ğâfile
Tavr-ı hodbini yakışmaz tab-ı Erbabı
dile
Meskenet arziyle mahviyyet gerektir
kâmile
Laf-ı dava-yı enaniyet ne lazım akile
Herkesin âlemde bin mafevki bin
madunu var
Arız üzre dağdıp kiysu-yu anber
nekretin
Saldı sad sevdaya uşşakı perişan
haletin
Her biri bir renk ile icra eder
hasiyyetin
Zülfü sünbül, halı fülful, arızı gül
haletin
Gülsitanı hüsnünün ezharı günü günü
var
Bir mücessem nurdur serden o meh
ta paye dek
Afitap-ı hüsnünün meftunudur insi
melek
Bu teravetle ne mümkün zülfüne
sünbül demek
Kadd-i dildusun hatadır serve teşbih
eylemek
Servin ancak sadece bir kamet-i
mevzunu var
Nabını cevricefa gerv-ı sürur-u hüsnile
Afitap-ı matla-i cansın bu nur-u
hüsnile
Tutalımki şah-ı hubansın vufur-u
hüsnile
Pekte cevretme, ciger yakma gurur-u
hüsnile
Elhazer aşıkların ah-ı dil-i mahzunu
var

Ceyş-i gamla SAKİBA mahsur ise
 piramenim
 Hamdülillah hak-i pa-yı Asafidir
 memenim
 Nola zeyb-i bezm-i irfan ola şir-i
 ruşenim
 Nazeninler nazmını ser zeybi
 aydeyle benim
 Tabımın Muhlis nice böyle dürr ü
 meknunu var
 6. bölümün noktalaran dizesi asıl
 metinde yoktur.

Şu parça Sakıp'ın Halep'e çağrıldığı hakkındaki söylentiye gün katıyor. Tahmisen son bölümünün ikinci dizesin dek (Asaf)i sözü le Esat Muhlis Paşa söylentiye uygun olarak gerçekten Halep valiliği yapmıştır. Ölümü 1851'dir. (Türk Meşhurları. İbrahim Alaed-din Gövsa. Sayfa 121)

Yaşamının öbür bölümü, çocukları:

Yukarıdaki açıklamalara göre Sakıp hem Urfa'lı, hem Birecik'li olarak nitelenmektedir. Gerçek durum nedir? Her iki söylentiye de hak verdiren kanıtlar bulunmaktadır. Ancak şairin Birecik'te doğup burada yetiştiği sonra Urfa'ya giderek buraya yerleştiği, ama Birecik'le de ilgisinin sürdüğü aklı en uygun gelebilir. Gaziantep'li şair Hasırcıoğlu Hacı Mehmet Ağa'nın, Sakıp'ın ölümü üzerine yazdığı tarih koşuğu onun Birecik'te doğup burada öldüğünü açıklamaktadır. Bu tarih koşuğunu aynen alıyorum (Doğan Mennan nushası Sayfa: 134)

«Urfa'lı Hacı Sakıp Efendi merhumun Vefat Tarihi»

Hacı Sakıp Ef. kim Ukala
 Reyî tedbirini kabul etti
 Akılı, kâmil ve lebibî fatin
 Hak anı mecmail ukul etti
 Nice asar-ı hayra mazhar olup
 Zikrî bu âleme şumul idi
 Sinni seksene varmış idi heman
 Nagihani ecel hulu' etti
 İrcili emrine itaat ile
 Can atıp cennete duhu' etti.
 Birecik'te cihane gelmiş idi
 Orada ahrete nuzul etti

Bir melek geldi söyledi tarih
 Necm-i Sakıp bu dem uful etti.

(1291) 1874

Ağa'nın bu tarihi Sakıp'ın doğum tarihini saptamamıza olanak vermektedir. Koşuğun 7. dizesi 80 yaşında öldüğünü açıkladığına göre Sakıp 1211 (1796) yılında doğmuş olması gerekiyor.

Hasırcıoğlu Hacı Ahmet Ağa Sakıp'la Birecik'te tanışmış olmalıdır. Çünkü Ağa, bir süre, Birecik'te mütesellim bulunan Battal Bey'in konuğu olarak orada kalmıştır. Bunun Sayın Ömer Asım Aksoy'un Gaziantep Halkevi yayınlarının 31. si olan (Hasırcıoğlu Hacı Mehmet Ağa) adlı kitabından öğreniyoruz. (Sayfa: 125) Bu sayfada Hasırcıoğlu'nun Külli zade Hacı Mustafa Efendiye yazdığı koşuk bir mektup bulunmaktadır. Bu koşuğun tamamı Doğan Mennan nushasında kayıtlıdır. (Sayfa: 140)

İki şairin tanışmalarında Sakıp'ın oğlu Halil Bey'in Battal Bey'in kızlarıyla evlenmiş bulunmasının da neden bulunması olanaktır.

Ağa'nın Tarih koşuğunun, Sakıp'ın Birecik'te ölmüş bulunduğunu açıklamasına karşılık 1927'de arap harfleriyle basılmış (Urfa Salnamesi)nde ölümünün Urfa'da olduğu yazılıdır. (Sayfa: 19)

Torunlarının bile adını sadece Sakıp olarak bildikleri şairin asıl adı. Mehmet Emin, baba adı Mustafa'dır. Bunu, oğlu Halil Bey'in Gaziantep şerî mahkeme sicillerinde kayıtlı 7 Zilhicce 1302 (8 Eylül 1889) tarihli veraset belgesi ile Urfa'da Dergah denilen ve Hazreti İbrahim'in doğduğu yer olarak nitelenen yerin mezarlığında bulunan Ayak taşındaki kitabede kendi ve babası adları ile açıklanmaktadır. Kitabeye şudur:

«Haza elkabril merhum bani-i han-kah-ı Kadiri Elhac Mehmet Emin Sakıp Efendi bin Elhac Mustafa Efendi teveffa ile rahmetullah... seferihayır. Üçler okudu tarihin nurullah elkabrel 1 Sakıp 1291»

Bu kitabeden de Sakıp'ın 1847 yılı Mart ayında öldüğünü öğreniyoruz. (Devam edecek)

URFA'DA HALK HEKİMLİĞİ VE HALK İLAÇLARI

S. Aydil YEŞİL

AMAC : Halk hekimliği ve halk ilaçları halkbiliminin en canlı ölçüde önemli bir koludur. Urfa ve çevresi ise, bu bakımdan oldukça zengin bir görünüm içindedir. Kaldı ki medeniyet iler düzeylere eriştikçe «Sibernetik» bir yapı kazanmakta, insanlar arasındaki sosyal, kültürel bağlar kopmakta, bunun sonucunda da insanlar, sosyo-piskolojik hastalıklardan tutun da çeşitli fizyolojik bozukluklara, patolojik hadiselerle muhatap olmaktadır. İnsanlar için ilk yardım ve tedavi amaçlarını güden halk hekimliği ve halk ilaçları ise bu duruma ters orantılı olarak, halk biliminin diğer sahaları gibi sözlü gelenek halinde yaşadığından yavaş yavaş unutulmakta ve çağımız insanı bazı yan etkiler yapıcı antibiyotiklerin, uyuşturucuların esiri haline gelmektedir. Bu çalışmamızın amacı hem bu unutulmaları yazılı olarak zaptetmek hem de sağlığını önemsiz bir ölçüde olsada korumaktır.

MUTEVA : Urfa halk hekimliği ve halk ilaçları, muteva bakımından da önemli özellikler gösterir. Halk ilaçlarının yapılması hususunda şu müessirler geçerlidir:

1 — Halk ilaçları yapılırken mevcut imkânlardan yararlanılır. Mesela, kesici bir aletin meydana getirdiği yara o anda sigara külü veya meşin sıyrığı ile tedavi edilir. Ancak bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Un, zeytinyağı, yumurta, sabun her evde her an bulunması mümkün malzemelerdir.

2 — Halk ilaçları yapılırken ilacın ekonomik olmasına dikkat edilir. Fazla-

ca pahalı olan tabii otlardan yararlanmak Urfa halk hekimliğinde olağan dışıdır. Mesela, araştırmalarımız sırasında bir «Emraz» kitabında gördüğüm menize adlı pahalı bir otun Urfa'da herhangi bir ilaçta kullanıldığı tesbit edemedim.

3 — Halk ilaçları yapılırken çevrenin tabii bitki örtüsünden geniş ölçüde yararlanılır. Daha ziyade ağrı kesici olarak bilinen Zahter, Esvet, Meyremhort, Kayarpızı gibi otlar ile sütleşen Urfa çevresinin zaten hakim bitki örtüsüdür.

4 — Bütün bu sayılanlardan başka halk ilaçlarında aktarı ve kimyevi maddelerden de yararlanıldığı görülür: Çin-i Ravendi, Asitborik, Künnük gibi.

METOT : Bu çalışmayı yaparken önce sözlü kaynaklara inmeyi uygun bulduk. Bu işle halk hekimi ve aktarı gibi doğrudan ilişkisi olmayan bazı yaşlı kişilerle konuştuk. Bu yolla elde ettiğimiz malzemeyi Urfa'da bu hususta uzmanlaşmış kişilerce teyid etme yoluna gittik. Böylece son şekli alan malzememizi bu sefer matbu «Emraz» kitaplarıyla karşılaştık. Fazlaca meşhur olanları veya her yörede kullanılanları malzemelerimizden çıkardık. Bütün bunlara rağmen tam bir eleme yaptığımızı iddia etmek gülünç olur. Çünkü tesbitlerimiz arasında çevre halkbilim sahalarında kullanılan ilaçlar da bulunacaktır. Bu çeşit ilaçları da mukayeseli çalışma yapacaklara faydalı olur müla-

hazasıyla vermekte fayda umduk. Halk ilaçlarının adlarına gelince önce ilacın Urfa ağzındaki fonetik değerlendirmesini, daha sonra -varsa- tıbbi adını verme yolunu tercih ettik.

1 — ÇELDERMEN (Kırkilaç) : Küçük süt çocuklarına verilen bir ilaçtır. Söylentiye göre kırk çeşit ottan yapılmıştır. Yaptığımız soruşturmalarda piyasada bulunmamasına mukabil eskiden aktarlarda satılmış. Adı geçen ilaç havanda dövüldükten sonra ince bir bezin içine konur. Bez bir çıkın halinde bağlanarak içinde su olan bir kaba bırakılır. İlaç bu suda eriyince, su alınarak çocuklara içirilir. Süt çocuklarının sancılarını keserek gelişmelerini sağlar.

2 — MÜRRE : Uykusu olmayan çocuklara verilen ve tablet halinde hazırlanan bir ilaçtır. Tablet bir kaşığa suyla eritilerek uyumayan çocuğa verilir.

3 — AZVA : Çocuklar için sancı kesici olarak kullanılır. Bu kaşığa suyla eritilerek sancılına çocuğa verilir.

4 — HİNTYAĞI : Urfa'dan başka Anadolunun daha birçok yörelerinde, hatta tıpta da kullanılır. Büyükler için aç karnına bir kahve fincanı, küçükler için yarım kahve fincanı içirirse kat'i surette mülayemet sağlar, kabızlıktan kurtarır.

5 — ACIĞAÇ-KINAKINA KABIĞI : Adı geçen iki ilaç birlikte tatbik edilir. Birlikte kaynatılan acıağaç ve kınakına kabuğunun suyu süzülerek soğutulur. Aç karnına sancılanan hastaya içirildiğinde kat'i tesirlidir. Aynı ilaç hazım ilacı olarak kullanılır.

6 — ESVET : Esvet adlı ot kaynatılarak çayı elde edilir. Süzülüp soğutulduktan sonra korkmuş veya sancılanmış hastaya içirilir.

7 — DAĞMAMITASI : Mamita da bir ottur. Kaynatılarak diğerleri gibi suyu süzülür. Hazım bozuklukları ve sancılar için kullanılır.

8 — MERYEMHORT : Yabancı bir bitkidir. Kaynatılarak süzülür. Soğutulup hastaya içirilir. Korkuya iyi geldiği söylenir.

9 — ZEHTER : Yabancı bir ot olan zahter de yukarıdaki gibi işlem görür. Hazım bozukluklarına, mide ve bağırsak sancılarına, soğuk algınlıklarına iyi gelir.

10 — FISTİH SAKKIZI-BALMI : Fıstık ağacının reçinesi ile balımu bir tavada eritilir. Harici yaralarda kullanılır.

11 — FISTİH KABIĞI-LEMUN KABIĞI : Birlikte kaynatılarak bulantısı olan çocuklara verilir.

12 — NANE : Kurutulmuş nane çay gibi demlenir. Süzülerek mide sancıları için kullanılır.

13 — NİŞE : Nişasta suya karıştırılıp kaynatılır. Biraz şeker de ilave edilerek sıcak sıcak hastaya içirilir. Korkuya ve soğuk algınlıklarına özellikle öksürüğe iyi geldiği kabul edilir.

14 — SAMSAH : Sarımsak havan da dövüldükten sonra bir tülbentin ucuna düğümlenir. Korkan kişinin dilinin altına konur. Hasta tahammül edinceye kadar orada bırakılır. Aç karnına olmak şartıyla üç sabah tatbik edilir. Daha evvel belirttiğimiz gibi korku için kullanılır.

15 — KETENTOHIMI : Ketentohumu yice dövüldükten sonra su ile la palasıncaya kadar kaynatılır. Sotularak çıbanlara bağlanır. Çıbanları olgunlaştırmak için kullanılır.

16 — LOKKİM : Bildiğimiz lokum çiğnenerek çıbanların üzerine bağlanır. Bu da çıbanın olgunlaşmasını sağlar. Olgunlaşan çıbanlar ise daha önce adı geçen fıstık sakkızı ve balımu ile patlatılır.

(DevamEdecek)

YAŞAR NEZİHE HANIM (4)

M. Yaşar UĞUR



Yaşar Nezihe Hanım

Şimdi bütün tazallum ve feryadlarını kalemine tevdi eden Şaire yazıyor, yazıyor, bila inkıt yazıyor. Hiç bir hadise bilmiyor ki kendisine mazi-i mes'udu ihtar etmesin ve hiç bir manzara yoktur ki ruhunda bir meş-âl-i iştiaq yakmasın. Hicran acıları, onu gittikçe derinleştiriyor, yükseltiyor. Yazılarındaki tekâmül ruhundaki melâl ile mütenasibben tezayid ediyor.

Nezihe hanım bir gün hastadır. Ya tağının baş ucunda tesadüfen eline geçen kırık bir aynaya bakınca hayretler içinde kalıyor. Yüzünde müthiş bir değişiklik, âsar-ı ızdırıp var. O zaman «bir dür-i sedefnişin iken bir meyve ile kenara düşmesine» sebebiyet veren kayıp sevgilisine karşı kalbinde nevuma bir gayız duyuyor ve hissiyatını derhal bir gazel tarzında şöyle tesbit ediyor:

«Halimi zülf-ü perişanına sor, sorma bana
Eşkimi payına, damanına sor sorma bana
Maksadın zahm-ı dîl-zarımı öğrenmekse
Ey peri, hançer-i müjgânına sor sorma bana
Kalmamış hatır-ı zarımda yeminin ahdin
Etme ta'yib leb-i handanına sor sorma bana

Bakta mir'ate firakınla neler çektiğimi
Bir kere vech-i direhşanına sor sorma bana
Ettiğin zülm-u hakaretleri ta-dat edemem
Sevdiğim kalbine, vicdanına sor, sorma bana»

Nehize hanım, artık saadetin ne demek olduğundan katiyen haberdar değildir. Saadet onun için bir temenni-i muhal bir seraptır.

Aradan asırlar kadar uzun müte'eb ve melal-aver seneler geçiyor nihayet, günün birinde gayr-ı muntazır bir izdivaç teklifi karşısında bulunuyor. O, maziyi tamamıyla unutmak için bu teklifi kabul ve bir mühendis ile tevhül ediyor. İlk aşkını unutmamasına rağmen zevcine sadakat ve yuvasına muhabbet göstermekte kusur etmiyor.

Şaireyi tevhülünün ikinci senesi anne olmuş görünüyor. Fakat bu annelikle beraber, yuvada yine bir hazan rüzgarı esiyor, sefalet başlıyor. Zevce vefasız, aile rabıtası kırılmak üzere. Biraz sonra bu feleketi, daha büyüğü ilk yavrusu Sedad'ın kuru tahtalar üzerinde ölümü takibediyor.

Şimdi herşeyi bitmiş, her ümidi kaçan, uzaklaşan bir hayal olmuştur: Yuvatamamıyla dağılmış zevce bir hastahane köşesinde kendi kurban-ı ihaneti olan bedbaht zevcesinin elinden son bir yudum suyu içtikten sonra gözlerini ebediyete kapayabilmiş ve bu yuvanın yegane zavallı küçük kuşu Vedat'ta talihlin pek acı bir darbesine uğradığı için yetim, nalandır...

Şaire, bu ikinci macerayı siyahtan sonra hayat tahammül edilemeyecek derecede ağır bir yük addediyor. 1315'te yaptığı gibi ikinci bir intihar teşebbüsüne kalkışıyor, fakat bir tesadüf maksadına vasıl imkânını bırakmıyor. O bundan sonra bütün müddet-i ömründe kalili ile yekzeban olarak daima şu mersiyei tekrar edip duracaktır:

«Kağ ağlasun bu dide-i derbarım
ağlasun

Ansun benim ayar-ı cefakârım ağlasun
Çeşm-u dehan-ı aruz-u rühsârım ağlasun
Guş-eyleyin hikayeti esrarım ağlasun»

NEZİHE'DEN İKİ GAZEL

— 1 —

Kalbimi yıktın temelden pek harab ettin bu şeb
Dide-i giryanımı mahrum-ı hab etdin bu şeb
İçdiğim her bir kadeh bir zehr-i hicran oldu ah
Senin için ağyar ile nuş-ı şerab etdim bu şeb
Geldiğim dem nezdine görmek için didarını
Ruyine giysuların döktün nikab etdin b uşeb
Muntazırken bir cevab-ı lutfunla bî çare dil
«Sevdiğif ruhum» diye ğayre hitab etdin bu şeb
Neş'elerle hand-riz-ı aşk olup ağyar sen
Badeler sundun elinle neş'e-yâb etdin bu şeb
Penbe penbe oldu ruhsarın görünce halim;
Sonra kendi ettiğinden sen hicab etdin bu şeb
Olmadım bir lutfе şayan ağladım pek çok zaman
Vuslatınla sen rakibi kâmyâb etdin bu şeb
Hep senin yadınla ben sabaha dek kan ağladım
Sen ise ellerle seyr-ı mâh-tâb etdin bu şeb
Kollarım bâlin kucagım bisterinken her gece
Sine-i ağyar-ı zalim câme-hâb etdin bu şeb

GAZEL

— II —

Çektığım âlâmı çeşm-i girye-bârım söylesin
Şiddet-i sevdâmı kalb-i nâle-kârım söylesin
Ey tabib sorma bana derd-i dilin esbâbını
Bi-mecâlim o yâr-ı can-şıkârım söylesin
Oyle bir me-nus sevdânın esiri olduğum
Alemi tâ'ciz eden feryâd ü zârım söylesin
Ben bu mihnetlerle ifnâ-yı hayat eyler isem
Mevtimi cânânıma hâk-i mezârım söylesin

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

N A A T

Kudûmünden haber vermiş Hûda evvel kitâbından
Mukaddem halk olunmuşken muahher ba's
icâbından.

Şu dehre teşrifin mâlum olubtur çok vakayî'le,
(Medain) seylabından, (Eyvan'ül Kısra)
harâbından.

Ziyâ-yı Hüsnüne nezren sönüptür Ateş-i Zerdüş,
Doğan (Bedrüddüca) dır bu! Nasıl sönmez
hicâbından.

(Hira)dan feyzalan rûhun Kabekâvsyn)e yükseldi
Beşaretlerle dönmüştün o şeb Hakk'ın Cenâbından.
Bir ümmiydin, (İmam'ül Enbiya) oldun
(Habibullah)!

Bu müciyzen münezzehtir akıl mantık hesâbından.
Senin şahsında insanlık için halkoldu mevcûdat
Saadet buldu mü'minler, mukaddes inkılâbından.
Senin şer'in şiârımdır, lakin bir nebze korkum var,
Bu asrın seyyiâtından günahlar iktisâbından.
(Sefi'ül müznibin) dır ya Muhammed vaf-ı
mümtâzın,

Umıydım var ki mahfûzuz cehennem pür
azâbından.

Bu nazmın bil ki ey ŞEVKET rızâullahı câlibtir,
Kari'nin kiraatten, senin te'lif sevâbından.

Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün
Mahmud Şevket Akkaya

Bengisuyla Diriliş

Kanımızda kokmuş baygınlık; Şehvet
Açlık, beyin tırmalayan karınca.

Tükenişe doğru sabır sembolü
Sütunlar gibi dik, zafer takımız.

Eyyub, bir sur gibi etrafımızda
Sabır belimizde gümüşten kuşak

Benliğimde o havanın kokusu
İbrahim öğretti bize dostluğu.

Şeyh Hayat-ı Harran-î, İmam Bakır
Harran beldesinin kahramanları

Metruk kuyudaki mübarek mendil
Islaklığı Harran'ı silkindirsin.

Peygamberler halkasının sarayı
Mukaddes bir bengisuyla diriliş.

HANİFİ DÜŞMEZ

CÜMCÜM-I SULTAN

Mustafa BILKAN

URFA il sınırları içinde Bozova ilçesi Yaylak bucağına bağlı bir köy vardır. Adı CÜMCÜME. 96 haneli ve 400 nüfuslu bir köydür. Yeni konulan adı ise «Çınarlı»dır. Tarihi ZEMİZAT (Samsat) tepesine 5 kilometre mesafede olup köyden Samsat höyüğü ve üzerindeki kale rahatlıkla görünür.

Köy sakinlerinden Hasan Fırat çok ilgi çekici şeyler anlattı. Bu kişi 110 yaşında ve usta bir duvarcı'dır. Söylediklerini aşağıya alıyoruz:

«Anadolu'nun fethinden önce burası Roma İmparatorluğu'nun sınırları içersinde bulunan mamur bir beldedir. Zaman zaman İslâm ordularının akınlarına uğrar. Hz. Ali de buralara kadar askerleriyle akınlar yapar. Fakat her baskından sonra geceleri mutlaka karargâhına döner Atı DÜLDÜL bu yüzden çok eziyet çeker. Ve Hz. Ali'yi Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.S.)'e şikayet eder. Peygamberimiz de Hz. Ali'ye akın yaptığında, uygun bulduğu yerlerde gecelemelerini söyler. Ondan sonra uygun menzillerde konaklar. İşte o gece bu mevkide mezarlıkta geceler. Bu sırada bir mezar genişler, kubbe şeklini alır. Hz. Ali bu kubbenin de insan kafatası şekline girdiği hatta kafatasında diş (eklem) izlerinin de belirmediğini farkedince o'na lisa-nı hal ile seslenir. Kim olduğunu sorar. Kafatası söyler: der:

«Ben Cümcüm-ı Sultan'ım. Burada çok büyük bir hükümdardım. Hem de aşocağım burada kaynar, Samsat karargâhına yemekleri soğumadan yetiştiren yamaklarım vardı. Sefer karavanalarını elden ele verir yerine ulaştırırlardı.»

Hz. Ali, «Peki tekrar hayat bulsan imana gelir misin?» deyince, memnuniyetle kabul eder. Yeniden hayat bulur,

şehadet getirir, 40 yıl imanlı yaşadık-tan sonra ölüür. Ve bu beldeye de CÜM CÜME diye isim olarak bu güne kadar gelir. CÜMCÜM, kafatası demektir. (Bkz. Osmanlıca - Türkçe Sözlükler)

Bunları bize anlatan Hasan Usta bir ara da Bozova kaymakamlığına müracaat ederek CÜMCÜME'de bir hazinenin mevcut olduğunu ve bunun kendisine bir pir-i fani tarafından sık sık söylendiğini bildirir. Sözü'nün ve iddiasının doğruluğunu ispat için (500) lira da teminat yatırmayı taahhüt eder. Ancak ilgililerin hiçbir teşebbüste bulunmadıklarına üzüldüğünü söyler. Dışardan bazı şahısların da buralarda yer tesbitine çalıştıkları da dedikodular arasındadır.

Bu çevrede olağaniüstü çoklukta kafatası kemiklerine de rastlanır. Bu nedenle Cümcüm'e dikkat çeken bir yerdir.



Hasan Fırat
(Kerkût Hasan)

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER (4)

M. Emin ERGİN

67

SEBEHTİR EZANA BAH
KEBRİMİ KAZANA BAH
AZRAİLİN SUÇU NE
DEFTERE YAZANA BAH

73

ARPALAR KARA KILÇIH
DAMA ÇIHMA BAŞ AÇIH
EGER GÖYİNİ BENDESE
AL ÇARŞAFI YOLA ÇIH

68

GÜL EKTİM OCAH OCAH
TOPLADIM KUCAH KUCAH
HERKESİNKİ GUL OLMİŞ
BENİMKİSE TOMIRCAH

74

GÜLE YAZIH
TOMIRCİH GÜLE YAZIH
BEN SİYE ÇOH EYLEDİM
SEN ETME BIYE YAZIH

69

KAHIP GİDAH
ÇIRAYI YAHIP GİDAH
GÖZELDEN DOYIM OLMAZ
ÜZİNE BAHİP GİDAH

75

ÇAY İÇİNDE EŞME ÇOH
TEBİB YARAM DEŞME ÇOH
BEN DEDİM SEN OLASAN
BIYE GÖRE AŞNA ÇOH

70

AY DOĞAR BEDİR ALLAH
Bİ SEVDA NEDİR ALLAH
YA YARA Bİ MERHEMET
YA BİYE SABİR ALLAH

76

AĞLARIM GÜLENİM YOH
GÖZ YAŞIMI SİLENİM YOH
BAŞIMI ALIP GETSEM
DUR GETME DEYENİM YOH

71

DAM ÜSTİNDE FOTIRAF
GELİN KIZLAR OTIRAH
OTURMAHTAN NE ÇİHİ
GELİN OLAN KURTULAH

77

DERTLİYEM DERMANIM YOH
KÖVLİYEM HARMANIM YOH
İSTEREM ORA GELİM
ELİMDE FERMANIM YOH

72

MERDİVAN BASAH BASAH
ÇIHMA YUHARI YASAH
ALAYDAN EMİR GELMİŞ
KIZLARA SUBAY YASAH

78

GİDEREM DUR DEYEN YOH
KEBAB OLDIM YİYEN YOH
AYRILIH KÖYNEGİNİ
BENDEN BAŞKA GEYEN YO H

79

KIRINFIL EZENİM YOH
TAŞLARA SÜZENİM YOH
YİHIL SIN BABAM EVİ
İÇİNDE GEZENİM YO H

80

URFALİYAM TAHTIM YOH
KIR ATIM VAR RAHTIM YOH
YAR GÖKSÜNE GÜL DÜZMÜŞ
Bİ GÜL KEDER BEHTİM YOH

81

Bİ KIZ GÖRDİM KARAÇI
TOPPOĞA DEĞİ SAÇI
ÇÜT MEMEY TOKIŞANDA
BEN OLAYDIM ARAÇI

82

AHŞAM OLDI KARALDI
SEDEF BENZİM SARALDI
YAR GURBETE GİDELI
BÜTÜN DÜNYA DARALDI

83

BI DAĞLAR MAVLI KALDI
KUŞ UÇTU YAVRI KALDI
ANAHTAR ELE GEÇMEZ
GÖYNUM BİHAVLI KALDI

84

AHŞAM ARADA KALDI
FİTİL YARADA KALDI
O BENİM KÖMÜR GOZLUM
ACEP NEREDE KALDI

85

GECELER YARIM OLDI
AĞLAMAH KARIM OLDI
HER DERTTEN YİHILMAZDIM
SEBEBİM ZALİM OLDI

86

BİZİM BAĞLAR BUDANDI
GÜLE BÜLBÜL DADANDI
ESKİ YARAM ÜSTÜNE
YENGİ MIHLAR KADANDI

87

BI BAĞ BİZİM OLAYDI
KORUH ÜZÜM OLAYDI
ORTALIH MALI NEDİM
HEPSİ BİZİM OLAYDI

88

AL ALMA DÖRT OLAYDI
YİYENE DERT OLAYDI
BI ALMANIN SEHEBİ
SÖZİNE MERT OLAYDI

89

BI DAĞLAR OLMASAYDI
ÇİÇEĞİ SOLMASAYDI
ÖLÜM ALLAHIN EMRİ
AYRILIH OLMASAYDI

90

KARA NEÇEK SAÇAĞI
ÇEKTİM PALI PIÇAĞI
Bİ SEBBEH GEL Bİ AHŞAM
Bİ DE ÖYLE SICAĞI

91

BAĞDADDA HURMA DALI
ALTINDA İPEK HALI
SENİ BİYE VERSELER
İSTEMEM DÜNYA MALI

92

MENDİLİM YEDİ DALLI
SEVDİĞİM DELİKANLI
ELE BİYAR SEVDİMKİ
HEM GÖZZEL HEM UNVANLI

BAŞSAĞLIĞI

Manevi destekçimiz ve büyüğümüz,
can dostumuz, muhterem kardeşimiz
EKREM KARA 11 Haziran Pazartesi
günü geçirdiği bir kalb krlzı sonucu
Rahmet-i Rahman'a kavuşmuştur.

Aramızdan erken ayrılışı bizleri ta-
rifsiz acılara boğmuştur. Bütün dostla-
rına sabr-ı cemil ve merhûma Allah'tan
sonsuz rahmet ve mağflret dileriz.

HARRAN

Urfalı Şair Nabi'nin Hayrabad Adlı Eseri Hakkında (4)

Mahmut KARAKAŞ

Aguşe alub o can canı
Tay etdi hudud-i lamekânı
Ol cezb-i hava ile yürüdü
Kaldı o edince ucu seyran
Cibril ü Burak zar u gıryan
Nihayet öyle bir an gelir ki Refref
d efazla ileri geçemez, Hz. Muhammed
S.A.V yalnız olarak, Cenab-ı Hak ile a -
ralarında mesafe kalkıncaya kadar iler
ler.

Allah (c.c.) ile Hz. Muhammed S.
A.V. arasında mekânsız ve lafızsız bir
konuşma olur ki, bu konuşmayı bir
kendi bilir bir de Allah...

Geçdi arada nice mülakat
Heb haric-i vasi'de mukavelat
Ol sohbeta nutk-i hemden olmaz
Ol giift u şenid dem götürmez
Ol sırr-i hafî rakam götürmez
Bir kimse değil o sırdan agah
Bir kendü bilir bir anı bir Allah
Mirac olayını anlatması bitince, Na
bi mukaddes yerlerin ve bu gecenin
hürmetine Cenab-ı Hak'tan afv olunma
sını diler.

Ya Rab bilhak-i çeşm-i mağmum
Nabî-i fakiri etme mahrum
Teshil kıl ana her asiri
Ol dest-i keremle destgiri

Devrin sadrazamı ve Nabi'nin hami
si durumunda olan Baltacı Mehmet Pa
şayı över.

Hatem-i meniş ekrem-i zamane
Nü'man-ı ruş asef-i yegâne
Gayretkeş-i devlet-i muallad
Hemnam-i şeh-i rûsul Muhammed

Zamanın padişahı sultan III Ah
med'de kısaca madheder.
Sultan-ı güzide-i selatin
Hakan-i feride-i havaki n
Sertac-i müluk melik-i devra
Arayış-ı nesl-i al-i Osman
Han Ahmed-i adil'i yegâne
Kim zatı hayatdır cihane

Padişahın medhinden sonra Nabi;
uzun uzun kendi san'atından bahsedir.
Yazacağı eseri ne şekilde tahayyül
etdiğini izah eder. Dünyada hiç olmaz
sa bir eser yadigâr bırakmak istediğini
bunun ebediyyen kalmasını istemekte
dir. Bu eserine de Hayr-abad veriyor.

Bu bünyeli ile vakf-i evlad
Kıl tesmiye a'na HAYR ABAD
Kalsun cihanda yadigarın
Olsun okuyan du'a güzarin

HİKAYE :

Vak'a İran'da Cürcan isimli birşehir
de cereyan etmektedir. Cürcan Şahı:
Melek tabiatlı kâmil, edepli ve neşeli
Hürrem namında bir zattır. Hürrem
Şah, aynı zamanda içki ve eğlence mec
lislerinden de oldukça hoşlanmaktadır.

Kim var idi bi rşeh-i yegâne
Ferman revan idi cihane
Sultan-i cihan hidiv-i devr
Şahinşeh-i payitaht-i Cürcan
Daray-i melek şirist-i ekrem
Nami dahi tab'ı gibi Hürrem
Şahın vezirleri ve yakınları da ken
di gibi bilgili ve kâmil kişilerdir.

Saff-i vüzerası silk-i lu'lu
Her birisi hace'i Aristo

Cürcan şahı Hurrem Şah'ın devri gâyet sâkin bir devirdir. Memleketi adeta Cennet'ten bir bahçe gibidir. Adaletle hükmeder, kimseye işkence edilmez, herkes bu şehirde rahatça yaşar. Eğlenceye hayli rağbet gösterilir, Memleketinde mahzun kimse bulunmazdı. Silah taşıyan cezalandırılır, hırsızlık ve soygun vakaları görülmezdi

Bağında hezar nagma perdez
Bi def gül eylemezdi avaz
Metruk idi alet-i şikence
Kullanıraz dî tüfek tabanca
Şhrinde bulunmazdı düzdan
Dildüzdlük etmeseydi huban
Soymağa eder yoğidi ikdam
Olmasa vilayetinde hammam

Gönül çalan güzellerinden başka, hırsız olmayan bu şehirde; ekseri geceler Cürcan şahı, eğlence meclisleri kurar sabahlara kadar eğlenilirdi. Bu meclislere şehrin ileri gelenleri iştirak eder, şahın Cavid adındaki kölesi onlara içki dağıtır, sâkilik ederdi. Cavid, gayet güzel bir delikanlıdır. Şah bu köleyi çok fazla sevmekte ve bu herkes tarafından bilinmektedir. Bu yüzden Cavid'e karşı bir hürmet beslemektedirler.

Ayrıca, meclise devam edenler arasında Fahr namında bir şair bulunmaktadır ki, şiirleri ve okuduğu gazelleri dillerde dolaşır.

Olmuşdu bir afet-i melekzad
Tuti-i dil-i hidive merrat
Gül gonce-i gülistan-ı ümmid
Mehpare-i alem ismi Cavid
Murgule tıraz ruy-i irfan
Meşhur idi namı Fahr-i Cürcan
Söylerdi o denlu taze vü ter
Kim şî'rine teşne idi Kevser

Nabî; hikâyenin kahramanlarının tasvirini yaptıktan sonra, bu hikâyeyi Şeyh Attar'ın yazdığı «İlahiname» den aldığını

ve çok acayip bir hikâye olduğunu söylüyor.

Hatta ki emin-i genc-i esra'
Ya'niki cenab-i Şeyh Attar
Te'lif edecek İlahiname
Bu vak'asın etdi zib-i hâme

Hikâye, bundan sonra asıl mecrama giriyor. Şah mutadî üzere yine bir akşam, eğlence meclisi kurar. Eğlence anında içki içilir, gâzeller okunur. Bu arada şair Fahr gazel okumakta, Cavid'de sâkilik etmektedir. Vakit ilerledikçe neş'eleri artar, şarab içmekten adab ve ahlaklarını kaybederler.

Peymane-i hande idi lebler
Rizan idi mey gibi edebler
Şair dahî mest olub safadan
Kemter degil idi padişahdan

Şair, bir ara içkinin verdiği sarhoşluk ile, Cavid'e gizlice bakar, bu Şah'ın gözünden kaçmaz. Zaten içkinin tesiri ile şuurunu kaybetmiş olan Şah, hiç düşünmeden Cavid'i şaire hibe eder.

Cûş etdi itay-i padişahi
Fahr'e hibe eyledi o mahi

Şair Fahr; şahın, Cavid'i kendine hibe etmesine oldukça şaşırır, bu hareketi şahın gâzaba gelerek yaptığını sanarak korkar. Şahdan ısrarla özür dileyerek, Cavid'in kendi gibi bir kul'a yakışmayacağını söyler. Fakat şah, şahların ihsanlarının şaka olmadığını ve sözünden geri dönemeyeceğini söyler. Cavid'de şahın bu hareketine oldukça içerlenir. Meclis bu üzücü olay üzerine dağılır.

Şair, bu durumun, şahın içkili olmasından ileri geldiğini, sabah olunca bu hareketinden nedamet duyacağını düşünerek, Cavid'i hizmetkârlarla anlaşıp sarayın altındaki şaha mahsus serdaba saklar. Yalnızca da içeriği aydınlatması için bir kandil yakarak bırakırlar.

(Devam Edecek)

Urfadan Derlenmiş Halk Hikayeleri: 2

TEMBELO

— 1 —

Musannifin BİRİ

Sür sürenin, var varanın. Destursız bağa girenin yımşah yımşah zoppa yimesi vardır. İnce koym, çifte basma, olur olmaz sözlere kulağ asma. Meşe kömirinin dumanını üstinden kesme, yanmadısa gene mal benim. Selliye sen gir, sepete ben, dededen sen get, teppeden ben. Dokkız kuruş nıkeh parasının sekkizini sen ver, birini ben. Anam kızken babam oğlanken, ben mabenlerine otırmış beşiklerini tingir mingir salliyken, illehi babamın küllehi. Ben tikerem o sökiler, mabeninden yımırta keder bitler tökiler. Zaman zaman içinde harbıl saman içinde deve dellallıg eder, sıçan berberliğ eder, heç birinin aslı yoh. O yalansa bı da mı yalan? Karınçıya vurdum palan. Öttiziki yerinden çektim kolan. Minariy elime aldım borıdır deye eşşegi ögime kattım meridir deye, beni tutup delige attılar delidir deye, müfti ferman etti velidir deye.

Vahtında memleketin birinde bi dul arvat varmış. Bı arvadın Tembelo adında da bi oğlı varmış. Tembelo heç bi yere getmez, heç bi iş te yapmazmış. Bı dul arvat sebbehnen birabar şehere işe gider, onun bının evinde hizmekerliğ eder, aldığı paranan öteberi alıp evine gelir, Tembelo'ya kazan kaynadırmış. Aş bişer kaşşih tikilir, Tembelo'yun ögine yimek gelirmiş. O da yimegi yattığı yerden bi ucdan yir, bi taraften de işer, sıçarmış. Evin ne kapısı ne takası var. Altı üstü haraba bi ev. İçeri ne gün giriy, ne yel. Evin içi pis pis koharmış.

Bı memlekette bi de padşah varmış.

Bı padşahın da bi kızı... Kız babasına her Allah'ın günü: «Babo, erkegi erkek eden arvattır, arvat istese erkegi rezzil de eder, vezir de...» dermiş. Bir, iki, üç, beş bi gün padşah artıh illallah etmiş. Memleketin bütün dellallarını çağırtmış, nerde pis, tembel, pohınnan gülle oynıyan biri varsa bulın biye getirin demiş. Dellallar memleketi deşt etmişler. Padşaha gelmişler demişlerki: «Padşahım, aradıh daradıh bi tene buldıh, adı Tembelo. Dul bi arvadın oğlı. Eyni dediğiz kimin pohınnan gülle oynıy. Padşah kahtı kızının gelinliğini geydirdi. Cehezini bi ata yükletti, mücevheratını bi ata yükletti, kızını da bi ata bindirdi, Tembelo'yun evine yolladı.

Padşah kıızıdır, kederine boynını bük-ti. Evden içeri girdi bahtı ki, kohı, bi kohı. Evin cüngünde de bi adam yan gelmiş yatiy. Kız hemin etegini çemredi, evi sil-di süpürdi. Tembelo'yı kaldırmağ istedi. Tembelo heç oralı olmadı.

Dul keri gene her zamanki kimin hizmekerliğ etti, parasını aldı, öteberi düzdı, evine geliydi ki daha yarı yolde gendine söylediler, hal mesele bele bele deye. Keri inanmadı, geldi eve bahtı ki heket padşahın kızı genlere gelmiş, evi silmiş, süpürmüş, otiriy...

Kız kahtı kerinin elini öpti, elindeki öteberiyi aldı. Sukızdırdı, arvadı arı sili yahadı. Getirdiği hel'etleri geydirdi. O gece ele yattılar. Sebbehten kız keriye bi kaç altın verdi. Keri getti, öteberi aldı, kız aş bişirdi. Kerinen birabar yidiler, kalanını da Tembelo'yun ögine attılar.

Gel zaman, get zaman bi gün kız keriye gene bir ka çaltın verdi, çarşıya gönderdi, birezim öteberi al, bi kaç ta ne de mihlı degenek yaptır dedi. Keri getti altınları pozdırdı, kızın istediğhlarını aldı geldi. O gün de ele geçti. Devrisi gün kız keriye bi mahanadan çıkarı yolladı. Degenegi eline aldı, Tembelo'ya yanaştı. Yirmisen yimezmisen... Vur Allah vur... Tembelo canının korhisinnan gendi gendi'ni çıkarı attı. Bu yandan kusiye bi yandan da bağırıydı: «Yoh mı biye sehep çihan?» Bi herif Tembelo'yu yanma çağırdı, gennine iş gösterdi iş bi ayda zor biterdi. Elli altına uyiştılar. Tembelo mihlı degenegin korhisından işi yarım günde bitirdi. Herifin ağzı açıhta kaldı. Tembelo elli altını aldı eve geldi. Paraları mihlı degenegene verdi. Tembelo kızın adını Mihlı Degenek komıştı.

Devrisi gün Tembelo gene yan geldi işe getmağ istemedi. Kız gene mihlı degenegi eline aldı. Gene yir misen yimezmisen? Tembelo gen bir iş buldı, bı hatıra yüz altın kazandı. Getirdi, pariy gene Mihlı Degeneg'e verdi. Mihlı Degeneg'm korhisından her gü nişe get mağa başladı.

Gene bi gün kız, Tembelo'ya bi marhama verdi, götür bını sat dedi. Tembelo ne etti, etti, bı marhamiy on altına sattı. O mabende bi adama rasgeldi. Adam: «Akıl satıyam, akıl satıyam» deye bağırıydı. Kaça sattığını sordu, adam on altına dedi. Tembelo on altını verdi, adam genine bi akıl sattı: «Hers nen kahan ziyannan otırır» Adam: «Bi aklım var onıda aliy mısan?» dedi. Tembelo on atın daha verdi. Adam bı sefer de genine bı aklı söledi: «Göyil kimi se verse gözzel odır.» Bı akılları aldı eve geldi.

Bi başka gü ngene çarşıda geziyken çarşıya bı bezirgân kondı. Bezirgânın yüki beşyüz devenin üstine yüklenmişti. Tembelo bı yükleri on dekkede yere endirdi. Develeri hana çkti, bağladı. Bezirgân Tembelo'yu çoğ begendi: «Yanımda çalışır mısan» dedi. Tembelo da: «Gidim ben Mihlı Degeneg'e sorım gelim, o zaman çoğabımı verrem... deye çoğapladı. Kahtı eve geldi. Kıza bezirgânın dedihlarını aynattı.

Kız: «Get o bezirgâna söyle, on seneliğ zehremizi, on seneliğ haşlıgımızı veriyse, bı iş olur de...» dedi. Geldi, bezirgâna söyledi. Bezirgân kabıl etti. Tembelay'ın evine o nseneliğ zehresinnen, on seneliğ haşlıgını göndrdi. Bezirgân emir verdi, kervan düzildi, yola çıktılar Mısır'a dorğı hareket ettiler.

Tembelo'yın avradı yanı padşahın kızı ustalar, emelyeler tuttu. Babasının serayını nkarşısına yeddi katlı bi seray yaptırdı. Bı serayın kapıları takaları heppi altındnadı. Her takada bi yakut parlıdı, görenlerin gözi kaliydı. Padşahın serayı bı serayın karşısında mum kimin sönik kaldı. Kızın ayı geldi, günü çatı, nur topı kimin bi oğlan doğırdı. Tembelo'yın tebi bı işlerden heç hebeni yoh. O gendi kafasında Mısır'a gidiy.

Tembelo kervandan birabar bı kaç sene yol getti, bi gün bi yere geldiler, bi hebbe yeşillik yoh. Eynim Kerbela kimin bi yer. Develer, azaplar susuzlıktan neredese çatıyacah. Birez irahıta bi kuyı gördiler, bin emek, bin zahmet kuyunun başına geldiler ...

(Devam edecek)

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ -4-

—IV—

M. Emin ERGİN

BAZLAMA: Saç üzerinde pişirilen kalınca ev ekmeği (-maç eki için karlamaç kelimesine bakınız)

BAZRAKI : Sümüklü böcek

BECİS : Cinsi kötü (Yak : Bed cins)

BEÇARA : Çaresiz zavallı (Mehsim)

Çaldığım deftir

Üstü sedeftir

Beçara göynüm

Senden tereftir

BEDDE'E : Beddua kargış

BEDE'ET : Kötü hoş görünümlü ol mayan

BEG : Bey (=beğ)

BEHSİMET : Peksimet (Bak : Külinçe)

BEHTENİZ : Maydanoz

«Kölge yerin behtenizi»

BEKMEZ : Pekmez

BEL BAĞ : Kemer ince kuşak

BELE : Böyle

BELESİR : Mürver ağacı

BELEŞ : Bedava parasız

BELİ : Tasdik edatı (evet)

BELLE—: Öğren

BELLE'E : Çamur

BELLET— : Öğret

BENEK : (Yüzündeki) Ben (Bak : Beng)

BENG : (Yüzdeki) Ben (Bak : Benek)

Bahçalarda enginar

Enginarın dengi var

Ben yarımı tanıram

Yanağmda bengi var

BERDEL : İki erkeğin birbirleriyle ne kızkardeşlerini vermek suretiyle evlenmeleri.

(Bak : Değişik)

BESTİR : Pestil (Zerdaliden yapılma)

BETRE : Göz bebeği

BEYHUT : Baygınlık derecesinde yorulma hali.

BEZENK : 1. Gösteriş alayı, 2. Toy düğün.

BEZZAZ : Manifaturacı, kumaş tüccarı.

BIÇKI : Testere

BIHAVI : Bukağı

Bi dağlar mavı kaldı

Kuş uçtı yavı kaldı

Anahtar ele geçmez

Göynüm bıhavlı kaldı

BILDIR : Geçen yıl (= bir evvelki yıl)

«Bildır bı dam yanmış

bı yıl kohusu çılmış»

BITİR : Toprağının kuvvetli olmasından fazla gelişmiş bitki fazla yem yemekten azgınlaşmış at (Bak : Harın) (Yak : Pıtrah)

Bİ : Bir

Kara neçen saçağı

Çektim paliy pıçağı

Bi sebbeh gel bı ahşam

Bı de öyle sıccağı

BİBİ : Hala (: babanın kızkardeşi)

«Er dayıya kız bıbiye çeker.»

BİÇİN : Hasat, biçim

BİKİR : Halis, su katılmamış (Yak Arapça, Bâkir)

BİLEZİK DAŞI : Kuyuların yerden yukarı kısmına konulan ortası delik büyük taş.

BIŞ — : Piş.

BIŞE : Yağda kızartılan ekmek

BIŞİR : Pişir

BIŞKİN : Pişkin

BİYE : Bana

«Gülüm gülüm biye geydirir kilim»

TENEKECİ MAHMUT'LA BİR KONUŞMA

Hazırlayan:
Mustafa K. APAYDIN

Geçen sayıda kısa bir biyografi ile sizlere tanıtmaya çalıştığımız Tenekeci Mahmut Güzelgöz bu sayıdan başlayarak HARRAN'ın Urfa Musikisi konusundaki sorularını cevaplandıracaktır...

HARRAN : Sayın Mahmut Güzelgöz; Musikiye ilk olarak nerede ve nasıl başladınız?

M. GÜZELGÖZ : Eskiden kadınlar bahar ve yaz mevsimlerinde «dağ'a» kıra, mesire yerlerine giderlerdi. Bende 7-8 yaşlarında anamla beraber «dağ'a» giderdim. Bu dağ eğlencelerine katılan kadınlar karşılıklı olarak Urfa türkü ve manileri söylerlerdi. Benim sesimde küçük yaştan beri güzel olduğu için bu türkü ve mani söyleyen kadınların arasına katılır, onlarla beraber türkü ve mani söylerdim...

Ayrıca yine kadınların «Şe're İmecelelerinde» ve kına gecelerinde de türkü ve mani söyleyen kadınlarla beraber ben de türkü ve mani söylerdim... Musikiye ilk olarak bu şekilde başlamış oldum.

10 yaşına gelince dayım H. Süleyman Gözühoş (merhum)la beraber «dağ yatıları»na gitmeye başladım. Bu dağ yatıları bazen 15 gün, bazende bir ay devam ederdi. Yatıya çıkan «Takımlar» -gruplar- arasında musikişinaslar da çoktu. Bu takımlardan her gece biri çalıp söylerdi. Bende onları dinlerdim. Arada okunan hoyratlara bende birer hoyrat ile karşılık verirdim. Çoğu zaman bu karşılıklı hoyratlar 40-50'ye kadar varırdı... Bu dağ yatılarında benim musikiye başlamamın ikinci kısmını oluşturmaktadır...

HARRAN : Urfa Musikisi ile ilgili bilgilerinizi ne zaman ve kimlerden öğrenmeye başladınız?

M. GÜZELGÖZ : Yukarıda da bahsettiğim gibi dayımla beraber gittiğim dağ yatılarında takımların okundukları hoyratları, gazelleri (Urfa Makamlarım) öğrenmeye başladım. Söylenen gazelleri hemen öğrenir ve ezberlerdim. Hoyratlara da karşılık verirdim. Bu yüzden dayıma şikayete gelirler ve «Kimdir bu çocuk» diye sorarlardı... Dayım'da «Yeğenimdir» derdi. Bu dağ yatılarına bu şekilde 12-13 yaşına kadar devam etti. Bu arada bir çok «Asbap Gecesi»ne de -yine Dayım'la beraber- gider; burada çalıp söylenenleri dinlerdim. Bu asbap gecelerinde çoğu kez çalıp söyleyenler gazel aralarındaki hoyratları bana okuturlardı... Bu arada makamda öğrenmeye başlamıştım... Okumam-yazmam olmadığı için okunan gazellerin sözlerini ve hoyrat sözlerini bir teyp gibi kafama kaydederdim. Merakıma giden bir gazel olursa -bu gazel yüz satır ol-sada- onu mutlaka öğrenir ve ezberlerdim.

13-14 yaşma geldikten sonra artık halk arasında benimde adım söylenmeye başlamıştı. Benide asbap gecelerine çağırıyorlardı...

HARRAN : O zamana kadar Urfa musikisinin büyük ustaları ile tanışmışmıydınız?

M. GÜZELGÖZ : Anlattığım zamana kadar Urfa musikisinin büyük ustalarından herhangi biri ile hususî olarak tanışmamış ve onlarla konuşmamıştım...

Evliya çelebi seyahatnamesinde URFA

- III -

I. HALİL ÇELİK

Bağlı, bahçeli, akansulu, hamamlı büyük sarayları vardır. Meşhurları : Tayyar Mehmet Paşa Sarayı, oğlu Ahmet Paşa sarayı -Bu zat Hâtem ve Cafer Bermeki'ye halef olacak derecede kerem sahibi bir kimsedir- Paşa sarayı, Molla sarayı, Sarı-zâde Mustafa Paşa Sarayı, Arap Ali Paşa sarayıdır.

Bildiğimiz mahalleleri : Bey Kapusu mahallesi, Tatlık mahallesi, Câygırlı mahallesi Kaleboynu mahallesi, Tıfıdır mahallesi Karameydan mahallesi ve Bağlı Safa mahallesi.

URFA CAMİLERİ :

Hepsi yirmiiki mihraptır. İç kale de eski mabed olan (Minaresiz cami), Paşa sarayı yanında çok cemaati olan (Kızıl cami), Nemrud zamanından kalma eski bir kilise imiş. Harun Reşid fethinde kiliseden değiştirilerek cami yapılmış. Hâlâ minarelerinde Erganonhâneleri vardır. (Ak Cami) (10) bu da eski bir yapıdır. (Hz. İbrahim Halil Cami) ilk yapıcısı halife Me'mun dur. (Bazar Cami) (11) cemaati çoktur. (Sultan Hasan Camii) (12) bu da güzel bir camidir. (Tarihlî camii) (13) (Câygirli camii) (14), (İhveyn camii) (15) iki kardeş tarafından yaptırılmış güzel bir camidir. (Debbağhane camii) (16) Son altı camilere İbrahim Halilullah suyu gelip havuz ve şadırvanlara verilir. Fıskiyelerinden bol su akar. (Baykapısı camii) (17) (Hekimdede camii), (Karameydan camii) (18) (Uğurlu meydan camii) bu da eski bir yapıdır. Ayrıca altmışyedi mahalle mescidi vardır. Bazı mahallede iki, üç tekke vardır. Çünkü halk gayet dindar, tarikat ehli, iyi huylu kimselerdir.

MEDRESELERİ :

Kızıl cami medresesi, Firuz Bey medresesi, Sultan Hasan medresesi. Her cami-

de ayrıca talebe odaları da vardır. Ama bunların özel hocaları ve gelirleri vardır. Üç adet Kur'an ve hadis okunan yeri vardır. Öğrencileri gayet çok ve bilginlerin sayısında fazladır. Bütün ilimlerin öğrenimini yapmış tefsirci, hadisçi, musannif ve derin bilgi sahibi kimseleri vardır. Otuz adet ebced okuyan çocuk mektebi vardır.

Kızıl cami mektebi, Hazreti İbrahim Halil mektebi, Sultan Hasan mektebi ve Ak Cami mektebi önde gelenleridir. Her senebaşında bayramlık giyimleri vakıf tarafından yetim çocuklara dağıtılır. Surre (19) ve hediyeleri boldur. İmaretleri de vardır.

MESHURLARI :

İbrahim Halil Tekkesi imareti ki bütün gelen giden misafirler ve komşulara günde iki defa pilav verilir. Çorbası da boldur.

Kale içinde iç hisar dibinde Hazreti Me'mun yapısıdır ki Rum, Arap ve Acem de velhasıl bütün İslâm ülkelerinde meşhurdur.

.....

Seyyid Münici tekkesinin dahi fukarası çok ve nimeti boldur. Bununda şeyhi salih bir kimse olgun bir önderdir.

HAMAMLARI :

Urfa'da sekiz hamam vardır. Paşa hamama. Gayet hoş suyu ve havası olup güzel bir yapıdır. Samsat Kapısı hamamı, Hacı Bey hamamı, Arasta hamamı, Muharrem hamamı, Keçeci hamamı ve Meydan hamamı. Bunlar herkese açık hamamlardır. Toplam yetmişbeş adet saray hamamı vardır. Evvela Tayyar Mehmet Paşa sarayında iki güzel hamam vardır ki padişah hamamı gibi yapılmış güzel, görülmeğe değer bir hamamdır. Bundan başka diğer saraylarda da güzel hamamlar vardır.

AYIN TARİHİ

Osman GÜZELGÖZ

Müze Müdürlüğü'nün geçtiğimiz ay yaptığı çeşitli kazı çalışmalarında; daha önceki araştırmalarda bir metropol olduğu belirlenen Şehitlik Parkında Süryani lere ait kaya mezarları bulunmuştur...

Bulunan kaya mezarlarının M.Ö. 200 ile M.S. 200 yılları arasında yapıldığı, bulunan mezarlarda birbirinin üç nişli olduğu, tabanın renkli döşeme mozaik olduğu, bu mozaiklerin bir ailenin şahıslarını tasvir ettiği ve ortada da süryanice bir kitabe bulunduğu açıklanmıştır...

Müze Müdürlüğü yetkilileri metropol bir bölge olduğu belirlenen Şehitlik Parkında Belediyenin de desteği ile kazı çalışmalarına devam edileceğini ve bu bölgede bir kaya mezarı müzesi oluşturulmaya çalışıldığını belirtmişlerdir...

* * *

Halk Eğitim Merkezi Başkanlığı açılan çeşitli kurslarda sürdürülen 10 aylık çalışmaların değerlendirilmesi ve halka gösterilmesi için üçü merkezde bir Sırrın

da, diğer de Karaköprü'de olmak üzere 5 sergi açmıştır...

Mayıs ayı sonunda açılan Sırrın ve Karaköprü bıçkı dikiş kursu sergilerinin den sonra Haziran sonunda da Merkez binasında, Cumhuriyet İlkokulu'nda ve Yavuz Selim İlkokulu'nda serigler açılmıştır.

Açılan sergilerde öğrencilerin 10 aylık bir süreden beri sürdürmekte oldukları çalışmalarda yaptıkları eserler halka gösterilmiştir...

* * *

Edebiyat Dünyasının yakından tanıdığı Urfalı Şair ve Yazar Mehmet Atilla Maraş Haziran ayı sonunda Urfa'ya gelmiştir.

Bir çok Edebiyat dergisinde şiirleri ve söyleşileri yayınlanan Mehmet Atilla Maraş'ı bütün Urfalılar dillerden düşmeyen «ANEY» şiiri ile anımsayacaklardır...

M. Atilla Maraş Urfa'da bir süre kaldıktan sonra Aydın'daki görevine dönmüştür...

(10) — Ağ Camii : Ömeriye mahallesinde olup caminin kesin yapılış tarihi belli değildir. 1594 - 1595 tarihlerinde tamir görmüştür. Caminin ikinci tamiri ise 1721 - 1722 tarihleri arasında Nimetullah İbni - Asker tarafından yapıldığından Nimetullah Camii diye de anılır.

(11) — Bazar Camii : Haşimiye meydanındadır. Yapılış tarihi belli olmayıp 1858 - 59 tarihlerinde tamirat görmüştür. Zengiler devrinden kalma bir camidir.

(12) — Hasan Padişah Camii : 1494 yılında Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan adına Şeyh Yakup tarafından yaptırılmıştır. II. Selim zamanında onarılmıştır. Bitişğinde Toktemür mescidi vardır.

(13) — Tarihli Camii : Kalıntısına rastlanılmamıştır.

(14) — Cäygirli Camii (Çekeri camii) : Arap meydanı (Şimdi Türk mey-

dam) mahallesinin çaybaşı semtinde olup 1634 tarihinden önce yaptırılmıştır. Kitabesinde (Bu cami Allahın rahmeti üzerine olası Seyyid Şeyh Mehmed el Çakeri tarafından yapılmış) yazılıdır.

(15) — İhveyn Camii (İki kardeş camii) : Şimdiki Müftülük binasının bulunduğu yerdeki camidir.

(16) — Dabbağhane Camii : Dabaklar çarşısında olup yapılış ve mimari bilinmemektedir.

(17) — Beykapısı Camii (Karamusa Camii) : Beykapısı mahallesinde olup 1551 52 yıllarında Hacı Ali oğlu Yusuf oğlu Karamusa tarafından yaptırılmıştır.

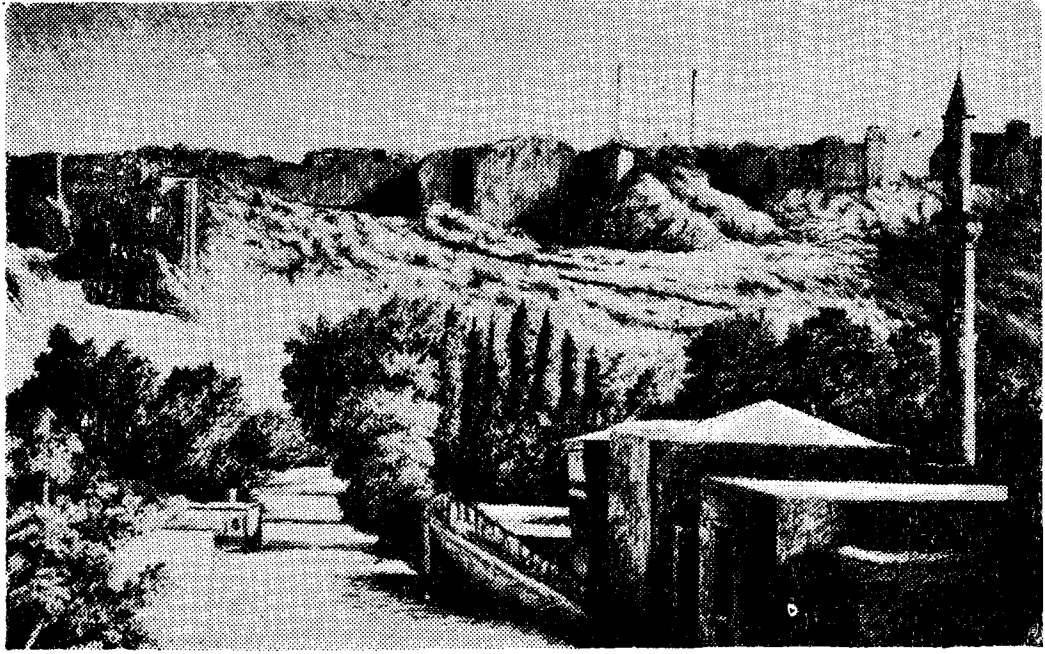
(18) — Karameydan Camii : H.1143 tarihinde Arapkirli Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır.

(19) — Sure : Para kesesi.

(DevamEdecek)

Halkın

Kültür ve Folklor Dergisi



AĞUST
1979

5

Harran

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

AĞUSTOS 1979

SAYI : 5



Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FİATİ : 10 T.L

ABONE : Yıllık 120 TL.

: Yurtdışı 240 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi

İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF: 37 97

URFA

Harran'dan

Harran'dan okuyucularımıza Hem de folklor araştırmacılarına hizmet etme tutkusuyla yola çıkmış bulunan Harran, bu sayıda sizlere iki orjinal konu daha sunuyor: Urfa ilinde yapılan bir toponomi denemesi ve Sapan Harbi.

Yaşıyan şairlerimiz M.Ş. Akkaya ve H. Düşmez'in şiirleri dergimizin sanat köşesini süslüyor.

Kıymetli dostumuz Dr. Burhan Vural da geçen sayıda olduğu gibi de senleriyle dergimizde. Çalışmasına şükranlar sunuyoruz...

Sevgilerimizle...

Bu sayıda:

Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları S.Aydiş Yeşil

Urfa'da sapan harbi (M.Emin Beyazgül.

Tenekeci Mahmut'la Bir Konuşma

Mustafa K. Apaydın.

Urfa'da Yer adları (Mehmet A. Oymak.

—Urfa'da Yetişmiş Bilginler (Harran.)

—Hacı Sakıp Efendi (Cemil Cahit Güzelbey.)

—Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Urfa İ. Halil Çelik

—Urfa'dan Derlenmiş Maniler M. Emin Ergin

—Nabi'nin Hayrabad adlı eseri Hakkında Mahmut Karakaş .

—Tembelo Musannifin Biri.

—Urfa Ağzı Sözlüğü M. Emin Ergin.

Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları

-II-

S. AYDIL YEŞİL

17. **PENZEHER:** Hıcaz'dan getirilmiş iki taş parçasıdır. Bir kap su içersinde bu taşlar birbirine sürüldükten sonra su, korkan insana içirilir.

18. **ÇAY:** Herkesçe bilinen çay normal olarak demlenir. Suyu ince bir tülbentle iki defa süzülerek göze damlatılır. Gözü beslediği ve göz ağrıları- nı teskin ettiği söylenir.

19. **ÇAY- KAHVE- LEMUN DUZI:** Adı geçen maddeler karıştırılır. Havanda iyice dövülür. Bu karışım iki üç kahve kaşığı ağıza konarak üzerine su içilir. İshale iyi geldiği bilinmektedir.

20. **KARA SAKKIZ:** Colahçı sakızı tabir edilen ot demirci örsünde dövülerek birbirine yedirilir. Bir beze yayılarak (Haşılı tabir edilen kullanılmamış bezler tercih edilir.) çıkık ve kırıkların üzerine sıkıca sarılır. Kemikleri kaynaştırıcı ve perkiştirici özelliği vardır. Göğüs berkmelerinde de kullanılır. Ayrıca yatağını ıslatan çocukların bellerine de tatbik edilebilir.

21. **YIMIRTA SARISI:** Sabun renesi ve yumurta akı ile yapılır. Ortaya çıkan karışım bir beze yayılarak kırıkların üzerine sıkıca bağlanır. Kırıklarda ilk yardım tedavisi niteliğindedir.

22. **ÇİNİLEVENDİ- DUZSIZ LEB LEBİ- POLAT ŞEKERİ:** Aktariye terminolojisinde Çin-i Revandi verilen madde tuzsuz leblebi ve polat şekeri ile karıştırılır. Bir hayvanda iyice dövülerek elenir. Ağızdan bir kahve kaşığı alınır. Kan bozukluklarına, dolaşım aksaklıklarına kaşınmalara iyi geldiği iddia edilir.

23. **FINDGI KIRIŞAN- ASİT BORİK:** Karıştırılarak merhem haline getirilir. Parmak aralarına sürüldü-

ğünde Urfa'da «HILT» tabir edilen mantar hastalığına iyi gelir. Ayrıca cilde sürüldüğünde cilt çatlamalarını önleyici etkisi vardır.

24. **SEDEF:** Sedef ağacının yaprakları alınarak suda uzun müddet kaynatılır. Suyunun sedef tabir edilen hastalığa iyi geldiği söylenir.

25. **ÜZERLİK OTI:** Yüzerlik otu çeşitli ameliyelerle kabuğundan ayrılır. Tohumları tavada kavrulur. Dövülerek elenir. Bir kahve kaşığı yüzerlik otu suyla alındığında (Hemorid) basura iyi gelir.

26. **DİŞ MECUNİ:** Memeli hemoroid hastalığında hastalık yeni baş gösterdiğinde diş macunu sürülürse sancısı alır.

27. **NAR KABIĞI:** Nar kabuğu kaynatılarak suyu alınır. Soğutularak ishali olan kişiye verilir.

28. **SAMSAH:** Saçkıran hastalığı için kullanılır. Saçın döküldüğü yer kesici bir aletle çizilir. Üzerine sarım sak sürülür.

28. **YIMIRTA— UN— ZET:** Yumurta, akı un ve zeytinyağı karıştırılır. Ortaya çıkan karışım deşilmek istenen yaranın üzerine bağlanır.

29. **BEHTENİZ LAPPASI:** Maydanoz suda uzun müddet kaynatılarak lapa haline getirilir. Bu lapa karın boşluğunun alt kısmına bağlanır. Böbrek ve mesane hastalıklarına iyi gelir.

30. **ÜZERLİK OTI:** Yüzerlik otu nazara geldiğine inanılan kişilerin başına çevrilerek ateşe atılır. Ateşte patlarken ne kadar sesli patlarsa o kişi veya kişilerin o derece nazara geldiğine inanılır. Yüzerlik otu başta çevrilirken tüm Urfalılarınca bilinen şu tekerleme söylenir:

Üzerlik

Başında yeşil terlik

Üzerliksen havasan

Her bi derde devasan

Mühemmeden Mustafa'yı seversey

Keziy beliy savasan

O yani kış

Bı yanı kış

Her kim..... e göz etmişse

Gözine çahıla bi kızgın şiş

31. ŞEKER: Sihire uğradığına inanılan kişinin başında bir küp şeker çevrilir daha sonra şeker ateşe atılır. Şekerin ateşte aldığı şekle bakılarak sihrî yapanın eşkalı belirlenmeğe çalışılır.

32. KURKUŞIN TÖKMAH: Sihire uğradığı veya nazara geldiğine inanılan kişilere şu işlem de yapılır: Bir eleğin içine bir parça kuru ekmek, bir tutam tuz, bir kuru soğan konur. Ateşte kurşun eritilir. Sihire veya nazara uğrayan kişi veya kişilerin üzerine getirilen bir tas suya eritilen kurşun dökülür. Kurşunun aldığı şeklin sihrî ya panın veya nazar edenin şekli olduğu kabul edilir.

33. KAYARPIZI: Kaya yarpuzuda diyebileceğimiz bu ot dağlarda, çorak yerlerde yetişir. Toplanarak evlerde kurutulur. Kaynatılarak suyu süzülür. Suyunun bir çok hastalığa iyi geldiği söylenir. Bu hastalıkların bazıları: Karın ağrıları, mide sancı ve krampoları, soğuk algınlıkları...

34. DARI PÜSKİLİ: Mısır koçanlarının içinde bulunan saçaklar alınarak kaynatılır. Kaynatılan mısır sacakları karın boşluğunun altına bağlanarak idrar söktürmekte kullanılır.

25. FRENKSUYI: (Salça) Arı sokmalarında kullanılır. Arının soktuğu yerin üzerine sürülür.

36. KULAH PİSİ: Yine arı sokmaları için kullanılır. Bilhassa ilk yardım

için hiçbir ilaç veya malzemenin bulunmadığı zamanlarda arının soktuğu yere kulaktan alınan pislik sürülür.

37. KEYİŞ SIYRIGI: Meşin kemerlerin tüylü kısmı bir çakıyla kazınarak alınan sıyrık küçük yara kanamalarında kullanılır.

38. YR: Or tütün ufağı demektir. Uda yaradardaki kanamaları durdurmak için kullanılır.

40. DUZLI SU: Bir bardak suya normalin üstünde tuz atılarak eritilir. Bu su sıcaklarından ileri gelen burun kanamalarını, yanıkları tedavi için kullanılır.

41. KABAÇ ÇEKİRDEĞİ: Kabak çekirdeği kırılarak içi alınır. Tuzsuz olarak yenildiği takdirde bağırsak parazitlerini düşürmeğe yarar.

42. BİYANBALI: Meyan kökünün şerbetidir. Aç karnına içildiği zaman böbrekleri çalıştırır.

43. NİŞE: Nişasta kuru olarak ağızdan alındığında ıshalî keserek peklik sağlar.

44. SÜD- ZET: Bir bardak sütün üzerine bir parmak kadar zeytinyağı dökülerek aç karnına içilirse böbrek iltihaplarına iyi gelir.

54. SÜDLEGEN: Bu da bir çeşit ottur. Kesildiğinde sütü çıkar. Bu süt vücutta meydana gelen siğillerin düşmesinden sonra yaranın kapatılması için kullanılır.

46. İPEK: Vücutta meydana gelen siğillere ipek bağlanarak, siğillerin düşmesi sağlanır.

47. DUZ OHIMAH: Siğillerin üzerine tuz okunur, toprağa atılır, o toprakta tuz eriyince siğillerin de eridiği kabul edilir.

48. KABAKULAH YAZMAH: Kabakulak olan çocukların kulak bezlerinin üzerine sabit kalemle herhangi bir dua yazılır. Sabit kalemde bulunan bir maddenin bu hastalığa iyi geldiği söylenir.

BİR HARP OYUNU:

URFA'DA SAPAN HARBI

M. Emin Beyazgül

Bugün yerini futbola terketmiş bulunan sapan 35-40 yıl öncesi gençliğin tatil günü oyunu idi. İki kol ve içersinde taş konulan bir göbekten ibaret olan sapan, eşme denilen kuvvetli bir ipten örülmek suretiyle işlenirdi. Kollar kullanan adamın kollarının uzunluğuna göre değişik boylarda olup genellikle 125 cm. uzunluğunda iki kolun birleştiği elips şeklindeki orta kısım genişliği 6-8 cm, uzunluğu 10-15 cm. civarındadır. Kolun bir ucu parmağa geçirilir, diğer ucu ipekli olup parmakta ki uçla birleştirilerek göbek kısmına sert bir taş konarak bir kaç defa mihver etrafında havada salandıktan sonra hedefe fırlatılır. Sapan aynı zamanda bağ ve bostanlara giren yabancıları başı boş hayvanları ve karğa gibi muzır kuşları da kovmak ta müessir bir silah yerine geçerdi.

Urfa'da başlıca üç yerde hafta tatili günlerinde sapan harbi yapılırdı:

1. Eyyubiye Mahallesi- Kalaboynı Harbi: Kalenin arkasından geçen derenin karşı yakalarda, genellikle Eyyubiye Mahallesi derenin güney kesiminde Şih Mahsut civarında, Kalaboynı ise Kuzey kısmında kale arkası ve Çütükubbe civarında mevzilenerek çarpışılırdı.

2. Beykapusu- Bedendibi ile Kemberiye Mahalleleri Harbi: Eski Beykapusu köprüsü ile şimdiki Şerif Özden İlkokulu önünde bulunan eski

bayram yeri sahası ile T.M.O nin işgal etmiş olduğu Mezarlık arasındaki sahada yapılırdı.

3-Dergezenli Mahallesi- Tıfındır Harbi: Devlet hastanesinin önünde bulunan Karakoyun Deresinin karşı yakalarında, Hastane ve Mezarlık önünde yerleşilerek yapılırdı.

Harp, önce 13-15 yaşlarındaki çocukların orta yere çıkıp karşı tarafa meydan okuyan bir nevi harp türküsü karşı tarafı tahrik edecek sloganlar söyleyip sapan kullanmasıyla başlardı. Biraz sonra karşı taraftan da gençler meydana çıkarak mukabelede bulunur ve bu suretle taraflar tedricen kuvvetlerini harp sahasına sokarak fiilen muharebeyi başlatmış olurlardı.

Büyük ve kuvvetli atıcılar, geride harbin seyrini gözetler, taraftarlarında yenilgi belirtisi, müşahade edince cephaneye duruma göre takviye kuvvetleri sevk ederlerdi. İşte, harp asıl bundan sonra başlardı. Son katılanlar 20-25 yaşları civarında bulunan balta bıyıklı sapan harbinde ün yapmış muharrirlerdi.

Bunların sapan taşları kurşundan daha muassirdir bu taşlar isabet ettiği mezar taşlarını bile parçalarlardı. Bu harplerde kol kırılmak kafa yarılmak normal yaralanmalar olup bir

Devamı Sahife 24'de

TENEKECİ MAHMUT'LA BİR KONUŞMA

-III-

Hazırlayan

Mustafa K. APAYDIN

HARRAN: Sizin Urfa musikisi alanında yetişmenizde çok büyük katkıları olduğu söylenen Mıkım Tahir ile tanışmanız nasıl olmuştur?

M.GÜZELGÖZ: 7-8 yaşlarında başlayan musiki yaşantım 13-14 yaşlarına kadar çeşitli şekillerde devam etti... O zamana kadar sayısız «DAĞYATILARI» na, «SIRA GECELERİ» ne, «ASBAP GECELERİ» ne ve davetlere katılmış; buralarda hem öğrendikleri mi sergilemeğe, hem daha değişik musiki özelliklerini öğrenmeğe, hem de eksik taraflarımı tamamlamağa çalışmışım...

O sıralarda halk arasında benim de adım söylenmeğe başlamıştı. Bazı asbap gecelerine beni de çağırıyorlardı... İşte benim Urfa musikisi alanında yetişmemde çok büyük katkıları olan Mıkım Tahir ile çağırıldığım bu asbap gecelerinden birinde tanıştım:

Bir yaz gecesinde Tumbuloğlu Mahmut gilde asbap gecesine vardı. Bu asbap gecesine beni de çağırmışlardı. Ayrıca çalıp söylemek üzere Daşçı Müslüm Lolo Yusup gilin takımlarında gelmişti. Bende bunların arasına katıldım.

Tumbuloğlu Mahmut'un evi çok büyüktü. Geniş bir hayatları ve yazlıkları vardı. Misafirler evi tamamen dolurmuştu.

Rast faslına başlandı. 2-3 şarkı okunduktan sonra merhum Vaveli Mustafa Çavuş'a bir rast gazel okuttular. Derken Nevruz makamına geçildi. Burada bana bir navruz gazeli okumamı söylediler. Ben navruz gazele başladım gazelin birinci ve ikinci katını oku-

duktan sonra İbrahimi makamına geçildi. Ben tam İbrahimi'yi okurken birdenbire cemaate bir «velvele» düştü. Hayatta oturanların hepsi gürültü ile ayağa kalktı ve aşağıdan «Buyrun Tahir Efendi buyrun» diye sesler geldi. Ben o zamana kadar Mıkım Tahir ile hiç oturmamıştım.

Mıkım Tahir ve arkadaşları hemen yukarı yazlığa çıktılar, selam verip saz söz heyetinin yanına oturdular. Mıkım Tahir'in ismi anılınca bütün musiki şinasların ve okuyucuların benzleri sapsarı kesilirdi. Çünkü Mıkım Tahir çok büyük bir usta idi. Onlar o turduktan sonra etrafımıza şöyle bir baktım, herkesin benzi sararmıştı. (Mıkım Tahir o sıralarda mahpustan yeni çıkmıştı. Akçakalede kalyordu. Onu o gece için hususi olarak çağırılmışlardı.

Ben bütün bu durumları gördükten sonra hiç istifimi bozmadan kısa zamanda kafamda bir muhakeme yaptım ve gazelimi tamamlamaya karar verdim. Arkasından da okuduğum gazele devam ettim ve gazeli çok iyi bir şekilde bitirdim... Ben gazeli bitirdikten sonra Mıkım Tahir'e bir Navruz gazeli okuması için çok ısrar ettiler. Ama o ısrarlara aldırmadı ve navruz gazeli okumadı. Bir de tam bu sırada benim hayatım boyunca unutamıyacağım bir sözü vardır ki, onu da burada aktarmadan geçemeyeceğim...

Mıkım Tahir'e bir Navruz gazeli okuması için ısrar ederlerken O: «Pak lavanın üzerine hiçbir şey yiyilemez.»

Devamı Sahife 24'de

Bir (Toponomi) Denemesi:

URFA'DA YER ADLARI

M. Adil OYMAK

MEVKİ ADLARI

Cin kuyusu
İt merdivanı
Harunbegin lokuşu
Mullaalî tetirbesi
Lekler (Kızıl koyun)
Eski seray
Sere öğü
Mecbelbehr
Ayıp (Eyyubiye)
Beden dibi
Mahkeme öğü
Aharbaşı
Kasapdaşı
Ahırveren
Kötüler
Kalaboynu
Çütükubbe
İtyen
Kelleçi çayı
Mehfel
Çataldaş
Kurbağa oteli
Kuyubaşı
Kuyulu fırın
Şih salihin takası
Fattaneg'in de liği
Pohlu zuvah
Sineh mehlesi
Horuz tetirbesi
Vakıt tetirbesi
Bekmez tetirbesi
Köprü başı
Aşağı çarşı
Masmahane
Büyük yol
Mıhsımor
Yakubiye
Bamya suyu
Fırfırlı kilise

Şirket
Çüt kubbe
Şehitli

KAPILAR

Harran kapı
Beğ kapı
Samsat kapı
Zencirli kapı
Demir kapı
Yeni kapı
Karannih kapı
Sultan Murat kapısı

KÖPRÜLER

Albayın köp.
Hızmalı köp.
Kara köp.
Sultan Murat Kemerü

KABALTILAR

Kefyelerin kab.
Hec Aboyun kab.
Cindanoğlu kab.
Ninoların kab.

KAHVELER

Kereziye
Çardaklı
Koroğlu
Camlı kahve
Bilic'in kahvesi
Şarlo
Manaş
Mecbelbehr
Kumlu hayat
Mangırlı Kahve

MEYDANLAR

Arap meydanı
Hokka
Karpız
Eşşek
Bidik
Haşimiye

Yıldız
Ellisekiz meydanı
Su meydanı
Pıçakçı meydanı
Kara Mey.
Topçu Mey.
Kurbağa oteli mey.

TEKKELER

Dergâh
Mevlahana
Abdülvahit Tekkesi
Kıbrıs Tekkesi
Şih Saffet
Şih Maksut
Aslan Baba
Behramların
Hartavi Müslüm Efen.
Sabıkın Tekkesi

MAĞARALAR

SARNIÇLAR

Kalhan
Dip karlığı
Ağaçlı mağara
Hec Abbasın serinci
Kanlı mağara
Damlaca
Merkefe
Delikli mağara
Kırkmağara
Meligin eyvanı
Deryakup
Deligin öğü
Şahin yuvası
Savıh mağara
Derviş mağarası
Beş mağara

ÇARŞILAR

Attar pazarı
İsoçu pazarı
Mevlahana
Bedesten
Eski Koyuncu Pazarı
Kendirçi pazarı
Pıçahçı pazarı
Keçeci çarşısı
Kuyumcu çarşısı
Postacı çarşısı
Kafafhana
Boyahana
Kürkçü pazarı
Mezat pazarı
Debbahhane
Halıcı pazarı
Sipahi pazarı
Arasa çarşısı

HAMAMLAR

Sultan hamamı
Keçeci hamamı
Yıldız hamamı
Serçe hamamı
Şabanhamamı (içinde)
Kız hamamı
Danakuvan (Mevlahana)
Eski arasa hamamı
Cincıklı hamam
Velibeğ hamamı
Vezir hamamı
Ayahlı hamam
Herrahman hamamı
Beykapısı hamamı

DERE, TEPE VE DAĞ- LAR

Külaflı
Top dağı
Meligin eyvanı
Nemrudun tahtı
Sinek yaylası

Şih Maksut

Dedeyin güllüğü
Çüt kubbe
Şebeke dağı
Namus takası
Katırdağı
Şih Mehmet
Manceyin deresi
Dedeyin serinci
Karakoyun deresi
Direkli
Ahber
Hec Abbasın serinci
Kara piyar
Ak piyar
Cabur
Tıfındır
Deryakup

DEĞİRMENLER

Demirkapı
Samsat kapı
Boyahana

MAHALLELER

Kızıl koyun (Lekler)
Eski saray
Yahudi Mehlesi
Aharbaşı
Kendirçi
Dergezenli
Kötüler
Kalaboynu
Beden dibi
Hekim dede
Karamusa
Yusufpaşa
Hüseyinpaşa
Gerz mehlesi

HANLAR

Hac Kâmil hanı
Mevlahana
Kafafhana
Kazhana
Şıgoyun hanı
Yusbun hanı
Gümrük hanı
Çukur han
Meçek hanı
Çifte han
Aslanlı han
Masmahana
Topçu hanı
Yahudi hanı (Barutçu)
Hambal Mehoyun hanı
Şaban hanı
Fesadın hanı

BAHÇE ve MESİRE YERLERİ

Süleyman piyarı
Kütoğlu havuzu
Halepli bahçası
Dev testi
Paşa bağı
Şirti çayı
Karaölkün bağı
Dennoyun bahçası
Horhor
Narlıh
Zeytinli
Fıstıklı
Şehitli
Herrahman
Enzülha
Direkli
Bamya suyu
Kasapdaşı
Dedeyin güllüğü
Beg şakası
Külaflı tepesi
Haphap dağı (tıfındır)

URFA'DA YETİŞMİŞ BİLGİNLER -3-

TAHİR EFENDİ «Seyyid Tahir İbni Seyyid Ney» (17-18.y.y.)

Tarihçilerdendir. Fazilet sahibi bir kimsedir. Urfa'lı olup birçok da eseri vardır.

ESERLERİ:

1 — Sefinet'ul Bihar diye isimlendirdiği Mülteka şerhi (Nuruosmaniye Kütüphanesi)

2 — Camiül-Ayat ve Şamihu'l Beyyinat adındaki tarihi vardır. Arapçadan genişletilerek tercüme edilmiştir (1710) Yedi bölümdür. Yaratılıştan zamanına kadar olayları kapsar. Beşiktaş'ta Yahya Efendi dergâhında kütüphanede mevcuttur.

3 — Kütüzü'l Fünün: İlimler hakkında (Esad Efendi kütüphanesinin dedir)

ŞERAFEDDİN YAHYA EFENDİ

Hayatı hakkında bilgi olmamakla beraber 18. yüzyılda yaşadığı tahmin edilir. Urfa'da yetişmiş alimlerdendir.

ESERLERİ:

1 — Menar şerhine haşiye yazmıştır.

Usul'ı fıkıh kitabıdır.

RÜŞDİ EFENDİ

Urfa'lı olup mevaliden Es'ad Efendiye intisab etmiş sonra Hatipzadeye divan katibi olmuştur. Daha sonra kethüda kalemî halifelerinden olup 1.Abdülhamit Han'ın ilk yıllarında vefat etmiştir. Şairdir.

MUHAMMED BALİ EL SURİCİ (?-1343)

Urfa'nın Suruç ilçesindendir. Bu ilçe önceleri önemli bir ticaret ve ipek

böcekçilik merkezi idi. Birçok bilgin de yetiştirmiştir.

ESERLERİ:

İhdak el- Hakayik fil Nazm el- Ra kayik.

**ABDÜLKADİR B. ABDULLAH
EL- HAFİZ EBU MUHAMMED EL-
REHAVİ (1141- 1215)**

Hadisçidir. Urfa'da doğmuştur. Cezire muhaddisidir. Musul Dar'ül Bilad Memlük büyüklerinden biri idi. Hadis hafızlarından ders aldıktan sonra Urfa'ya geri dönmüştür. Hadis'e dair kırktan fazla eseri vardır.

HALİMZADE KUDİSİ MUHAM- MED EFENDİ

Urfa ulemasından Hasan efendinin oğludur. İlimlerde mahir olduğu için birkaç defa İstanbul'a gitmiş ve şöhret kazanmıştır. Bir defasında müftü olmuş fakat geçinemeyerek Rumka le'ye ikamete gönderilmiştir. Selim Sırrı Paşa kendisini orada görmüş İstanbul'a götürüp müftü nasb ettirmiştir. Sonra bu görevine İzmir niyabed ve nikabedi eklenmiştir. 1800 yılında Erzurum mollası olmuştur. Mısır seferi Hümayununa 5—6 bin askerle yardıma gelmiş Mısır fethinde kadı nasb olunmuşsada şeyhülislam tensib etmediğinden 1806 yılının muhareminde Mekke kadısı olmuştur. İstanbula dönüşünde 1806 vefat etmiştir. Sultan Beyazıt kabristanına gömülüdür. FAZİL' üç dilde yazan şairdi. Her mecliste yalnız kendisi konuşur, rinde olmakla bazı gününç halleri görölürdü.

HACI SAKIP EFENDİ

(Mehmet Emin DENİZ)

-III-

Cemil Cahit Güzelbey

Sayın Galip Deniz'in açıkladığına göre üç oğlu olmuştur. Bunların adları Osman, Halil, Mustafa Lami'dir. İlk ikisinin adları Sakıp tarafından kurulan (Küllüye)nin kuruluşuna ilişkin 25 zilhicce 1286 (22 Mart 1870) gün lü vakıf yazısında Devriş Osman ve Halil'in adları vakfa mütevellî atanmış bulunmalarıyla geçmektedir. Mustafa Lâmi kendi dedeleridir. Sakıp Efendinin sağlığında Birecik'e dönerek burada yerleşmiştir. Mustafa Lami Efendinin oğlu Necip Efendi, Birecik'in ünlü adamlarından Kadir Efendinin babasıdır. Kadir Efendinin oğlu Rahmetli Necip Deniz 1946-1950 döneminde bu yer beediye başkanlığı yapmıştır. Kadir Efendinin damadı Sami Akan'da 1943—1946 döneminde Birecik'te belediye başkanlığı görevini yürütmüştür.

Devriş Osman hakkında hiç bir bilginimiz yoktur.

Sakıp'ın öbür oğlu Halil Bey'e gelince: Bu'da babası gibi ünlü bir kişidir. Gaziantep'li Battal Beyin güzel kızı Emine hanımla evlenmiştir. Sayın Galip Deniz'in anlattığına göre Battal Bey önce Emine Hanımı istememiş, bunun üzerine Halil Bey sağladığı yüzlerce silahlı adamla Gaziantep çevresine gelmiş kente gelip gidenleri rahatsız etmeye başlamış, araya girenler işi tatlıya bağlayarak bu evlenmeyi sağlamışlardır.

Emine Hanımın Halil Bey'den çocuğu olmamıştır. Gaziantep şer'i mahkeme sicillerinde yazılı 7 zilhicce 1302 (8 eylül 1789) tarihi veraset belgesi bu

evliliği doğrulamaktadır. (Cilt:152, Sayfa: 14) Veraset bölgesine göre Halil Bey'in, Emine hanımdan önce Ayşe adında akli durumu bozuk bir hanımla evlenmiştir. Büyük Nuri Bey diye anılan Nuri Elgin'in ikinci karısı, Halil Beyin Ayşeden olma kızı münevver hanımdır.

Halil Bey'in kızı Münevver hanım ve Nuri Elgin'den olma iki kızıyla Yarığıtay üyelerinden Sayın Galip Kınoglu ve Nafi Arkuluç evlenmişlerdir.

Halil Bey'in damadı bulunduğu Gaziantep'e sık sık gelip gittiği söylenir. Bu gelişlerinden birinde Hasip Dürrü şu parçayı yazmıştır:

«Urfa hanedanından Sakıp Efendi zade Saadetli Halil Beyfendi Aynıtacı teşriflerinde tanzum olunan kaside»

Görmemişti çeşm-i hamem böyle bir ferruh demi.

Devr-i nâ-hemvar-ı çarhın olmamış hurremi

Mürde-i sad saleye döndü hüner kadri deyu

Pusuna geymişti sirbal-i siyah-ı matemî

Dirhem âsa hem bırakmaz idi bir dem dâmenin

Hümdülillah şimdi handan oldu ruy-i derehemi

Bir kerim-i mekremet âsara etti intisap

Kim olur emsalının hem emsali, hem ekremi.

Kadr-dân-ı zümre-i ehl-i hüner vâlâ güher

Muterif ez her cihet fazlına cümle ademi

Hak reha-yap eylesin şehr-i Reha
yı her zaman
Cümle afetteden İlahi zevk ile geç-
sün herdemo
Çün büyütmiş küşe-i oğuşta hem
çün sedef
Böyle bir dürdane-i reş-âver-ü kân
yemi
Şem-i cem-i Ehl-i dil Sakıp Efen-
di zade kim
Nükte-i müphemler anın hayırı-
nın mülhemi
Mir-i bi hemta saadetlü Halil Bey
kim anın
İştihar-ı cüdu bir taht-ı bülent a-
vaze kim
Tayyeder güş eyleyenle zikr-i nam-ı
Hatemi
Cürasin nüş eyleyen peymane-i
ihsanım
Seng-i hâraya çalar destindeki ca-
m-ı cemî
Zakının bezl-ü atâ bir hul-i mâ -
der zadıdır
Tabının cüdu sehadır tâ ezelden
tev'emi
Hâk huri üzre düşmüş katre-i nâ-
ciz iken
Afitab-ı iltifatı yerde koymaz şeb-
nemi
Ol şıhab-ı Sakıpfaka-ı izzü rif'a-
tın
Lemasın tahsin eden bir seba-i sey-
yaremi
Necm-i ikbalin terekhide görüp
günden güne
İntihap eyler Süreyya da o mir-i
elhami
Lüce'i lütfuna mustağrakolan
bir beş midir.
Eylemiş ihsanı şermende ser-a ser
âlemi
İzz ile teşrif edince rahş-ı heybet
bahşının
Tab-ı ayn-i Aynitap oldu ğubar-ı
makdemi
Asitin-i midhatı nazm-ı averanın
memkesi
Asitan-ı hizmeti bay-ü gedanın mel-

temi

Bu da indallah Sümüvvü kadrini
iş'ar eder

Kim seni Cedd-i Resulullah ile kıl-
mış semiyi

Ebkem olmuştı zeban-ı tüt-i tabın
yine

Kand-ı evsafın senin nutka getir-
di ebkem.

Böylemi tahrir ederdi vafını bu
çakerin

Olmasa nâsur eger zahm-ı dil-i bi
merhemi

Şeh-süvar-ı arsa-i nazm idim evvel
ben dahi

Çeşmime gelmezdi aslâ âlemin bi-
şü kemi

Devrederdim deşt-i manayı iki üç
hatvede

Zir-i ran edüp sürünce eşhep-i en-
dişemi

Şahid-i fikrim civan-ı taze iken
kaddini

Eyledi ham-geşte çarhın sıklet-i
bar-ı ğami

Hazret-i hakka sipas-ı bi-kıyas ol-
sunki ol

Reh-nümün etti, bana vessaf-ı sad-
rı azamı

Hafız-ı Nabi eda yani Hasırcı zade
kim

Mektep i irfanım oldur şimdi rük-
nü akvemi

Lenk-ü lük ettim anın isrine bendeiktida

Yoksa mümkün mü yürütmek bi-
ser-ü pâ ademi

Kıssa-i halin diraz efsanedir DÜR-
RI Yeter

Şimdiden sonra dua oldu kalemin
elzemi z

Tâ ki devrede felekte mihr-ü ma-
hı farkedem

Neyyir-i bahı ziyadır ede terk-i
âlemi

Evliya Çelebi seyahatnamesinde URFA

- 4 -

İ. Halil ÇELİK

HANLAR

Evvela çarşı içinde (Yetmiş hanı) (20) Kargir yapıdır. Büyük han olup İbrahim Halil nehri içinden geçer. Hacı İbrahim hanı, (Samsat kapısı hanı), (Bey kapısı hanı), Bey kapısından dışarıda Sebil hanı vardır. Samsat Kapısından dışarıda mağaralardan hanlar vardır ki her biri beşer, altışar yüz at alır, On adet kudret eliyle kaydan oyulmuş kervansaray gibi emsalsiz yerlerdir ki içinde insan kaybolur. Allah'ın garip hikmetidir ki bu mağaralar Temmuz'da serin ve belki soğuk kışın ise hamam gibi sıcak olurlar.

ÇARŞI PAZARI

Hepsi dört yüz dükkandır. Şehrine (Urfa'ya) göre çarşı ve pazar mamur ve süslü değildir, fakat yine kıymetli eşya bulunur. Saraağhanesi İbrahim Halil nehri kenarında olmakla temiz «Serdab-i Bağdad» (21) şekilli bir soğuk, sulanmış caddenin iki tarafında mamur ve süslü ve mevsimi gelince zambak ve diğer çeşitli çiçeklerle süslü olup gelip geçenlerin dimağlarını kokulandırır.

Oralarda bütün maarif erbabının ve nice din bilginin toplandıkları yerler vardır.

İki bedesteni var. Bir eski usul kângir kubbeli kavi binadır diğeri Tayyar oğlu Ahmet Paşa yapısı olup uzunca. Üç adet demir kapısı vardır. Bütün kıymetli lâl yakut, zümrüt ve mücevherler mevcuttur. Şehrin içersinde ve dışarsında bir çok su değirmenleri vardır ki benzeri yoktur. Evvala (Pazar değirmeni) hergün elli kile buğday öğütür. Gezinti yeri bir değirmendir.

Duvarına güzel yazı ile şu beyti yazdık:

«Asiyâb-ı felek ahır öğütür dânemizi
Çün gelir nevbetimiz itme a devran acele»

Arasa değirmeni, Tayyar Paşa değirmeni, Fakih değirmeni ve Kadı değirmeni, Arasta başı değirmeni ve Kadı değirmenleri vardır. Bunun aşağısında Dab-bahhane vardır ki o da dahi süslüdür. Onlardan aşağı Çürük su üzerinde nice değirmenler var ki beğenilmez.

Urfa'nın suyu ve havası gayet mu tedil olup yazı yaz, kışı kışır. Kışın kar yağar baharda yağmur... Kendisi hakiki dördüncü iklimde olup 17. iklimi örfiye düşer (22) Talihli Ay burcunda bulunmuştur. Yarandan tabiat sahibi şirin edalı dilberleri olur. Temiz lekesiz, terbiyeli, edepli, örtülü saf hatunları vardır.

ELBİSE, SANAT, YİYECEK ve İÇECEK:

Ayan ve eşrafı baştan başa samur ve sincap kürk ve atlas elbise giyerler. Otra hali olanları çeşitli kısa elbise giyerler. Sanatlarından pamuk ipliğinden kapı gibi bez olur ki Musul bezinden ince ve temizdir. Ürünlerinden buğdayı arpası, mercimeği, nohudu ve pamuğu tanınmıştır. Yiyecek ve içeceklerinden nar'ı meşhurdur. Bu şehrin Harran tarafında nHalil nehrinin iki tarafı baştan başa bağ ve bahçe olmakla yaz ve kış sebzesi bulunur. İç kaleinin ensesindeki Damlacık dağının üzeri de bahçeliktir. Buradaki narların her biri bir okka ve bazen 500 dir-

hem gelip adam kellesi kadar olur. Bağdad, Niksar ve Gemlik'te de böyle sulu nar olur. Hatta İstanbul'un ve Kaferiye'nin Lefan narına yan başı gelir. Vakıa Maraş'ta da nar çok olur hatta fırınlarda kurutup diyar diyar götürülür. Fakat Urfa Narı dünyaca tanınmıştır. Hatta (Ennarı fakihet-üş şita) Ateş kışın meysasıdır demişler. Yaranın biri fakihe kelimesi (Nar)dan maksat taneli nar zannedip (halbuki nar kelimesi Arapçada aynı zamanda ateş manasına gelir), (Bilhassa Urfa narı olursa) demiştir.

Hakikaten pek az bulunur ve gayet sulu nardır. Has ve beyaz Livâşe ekmeği, sac üzerinde pişer yufka beyaz ekmeği, tandır kebabı, helvası dut şarabı, ipeği gaylât aladır. Urfa halkı fevkalade garip dostu ve hoşsözlü kimselelerdir. Gece ve gündüz misafirsiz yememek yemezler. Şecaatli, yiğit, mert kimşilerdir. Cenab-ı Hak bu memleketin halkına İbrahim Halil (A.S) bereketi vermiş gayet bolluk bir yerdir Halil ürrahman yeri olduğundan burada zulüm eden hakim asla yaşamaz, elbette bir kazaya uğrar.

Bu hakir elli altı (1645) tarihinde seyahatim sırasında bu Urfa şehrine geldiğimizde Trabzonlu ketenci Ömer paşazedî Bakî paşa bu şehirde hakim idi. Sarayında misafir olup sabah akşam kendisi ile sohbet ederdik. Birgün hazretî Halilürrahman vakıflarını tefiş etmeğe cüret edip, halka sureti Haktan görünüp nice yılları tamir eder şekilde para toplama gayretine düştü. O gece rüyasına bir ihtiyar girer. Boyu çok uzun olup elinde aşası dilin-

de (Ya Kahhar) zikriyle gelip paşanın önündeki masası üzerinden buyurul-tusunu alır. Elindeki asayla paşayı döve töve tamam edip: «Benim vakıflarıma niçin el koymak istersin?» derken hemen Bakî paşa can havliyle uykudan uyanır Halilullahın vakfını yoklamaktan vazgeçer. Sabahleyin rüyasını imamına ve hakire anlatıp tabir ettirince: «Hayrola sultanım Halil fukarasına sadaka ve kurbanlar gönderip, ruhu için hatimî şerifler okutturun» dedim. Hakikaten paşa böyle yaptı. O makama yüz sürüp herşeyden temizlendi işte Urfa böyle bir yerdir. Halkı, Halil İbrahim sıfatıyla, kalplerinin sevgilisi müvahhit ve mütakki adamlardır..

URFA'NIN ACAİP ve GARİP ESERLERİ :

Evvela Urfa kalesinin doğu tarafı ensesinde Damlacık adıyla tanınmış bir yüksek dağ vardır. Nemrut İlahinin yaylağı ve taht merkezi imiş. Bunun eteğinde ve şehir içinde nice bin mağaralar vardır ki her birinde ikişer üçer yüz at ve diğer hayvanlar yatar. Mağaraların birinde (İbrahim Halil Makamı vardır). Bir nurlu mağara olup kavisli kapısı vardır. Mel'un Nemrut Hazreti İbrahimi'ye ateşe atmazdan evvel bu mağaraya aç ve susuz kalsın diye hapseder. Allah'ın emri ile mağaranın bir tarafından bir tatlı suakıp dışarıya akmaya başlar. Bu mucizeyi gören nice inkârcılar müslüman olarak mesut olurlar. Hala o mağarada İbrahim Halil makamından o saf su akmaktadır. Her kim bu sudan içse, koyun eti ye-iş kadar olup, tendürişt olur. (23)

(20)—Halk arasında Yemiş hanı olarak bilinir. Asıl ismi Gümrük hanıdır. 15.y.y.da Osmanlı padişahı Kâşâ ettirilmiştir. Geniş avlulu ve iki katlı olan bu hanın ortasından geçen Halilürrahman suyu çınarların altında anı Sultan Süleyman tarafından incici kahve ve nargile içilir.

(21)—Serdap: Yeraltında suyu soğuk tutan mahzene denir.

(22)—Urfa iklimi yeryüzünün yarı kurak bölgeleri arasına girebilir. Urfa'nın iklim özelliklerinden biride çeşitliliğidir. Bu sebeple iklim-i örfüşi meşhurdur.

(23)—Sağlam, kuvvetli.

TEVHİT

Nabzımda atan, beyne dolan, kalbe girensin.
Tattım bu temiz aşkı ve bildim ki O sensin.

Aşk membaı sensin, sana râciyse nedendir.
Dilberlere meftun kişiler şâibelensin.

Adem ile Havva'ya bu suçtan ceza verdin.
Yenmez dediğin meyveyi kasden yedirensin.

Gerçek bu ki: Hayrın ve de şerrin kökü sende
Kullar kaderin şerrine mümkün mü dirensin ?.

Kur'ânı verip şeytanı saldın peşimizden.
Sen münkiri mü'minlere düşman düşürensiz.

İster cezalandır beni en zor sınavla
Eyyup'daki işkencelerin bende denensin,

İsyân ve temâruz ne ki ? Aklından geçiremem.
Kalbimde senin ismi şeriyfin hecelensin.

Şevket ! bu sitem, asla iman zâ'fı sayılmaz.
Amentü'lerin metnini hakkıyla bilensin.

Mahmut Şevket AKKAYA

Devleşen İrfan

Burcumsu güllerdir açan
Gözlerinde gözlerimde

Gül dikenli takıldı Haleplide

Saçılan amber kokusu
Şevkiyle ihya olmuştu

Narın çatladığı Karaköprü'de

Kubbemsi bir ferahlıktı.
Durgun göldeki damlalar

Dursun ihtişamla Anyızeliha

İrfan yatağına dönüş
Uygarsızlıktan göçüş var

Tarihi dolduran Harran'a doğru

İki nehir arasında
Boğulmuştu cüce yumruk

İrfan devleşiyor peygamberlerle

HANİFİ DÜŞMEZ

YAŞAR NEZİHE HANIM'IN İKİ GAZELİ

- 5 -

Hazırlayan
M. Yaşar UĞUR

GAZEL

Yaralandı kalb-i zârım hançer-i müjgân ile
Geçmede leyl ü nehârım nâle vü efgan ile
Rahm eder görse eminim hal-i bed-bahtânemi
Arz-ı hâle yare etsem dide-i giryan ile
Gam keder benden tebâüd eyler işte ol zaman
Bir gece hem-bezm-nüş olsam eğer cânân ile
Geldiğim günden beri dünyâya rüyum gülmedi
Geçmedi hiçbir dakikam rahat-ı vicdan ile

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

GAZEL

Ol perinin düşdüğüm günden beri sevdasına
Etmedim atf-ı nazar bir dilberin simasına
Naz ile gülşende oldukça hıraman ol nigâr
Reşk eder tûbâ-yi cennet kamet-i bâlâsına
Saçlarından büse-çin oldukça bad-ı nevbahar
Gıpta eyler hep çiçekler büy-ı can bahşâsına
Rüy-ı cânânı göreydi bir kere mecnun eger
Şüphesiz etmezdi râğbet sevdiği Leylasına
Hâb - gahıda enisidir hayâl-i her gece
Gözlerim bakmakla doymaz vech-i mest-senâsına
Aşkım didâr-ı dil âşubuna etvarına
Cevrine âzârına hem naz ü iştiğnâsına
Pâ-yı yâre yüz sürüp ilan-ı hal etmek için
Muntazır gönlim bu leyl firkatın ferdâsına

Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün

URFADAN DERLENMİŞ MANİLER - 5 -

M. Emin ERGİN

93

KALADAN ENDİM ATLI
MARHAMAM DOLU DATLI
PAŞA DELLAL ÇAĞIRTMİŞ
HELAL HERAMDAN DATLI

94

KINIFIR AŞLANIRMI
TOPRAĞI YAŞLANIRMI
KÜÇÜKTEN SEVİLEN YAR
ELE BAĞIŞLANIRMI

95

HARRAN ÖĞÜ YABANI
SAÇI DÖĞER DABANI
Bİ GÜN YANIDA KALIM
BİN YIL ÇEKİM ZİNDANI

96

GÜL HANI
BÜLBÜL HANI GÜL HANI
YANI TENHA GÖRENDE
SÖLEŞMAĞA DİL HANI

97

ALMA YANI
KIZARMIŞ ALMA YANI
NASIL KEBRE KOYARLAR
MİRADIN ALMAYANI

98

BI KAPI DEMİR KAPI
BİNASI MÜHKEM KAPI
BENİ YARDAN AYIRAN
DİLENE KAPI KAPI

99

KINIFIRIN BUHARI
EVLERİ BAŞ YUHARI
Bİ GÜN EVİNE GETTİM
DEMEDİ ÇİH YUHARI

100

BI DAĞIN MAZILARI
ÇÜT GEZER KUZULARI
FELEK ALNMA YAZMIŞ
BI KARA YAZILARI

101

TEPSİYE KIRDIM NARI
AĞLADIM ZARI ZARI
KULBET ELE YOLLADM
TOP KAKÜL ESMER YARI

102

GÖZÜM YARI
GÖRMESİN GÖZÜM YARI
GÖRÜP DERTLİ OLMAHTAN
GÖRMESİN GÖZÜM YARI

103

BAHÇIYA SERDİM HALI
BOYU KIRINFİL DALI
GÖREN MAŞALLAH DESİN
KİMIN VAR BELE YARI

104

ALTIN TASIN KENARI
İÇİNE KIRDIM YARI
GÖNDERDİM YOLA VURDIM
SIRMA BİYİHLİ YARI

URFANIN GÖZEL NARI
KOYNUMDA GÖRDÜM YARI
OYANDIMKI DIŞ İMİŞ
AĞLADIM ZARI ZARI

KALA KALIYA KARŞI
KALADAN ATMA DAŞI
GEL SARILIP YATALIM
DOSTA DÜŞMANA KARŞI

DAĞITTI
DUMAN ÇOKTÜ DAĞITTI
BİZDE Bİ OYMAĞ IDİK
FELEK VURDI DAĞITTI

KAH GEZELİM ODAYI
BAŞA SARDIM SEVDAYI
ELE Bİ YAR SEVDİMKİ
HUVARDA KABADAYI

KEMER AĞIR KAHMIYI
YAR ÜZÜME BAHMIYI
YAR ÜSTÜNE YAR SEVİ
HEÇ ALLAHTAN KORHMIYI

KARŞIDAN KOYUN KUZU
KOYUNA VERİN DUZI
MALIN VEFASI OLMAZ
İĞİDE VERİN KIZI

KINIFIR BOYNUNN EGDİ
DALI GÜLÜNE DEGDİ
NİYE O GÜN ÖLMEDİM
ELİ ELİME DEGDİ

DAMA ÇİHTİM KIŞ İDİ
KELEMİM KEMİŞ İDİ
DAHA ÇOK YAZACAHTIM
MÜREKKEBİM AZ İDİ

DAMA ÇİHTİM KIŞ İDİ
KELEMİM KEMİŞ İDİ
İSTEDİM MEKTUP YAZIM
YOLLAR KAPANMIŞ İDİ

YAZI YAZDIM YAZ İDİ
KELEMİM KİRAZ İDİ
DAHA ÇOH YAZACAHTIM
MÜREKKEBİM AZ İDİ

SENEM SESE Mİ GELDİ
KEDEM BASA Mİ GELDİ
SAĞLIĞIMDA GELMEDİ
ÖLDÜM YASA Mİ GELDİ

İNCİLER KİLELENDİ
TİMİNLER SİLELENDİ
SEN BENDEN AYRILALI
BENZİME KÜL ELENDİ

KALALIYAM KALALI
BAŞI YEŞİL VALALI
DERMANSIZ DERDE DÜŞDÜM
SİYE GÖYÜL VERELİ

TER SİNEMİ
ÇÜRÜTTÜ TER SİNEMİ
FELEK GÖZİ KÖR OLA
HER İŞİ TERSİNEMİ

Urfalı Şair Nabinin Hayrabad adlı Eseri Hakkında

Mahmut Karakaş

-V-

Tahtından megerki taht-i cahın
Ya'nı ki serir-i padişahın
Pünhan idi bir amik-i serdab
Kim ana değildi vehm-i rehyab
Etdikde müluk meyl-i ta'et
Eylerler idi girub ibadet
Huddam-u havas olup nighben
Fahr etdi o şuhu anda pünhan

Şah, bu olaydan sonra Cavid'in yokluğuna üzülür, ne yapsa hatırlından çıkaramaz. Şahın bu üzüntüsünü gören hademeler, serdabın anahtarını vererek Cavid'in orda olduğunu müjdeliler. Şah buna çok sevinir, Fahri yaptığından dolayı tebrik eder. Cavid'i hemen yanına getirmelerini emreder.

Fakat serdaba gidenler, serdabda yangın olduğunu ve Cavid'in ortalar da olmadığını görürler. Cavid'in aydınlanması için yanına koydukları mum devrilmiş ve yangın çıkmıştır. Cavid'in yangın neticesinde yandığına kanaat getirirler.

Ahır anı bildiler ki ko mehveş

Olmuş hedef-i hadank-i ateş

Bir şem'in olub şirari iften

Ne var ise etmiş anda suzan

Cavid'in serdabda yandığını anlayan Fahr, üzüntüsünden baş açık ve yalın ayak çöle doğru gözden kaybolur.

Aramın edüp bu nakş-i yağma

Sahralara düşdü bu ser u pa

Cavid'in yanması ve Fahr'ın kaybolması, Hürrem şahı mateme gark eder. Dünya ve devlet işlerinden el çeker, inzivaya çekilir. Şah, serdabı hemen temizlettirir, içeriyi aydınlatmak için bir kandil ve birkaç kitab alarak gündüz oruç, gece namaz kılmak niyetiyle serdaba girerek üstüne kapıyı kilitler.

Ol fikriyle kim edüp ferâget

Hallak'ına eyleye ibadet

Manende-i şem ola daim

Gündüz saim gece kaim

Her şeb getirüp te am u abın

Sedd eyleyeler kilidi babın

Böylece Hürrem şahın aşırı zevk

ve içki meclislerinin sonu hüznün ve ız tırab olur.

Nabi; alemin durumunun daima böyle olduğunu içki ve aşırı eğlence ile vakit geçirenin elbette bu duruma düşeceğini anlatarak, kendi nefsinide içki ve bu türlü eğlencelerden men ediyor.

Nabi bu fenadan eyle perhiz

Bir gün demeden zamana berhiz

Çok kendi iradetinle desti

Devran sana vermeden şikesti

Şeyh Attar'ın hikayesi burada hüznün, ayrılık ve ızdırabla son bulur. Fakat Nabi, hikayenin bu şekilde bitme sine razı olmuyor ve onu tamamlamaya layık bir hikaye telakki ediyor.

Amma bu fakir-i nabehencar

Gördüm kalem-i dakika dani

Etmeme seza bu Dasitani

Nabi burdan itibaren Hikayeyi lave yapmaya başlıyor. Hikayenin bu kısmı oldukça hareketli geçmekte ve insanı hayli meraka sevketmektedir. O devirde Cürcan şehrinde, Çalak namında bir hırsız vardır. Çalak sanatında, dünyada bir eşi bulunmayacak derecede mahir ve ustadır. O kadarki merdivenlerden yel gibi iner, isterse göğe tırmanır, Ay'ın başını keser. Feleğin damına kemend atar, yıldızları çalmadan satar. Onun korkusundan yıldızlar geceleri sabahlara kadar birbirini bekler.

**Var idi o şehir içinde nâgâh
Bir düzd-i zemin şikâf-i bî rah
Ayyarınla rûbay-i bibak
Tırraz-i zamane namı Çalak
Bam-i felege kemend atardı
Kevkebleri çıltmadan satardı.**

Çalak, evinden sarayın altındaki serdaba kadar, sarayı soymak için bir tünele açmış. Serdabda yangın çıkınca dumanın evinden görür. Ne olduğunu anlamak için tünelede geçerek serdaba gelir ve Cavid'i yerde baygın bir vaziyette bulur. Çalak meğer Cavid'i tanıyormuş şahdan bir hayli bahşış alabileceğini düşünerek, Cavid'i yanmaktan kurtarır ve o'nu evine götürür.

**Değ ki bu tühfe dest-i reşdir
Lütf-i şehre bu vesile besdir
Nef'i yetişür bana mukarrer
Bir teth-i hazineden füzunter**

Cavid sabahleyin uyandığında, kendi yabancı bir evde bulur ve Çalak nerde olduğunu sorar. Çalak macerayı anlatır ve şahı müjdeyi yetiştirmek ister. Fakat Cavid, şahın, kendini şahre hibe etmesinden dolayı kırgındır, o bakımdan Çalak'ın bu hareketine manî olur, şahında biraz üzülmelerini ister.

**Amma ki (Cavid) ruy-i tennaz
Kasd etdi ki şahı eyleye naz
Zira ki edince Fahr'e ihsan
Gadr etmiş idi o Mahe sultan**

Diğer taraftan şah ızdırab ve ü-

züntü içinde serdabda dua ile meşğuldur. Gece yarsına doğru serdabda, serin bir rüzgar eser. Şah, yerin altında bulunan serdaba rüzgarın nereden gelebileceğini düşünerek şaşkın bir halde etrafına bakarken bir köşede tünelin kapısını görür. Bu tünelin ne olduğunu merak eder, eline bir kandil alarak tünele girer. Tünelin sonunda bir ahşab evle karşılaşır. Evin her tarafı yıkılmağa yüz tutmuş, üzeri sac-la örtülü, dışardan bakınca içerisi görünecek bir haldedir. Çalak'ın evi o-

lan bu evden içeri bakınca Cavid'i görür. Şah karşısında Cavid'i yatar görünce gözlerine inanamaz.

**Gördükde bu hali şah-i Cürcan
Manende-i suret oldu bu can
Fikr etdi aceb nedir bu halat
Rü yamı aceb yahut hayalat**

Şahın aniden geldiğini gören Cavid, utancından neye uğradığını bilmez ve şah'ın önünden kaçır. Şah ise vuslatın verdiği sevinçle Cavid'in arkasından koşar.

**Şehden o peri olup girizâr
Şah ardına düşdü eşk-i rızan**

Çalak ise, şahın yolu bilmediğini düşünerek kaybolmalarından korkar, haberleri olmadan arkalarından takip eder. Yolda bekçiler hırsızları göreyakalamak için bağırarak kovalarlar. Şah ile Cavid kendilerine bağıraraklarını sanır ve bu heyecanla yollarını şaşırarak bir çıkmaz sokağa saparlar. Karşılarına eski bir cami çıkar, caminin avlusunda bir kuyu ve kuyunun hemen yanında yaşlı bir ağaç bulunmaktadır. Cavid dalları kuyunun üzerine kadar sarkan ağaca çıkar. Şahın, inmesi için yaptığı ikazlara aldırmaz. Çok yaşlı olan ağaç Cavid'i fazla taşıyamaz, dalları kırılarak Cavid yere düşer.

**Nagâh guzin olup şikeste
Ol şuh zemine oldu ceste**

Su kuyusunun üstündeki dolaba tutunursa da fazla duramıyarak kuyunun içine düşer.

**Gitti dibine o tir-i şahın
Çeh gibi açıldı ağzı şahın**

Cavid'in kuyuya düşmesi ile şah ne yapacağını şaşırır, o'nu kurtarmak için kendi de kuyuya atlar. Meger kuyunun suyu başka kuyulara aktığı için hem az hem de aktığı yer bir insanın yürüyebileceği kadar genişmiş. Şah kuyuya inince Cavid'in suyun içinde yürüdüğünü görür. Kendi de arkasından gider. Bunları gören Çalak da kuyuya girerek Şah'la Cavid'i takip eder.

Urfadan Derlenmiş Hikayeler: 2

TEMBELO

Musannifin Biri

- II -

Kuyunun yanına geldiler, bi azabı kuyunun içine salladılar su çıhatmağ için. Azab aman yandım beni çekin dedi, başka bi şe söylemedi. Azabı çıkarı çektiler. Başka bir azab daha bıraksız dedi. Azaplar Tembelayun dedi, onu da çıkarı çektiler. Velhasıl kelam bütün azapları salladılar, heç birj dayanamadı. Tembelo bahtı olacah kimin değil, beni sallayın, eger ben yandım diyersen ipi birezim daha bırahrısız dedi. Azaplar Tempeloyyuru beline ipi bağladılar. Kuya salladılar. Tembelo yandım deye deye kuyun dibine endi. Bi de ne görsin? Biralıh bi seray. Bi serayda da megersem bi dev otırıymış. Devın adamları Tembelo'yı yyahalayıp devın hüzurına çıkattılar. Dev, ben seni ne için geldiği biliyem. Benim bi suvalım var eger onu bilirsey siye su verrem, yohsam seni bi çeynem sakkız ederem dedi. Tembelo bunu kabul etti. Dev yanında otıran bi kurbağı gösteretti. Ben bınlardan birini seviyem, hindi bil bahım ben bınardan hangısını seviyem. Tembelo'yun eklına hemen o çarşıdan aldığı söz geldi. Göyl kimi severse gözzel odur dedi. Bı söz devin hoşına gitti. Zatana ben bi kurbağıya eşıktım, dedi, kızı bi terefe fırlattı. Efferim siye, get istediği keder su al dedi. Tembelo suyu devin kokalarına doldırdı. Azaplar yuharı çektiler. Atlarını suvardılar, doyana çiğ içtiler, bütün tuluhları su doldırdılar. Kuydahki kız Mısır kralının kızıldı. Tembelo'yun boynuna sarıldı. Eger biye gözzel deseydi dev beni yiyecahtı sen benim hayatımı kurtattı dedi, çi-

hattı yüzigini Tembelo'ya verdi. Hindi Mısır kralının kızı bi kuyda ne geziy deyacahsız. Dev Mısır kralından herp etmiş, zornan bı kızı alıp getirip bı kuya kapatmıştı. Her nese, Tembelo yüzigi barmağına tahtı, Kıznan helallaştı, gennini çıkarı çektiler.

Tembelo kervannan beraber, az gittiler çoğ gittiler, gelip Mısır içinde konahladılar. Bezirgân mallarını satıp savdı. Bı mabende ahaliden biri Tembelo'yun elinde yüzigi gördi, getti padişaha haber etti. Padişah oğlamı yanına çıkırdı. Bı yüzigi nerden buldiy deye suval etti. Oğlan da hal mesele bele bele deye padşaha gördıhlarını nekletti. Padşah ben siye kırh gün mühlet veriyem, ya kızımı getirirsen ya da seni öldirrem dedi. Tembelo bı padshahtan kırh adam istedi, kırh erabana istedi, vurdı, geldi kuyın başına Adamları gennini kuya salladılar. Kız Tembelo'yı görir görmez geldi, boynuna sarıldı. Tembelo sıfatiyden bah başına ne işler geldi dedi, ne gördi, ne duydısa kıza aynattı. Soyra geldi devin yanına. Bahtı ki dev yatıy. Dev yuhıdan oyattı. Dev Tembelo'yu göre ne çiğ şasırdı. Bıra nerden geldi dedi. Tembelo, senden kralın kızını istiyem. Gel senden teke tek vurışah, İlk derbiy de sen vur, dedi. Dev kabul etti. Kılıcını ele bi savurdu ki etraf ful dumana boğıldı. Tembelo kahtı, bi vuruşt devin başını kesti, devin eşyalarını, altınlarını, mecevheratını kırh erabaniya yükletti, kızı yanına aldı, savıştı, Mısır'a geldi. Padişah kızını gördi, ele bi sevindi, ele bi sevindi.

Padşah bını kabil etti. Tembelo Be zirganbaşınnan, azaplarından ayrıldı, onları başka bi melmekete yolçı etti. Soyna devin kuyısından aldığı kırh eraba eşya, altın, mücevharatnan mel meketine dorğı yola çıktı. Tebi padşahın kızı da yanında.

Hindi biz gelah Tembelo'yun ana sına, avradına, oğluna. Bı mabende Tembelo'yun oğlu bömiş, on yaşına girmişti. Padşah bi gün serayından çıktı, tebdili kıyefet etti. Kızının serayını gördi. Adamlarına ecebe bı kimin seraydır deye suval etti. Adamları padşahın bı seniy kızının seraydır deye coğap verdiler. Padşah bını du yana çig şaşırın mı, sevinisin mi? Ece le adamlarını gönderdi. Kızını serayına de'vet etti. Tembelo'yun avradıdır kırh hembal tuttu, genninin serayının babasının serayı mebenine halı döşetti. Oğlının birabar babasının serayına geldiler. Babası genneri kapıda karşıladı. Kız başından geçenleri bele değil bele deye babasına nekletti. Padşah torınmı kucağına aldı, bi öpti, iki dişledi, enve, türlü oymçahlar verdi. Bı sırfa kurdırdı, ne ararsay var, kuş südi can dermeni. Güvegisini sor di, kız Mısır'a getti dedi, onında yaptıklarını bir bir aynattı. Padşah فرمان etti, bından soyra kim benim güvegi me Tembelo deyerse onun boynını vırdırram. Bından soyra güvegimin adı Paşa'dır dedi.

Biz gene gelah Tembelo'yun yanına. Tembelo kervanından birabar inel meketine yetişti. Deyah ki Ehber'in düzine gece vahtı çadırları kurdırdı. Mısır padşahının kızınnan aynı çadırda bacı kardaş kimin birabar yattılar. Yarın gece Tembelo kahtı, geyindi şehere geldi, evine getti. Bahtı ki evi ortada yoh. Yerine bı seray yapmışlar. Bı herife sordı. Tembelo'yun evi nerede deye. Herif, kardaşım sen canıydan mı ecizdiy? Bı memlekette Tembelo

deyenin boynını vuriylar, onun adı hindi Paşa'dır dedi. Serayı göstetti Aha bı da Paşa'nın serayıdır dedi.

Serayın kapısına geldi. Bahtıki iki tene aslan kapıda nöbet tutiy, aslanların öğine birezim et attı, seraya girdi, yuharı çıktı. Bahtı anası bı köşede altından bı karyola içinde yatıy. Bı köşede de avradı bı gençnen koyın koyına. Nammısını temizleyim dedi, kılıcını çekti. Tam o mabende keriyandı havarı, hahoyu bastı. Avradı da uşağı da oyandı. Birbirlerine sarıldılar. Tembelo, avradına ben sizi hemin öldürirdim, amma siz düe edin, o çarşıdan aldığım söze dedi. Avrat nedir o söz deye suval etti. Tembelo: Hersnen kahan ziyannan otırır deye coğap verdi.

Tembelo başından geçenleri bir aynattı. Sözinin arasına Mısır padşahının kızını da sıhıştırdı. Tembelo'yun avradı madam ki bı kızı şen getirdiy, başımın üstinde yeri vardır. Get getir o kız ölüm bitim benim kumamı değil bacımdır deyi. Tembelo sevine sevine geri döndi. Soyındı, heç bı şe olmamış kimin yatağına girdi, yattı Sebbeahmen kahtı. Kervanı yengiden düzdi. Şehere geldiler. Ahalinin bini bı ayahta. Nâgara zurna bı karşılamah ki tarih yazmamış.

Kırh gün kırh gece düğün oldu, Tembelo Mısır Padşahının kızınnan gerdege girdi. Padşah gennini yanma çağırdı. Ben artıh ihtiyar oldum, melmeketimin işlerini çeviremiyem. Seniy kimı bı güvegim varken benim bıtahtta oturmağım heramdır dedi. Çıhattı tacını Tembelo'yun başına kodı. Tembelo da iki avradınnan ümrinin sonına çig şen şadıman yaşadı.

Ağbatı bizim Helle'yn başına

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ -5-

M. Emin ERGİN

BOCI : Ufak köpek cinsi

BOĞIN : Boğum

BOR : Sürülmemiş tarla

BONCIH : Boncuk

BORANI : Bulgur köftesinin ufak ufak yuvarlanıp kavrulmasıyla yapılan mahalli bi ryemek,

BOSTANA : Salata (Yak. Fasça: Bostâne)

BOYAH : Boya

Her boyacı boyadı
fıstığı yeşilmi kaldı»

BOYRAZ : Poyraz

BOZ : Gri renk

Altın üzük boz olur

Yere düşer toz olur

Gözel yarın koynunda

Elbet sebbeh tez olur

BÖCİK : Zehirli örümcek

BÖĞİN : Bugün

BÖKE : (Takdir makamında) Yiğit

BÖN : Çekilmiş veya dövülmüş toz kahve

BÖGREK : Böbrek

BUDAM : Bağ budamı, budam zamanı

BUĞ : Buhar, buğu

Güller dağda tığlanır

Aşk içerde buğlanır

El sözü gelir geçer

Yar sözü sandıklanır

BUĞDA : Buğday

BUĞIR : Erkek deve (Yak: Bohor)

BUHÇA : Bohça

Yeşil buhça bağlıyam

Gümüştən ohlavıyam

Yarım bi domırçah gül

Ben onun yaprağıyam

BULAHA : Ebleh

BULAĞAÇ : Küçük dolgu taşı

BULAMAÇ : Un, şeker ve yağla yapılan tatlı, bulama (... maç eki için karlamaç ve bazlamaç kelimelerine bakınız)

BURI : Karın sancısı, ishal

BUTTIM : Yabani fıstık

BUYNIZ : Boynuz

BÜRİK : Yüz örtüsü

BÜRİKLEN : (kadın) baş örtüsü ile örtünmek.

BÜZMÜK : Halk hekimliğinde kul-

DÜTİN : Tam, bütün, (her manasıyla) lanılan bir bitki. Amel ilacı olarak kullanılır.

ÇAĞ : Demir korkuluk

CAHAL : Genç, çocuk, toy

Bi kız bizden su içti

Mendili suya düşdi

Egildim kaldırmağa

Cahilem göynüm düşdi

CAMADAN : Kolsuz veya yarım kollu yelek (Yak: Farsça: Cemaden)

CAMHANA : İçersine yatak vesa ire konulan büyük gömme dolap

CANERİK : Sarı veya koyu kırmızı olunca yenilen bir nevi erik.

CANKURTADAN : Etrafı açık plastik yazlık ayakkabı

CANSIZAT : Bisiklet (Bak:Piskilet)

CARCAR : Bulgur çekme makinası

CAVAN : 1- Kalın ip 2- İçersinde sarı mısak dövülen tahta havan.

CAVSAH : 1-İki vadi kavşağı 2-Urfa da böyle kavşak olan bir semtin adı

CEC : Buğday kümesi (Bak: Horum)

CECİM : Cicim ince örgülü perdelik kilim.

CEFT : Flamut kabuğu
«Ceften çıkmış çifti begenmi»

CEMEL : Duvar

CENEH : Başı top kamış sopa

CENGERİ : Bakır pası (Yak:Fars .
ça: jengari)

CENİK : Alın şakak

CELEP : Başı boş (deve), acemi
(insan)

CERME : Herhangi bir zararı kar
şılamak

CERP : Sövme, küfür, cerp çek-
mek

CERCER : Bir çeşit döven

CIBILDIZ : Baldırı çıplak, çirkef
insan

CIFTİ : Vicdansız (adam)

CILH : Bozuk (yumurta) Meca-
zen:

Dönek (insan)

CILLANMAH : Aciz kalmak, oyun
bozanlık etmek.

CİNİBİT : Açıkgoz, uyanık, yara
maz (çocuk)

CIRIS : Edepsiz, terbiyesiz (adam)

CIRTATAN : Yaban acuru, ebuçe
hil karpuzu

CIZGI : Çizgi (Bak: Çızıh)

CIZMA : Çizme

«Ayağında cizma

Bırnında hızma

Hızmanın etrafı

Gül ile yazma»

CİBRE : Üzümlü vesairenin posası

CİBİN : Sivrisinek (Bak: Üvez)

CİBİNNİK : Cübinlik

CİGER : Ciğer, karaciğer (Mecazen:
pek fazla sevilen yakın akraba)

«Bı gece biralıyam

Ne bahtı karalıyam

El beni aşık sanır

Cigerden yaralıyam»

CIHSİN : Fazla yaramazlık etmek

(Çocuk)

CİNCAYAT : Ufak tefek, açıkgoz

CİNCİH : Züccaci eşya, cincih bon
cılıh «Züccaci adi süs eşyası»

CİNDİLİ : Vesveseli

CİP : Büsbütün

CİVİH : Sulu, mayı (Mecazen:Ol-
gunlaşmamış insan)

COLE : Köpek yavrusu

CİRTENE : Sebatsız (adam)

COP : Ufak köpek cinsi (Bak: Bocı)

CULLUK : Hindi

CURIN : Taştan oyma sabit su ka-
bı, yaak, hamam kurnası.

«Karin değil curun»

CÜCİK : Cıvıv, palaz

«Gücügü güzün sayarlar»

CÜGAP : Cevap

CÜGAP ET : Reddetmek

CÜK : Fıstık kabuğu, erik çekirde-
ği ile oynanan bir oyun

CÜNK : Köşe

CÜBRE : Hoş ve davudî ses

ÇAĞALA : Erik ve kaysının hamı

ÇAĞIL : Selin getirdiği ufak çakıl

ÇAĞIR : Bağırmak (Bak:Çağır)

«Çağırdım bağ içinde

Kavruldum yağ içinde

Alem bayrama getti

Ben kaldım dağ içinde»

ÇAŞŞAŞ : Laçka, gevşek, laçkalaş
mak.

ÇALGIN : Mefluç, sakat

ÇANAH : 1- Çanak 2-Bir nevi
eski bozuk para.

ÇANNGAL : Çengel

Ataş koydum mangala

Kuşlar konmuş çangala

Sen orda ben burada

Nasıl bende can kala

ÇAPPAH : Göz kiri(Bak: Şippik)

ÇAPIT : Bez, paçavra

«Çapıt başta çarpana kıçta»

KERRAT CETVELİ

Değerli matematik öğretmeni Celal Gayberi çarpım taplosunu zor öğrenen öğrencilerine kolay öğretmek için bir yol bulmuş. Çarpımların sonucuna dikkat çekici kafiyeler yapmıştır.

Böylece hem öğrencilere bir ezber kolaylığı sağlamış hemde enteresan bir tekerleme meydana gelmiştir.

- 6 Kerre 6 Otuzaltı Evlerinin öğü kabaltı
6 Kerre 7 Kırkiki Kaldıramam bu yükü
6 Kerre 8 Kırksekiz Ögimiz derya dengiz
6 Kerre 9 Ellidört Hava savıh kapıy ört
6 Kerre 10 Atmış Mevlam neler yaratmış
7 Kerre 5 Otuzbeş Yokmudur biye bi eş
7 Kerre 6 Kırkiki Atma biye bu riki
7 Kerre 7 Kırkdokuz Yaktı beni kara kız
7 Kerre 8 Ellialtı Hakem verdi penaltı
7 Kerre 9 Atmışüç Haliy çetin, işiy güç
7 Kerre 10 Yetmiş Tamamdır işi bitmiş
8 Kerre 5 Kırh Beyniye çahıla mih
8 Kerre 6 Kırksekiz Bögin gelmedi Cengiz
8 Kerre 7 Ellialtı Yihılsın Nemrut tahtı
8 Kerre 8 Atmışdört Corabıy soy, başiy ört
8 Kerre 9 Yetmişiki Nerde kondıra teki
8 Kerre 10 Sekzen Korhtım firenk yiyesen
9 Kerre 5 Kırkbeş Doktor ol yaramı deş
9 Kerre 6 Ellidört Beynime bi dürtme dürt
9 Kerre 7 Atmışüç Kanatlan haviya uç
9 Kerre 8 Yetmişiki Sırğada balcan yükü
9 Kerre 9 Seksenbir Susuzmuşam ayran ver
9 Kerre 10 Doksan Tahtayın biri noksan

HZ. İBRAHİM HALİLULLAH VAKFI
nın kuruluşunu kutlar, bu kültür kurumunun
Hizmetlerinin başarılı ve devamlı olmasını dileriz.

Harran

TENEKECİ MAHMUT

Baş tarafı Sahife 5'de

diyerek hem bu ısrarların önüne kesiyor, hem de benim gibi bir gence cesaret veriyordu.

Daha sonra Mıkım Tahir benim kim olduğumu sordu. Ayağa kaktım elini öptüm... Falanın oğluyum, filanın da yeğeniyim diyerek kendimi tanıttım. O da bana «Aferin yeğen... Çok

iyi bir sesin var. Gazelide iyi okuyorsun. İleride çalışırsan daha da iyi okursun» dedi...

Mıkım Tahir gibi büyük bir ustanın beni beğendiğini ve cesaretlendirdiği için musikiye olan hevesim daha da arttı. Urfa makamları üzerine çalışıp ilerlemeye başladım.

URFA'DA SAPAN HARBI

Baş tarafı Sahife 4'de

çok muhariplerin gözleri bile kör olmuştur. Bazen muharebe o kadar kızıştı ki savaş alanı içinde kalan yollarda trafik tamamen dururdu. Karakollardan gelen güvenlik kuvvetleri havaya ateş açmak suretiyle tarafları dağıtırdı Ekseriye harbin sonucu, polis müdahale etmediği zamanlarda taraflardan birisinin yenilerek harp sahasından kaçmasıyla alınırdı.

Bazı haftalar harp sakin geçerd. O zaman tarafların günlük kişilerinin dost bir mahalleye yardıma gittikleri anlaşılırdı. Harbin kritik bir anında dost bir mahalleden gelen genç

ler gördüğünde bir kurtarıcı gibi karışılıp ve yürekler ferahlanırdı. Yeni gelenlerin iştiraki ile muharipler moraj kazanır, genellikle o günkü harp zaferlerle neticelenirdi.

Bu sapan harpleri dolayısıyla gençler bir nevi savaş eğitimi yaparak güçlenir, cesaretlenir moralleri yükselir ve ileride vuku bulacak mahalli kavgalarda ve savaşlarda büyük fedakarlıklar göstererek zaferler kazanılmasına vesile olurlardı. Urfa Kurtuluş Savaşı bunun müşahhas bir örneğidir.

AHMET

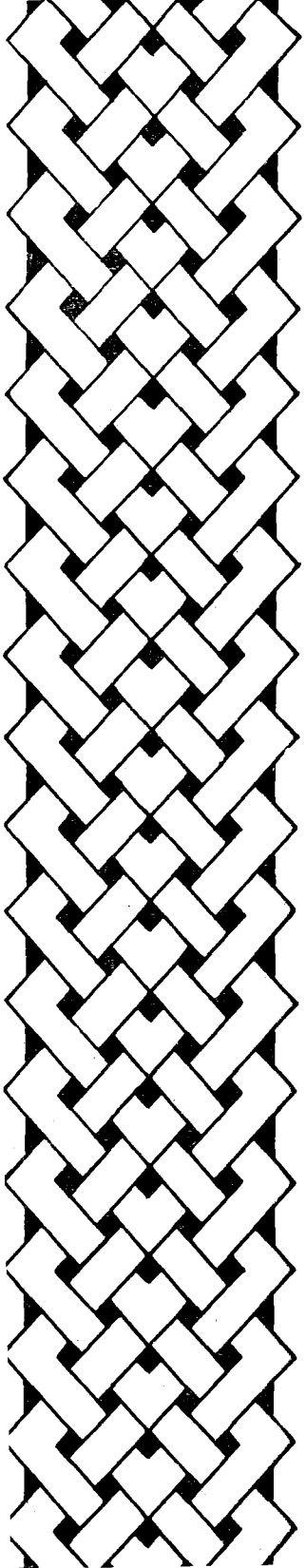
ÇİKOLATA ŞEKERLEME
KURU KAHVE VE KURU YEMİŞTE
TEK İSİM

**Mubarek Ramazan Bayramınızı Tebrik Eder
Saadet ve Selamette olmanızı diler.**

Sarayönü Cad. Urfa

Harran

Kültür ve Folklor Derg



EYLÜL
1979

6

Harran

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

EYLÜL 1979

SAYI : 6



Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 10 T.L

ABONE : Yıllık 120 TL.

: Yurtdışı 240 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi
İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF: 37 97

URFA

Harran'dan

İÇİNDEKİLER

Urfa ve Musiki (Halil BİNER) : 2

Urfa'da Halk Hekimliği ve Halk İlaçları (S. Aydın YEŞİL) 4

Harun Reşid (Hikaye Derlemesi) Musannifin Biri. 5

Gazel Şevket AKKAYA 6

Gazel (M. Yaşar UĞUR) 6

Hacı Sakıp Efendi (Cemil Cahit GÜZELBEY) 7

Urfa Halk Müziği ve Folklorunda Kullanılan Halk Çalgıları (Şeref USLUSOY) 9

Urfa Mutfağından Bazı İsimler (Mehmet ÇİNİ) 11

Urfa'da Yetiştirilmiş Bilginler (Mehmet OYMAK) 13

Yaşar Nezih Hanım'ın Gazelleri (M. Yaşar UĞUR) 14

Urfa'dan Derlenmiş Maniiler (M. Emin ERGİN) 15

Urfa'lı Şair Nabi'nin Hayrabadlı eserleri hakkında (Mahmut KARAKAŞ) 17
Kaplan Dede (Mustafa BİLKAN) 19

Evliya Çelebi Seyehatnamesinde Urfa (İ. Halil ÇELİK) 20

Urfa Ağzı Sözlüğü (M. Emin ERGİN) 21

Buİuntu Hoca ile Sarhoş (M. Emin BEYAZGÜL) 23

URFA'LI VE MUSİKİ

Halil BİNER

Yazım eski bir hatıramla başla - mak istiyorum. Sene 1942 tam 37 sene evvel bir yaz günü Trabzon'a gitmek için Samsun'dan bindiğim vapurun güvertesindeyim. Gurbetin bütün hüznü içime çökmüş, yalnız başıma tabiatın vahşi güzelliğini seyrediyorum. Sağ tarafım omuz omuza vermiş yemyeşil Karadeniz dağları, diğer tarafım masmavi Karadeniz. Sabahın bu erken saatinde güneş gümüş bir tepsi gibi olanca haşmetiyle sanki denizden yikanarak çıkmış bir dilber. Karadenizin mavi sularına taaşşuk etmekte. Geminin yolcuları ise benim için gayet ekzotik bir görünüm veriyordu. Zira bu benim gemiye ilk binişim ve denizi ilk görüşümdü. İşte bu ortam içinde gurbet ve efkârın tesiriyle olacak ki kendi kendime alt perdeden ve şair Rasih'ten uşşak makamında

**«Yardan mehcür iken düştük
diyar-ı gurbete
Dehr gösterdi gine hicran hicran
üstüne»**

diye bir gazel okuyordum ki, yanıma ak sakallı, yetmişlik bir ihtiyar yaklaşarak «Oğlum sen Urfa'lımısın» diye sordu. Ben evet amca deyince, bu sefer de «Ben Urfa'lıların ağzına kurban olayım» diyerek ağlamaya başladı. Meğerse adamcağız askerliğini Urfa'da yapmış, müzikten anlayan, ehli dil bir kişi idi. İhtiyarın ağzınıza kurban olayım dediği ağız müzikte meşhur olan eski Urfa ağzı dediğimiz bize has bir müzik türü idi. Bu yazımda Urfa'nın müzik kabiliyetini anlatacağım gibi, bu şahane ağızın bugün «KIRMIZ KORDELE - KÖR OLASAN EMİNE-» gibi süfli türkülerle ne hallere düştüğünde bir nebze anlatmak isterim.

Bu hallere düştüğü halde hala her yerde hayranlıkla dinlendiği bu ağı-

zın kökenine inmekte yarar vardır.

Merhum Tamburi Cemil Bey bir taksim geçerken dinleyenlerden biri ağlar. Adama niçin ağlıyorsun diye sorduklarında «Müziğimizin ne hallere düştüğüne ağlıyorum» cevabını verir. İşte Urfa ağzıda daha 20 - 30 sene evveine kadar asaletin muhafaza etmekteydi. Bunu müzikten bir nebze olsun anlayanlar takdir eder. Yolunuz Urfa'da eskiden bir bahçe veya bağa düştüğü vakit bakarsınız üç beş kişi halka olmuş bir müzik alemi yapıyorlar. Şarkı veya gazel okuyanlar öyle entelektüel olmayan, esnaftan kişilerdir. Fakat okunan eserler ya Hacı Arif beyin «Meyhanemi bu, bezm-i Tarabhane-i Cem mi» diye başlayan uşşak şarkısıdır, veya en azından Sadeddin Kaynak hocanın güzide bir parçasıdır. Bazıları diyeceklerdir bunlar Urfa'nın değil, İstanbul şarkılarıdır. Doğru, okunan şarkının makamı Urfa'nındır. Urfa'da müzik 20 - 30 seneden beri değil 100 seneden beri gerilemekte, eski ağır şarkılarımız kaybolup gitmektedir maalesef.

Muhterem okuyucum...

Urfa'da Folklor musıkisi, hiçbir yörenin erişemeyeceği bir zirveye erişmiştir. Bu durum bütün Türkiye'de herkesi hayrete düşürmektedir. Zaman zaman gerek televizyon ekranlarında ve gerekse radyo mikrofonlarında Urfa'lı sanatkarlarımızdan sorular. «Urfa'da çok sayıda ses sanatkarları yetişiyor, Urfa'lılar müzikte başarılı oluyorlar, bundaki hikmet nedir» bu sorular ya cevapsız kalır veya mantığa uymayan, mesnetsiz gülünç cevaplarla sonuçlanır.

Geçenlerde aynı soru Televizyon da Halit Kıvanç tarafından İbrahim Tatlıses'e sorulduğu vakit, Tatlıses şöyle cevap verdi «Efendim Urfa'nın çığköftesinden olacak.» Yine aynı so-

ru Radyoda sunucu hanım tarafından Seyfeddin Sucu'ya soruldu, o da bilmiyorum deyince, sorunun cevabı yine mechuI olarak bırakılmıştır.

Gerçekten bu husus Urfa'lıdan gayri herkesi haklı olarak düşürmekte herkesi hayretler içersinde bırakmaktadır. Biz bu hususu açıklığa kavuşturmak için biraz ötelere gideceğiz. Bundan 35 - 40 sene önce Urfa'dan gayri bütün Türkiye'mizde 8-10 kişi ancak plâk okuyan halk müziği sanatkârı varken, yalnız Urfa'da 8-10 kişi sanatkâr olarak hatırlarım. Urfa dışında bütün Türkiye'de ses sanatkârları şunlardı. Diyarbakır'da Celal Güzelses Gaziantep'te Nizipli Deli Memet, Malatya'da Malatya'lı Fahri Kayahan, Sivas'ta Aşık Veyseî Şatır-oğlu, Şarkılalı Halil, Ankara'da Bayram Aracı ve Şemsi Yastıman başka yok 67 vilayete bu kadar halk müziği sanatkârı isabet ederken, Urfa'da Mıkım Tahir, Hamza Şenses, Kalfa Mehmet, Nafî Gün, Hamit Hafız, Nafî Budak, Bakır Yurtsever, Demir İz-zet ve bu kadar da başka sebeplerden dolayı plâk okumaktan sakınan kişiler vardı ki bunlar arasında H. Nuri Hafız, Halil Hafız, Damburacı Derviş, Şih İshakoglu ve daha yüzlercesi. Neticeyi hesap edince Urfa'nın bu hususta verimi diğer vilayetlere oranla bire yüz kırk misli çıkıyor. İşte herkesi hayrete düşüren nokta, bugün bu oran daha çok, fazladır.

Yine dönüyorum bu kabiliyetin hikmetine. Bu bir tesadüf olamaz. Muhakkak bir sebebi vardır. Kanaatımızca sebebini şöyle izah edeceğiz.

Kaide olarak müzik neresinde gelişir ve oluşur bir düşünelim. Niçin bugün müzik İstanbul'da Ankara'da, Viyana'da Paris'te ve Berlin'de gelişmiştir. Çünkü buralar birer kültür merkezidir. İşte bir vakitler de dünyanın en eski üniversitesi Harran'da kurulmuştur. Gayet tabidir ki Urfa'da o zamanlar kültür merkezi idi. İstanbul henüz fethedilmemişken, ora

da Bizans hakim iken, Urfa'da (Harran) üniversitesi vardı. Üniversite o zaman yerde edebiyat, Müzik, heykeltıraş gibi kültür ve san faaliyetleri gayet tabii olacaktı.

Yine sırası gelmişken bir belge vereyim. Ankara radyosunun değerli elemanı muhterem hoca ve kemanist Cevdet Çağla ki bu zat 1960 lardan önce Bağdad konservatuarında hocalık etmiştir. İşte bu zat Urfa'lı Mustafa Ataç'a şöyle demiştir. «Rast makamı olduğu gibi sizin Urfa'nın malıdır.»

Yine Yılmaz Öztuna'nın Türk Musikisi Ansiklopedisi'ne bakıyoruz, orada REHAVİ makamını görüyoruz. Rehavi kelimesinin Lügat anlamı Urfa'lı demektir. Yine aynı eserde başlı başına URFA adında bir makam vardır ki bin yıllık eski bir makamdır, bu makam bugün ancak arap ülkelerinde bilinmekte ve söylenmektedir. Bilhassa Irak yörelerinde çok yaygındır. ve hala Bağdad radyosundan kendim sık sık dinlerim. Urfa makamının bin yıllık bir geçmişi tam Harran üniversitesinin faaliyet devresine isabet etmesi iddiamızı ispatlamaktadır.

Hatta İbn-i Sina'nın bu makamı işlemesi bunun ilmiğini ortaya koyar.

Bugün Türkiye'nin neresinde, bir gazeli olsun, mevlüt olsun veya Kur'an olsun okunduğu vakit aynı melodi aynı ağızla okunur. Bu İstanbul'da da böyledir İzmir'de de böyledir. Ağız hep aynıdır fakat Urfa'da durum değişir. Urfa'nın kur'an okuyuşunda kendine has bir üslup, kendine has bir melodik karakteri vardır.

Mesele : Urfa rastı vardır, İstanbul rastı vardır. Fakat bir Kayseri rastı veya İzmir rastı yoktur. Bu seğah makamında, uşşakta, hicazda da aynıdır. Demek oluyor ki Urfa'nın esaslı ve köklü bir klasik müzik hazi

Devamı Sahife 24'De

URFA'DA HALK HEKİMLİĞİ VE HALK İLAÇLARI

III

S. AYDİL YEŞİL

49 — MELHEP :

50 — KÜNNİK :

51 — :CIRTATAN: İğrenç koku-
lu bir yabancı ottur. Hepatite (Sarılık)
hastalığında hastanın burnu ucunda
tutulurak kırılır, bu iğrenç koku ge-
nize kadar ulaşır. Kesin etkisinin mü-
şahede edenler var...

52 — NANIHA : Bir cins ottur.
Kaynatılarak suyu içilir. Emzikli ka-
dınların sütünü arttırmak için kul-
lanılır.

53 — ŞEB : Şap Iohusa kadın-
ların vücutlarına sürülür. Onların
üşümelerini önler.

54 — TOPALAH : Misket büyük-
lüğünde ve küçük bir ceviz görünü-
mündedir. Dövülerek elenir. Süt ve
ya su içinde ezilerek sancılanan çocuk-
lara verilir.

55 — KARAHEVUÇ : Çörekotuda
denilen bu madde kaynatılarak ağır
içimli bir çay elde edilir. Bu çay kalp
yetmezliklere ve çarpıntıları için kul-
lanılır.

56 — BAL : Yanıklar üzerinesürü-
lürse iyi netice alınır.

57 — NERGİS SOĞANI - UN :
Nergis soğanıdövülerek macun halin-
e getirilir.
Un'la karıştırılır. Urfa'da "Gözeİlİh
tabir edilen Halep çıbanı üzerine sür-
ülür. 1950 yıllarında Urfa'da salgın
hale gelen bu çıban hep bu merhem-
le tedavi edilmiştir. Uzun bir tedavi
süresi vardır.

58 — Ne'Ne- LEMUN KABIĞI
FISTIĞ KABIĞI: Kurutulmuş nane,
limon kabuğu ve fıstığın kurutulmuş
kırmızı kabuğu çay gibi demlenerek
içilir. Mide ağrılarına iyi gelir.

59 — YÜGRÜG OTI : Kurutul-
arak dövülür elenir. Kuru olarka a-
ğızdan alınır. Karaoğır bozuklukla-

rında kullanılır.

60 — NİŞADIR : Nişadır taşı su-
da ısıtılarak vücuda sürülür. Allerji-
lere iyi gelir.

61 — DAĞ : Vücutta beneklen-
meler meydana getiren ve Urfa'da «Dem-
İegi» tabir edilen allerji için «dağla-
ma» işlei yapılır. Kolun pazu kıs-
mına ateşte kor haline getirilmiş iğ-
ne veya şişle dağlama yapılır. Kesin
etkisi olduğu söylenir.

Benekleme yapan allerji için kul-
lanılır. Yedi arpa tanesi ayrı ayrı dem-
İeginin bir ayet okunur. (Bu âyet ar-
şivlerimizde saklıdır) Bu işlem çar-
şamba ve Cumartesi günleri yapılır ,
okunan arpalar tavada kavru olarak
yere gömülür.

62 — HAM İP : Ham pamuk ip-
liğidir. Urfa'da «Dabbaz» denilen al-
lerji için kullanılır. Bileğe bağlanır
ör veya yedi düğüm yapılır. Yapılan
tıbbi araştırmalarda işlenmemiş pa-
mukta yer alan bir tıbbi maddenin
allerjiyi kestiği tespit edilmiştir.

63 — POLAT ŞEKERİ - SÜMBÜ-
LU HİNDİ TENE MEZEKİ - TUR-
YAK (Altınbaş) - LAHURİ ÇİVİT KA-
RAHEVUÇ (Çörekoti) - ÖLBeyİ SA-
LIP : Bu maddeler tedarik edilir. Bun-
lar karıştırılarak macun haline geti-
rilir ve bu macun ağızdan alınır.

Korkuya ve takat
sizliğe iyi geldiği kullananlar tara-
fından söylenmektedir.

64 — ZET - KİREÇ KAYMAGI :
Kireç suda eritilerek bir müddet bek-
letilir Suyun yüzünde meydana ge-
len kaymak alınır zeytinyağı ile karış-
tırılarak yanıkların üzerine sürülür

65 — SUMAK SAKKIZI : Sumak
fidanının sakız alınır bir bez üzerine
yayılarak yaranın üzerine sürülür.

URFADAN DERLENMİŞ HALK HİKAYELERİ

—III—

HARUN REŞİD

Musanifin Birî

Evvel zaman içinde harbî zaman içinde develer deHalken, eşşekler hem-balken meImeketin birinde çoh ver-gili bî padşah varmış. Bî padşahın adı da Harun Reşidmiş.

Harun Reşid tekke açmış, fekir fıkariya yimek yidirip, birer altın haşlıh veriymiş. Vezir vüzerasının hezir oIdığı bî mecliste vezirlerine: «Ece-be benim kimin vergili birî bî dünyada var mıdır?» deye sormuş. Vezirlerin hepsi: «Heşşe padşahım seni kimin vergili bî adam bî dünyada ne gördih, ne de duyduh.» demişler. Yalavız sağ vezir sesini çıhatmamış. Padşah: «Ya vezirim, sen ekıllı bî adamsan, sen niye kornışmisan» deye sormuş. Vezir de «Nebilim padşahım, eİ eİden üstündür erşi alıya keder, ben sizden vergili bî adam taniyam deye coğap vermiş. Padşahın bî söze camı sıhılmış, vezirinden bî adamın kim oIdığını sormuş. Vezir de bî çoh vergili olan demirçinin yerini padşaha terif etmiş Harun Reşid beİe bî adamın olmadığından çoh rehetsiz oImuş, merak etmiş sıhıla e-ve gelmiş. Avradı Zübede Hatın: «Her-dir sultanım, gene neye merak ettiy?» deye suval etmiş. Harun Reşit tir başına gelenleri beİe beİedeye avradına aynatmış, «Ben yarın bî adam gön-derrem, bî demirçiyi sordırırım» de-miş.

Zübede Hatın: «Beİe iş olmaz, yarın demirçinin yanına salacağıy adam baharsan vezirin düşmanı olur gelir, beİe bişe yohtır deye yalan söyler, o zaman vezirinen edı olırsan» deye kabıl etmiy. Harun Reşid bahiy, baş-ka çarası yoh, başa gelen çekilir dayip sebbehsi demirçinin meImeketine dorğı yoİa çihiy.

Velhasılkelam, Harun Reşit de mirçinin meImeketine yetişmiş demirçinin tükenini bulmuş, öginde otırmış.

tebi tebdili kılafet etmiş, gennini kim-se tanımiy. Ahşama keder bekİemiş... Neyse ahşam oIdığı kimin demirci tükenini kitİiy.

Bahiy kî tükeninin öginde bî ke-rip otırmış,: «Sen bıranın keribimisen kardaş, ne geziysen?» deye suval ediy Harun Reşit de «He» deyi, «Bî mem-kote yengi gelDim, ne yol taniyam ne iz '''Demirçi bahiy kî bî adam Aİİah'ın bî kerip kuludur, kahiy padşahı e-vine, da vet ediy. Demirçinin evinde genleri azaplar karşılı hizmetkerler çütem çütem, Ecele padşahı soyılar, hemama koyılar, yahılar, pakİiler, yengi asbab geydiriler, getiriyler demirçinin yanına otırttırıyalar. Ögine altın sinilernen enva türlü yimekler getiriyler. Kuş südü can dermeni. Gü-müşkaşşılıarnan yimek yiyiler. Altın silpeçede eİlerini yahıylar, birezim hoş beşten soyna yuhıları geliy yatılar Harun Reşit behiy kî babaaaa bi debdebe ki sorma... Ev gendinin se-rayından bin kat daha gözzeİ...

Neyse sebbeh olır, Harun Reşid kahar, «Bögin gidecağam yolçı yolunda gerek» der. Bının üzerine demirçinin hizmetkerleri sırma buhçalar-nan gelmişler. Harun Reşid «Bınlar nedir? deye sormuş, onlar da «Bınlar ağamızın siye ikramıdır, bî hediyeİeri her mısafırına verir» demişler. Harun Reşid'in bî işe akıI yatmamış. fik-rini değıştirmiş. «Bögin getmiyecağam, vazgeçtim» demiş.

Giyinmiş, bağlanmış, demirçinin tükenine getmiş. Tebi demirçi mısafırının Harun Reşid oIdığını bilmiy. O ahşam gene demirçinin mısafırı oImış. Gene yimeklerini yimişler, baş-mışlar söhbete... Harun Reşid gen-ninin kim oIdığını, başına gelenleri, bî gece ev sehebinin sirini, keşirini

Devamı Sahife 24'De

YAŞAYAN ŞAİRLERİMİZDEN :

GAZEL

Hülya ile kurdum bu şirin dünya benim.
Cennette canım, çölde gezerken bedenim.
Bâzen yıkarım, dünyamı baştan kurarım.
Yok hisseî kimsem ya da dâvâ edenim.
Maddeyle işim yok bana mânâ yetişir.
Gönümce hayeî kurmaya varken güvenim.
Mehtapta deniz, kotra saray sofrâ tamam.
Geİsin çaİanım, söyleyenim, raksedenim.
Kıskandıracaksa, eİ keyfim, rahatım,
Dönsün razıyım önceki sâkin düzenim.
Dünyâ tapusuyİa benim oİmuş ne çıkar ?
Kaç kez nefesim kaldı bugün yok senedim.
Fâniy hayatın ömrü bilinmez bilirim.
Rabbim diİesin emre hazır can v etenim.
Biİlah tabutum kalktığı gün hiç dilemem.
Feryad eden oİsun ne de bir oh çekenim.

Mahmut Şevket AKKAYA

(Mef'ûlû mefâilû mefâilû feûİ)

GAZEL

Yar aşkına nice böyle ruzu şeb naİan olayım,
Ereğim vusİatına bir dem ben de şadan olayım.
Yanmakta biİlah nar-ı aşkınİa bu kalbi mahzunum,
Göster cemaİini bana hüsnüne kurban olayım.
Seherde göçtü kervan bense yara vasİİ oİamam,
Fırakınİa revamdır böyle ben püryan olayım.
Cana yetti, İuffile yarin davetini beklemek ,
Yarın huzuruna varmak üzere yoİa reva olayım .
Umid-i vusİet ile yanmatadır, Uğur dembedem ,
Yok ise nasibİ vusİat haşre dek giryan olayım.

M. Yaşar Uğur

HACI SAKIP EFENDİ

(MEHMET EMİN DENİZ)

(IV)

Cemil Cahit GÜZELBEY

Sakıp Urfa'da yaptırdığı hankah'ın içine gömülmüş iken tekke vakfının müteveIIisi Kadir Efendinin bu işten çekilmesi üzerine vakıflar idaresince el konulmuş, sonrada külliye satılmıştır. O zaman kendi ve oğlu Halil beyin kemikleri Halilürrahman der - gahının mezarlığına kaldırılmıştır.

Ayak tarafındaki düz yazı kitabe - yi yukarıda açıklamıştım. Baş ucun - dakî kitabe şudur :

Ah bu çarh-ı fena bir kimseye
olmadı yar
Kimki meylettî aına ahiri oldu
tar-ı mar

İşte bu zat-ı kiram Sakıp Efendi
hazreti

Nice devran sürmüş iken yine etti
nakl-ı bar
Nice âsâr nice hayrat etmiş iken her
yerde

Nice miskine tasaddik vermiş
iken bi şumar
Mevtten ihlasına hiç vermedi bir
faide

Etti dünya akibet süknasını ra-ı
mezar

Eyleyen dünyada veş uhrasını
mamur anın
Rehmet-i gufranına nail ede
perverdiğâr

Alim'a tarih dedi mucemle çıktı
yediler

Cennet-i Adnîni Sakıp eyledi
cay-i karar
(1291) - 1874

Sakıp'ın mezarının yanı başında oğlu Halil beyle Halil beyin oğlu Ahmet beyin oğlu küçük Halil beyin de mezarları bulunmaktadır. Bunların kitabeleri de aşağıya alınmıştır :

Ah bu çarhın elinden nice yüz
bir vah eyvah

Nicesün Nabut edip kıldı heman
ömrün kütah

İşte Hacı Sakıp Efendi zade
genç iken

Eyledi Nuş ecel şerbetini hah
ne hah

Dehrîde ehl-i seha, ehl-i vefa
bir zat idi

Gün bu gün..... yaran ile.....
Etmesün arif olan bil vefa

dünyaya kim
Aharî nabud olur meyleyen bi

istibah
Doymadı ömrüne bir gün genç
iken etti vefat

Eyleye ruhuna rahmet ol ğanî
padişah

GeIdi üçler Alim'a Cevher gibi
tarih dedi.

Genç iken öIdü Halil bey canının
serah

(1217) - 1879

Torunu küçük Halil beyin mezarın
daki kitabesi:

Bende Sakıp zade Mir Ahmet'e
mahdun idim

Validem söylerdi sensin taze
verdi gülşenim

Genç yaşında bir mürüvvetsiz
beni katleyledi

Ah kim gam almadañ şu kabre
defnoIdu tenim

Münkati oIdu usuliyile fûruum
kaImadı

KaIdı ancak validemle kanlı bir
pirahenim

Fatiha ihda ederse ruhuma ihvan-ı
din

Beİki Mevİa rahmedip firdevsî

eyler meskenim
Yaz Vefik seng-i mezara şu hazin
mersiyeyi

(tarih dizesi okunmadı) (1331). 1915

Yukarıda ağıdını okuduğum Küçük Halil beyin babası Ahmet bey hastanarak Gaziantep'te ölmüş, Nuri Mehmet paşa camii avlusundaki hazire (Mezarlık)ye gömülmüştür. Yukarıki kitabenin 5. dizesinden anlaşılacağı üzere babası Ahmet bey kendinden önce ölmüştür. Caminin son onarımında hazi reddeki kitabe: mezar taşları da minare ve kuyu kazarken sökülüp atılmış, bu arada Ahmet beyin mezar taşı da kaybolmuştur. Bu taşlardan kuyunun üst bölümünün yapılmasında Atebe olarak kullanılmış olduğu yerinde görülmüştür. Ahmet beyin mezarı taşı belkide bunlardan biridir.

Küçük Halil beyi Urfa'da Tanburacı Hüseyin adında birisi uğradığı hakeret ve sarhoşluk sonucu öldürmüş, katil yakalanarak yargılanmış ve ölüm cezasına çarptırılmıştır. Yukarıdaki, ağıttaki katil ve kanlı kefen sözcükleri bu olaya işaretler.

Küçük Halil beyin ölümü üzerine Birecik şairlerinden vehmi (Hacı Yusuf zade Müslim) aşağıdaki ikinci mersiyeyi yazmıştır :

«Urfa'da maruf ve meşhur hane -

deni kadimden Halil Bey zade Merhûm Halil bey bin Ahmet beyin vukubulan serencam ve sergüzeşti ahvalini müteallimane ve mazlumanesine dair Birecik'li mevkuf şeyhey hoca tarafından tanzim edilen müteessiren suzişî eşar-ı matem şairidir.»

Macerayı sergüzeştim güş edip
feryat edin

Dinleyin ahval-i dilsuzum demadem

yad edin
Sineniz seng-i sitemlerle döğüp
berbat edin
Tabemahşar girye-i ayinimi mutat
edi
Ben gibi bin hanedanın matemini
müzda dedin
Kati-i bidamı din uğruna
cellad e ilin
Benki otelden enip tutum tarik-ı
haneman
Karameydan'da yolum bent eyledi
bir biaman
Teşne imiş kanıma kasteyledi
oI dem heman
Mavizer kurşunu ile deldi
cigergâhım heman
Ben gibi
Kati-i bidadımı
Bir haber verin cenazem üzere
gelsinmadenin
Kalmışım al kan içinde görmez
oIdu gözlerim
Yüzünü cırmalasın yolsun saçın
müşfikterim
İntikam almaklığa yok çare ne
biraderim
Ben gibi
Kati-i bidadımı
Benki bir nevrete kalısa idim
çarha yadigâr
Heft karye ecdattan marufu
meşhur aşıkı
Söndürüp şem-i ümidim metfenin
oIdu mezar
Hal-i mazlumanemi ağılar zemini
kühisar
Ben gibi
Kati-i bidadımı

Urfa Halk Müziği ve Folklorunda Kullanılan Halk Çalgıları

Şeref Uslusoy
Müzik Öğretmeni

Urfa'nın halk müziği dalındaki zenginliğinin ve Türkiye folklorunda önemli bir yer teşkil etmesinin bir nedeni de çalınan çalgıların zengin ve oldukça çeşitli olmasından ileri gelmektedir.

Halk çalgısı deyince, fabrika malı olmayan, basit araçlarla ve elle yapılan akustik kurallara uymayan halkın ürünü olan çalgılar anlaşılır. Urfa folklorunda bu nevi çalgılar oldukça önemli bir yer tutar. Hele Urfa düğünlerinde, dağ yatılarında, sıra gecelerinde, aşıp gecelerinde bu çalgıların yeri çok önemlidir.

Urfa halk müziği ve folklorunda kullanılan çalgıların çok zengin oluşu nedeniyle çalınışlarına göre 4 ayrı grupta incelemek mümkündür.

**A - TEZENELİ (Mızrapla çalınan)
ÇALGILAR**

**B - ÜFLENEREK ÇALINAN
ÇALGILAR**

C - YAYLI ÇALGILAR

**D - VURMALI (Vuruılarak çalınan)
ÇALGILAR**

A - TEZENELİ (Mızrapla çalınan)

Urfa'da çoklukla kullanılan, telli ve uzun saplı, şişkin gövdeli bir halk çalgısı ailesi vardır - ki buna BAĞLAMA AİLESİ de diyebiliriz. Tezene denilen kiraz ağacı kabuğundan yapılmış bir mızrapla tellere vurularak çalınır.

Bağlama ailesinden Urfa'da en

fazla kullanılan üç çalgı türü vardır.

1 — ÇÖĞÜR : Bu çalgıya divan veya meydan sazı da denilebilir. Bağlama ailesinin içinde en büyüğü ve en boyusudur. İlk yapılışı 14. yüzyılda Kütahya'da Germiyan Oğullarına kadar uzanır. Önceleri göğsü rei iken madeni teller takılınca tahtadan (çam) yapılmaya başlanmıştır. TEKNE denilen oldukça büyük gövdesi vardır. Her tel ikiyeşer takılmak üzere üç tellidir. Düzeni yörelere göre değişik olmakla birlikte genellikle Urfa'da alt tel «Lâ», orta tel «Re», üst tel «SoI» sesi olarak akort edilir.

2 — BAĞLAMA : Adını çalgının sapındaki perde bağlarından alır. Yani destan teriminin Türkçesidir. Bağlama ailesinin Urfa'da en çok kullanılanıdır. Bazı tarihsel belgelerden anlaşıldığına göre «Bağlama»nın iki yüzyıl önceleri yalnız Türkmen ve Yörük aşiretleri arasında kullanıldığı öğrenilmektedir. Telli, uzun saplı, şişkin gövdelidir. Aynı aileden olan «ÇÖĞÜR» ve «Cura»nın arasındadır orta boylu bir çalgıdır. Üç telli ve her teli çift bağlanır. Akort düzeni çöğürün aynı olup genellikle oturlarak çalınan bir oda çalgısıdır.

3 — CURA : Bağlama ailesinin en küçük boylu olanıdır. Şekli bağlamanın aynıdır. Akort düzeni de bağlamanın aynı olup teller bir oktay (8 li) tiz (ince) tınlayacak şekilde düzenlenir. Her tel ikiyeşer olmak üzere üç tellidir.

4-NEŞETKÂK: Zenne ud 'un karpuzuna, cümbüş kolundan biraz uzun bir kol takılarak yapılmıştır. Perdeniz bir çalgıdır. Bağlama gibi köprülüdür. Köprüsü cümbüş köprüsünden farklıdır. Bağlama gibi teller arkadan takılır. Alttan iki tel madeni olup, diğerleri simli madeni teldir. Çivileri ağaçtır, tamamen Urfa'ya has ve Urfa yapısıdır halen çalınır.

5-REBAP:Göksü deri, tahta veya kabak karpuzludur. Kolu yuvarlaktır. Madeni tellidir. Yaylı Tambur gibi yayla çalınır, halen bazı köylerde vardır.

Türk halk müziğinde bu beş çalgıdan başka tezeneîi çalgılar ailesinden Bozuk, Bulgarı, iki telli, kopuz, Koİca kopuz gibi çalgılar varsa da Urfa yöresinde kullanıldıklarına rastlanmıştır.

B - ÜFLENEREK ÇALINAN

ÇALGILAR :

1 — KAVAL : Aslı bir çoban çalgısıdır. Sonraları Urfa'da halk müziğinde kullanıla gelmiştir. Dili ve dilsiz olanları vardır. İçi boş 1,5 cm çapında bir silindirden meydana gelir, üst tarafında yedi, altta bir deliği vardır. Ağaç ve değişik madenlerden yapılanları vardır. Adının «Kav» kelimesinden türediğini, yani «içi» boş şey olduğunu söyleyenler oldu. gibi, Arapçada geveze nalamına gelen «KavvâI» sözcüğünden geldiğini ileri sürenlerde vardır.

2 — ZURNA : Davulun ayrılmaz arkadaşısıdır. Urfa folklorunda, halaylarında, düğünlerinde hiç eksik olmaz. Tarihçesi milattan öncelerine kadar uzanır. En son Osmanlı mehterhanelerinde baş çalgı haline gelmiş-

tir. Çeşitli boyda olanları vardır. Bir açık hava çalgısıdır. Keskin ve cırtlak bir sesi vardır, üflenerek çalınan kamışlılar ailesindendir. Üst tarafında yedi, altta bir ses deliği vardır. En iyileri şimsir ağacından yapıyorsa da, madenden örneğin gümüşten yapılanları da vardır.

C - YAYLI ÇALGILAR :

Urfa folklorunda ve halk müziğinde yaylı çalgılardan pek az yararlanılır. Daha ziyade Türk sanat müziği çalgılarından olan «Keman» dan (her zaman olmamakla birlikte) yararlanılır. Araştırmalara göre Birecik yöresinde «Sinek kemani» diye bilinen bir yaylı çalgının olduğu, fakat şimdi kullanılmayarak yerini «keman» a bıraktığı anlaşılmaktadır.

Türkiye folklorunda çeşitli yörelerde İkik, Kabak kemane, Kemençe, Kese kemani, Kemane, Yay, v.s. gibi yaylı çalgılar kullanılmasına rağmen» a bıraktığı anlaşılmaktadır ezgi ve ritimleri olması dolayısıyla bu çalgılarla uyum sağlanamamıştır . Ancak birisi hariçtir. Buna REBAP denir.

D - VURMALI (Vuruılarak çalınan) ÇALGILAR :

1 — DARBUKA : Küçük bir küp biçiminde olup tek ağzına geriilmiş in-se bir deriden meydana gelir. Elle ve paraklarla vurularak çalınır. Düğünlerde, gece eğlencelerinde, kına gecelerinde ritim aracı olarak çalınır. Gövdesi pişirilmiş kiliden veya madenden (Alüminyum, bakır) de yapılanları vardır. Urfa'da bu çalgıya «DEL-

BIKE» veya «DÜMBELEK»de denilir. bir çalgısıdır. Urfa bölgesinde çalınan davullar diğer yörelere oranla daha büyük boyuttadır.

2 — DAVUL : Tarihçesi ço keskilere dayanır. Vurma çalgılarının adeta simgesidir. Basit bir kasnak ve iki tarafına geçirilmiş ve gerilmiş deri ile iki tokmaktan meydana gelir. Tokmaklardan sağ elde olanı topuzlu ve büyükçe, sol elde olanı ise uzunca ve ince (zibzibi) bir değnektir. Omuza bir kayışla asılarak çalınır. Urfa halk oyunlarının ve düğünlerinin aranan

3 — TEF : Çok eskiden beri kullanılan bir ritim aracıdır. «Def» te denilir. Basit bir kasnak ve tek tarafına gerilmiş ince bir deriden müteşekkildir. Zilli ve zilsiz olanları vardır. Urfa'da Halk müziği ve Sanat müziği eğlencelerinde çalındığı gibi, zilsiz ve diğerlerine oranla daha büyükçe olanları mevlütlerde de çalınır. Tef parmaklarla deriye vurularak veya tek elle havada şingirdatılarak çalınır.

4 — KAŞIK : Bildiğimiz tahta iki adet çorba kaşığından başkası değildir. Urfa halk müziği eğlencele-

rinde ritim aracı olarak iki kaşık bir elle tutulup, diğer elle ve dize vurularak çalınır.

5- ZİLLİ MAŞA: Maşa biçiminde iki ana koldan oluşmuş bir çalgıdır. Her iki kolun uç tarafları iki çatala ayrılmış ve bu çataların uçları birbirine ayrı bir çubukla bağlanmıştır. Düğünlerde ve eğlence gecelerinde çalınan bir tartım aracıdır.

6 — ÇARPARA : Buna «ŞAKRAK» da denilir. Ağaçtan yapılmış yassı tahtaların ikişerli olarak dört tanesinin bir araya getirilmesiyle meydana gelen bir ritim çalgısıdır. Uçları ufak menteşelerle veya lastikle bağlanır. Dize konularak veya elde şaklatılarak çalınır.

7 —LEĞEN : Evlerde kullanılan bildiğimiz bakır leğendir. Kadınlar arasındaki eğlencelerde, kına gecelerinde Leğenin ters tarafına elle vurularak çalınan yöresel bir ritim aracıdır.

İki demir çubuk veya kaşıkla boş bir şişeye vurularak ta ritim tutulduğu bazı eğlenceelerde görülür.



Urfa Mutfağından Bazı İsimler

Derleyen :
Mehmet Çini

DAHA ÇOK KIŞ

MEVSİMİNDE

YAPILAN

YEMEKLER :

- 1 - Boranı
- 2 - Tiritli Küfte
- 3 - DoImalı Küfte
- 4 - İçli Küfte
- 5 - Eşkil Küfte
- 6 - Basa Küftesi
- 7 - Yahudi Küftesi
- 8 - Semsek
- 9 - Ağzı Açık
- 10 - Ağzı Yumuk
- 11 - Bütün Mecmekli
- Bugur Pilavı (Kervar A-
şı)
- 12 - Şeereİl Pilav
- 13 - Kaburga
- 14 - Kuzu İç
- 15 - Üzlemeİl Pilav
- 16 - Mimbar
- 17 - Firik Pilavı
- 18 - Lıkııkı Köfte
- 19 - Keİle
- 20 - Kış Kabağı
- 21 - Tirit
- 22 - Lahana Sarması
- 23 - Loİaz Kavurması
- 24 - Kayganak
- 25 - Hamırİl
- 26 - İkİ Barmak

YAZ

MEVSİMİNDE

YAPILAN

YEMEKLER :

- 1 - Karnıyarık
- 2 - Kazan Kebabı
- 3 - Söğüİme
- 4 - Ölü Balcan
- 5 - Doğurma
- 6 - Bütün Balcan
- 7 - Çöp Kebabı
- 8 - Firenk Tavası
- 9 - Firenk Aşı

- 10 - Çömİek
- 11 - İsoT Aşı
- 12 - Su Kabağı
- 13 - Kabak İç
- 14 - Acur DoIması
- 15 - Acur Aşı
- 16 - Acur Bastırması
- 17 - Soğan Aşı
- 18 - Samırsak Aşı
- 19 - Firenk DoIması
- 20 - Kabak DoIması
- 21 - İsoT DoIması
- 22 - Balcan DoIması
- 23 - Döğmeç
- 24 - Oturtma
- 25 - BamyA Aşı
- 26 - Saçbastı
- 27 - Tepsi Kebabı
- 28 - Kıymalı Ekmek
- 29 - Pencere Aşı
- 30 - Türİü
- 31 - Annazık
- 32 - İspanak Aşı
- 33 - Balcanlı Kebap
- 34 - Soğanlı Kebap
- 35 - Kemeİl Kebap
- 36 - Has DoIması
- 37 - Lebeni
- 39 - Kömeç Kavurması
- 39 - Köeç K7avurası
- 40 - DoIma İç
- 41 - Sarma
- 42 - Balcan Kavurması
- 43 - Pakİa
- 44 - Pakİa Hediğı
- 45 - Kenger
- 46 - Keme Aşı
- 47 - Nohut Hediğı
- 48 - Elmalı Kebap

KÜFTELER (HER

MEVSİM YAPILIR) :

- 1 - Çiğköfte
- 2 - Aya Küftesi
- 3 - Yuvalak
- 4 - Firenkİl Küfte

- 5 - Mecmekİl Küfte
- 6 - Kıyma
- 7 - Yağıl Yumurtaİl Küfte

SALATALAR :

- 1 - Bostana
- 2 - Cacık
- 3 - Patates Bostanası
- 4 - Arap Bostanası
- 5 - Zeytun Bostanası
- 6 - Pakİa Bostanası
- 7 - Eşkilİ
- 8 - Yumurta Bostanası

TATLILAR :

- 1 - Şıllık
- 2 - Ketmer
- 3 - Halbur Hurması
- 4 - Zingİl
- 5 - Yımrta Datİlİsı
- 6 - Palİza
- 7 - Südlü
- 8 - Kedeyif
- 9 - Pendirİl
- 10 - Daş Ekmeğı
- 11 - Hırtlevik
- 12 - Pendirİl Havİa
- 13 - Küncülü Akıt
- 14 - Teh Palızası
- 15 - Tulumba Datİlİsı
- 16 - İncir Datİlİsı
- 17 - Bulamaç
- 18 - Kuymak
- 19 - Aşır Aşı
- 20 - Kabak Datİlİsı

KIŞ GECELERİNDE

YENEN TATLI -

ÇEREZLER :

- 1 - Bastık
- 2 - Çekçek
- 3 - Leppik
- 4 - Suçuk
- 5 - Kesme
- 6 - Basma Küftesi

URFA'DA YETİŞMİŞ BİLGİNLER

**EL-HARRANİ AHMED B.HAMDAN
B. ŞEBİB B. HAMDAN B. MAHMUD
EL-HARRANİ NECMEDDİN EBU
ABDULLAH EL-NEMİRİ (1206-1295)**

Harran'da 1206 da doğmuştur.
Sonra 1295'de Kahire'de vefat et-
miştir. Şöhretli adı EI - Harrani'dir.

ESERLER :

- 1 - Camiü'l-Fünun ve Salat el - Mahzun
- 2 - EI-Red Al'a el-Taiyye Li ibn-i Farız
- 3 - Riayetü'l-Kebire fi furi el-Hana bile

**EL-ŞEYH ÖMER B. MUHAMMED
EL-REHAVİ (? - 1703 ?)**

17. yüzyıl büyük din alimlerinden-
dir. 1703 de vefat ettiği tahmin edilir.
1694 yılında tamamladığı MIK -
NATIS EL- ULUM eseri vardır.

**ABDUL AHAD B. MUHAMMED
B. ABDUL AHAD EL-HARRANİ EBUL-
MEHASİN EL-HAHBELİ (? -1400)**

Harran'lı olan bu bilgin 1400 yı-
lında Halep 'te vefat etmiştir.

ESERLERİ :

- 1 - Kafiye el-Kari fi funun el-Me-
kari fi'l-Kiraat

**İBRAHİM B. SEYYİD B. MUHAM-
MED B. KEMALLEDDİN MUHAMMED
B. HÜSEYİN B. MUHAMMED B. HAM-
ZA HARRANİ (1644-1708)**

İbn-i Hamza el-Dınişk'ı diye şö-
rehtir. Harran'lıdır. 1644'de
doğmuş Hac dönüşü Mekke yakınla-
rında 1708 de vefat etmiştir.

ESERLERİ :

- 1 - EI-Beyan ve'l-Tarif fi Esbabi'l-
Hadis el-Şerif
- 2 Haşiye a'la Şerhi'l-Elfiye li-ib-

ni el-Musannif fil-Nahv

**EL - SURUCİ AHMED B. İBRA-
HİM B. ABDÜLGANİ B. İSHAK EL-
SURUCİ EL-HARRANİ EL-KADİ
ZEYNEDDİN EBUL-ABBAS EL-HA-
NEFİ (1239 - 1210)**

Din alimi olup 1239 da doğmuş
1310 da Mısır'da vefat etmiştir.

ESERLERİ :

- 1 - Edeb el-Kadî
- 2 - Tuhfe tül-Ashab
- 3 - EI-Hüccetü'l Vaziha li en el-
Bermekt İeyset mn el- Fatih
- 4 - EI-Gayetü fi şerh el-Hidaye
li'l Merginani fi'l-für'u
- 5 - EI-Fetavay el-Suruciye
- 6 - Menasik el-Hac

MUHAMMED B. ALİ EL-SURUCİ

(? - 1343)

Hayatı hakkında fazla bilgi yok -
tur. İHDAK EL-HAKAYİK FİL-NAZM
EL-RAİK adlı eseri vardır.

**SÜLEYMAN B. ÖMER B. SALEM
B. MEŞED EL-HARRANİ CEMAL-
EDDİN EBU EL-REBİ EL-HANBELİ**

(? - 1225)

ESERLERİ :

- 1 - İtikad Ehli Harran
- 2 - EI-Racih fi'l-Usul
- 3 - Sarf el-İtibas'en Beda'atun
Kiraat ü'l ahmas
- 4 - Nefi el-afat an Ayat el-Sıfat

**ABDULLATİF B. ABDÜLMEN -
NAN B. ALİ B. NASR EL- HARRANİ
EBUL-FEREC (? - 1273)**

Hambeli hadis alimlerinden-
dir.

ESERLERİ :

- 1 - Semaniyetü'l-Necip
- 2 - Sabaiyatü'l-Necip

Yaşar Nezihe Hanım'ın Gazelleri

Hazırlayan : M.Yaşar Uğur

GAZEL

Vânukın âteş-i can-süzünü azrâ ne bilir
Kaysın aşk-ı elem-efzâsını Leyla ne bilir
Subha dek bir gül için etmede feryâd ü figân
Nergisin kıymetini bülbül-i şeydâ ne bilir
Künc-i meyhânede hep ömrü sefihâne geçer
Ne bilir sarhoş olan mihnet-i dünya ne bilir
Verme sâki bana şimdengeri mey göz süzerek
Nüş eden zehr-i ğamı lezzet-i sahbâ ne bilir
Neye beyhüde tabibe açayım derd ı dili
Hasta-i aşk olana çare etibba ne bilir
Dökerek göz yaşı ahvalını arz etmez isen
O peri çektiğin âlâmı NEZİHE ne bilir

Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün

GAZEL

Kârnız cevri eylemektir âşık-ı yektânıza
Nâle-kârım düşdüğüm gündenberi sevdânıza
Bir zamanlar naz ile va'd-i visal ettikçe siz
Reşk ederdi andeliban savt-ı şevk-efzânıza
Hâk-i pâyından baidim şimdi ey mâh-Iika
Kınlar etmekte perestîş hüsn-i bi- hemtânıza
Nâr-ı firkat yaktı ârâm-ı dili etti remad
Gelmiyor hâla nihayet naz ü istîgnânıza
Asumâne sevdiğim etme sakın atf-ı nigâh
Hep ser ü şân şüphesiz meftun olur simânıza
Bir nazar kâfidir artıkterk-i naz et sevgili
Varsın âğyar nâil olsun vasıl-ı can-bahşanıza
Bister-i randa NEZİHE mevte eyler intizar
Sevdiğim sizde mürevvet yok mudur şeydânıza

Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin Ergin

118

BAHÇALARIN BADEMİ
KAŞLAR KUDRET KELEMİ
MADAM TEBİB DEĞİLDİ
NİYE AÇTI YAREMİ

119

MENDİLİM AL DEĞİRMİ
DALINI SAYDM GİRMİ
MEHLEDE ÜÇ GÖZZEL VAR
BİRİ BENİM DEĞİLMİ

120

HAYATLARI DEĞİRMİ
O GELEN YAR DEĞİLMİ
MEHLEDE ÜÇ GÖZZEL VAR
BİRİ BENİM DEĞİLMİ

121

KALADAN ATIN BENİ
ASKERE KATIN BENİ
ASKER BENİ NEYLESİN
KIZLARA SATIN BENİ

122

KAŞLARI KAŞLAR BENİ
AŞKI ATAŞLAR BENİ
BEN FELEGE NEYLEDİM
HER GELEN DAŞLAR BENİ

123

KEKLİGEM AVLA BENİ
GÜMÜŞE KABLA BENİ
GECELER YAR KOYNINDA
GÜNDÜZ BİHAVLA BENİ

124

KAŞLARI KAŞLAR BENİ
AŞKI ATAŞLAR BENİ
BEN BİRDA KERİPMİYEM
HER GELEN DAŞLAR BENİ

125

YARA BENİ
ÇÜRÜTTÜ YARA BENİ
GÖRÜP DERTLİ OLMAHTAN
GÖTÜRÜN YARA BENİ

126

YARA BENİ
ÇÜRÜTTÜ YARA BENİ
DORISINI SÖYLEREM
ÇEKSELER DARLA BENİ

127

DAĞLAR DAĞLADI BENİ
GÖREN AĞLADI BENİ
BEN FELEGE NEYLEDİM
DERDE BAĞLADI BENİ

128

SÜRME BENİ
ÇEK GÖZE SÜRME BENİ
KAPIDA KUL OLMİŞAM
NAÇARAM SÜRME BENİ

129

BUDA BENİ
AL MAKAS BUDA BENİ
SAÇLARI ILAN OLMİŞ
KORHARAM YUDA BENİ

130

AL ELİNE KELEMİ
YAZ BAŞINA GELENİ
ACEP NERE GOMERLER
YAR YOLUNA ÖLENİ

131

SÜRME MENİ
AÇ GÖKSİ SÜR MEMENİ
BALA ÇOHTANDIR AĞLI
AĞZINA SÜR MEMENİ

132

YOLLADIM YOLA SENİ
YOLLAR YORMIYA SENİ
ACEP O GÜN OLURMU
Bİ DAHA GÖREM SENNİ

133

AL ALMANIN DORDÜNÜ
SEV İGİDİN MERDİNİ
SEVERSEY GOZELİ SEV
ÇEKME ÇİRKİN DİRDİNİ

134

URFANIN MEŞELERİ
MEY DOLDIR ŞÜŞELERİ
EVLİLER EVE GETTİ
BEKLEREM KOŞELERİ

135

KALANIN BEDENLERİ
ÇEVİRİN GİDENLERİ
VURUN VURUN OLDURUN
YARI TERK EDENLERİ

136

GİDENLERİ
KOYVERİN GİDENLERİ
KORAFEHEM OLMUŞLAR
GÖRMİLER GİDENLERİ

137

DALDA YERİ
BÜLBÜL OL DALDA YERİ
ELİ ELİMDE OLSA
NEDEYİM DALDA YERİ

138

DALDA YERİ
BÜLBÜL OL DALDA YERİ
FELEK Bİ YERİ
BİRAHMAZ DALDA YERİ

139

YARA YERİ
SAĞALMAZ YARA YERİ
EL GETTİ MENZİL ALDI
BEN DEREM YARA YERİ

140

SEVDİĞİM BAHTI GEÇTİ
CİĞERİM YAHTI GEÇTİ
HEKİM KURBANİ OLIM
YARAMIN VAHTI GEÇTİ

141

KALA YERİ
YİHİLSİN KALA YERİ
BEN BELE YARI NEDİM
YAR GİDE KALA YERİ

142

SEVDİĞİM BAHTI GEÇTİ
CİĞERİM YAHTI GEÇTİ
TEBİB DERMAN EYLEME
YARAMIN VAHTI GEÇTİ

143

KERVANLAR DAĞI GEÇTİ
BAHÇAYI BAĞI GEÇTİ
GEL AÇIL GÖYNÜM ARTIK
BAHÇAYI BAĞI GEÇTİ

144

AHŞAMIN VAHTI GEÇTİ
Bİ CİVAN BAHTI GEÇTİ
ZÜLFÜNÜ KEMEND ETMİŞ
BOYNIMA TAHTI GEÇTİ

145

SENEDAL
BÜLBÜL KONMIŞ SENEDAL
ESKİ DOST DÜŞMAN OLMAZ
YENGİ YARDAN SENED AL

146

LAL DEĞİL
BÜLBÜL DİLİ LAL DEĞİL
İNSAFSIZ İNSAFA GEL
BENİM HALİM HAL DEĞİL

147

ELİ ELİMDE DEĞİL
KOLİ BELİMDE DEĞİL
İSTERSEM SİZE GELİM
EMİR ELİMDE DEĞİL

Urfalı Şair Nabi'nin hayrabad adlı eseri hakkında

—VI.—

Mahmut Karakaş

Nihayet, şahla Cavid başka bir kuyudan dışarı çıkarlar. Çalâk bu mahalleyi iyi bildiğinden, kuyunun ağzında saklanarak onları gözetler. Şah 'la Cavid etrafı güllerle süslü ve gayet güzel, melek gibi bir kız ve yanında gayet çirkin bir adam vardır. Bu adam kötülüğü ve ahıksızlığı ile ün salmış kan dökücü ve irz düşmanı bir eşkiyadır.

Kim görse, korkusundan nevzu bil - lah çekerek kaçar, bekçiler bile onun şerrinden uzaklaşırlardı.

Hunji ceri sefiye hudkem
Bir rahm u mürüvvet adı Tamtam
Bir şeb yogıdı ki etmeye kan
Acizdi elinden ehli-i Cürcan

Tamtam adında olan bu eşkiya her tarafta aranmasına rağmen yakalanmamıştır. Nerde bir kız görse baskın yapar zorla tecavüz eder, halkın malını komaz alır.

Her kande ki guş edeydi duhter
Zor ile olurdu ana hemser
Bi bak hücum edüp visale
Eylerdi bekâretin izale
Çok haneleri komuşdu hâli
Halkın kurub alur idi malı
o evdeki kızında pederi vefat etmiş,
kız; annesi ve kölesi ile yalnız kalmış. Bunu duyan Tamtam, o gece kızın evini basmış.

Tamtam kıza tecavüz etmek için saıdırır, fakat her seferinde kız elinden kaçar. Zavalı kız kendini bırakması için Tamtam'a rica eder, yaıvarır. Eğer kendini bırakırsa, onunla evleneceğini söylemesine rağmen, yine gözü dönmüş eşkiyanın elinden kurtulamaz.

Naçar sürüb yere fuh-i zerd
Yalıvardı ana ki ey civanmerd
Gel etme dıraz sen bana dest

Etme el içinde ırzımı pest
Bu kavlime şahid olsun Allah
Kim baz olacak der-i sehergâh
Şer-i olub seninle hemser
Başın edeyim göge beraber

Bu durumu gören şahın gözüne dünya kara olur. Kızı kurtarmaya gise eşkiya ile dövüşmeyeceğini bilir. Aynı zamanda Cavid'i düşünür, çaresizlik içinde kıvranırken eşkiyanın arkadaşları şahı ve Cavid'i arkadan gelerek yakalar, ellerini bağlayarak bir odaya korlar. Tamtan'a haber verdikleri zaman, Tamtam gelerek şaha hakeret eder.

Ejdleri sayda eden ikdam
Ya Hamza gerek ya Rüstem u Sam
İfrit ile olmağa mukabil
Lazım k'ola kahraman-i katil

Kuyuda saklanmış olan Çalâk, bu halı görünce şahla Cavid'in imdadına koşar. Her zaman yanında taşıdığı ayyarlığını alarak gizlice yanlarına yaklaşır. Önce Tamtam'ın arkadaşlarını tütsü yakarak bayıltır, sonra başlarını gövdelerinden ayırır. Bu iş bitince, hala kıızı yakalamaya çalışan Tamtam'a arkadan yetişerek öldürür.

Fırsat düşürüb mesabe şir
Etdi serine havaile şemşir
Köt etdi ser keded gunun
Fevvare misali akıtdı hunun
Çalâk, eşkiyaları öldürdükten sonra şahın huzuruna gelir, ellerinin bağını çözer. Şah hayatını ve Cavid'i kurtaran bu adama kim olduğunu sorar.

Çalâk, hep beraber kızın evine gittikten sonra macerayı baştan sona kadar anlatır. Şah bütün yaptıklarından dolayı Çalâk'ı tebrik eder, onun gözlerinden öper.

Devamı Sahife 24'De

Çalâk edebe edüb ri ayet
Suİtan ile etmedi refeket
Ol İağme girüb şeh-i cihantab
Cavid ile etdi azm-i serdab

Meğer, Cürcan şahı ile Kerman şahı arasında eskiden beri süre gelen bir husumet varmış. Her sene iki şah arasında savaşılar olur, her saferinde de Kerman şahı yenilir, fakat yine savaş tan vazgeçmezmiş. Kerman şahı nihayet Cürcan şahından intikam almak için hiİle yoluna baş vurur. Hiİekâr bir adamı Cürcan'a şahı öldürmek için gönderir.

Kermenda var idi bir fedayi
Kim hayr eline basmaz idi pay (i)
Etmişdi şeh üstüne havaİe
Km ede vücudunu izâİe

Fedai, Cürcan'a gelir ve şahın hareketİerini takib eder, o'nu yakalamak için ne İazımsa yapar. Şah nereye gitse arkasından onu takib eder. Öyle kıyafetİerİle dolaşır ki kimse onu tanıyamaz.

Şeh gitİİi dem gehi şikâre
Yeİ gib çıkardı kuhsare
Germabeye girdİİinde üryan
Cin gibi olurdu onda pünhan

Şah, serdaba yalnızlıİa çekildiİi gece; kapıdaki nöbetçİlerİ ilaçla ilaçla uyutarak içeri girer. Serdabda şahı göremeyince bi yere gizlenerek onu bekİer. Nihayet, şahİa Cavid; Çalâkdan ayrıİdıktan sonra serdaba gelirken onları görür. Hemen tütsü yarakarak ikisiniİe bayıltır. Şahın el ve ayaklarını bağlar bir çuvala koyar ve sarayın damına çıkarır. Ordanda sokaİa inmeye çalışırken, oraya yakın yerde bulunandan yetişerek fedaiyi yakalar, ellerini bağlayarak çuvalda ne olduİunu nerden aldıİını sorar. Zor durumda kalan fidayi bütün meseİeyi sonuna kadar anlatır. Çalâk şahın elini çözer, fedaiyi ise evine götürerek orda hapseder.

İnmekte iken zemine bibak
Geldi ana rast o çeşm-i Çalâk
Bir hamİe-i süht edüb havaİe
Dönderdi yere yatan çuvala

Sonra, şahİa beraber serdaba gelerek Cavid'i de ayıltırlar. Olan bu vakaları konuşarak, güİe eİlene yollarına devam ederler.

Öte yandan Cürcan şahının ve zİrİeri toplanarak şahın böyle serdabda yalnızlıİa çekİİmesinden duydukları üzüntüyü belirtirler. Bazısı şahın şuuru yerine gelince tekrar vazİesine döneceİini, bazısı bir köİe için tahtın terkediİemiyeceİini söyİer. Bazısıİa, düşmanın bunu duyunca tehİİekeli olacaİını söyleyerek şaha, rica ya gitmeyi düşünürİer.

Kimİ dedi guş ederse a'da
Serhadİerin eylemezmi yağma
Kimisi dediİi şah-ı Kerman
Elbette olur duyarsa tazan

Onlar bu konuşmada iken, serdabın kapısı açılır ve Şah'la Cavid içeri girerİer. Şahİa Cavid'i karşılarında gören vezirİer, şaşkına dönerİer. Biİhassa Cavid'in yandİını sandıkları için hortlak olduİunu zannederİer. İşİerinden bir kısmıİa velayet olduİunu düşünürİer. Onlarında arkadaİarından, hiç tanımadıkları Çalâk gelince şaşkınlıklarıİa daha da artar.

Mechuİ idi halka çün hikâyet
Heb oldu esir-i dam-i hayret

Şah, yerine oturduktan sonra şair Fahr'in nerde olduİunu sorar. Mecnun gib çöllere gittiİini öğrenince, arkasına adam gönderir Fahr'u buldurup getirtir. Başİarından geçen macerayı şah, birer birer anlatır, Çalâk'ın ise kardeşı durumunda olduİunu, hayatını ona borçlu olduİunu söyİer.

O gün şehirde şenİikİer yapılır, Caddeler donatılır, hertarafta bir bayram havası eser.

Bu zevk u safaya şah-i Cürcan
Cürcan'a tonanma etdi ferman
Dükkânİara zin edüb seraser
Giydi der u bam came-i zer
Eİİenceİer ve sohbet sırasında şah Çalâk'a kızİa Cavid'in birbirine nasıl bakıştıklarıİa anlatır, ondan fikrini sorar. Çalâk, izin verirse kızİa Cavid'in evlenmelerinin münasib olduİunu söyİer.

KAPLAN DEDE

Mustafa BİLKAN

Urfa'nın Bozova ilçesinde Kaplan Dede namında bir dağ ziyareti vardır. Bu ziyaret : İlçe merkezinin 7.Km. güneyinde, Urfa - Bozova asfaltının kuzey istikametine düşen yediyüz metre yüksekliğinde Kaplan tepesinde - dir.

Ziyaretin bulunduğu noktaya yaya olarak güneyindeki patika yoldan 15 Dakıkada çıkılır.

Tepenin zirvesinde varılmadan önce hilal gibi tepeyi çevreliyen bir moloz taş duvarı görülür. Yüz metre içerde ikinci moloz taş duvarda bulunan yıkık kapıdan ziyaretle girilir. İlk girişte kurban ve adaklarının keşildiği bir mezbaha taşma rastlanır . Bu avluda 3 büyük yığma şehitlik ve yemek işleri halledilir.

Tam tepede ikinci bir avluda yine iki büyük şehitlik bulunur. Bu avluda da ibadetleri yapılır. Mezarların basınçlarından Teberrük alınır. Diğer iki ziyaretin birinde : Ziyaretin askerlerini sembolize eden taşlara yapılmış siyah karpuz çekirdeklerini andıran çok sayıda böceklerle rastlanır. Bu böcekler manasız değildir . Bunlara kimse el süremez. Yedinci ziyaret avluların dışında olup, bir ara bilinmeyen kişilerce gizlice kazıldığı, görülmüş, ancak bizzat içlerinde bulunduğu bir ziyaretçi gurubu ile bu kıkık mezar tekrar eski şekline konulmuştur. Mezardan çıkarılmış toprak arasında ; kiİ çanak, çömlek ve testi parçaları izlenmiştir. Ziyaretin yüksek tepesinde kolaylıkla Fırat nehri, Samsat höğüğü, Göbekli , Behlülidane - Alidede , Çakmak ziyaretleri seyredilir.

Ziyarete kış hariç diğer üç mevsimde de gidilir. Fakat Kasım ayında yağmurların Lezet verdiği dağ aFu-

cu dağdağan - Palamutlu bir ziyaret daha ahenkli olur.

Ziyaret, Çevrede : Yağmuru müjdeleme, küçükbaş sağım hayvanlarının ağız, meme, toynak hastalıkları - na şifa, bolluk ve bereket dilemeye orada yatanların aziz ruhlarında yarıdımçı olmakla manevi hükmünü sürdürür. Ekseriyetle her yıl çevrenin çobanları tarafından verilen bir kararla sürülerle birlikte Kaplan ziyareti günü sürü sahiplerine bildirilir. O gün herkes, at, merkep, araba V.S vasıtalarla kurbanlığını, yağ, su, bulğuru - nu sabah saat dokuza kadar ziyarette bulundurur. Sıra ile çoban sürüye ziyareti dolaşma düzeni verir. Ziyaretten alınan bir avuç teberrük bir kova suya dökülerek karıştırılır ve bu su tasla yedi kez ziyareti koşarak dolaşan koyun sürüsüne atılır. Koyunlarda mucizevi bir bağışma ve koşuşma görülür. Bu an ziyaretin kabulünü sembolize eden bu kutsal hayvanların inşizarı ile birlikte ziyaretçilerde dilekte bulunur. İbadet eder, teder - rüklü sudan içerler. Ardından herkes kuzu, oğlak, horoz, tavuk ne getirmişse keser yemekler pişer ziyaretin meşe odunu boldur. Çabuk pişen yemeklerden her aile bir siniyi misafir ziyaretçilere gönderir. Erkekler birlikte yemek yer su içerler. Bu arada şidetli rüzgarla birlikte yağmurun bastırdığı da görülür. Ziyarette uyuyan hastalar, çocuklar uyandırılır. Artık dağdan inme faslı başlar.

Ziyaretin ne bekçisi, ne türbedarı, ne de dışarıdan gözetliyen; olmamakla beraber tarih; olaylara göre 759 yıldan beri dikenli bir gül kendi kendini korumaktadır.

Devamı Arkada

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde

URFA

ZİYARET YERLERİ :

Şehir içinde büyük bir ağaç kökü vardır. Ona İbrahim Makamı ziyaret ağacı derler. Lanetli Nemrut zamanında Hazreti İbrahim dünyaya geldiğinde bütün müneccimler :

«Ya Nemrut. Bu saatte bir çocuk doğdu. Senin devlet ve dinine ve canına kasdeder. Tez onu buldurup öldür.» diye haber verdiler.

Nemrut bütün şehri taratıp anasından yeni doğmuş nice günahsız çocukları öldürttü. İbrahim Nebiyi sözü denilen ağacın kovuğuna annesi saklanmış. O ağaç kökü binlerce yıldan beri çürümüş olduğu halde halen durmaktadır. (24)

HEKİM DEDE ZİYARETİ :

Şehir içindedir. 191 (H.) tarihinde vefat etmiştir. 80 yıl yaşamıştır. Nurlu kabirleri o kadar düzenli değilse de yine herkes tarafından ziyaret edilen bir yerdir.

YAHYA BERMEKİ ZİYARETİ :

Fadî b. Yahya Bermeki 45 sene yaşamıştır. Hapiste vefat etmiştir. Kabri çok ziyaret edilir.

İ. HALİ ÇELİK

ŞEYH YAHYA ZİYARETİ :

Şeyh Yahya el - Harranî'nin kabri Harran dibindedir. Kutupluğa ayak basmış ulu sultandır. Harran kalesinin yanında çöl tarafında büyük bir kubbe içinde medfundur. Çöl arapları bu sultana son derece bağlıdır. (Daha önce anlatıldığı için kısa geçiyorum)

CABİR EL ENSARİ : CuIap, Urfa toprağında bin haneli bağ ve bahçeli çöl içinde bir kasabadır. Suyu ve havası güzel, toprakları verimlidir. Camileri, mescitleri, hanı hamamı birkaç dükkanı ve birkaç değirmeni vardır. Burada Şeyh hazreti CABİR EL ENSARİ ziyaret yeri vardır. Küçük kubbeli bir kabri vardır.

Muhterem okuyucuları. Evliya Seyahatnamesindeki Urfa'yı sizlere tanıtmaya çalıştık. Bundan 330 yıl önce Urfamızdaki yaşayışı, ilim ve kültür durumunu en ince noktaları na kadar aydınlatan Evliya Çelebi'yi Rahmetle anar başka bir yazı dizisinde buluşmak üzere hoşça kalın.

KAPLAN DEDE

Şöyleki : Şimdiye kadar yaşayanların dilinde ve dimağında yer eden kanı şudur : Kaplan dedinin tepesinden bir tutam odun kimin evine giderse o ev halkı iflah olmaz, ziyareti kuralıyanların son yıllarda uğradıkları

Feci akıbetler de ilk kanılar zincirine

Akıbetler de ilk kanılar zincirine eklenirse Kaplan Dede daha da korku ve dehşet saçan bir muamma olur.

Bozova'nın ilk rüzgarı, ilk karı, ilk yağmuru Kaplan Dede tarafından müjdelendir. O yörenin tedbir ve tekbir tepesidir. Hemşehrileri onda Rableri

ne daha da yaklaşırlar.

Tarihi tahminlere göre : Hicri 640 - 641 yıllarında, Bizansa ait yukarı Mezopotamyanın önemli şehri Edessa İslâm ordularınca fethedilince daha kuzeyde bulunan Zemizat (Sam sat) Yaylak Telhövek kalelerine de akınlar yapılmış, yapılan İyad B. el ganim komutasında bu havâlide yapılan fütuhatlar sırasında Kapıdede (Kaplan Dede) bütün bu havâliyi gözetleme karargah yeri yapıldığı, verilen şehitlerinde buraya toplatıldığı en kuvvetli rivayetler arasındadır.

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ

M. EMİN ERGİN

ÇARDAH : Avlu evlerde merdivenle çıkılan yüksek oda

Gelin çardahtan iner

Zili haphapa biner

Benim cadı kaynanam

Gece delikten diner

ÇARIH : Çarık

İnci serdim hesire

Mektup gitmiy Mısır

Demirden çarık geyim

Gideyim ardısıra

ÇARNAÇAR : Çaresiz (Bak: Naçar

ÇARPANA : Eski yırtık ayakkabı

"Çapıt başka çarpana

kışta"

ÇATAH : İki vadinin kavşağı

ÇAVAL : Ekinin başaksız olmaları
yükseilmesi

ÇAYAN : Çiyan

ÇEBELLEŞ : Güçleşmek, sarpa sarmak

ÇEBİŞ : Büyümüş oğlak

ÇEKÇEK : Üzüm suyu ve nişasta ile

yapılan ve ufak dilimler

halinde keşilerek kurutul

duktan sonra kışın yenen

bir nevi lokma benzer

çerez. (Bak: Bastıh, kesme,

muska, such)

Evvela başlayalım şorba

Bı kaşah çıkaraı torbadan

dan

Sıra geldi çekçek ile

bastığa

Yiyer iken yaslanalım

yastığa

ÇEKÇEKLI : Kareli, damalı,

Çekçekli

kumaş "Kareli kumaş."

ÇEKİŞ : Kavga

ÇELLİK ÇUBUH: İki ucu sivri ufak değ

nek parçalarını (çelikleri

uzunca sopalarla (Çubuklarla)

vurup uzağa gönderme oyunu.

ÇELPESENK : Çapraşık (iş)

ÇELPESÜK : Düzenbaz, üç kağıtçı

ÇELPEŞİK : Çapraşık (Bak: Çelpeşenk)

ÇEM : Çimen

ÇEMKİR : Fazla ağlayıp ba-

gırmak (Küçük çocuklar için söylenir

ÇEMRE : Sıvamak (kol, paça
gibi)

ÇENET : Karşılıklı kapı, pe-
cere kapılarından biri

ÇENGE : Çene

ÇEPEL : Terbiyesiz soysuz

ÇEPPELE : Becereksiz, sakar

ÇEPPIK : Aıkış (Çepkile-
aıkışla)

ÇEPPIK ÇAL : Aıkışlamak

ÇERÇİ : Köylere merkep ile a-
tari eşya satmak için giden seyyar sa-
tıcı

ÇERMİK : Hıca, kaplıca

ÇEŞME : Tuvalet, kenef (Bak
Abdesthana

ÇEZ : Çözmek
«İsfahandır aslı bizim elimiz
Ördek uçu tu viran kaldı gönlümüz
Sen gidersen nice olur halımız
Çez aslım çez göksün düğmelerini»
ÇETELE : Fırsat (konuşma
sırası)

ÇIHARI : Dışarı
«Eşkimişiy varsa çıh çiharı»

ÇIHIN : Çıkın, ufak bohça
ÇIHİŞMAH : Müşterek fakat
paylaşılması mümkün olmayan bir
mala, kaşılık alıp alakayı kesmek .

ÇİĞ : İnce kamıştan veya çu -
buk tan yapılan seyyar perde.
ÇİĞİR : Çağırarak, davet etmek
bağırarak (Bak : Çağır)

ÇİLPAH : Çıplak (Mecazen :
züğürt)

ÇİRA : Her türlü ışık vasıtası

Ahşamlar oldu gene
Çıralar yandı gene
Ay üzüm ceylan gözlüm
Akıma düşdü gene

ÇİRA KÜRSÜSÜ : Üzerine lam-
ba, fanus gibi aydınlatıcı alet kon -
maya yarayan tabure yüksekliğinde
dikdörtgen sehbe.

ÇİRİH : İp bükmeye yarayan
iikel çikrik.

ÇİRNAH : Tırnaklı pençe

ÇİNGİ : Kıvılcım

ÇİNDİR : Etin sinir kısmı

ÇİNGİRLAVI : Çingirçak

ÇİTRİH : Çamur sıçrantısı (ar-
go) Buİaşık, kavğacı adam.

ÇİĞ : Çiğ, pişmemiş

ÇİĞDEM : Çiğdem

ÇİĞİT : Pamuk çekirdeği

ÇİGRİ : Kötü yıkamak (çama -
sır) (Mecazen : Nefret etmek)

ÇİK : Aşığın çukur tarafı

ÇİLLEK : Obur, her gördüğünü
yemek isteyen

ÇİLORES : Bir üzüm çeşidi

ÇİM : 1 - Çimen (Farsça. Çemen)

2 - Yıkamak, gusletmek, 3 - Yüz-
mek.

Hüvegin yollarında
Çimeydim göllerinde
Bi çüt pezvenî olaydım

O yarın yollarında

ÇİMECEK : Dar yıkanma yeri

ÇİN : Omuz 2 — Kadar (Yak :
Çigin)

«Harran'dan Urfa'ya çin»

ÇİNİLEVENDİ : Çin-i ravendi
(Kaşintı ilacı).

ÇİRİŞ : Sarı zambak kökün -
den yapılan bir nevi yapışkan mecen.
(Mecazen : Yapışkan adam)

ÇİRPİ : Ağaçlardan, bilhassa
kütüklerden kesilen ve kurutulan in-
ce dallar

ÇİRTİK : 1 — Ufak üzüm sal-
kımı, 2 - Çirtik çal «Parmak şakırdat-
mak»

ÇİRTİK DAŞI : El parmakları
arasına sıkıştırılıp atılan taş.

ÇİT : Basma entarilik

ÇİTARA : Renkli, yollu ipekli
entarilik kumaş (Yak : Farsça : Çitâri)

ÇİTELE : Çamaşırı parmaklar
arasında ovalayıp yıkamak (Yak : Çi-
tile)

ÇİZO : Küçük, sıska yapılı, za-
yif insan)

ÇİBAN : Çıban, Urfa çıbanı
(:gözeİİİh)

ÇİOH : Çok

ÇİLİHÇİ : Sepetçi

ÇİPPİR : Çil yüzlü adam, çi -
çek bozuğue

ÇİOR : Vücut kırıklığı, grip

«Gazeliden yar, çinkinden çok
eksilmez.»

ÇİÖGEN : Baş eğri ince, eğilir
bükülür baston (Bak : Haziran)
(Yak : Farsça. Çevgân)

«Demir çögen eğilene, demir ça -
rılı eriyene kadar»

ÇİĞÜR : Bağlama, saz

ÇİLMEK : Çömlek

BULUNTU HOCA İLE SARHOŞ

M. Emin BEYAZGÜL

Bütün Urfa'nın hürmetle andığı büyük alim, merhum Buluntu Hoca (Abdurrahman Buluntu 1865 - 1968) ilmi sahadaki derin bilgisi yanında gayet mütevazı bir zat idi.

Yoİda giderken gördüğü herkese selam verir, çocukları sever, sarhoşlara bile rastladığı zaman hatır sorup gönüllerini alırdı.

Hoca Efendi bir gün akşama doğru Halil - ur Rahman camiindeki hücrelerinden evine dönerken Çerkezinoğlu namıyla maruf bir sarhoşla karşılaşıyor. Yaşı 65'in üstünde olan bu adam Urfa'nın Bekri Mustafa'sı mesabesindeydi. Ve o gün yine fitil gibi sarhoştur. Hoca efendiyi görünce derhal ta zimle yanına giderek eline sarılıp öper ve ,

—Hoca efendi bizde tirit var yemeğe bize gideceğiz, misafirlerimizin der Hoca herne kadar teşekkür edip, güzel sözlerle gönülünü alarak gidemeyeceğini beyan ederse de Çerkezinoğlu'nun elinden kurtulmak mümkün mü? Buluntu efendi muhatap bir sarhoşta olsa gönülünü incitmemek için razı olur. Birlikte eve giderler, Sarhoş karısına seslenir :

Hanım, hoca efendinin tiridini hazırla Yaşlı kadın şaşırır, hiç böyle bir hazırlığı yok. Hocanın yanına gelip :

—Hoca sen bu sarhoşa bakma , tike kebablık et getirdi, ne tiridi ne hali, der.

Kocası :

—Hocam sen bu deliye bakma ben eve tiritlik et getirdim der. Tirit, kebab münakaşası uzayınca kadın kocasına laf anlatmanın mümkün olamayacağını anlar. Pekiyi deyip hemen mutfağa gider. Mevcut etten biraz ti-

ritlik ayırıp misafire bir tabak yemek hazırlar. Yemekten sonra, vakti gelen akşamı namazını kılmak için hoca efendiye namazlık serilir. Hoca namaza başlar.

Sarhoşta arkasında «Ne Allah için, ne Lillah için, Buluntu hocanın hatırı için Buluntu hocanın hatırı için Allah'ü Ekber» deyip namaza durur. Bu olaydan bir müddet sonra Çerkezinoğlu tövbe edip içkiyi bırakır. Bu defa gerçekten namaza başlar ve aynı sene Hacca gider. Artık o meşhur sarhoşun hayatında bir dönüş başlamıştır. Herkesin gıpta ettiği pırılanta gibi bir mü'min olur çıkar.

Vefatından bir hafta önce rahatsızlanır. Hastalığının 3. günü karısına dört günüm kaldı. Oğlum Halil'e haber gönderin gelisin der.

Karısı da :

—Sen deli mi oldun ? oğlan gelip işinden mi olsun, bu iş belli mi eder, der? İki gün sonra yine karısına : Berberi çağırın, banyoyu ısıtın, çamaşırlarımı hazırlayın iki günüm kaldı der. Ve isteği üzerine hareket edilerek her türlü temizliği yapılır. İki gün sonra vefatı akşamı bütün aileyi toplar, hasbihal eder. Yesin'i Şerif okutur. Vakit biraz ilerleyince herkesi odasına gönderir. Sabaha karşı hanımına :

—Çabuk çocukları uyandırır, Bir saat derhal toplanır. Kendi İeriyi he-lalaştır, yine Kur'an okumalarını söyler, yanındaki İere :

—Ayağım öldü, ruhum göbeğime çıktı, göksüme geldi, deyip Kelime-i Şehadet getirerek, pek çok kimseye nasib olabilecek bir surette iman selametiyle ruhunu teslim eder.

Çerkezinoğlu'nun hayat hikayesi

Buluntu Hoca ile Sarhoş

bir insanın ne kadar günahkâr olsa
da Allah'tan ümidî kesmemesini, Al-
lah'ın rahmetinin herşeyden büyük
ve herşeyin üstünde olduğunu ne gü-

zel fade ed'yor değil mi? Erzurumlu
İbrahim Hakkı'nın dediği gibi
Hiç kimseye hor bakma
İncitme gönüli yıkma

Urfalı ve Musiki

Baş tarafı Sahife 3'De

nesi vardır. Urfa'lı ecdadından teva-
rüs etmiş olduğu bu hazineyi tükete,
tükete kİasik müzikten bugünkü
folklor dediğimiz halk musikisine ge-
çiş devresini yaşadığını görmekteyiz.

Çok üzülerek burada beyan et-
mek isterim ki, bugün bir İsparta'nın
bir Bursa'nın bile tam teşekkülü mü-

siki cemiyetleri faaliyetinde bulunur-
ken makamlar icad eden, İehavi, Re-
havi -Gerdaniye, Rehavi - Gevşed, Re-
havi - Maye, Rehavi Nevruz, Rehavi
Perdesi, Rehavi Seİmek, Rehavi - Şeh-
naz gibi makamlara damgasını basmış
olan Urfa'lının malesef bugün nota
Usul makam öğreten aktif bir musi-
ki cemiyeti bile yoktur.

Urfalı Şair Nabi

Baş tarafı Sahife 17'De

Şahİa Çalâk'ın konuşması sırası-
sında Cavid ile kız gizli bakışlarla
birbirine gönüli bağlarlar.

Biri birine bakub demadem
Peyvend-i ta'ailuk oldu muhkem
Ol iki nihaİ-i Mah ruhsar
Oldu biri birine giriftar

Fakat bu durum şahİa Çalâk'ın göz-
lerinden kaçmaz.

Kızın evinden ayrılarak Çalâk'ın
evine gelirler. Çalâk evinde kalır' Şah-
İa Cavid tünele girerek serdabın yo-
lunu tutarlar.

Urfadan Derlenmiş

Baştarafı Sahife 4'De

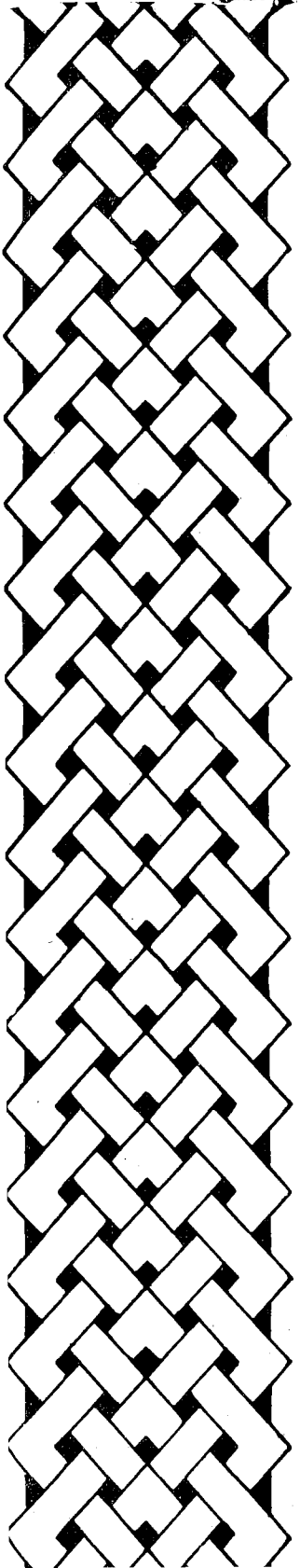
mirçi bahmış ki bî bösbüyük padsah-
tır. çarnaçar aynatmağa başlamış:

Ben esas biranın yabancısıyam,
başka bî melmekette otırıydıh. Anam
da vardı, babam da. Çoh zengindih,
feket adımız sanımız yohtı. Bî gün ba-
bam eve geldi çoh merak ediydi. A-
nam, Niye merak edisen herif" deye-
suval etti. Babam da "Ben bî keder
sene çavdım, çalıştım, bî keder mal
yıgdım, feket şeref yıgamadım, adım
sanım yoh deye bögin çarşıda biye
hekeret ettiİer" dedi. Anam bahtı o-
İacah kimin değil, merakından öİecah

"Herif madam ki eİedir kah bî mel-
meketi terk edah helbet bî yer bulı-
rır" dedi. Babamda kahtı, ne keder
malı varsa sattı, savdı. Anam babam
ben, iki kardaşım yola çıttıh yolda
Allah bize bî afat verdi. Babamdan
kardaşlarımı öldiİer, benen anam
yalavuz kaldıh. Bî m e l m e-
kete geldiİh. Anamı nedim, nere bira-
hım derken, aklıma camı geldi. Get-
tim anamı bî camının hücreesine bira-
hım. Düşindim, altını pozdırsam yi-
yecağam, parasız kalacağam, altını
pozdramadım.

Harman

Kültür ve Folklor Dergi



EKİM
1979

7

Kurban Bayramınızı Kutlar Saygılar Sunarız.

HARRAN

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

EKİM 1979

SAYI : 7

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 10 T.L

ABONE : Yıllık 120 TL.

: Yurtdışı 240 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi

İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF: 37 97

URFA

BU SAYIDA :

- Çağrı - HARRAN (2)
- Urfa'dan Derlenmiş Atasözleri DER-
LEME KURULU (3)
- Hacı Sakıp Efendi - Cemil Cahit GÜ-
ZELBEY (5)
- Çiamecekler - M. Emin BEYAZGÜL (7)
- Bediüzzaman - Halil GÜLÜM (8)
- Gazel - Mahmut Şevket AKKAYA (13)
- Manileri - M. Emin ERGİN (15)
- Hayrabad - Mahmut KARAKAŞ (17)
- Harun Reşid Hikayesi - Musannifin
Biri (18)
- Karakoyun ve Hızmalı Köprü Hikaye-
si - M. Yaşar UĞUR (20)
- Urfa Ağzı Sözlüğü - M. Emin ER-
GİN (21)

Bu Çağrışı Görev Kabul Etmeliyiz

Urfa Kurtuluş Savaşı 11 Nisan 1920 de zaferle sonuçlandı. Bu zaferde her Urfa'ının ve Urfa'da bulunanların payı vardır. Bu kahramanlar sizin dedeniz, babanız, komşunuz da olabilir.

Küçük , büyük, yaşlı, genç herbirinizin muhakkak duyduğu, bildiği bir şey vardır. Urfa'nın Kurtuluş Savaşı hakkında. Değerli kardeşlerimiz. Bildiğiniz şeyler, duyduğunuz ve sahip olduğunuz hatıralar kaybolmaya mahkumdur. Bunların yazılması, yazılarak duyurulması gerekir. Böylece bu hatıralar belge haline gelir.

Bu bir görevdir, çünkü üzerinden 59 yıl geçtiği halde daha böyle bir çalışma yapılmadı. Gerçek hatıralar anlatılmadığından ve yazılmadığından bazı uydurmalar belge haline gelmektedir. Örnek istiyorsanız. Şu «ONİKİLER», deyişimi Urfa'yı oniki kişi mi kurtardı? İngiliz, Fransız ile on iki kişiyi savaştı? Bu «Onikiler» fantezidir. Bir sahne oyunudur. Haya! mahsusudur. Elbetteki canını ortaya koyanlar vardır oniki kişinin içinde. Ama bunlardan ayrı senin deden şehid ol-

du, öbürünün babası gazi oldu. İşte bunları yazın değerli okuyucular. Duyduklarınızı, gördüklerinizi yazın.

İsterseniz dergimizde sizin isminize yayımlayalım. İsterseniz isimsiz yayımlayalım. Ama bize yazarken altına adınızı yazın. Kimden duyduğunuz ve ne zaman duyduğunuzu yazın. Ama mutlaka yazın. Bu görevdir.

Benim bildiğim, duyduğum, gördüğüm önemli değil demeyin. Bunların hepsi birleşir, Kurtuluşun bütün safhaları ortaya çıkar.

Değerli okuyucularımız bu arada şunu da belirtmek isteriz. HARRAN demek sizin derginizdir. Her sayfası size açık. Urfa folkloruyla ilgili yazacağınız her konuyu yayımlamaya hazırız. Konular mümkün olduğunca kaynaktan öğrenilmesi ve en tabii şekliyle yazılmalıdır.

HARRAN

Bir Ehliyetsize Hicviye

Bağlamışlar eşşegi birde yapmışlar müdür
İlin, irfan adına, bu bir cehlin zulmüdür
Müdürlük iz'an ister, kültür, liyakât ister
Ne nâyasız bu herif, sağır mıdır, kör müdür

M. Ayhan ABAMOR

URFA'DAN DERLENMİŞ ATASÖZLERİ

M. Emin Beyazgül
Asil Söyler
Ergin Okur
Ali Kazzaz

- 1 - Ac aman bilmez
- 2 - Ac ayı oynamaz
- 3 - Ac it fırın yıhar
- 4 - Ac tavuh dışinde erasa gezer
- 5 - Acın gözi doymaz, karnı doyar
- 6 - Acı işletme tohu tepretme
- 7 - Acından öldi demesinler, yidi öldi desinler
- 8 - Acı kavını sam çalmaz
- 9 - Açtırma kutıyı, söletme kötüyi
- 10 - Adam adama yük, mehkeme kadiya mülk olmaz
- 11 - Adam dediği üç, eyar : İdara, müdara, dübara
- 12 - Adamı gem yıhar
- 13 - Adamın çektiği dilinden (dir)
- 14 - Adamın söylemezinden, suyun ahmazından kork
- 15 - Adam olacah çocuh p...ından belli olur
- 16 - Adam var, adamın şeytanı, adam var adamın rehmanı
- 17 - Adiy çıkacağına caniy çıhsın
- 18 - Ağa borc eder, azap herceder
- 19 - Ağacın kurdı içindedir
- 20 - Ağaç dalından gürler
- 21 - Ağa kardaşım olacağına, külhançı gişim olsun
- 22 - Ağası serhoş olanın, Etbe'i mahmur gezer
- 23 - Ağası yiğid olanın, etbe'i serhoş gezer
- 24 - Ağırlih altın kala, hefflih başa bela
- 25 - Ağır ol ki batman dögesen
- 26 - Ağız bir, kulah iki... İki dünne ,bi söyle
- 27 - Ağız yir, üz utanır
- 28 - Ağ itin pampıhçıya, kara itin kömirçiye zerarı vardır.
- 29 - Ağlamıyana meme yoh (tır)
- 30 - Ağlıyanın malı gülene her etmez.
- 31 - Ağlıyan uşaktan meme istenmez
- 32 - Ahacah kan damarda durmaz.
- 33 - Ahça sayış örgedir, kaftan yeriş örgedir.
- 34 - Alışmış kudirmıştan beterdir
- 35 - Allah dağına göre karını verir
- 36 - Allah hekkiyi hekkede, hekkiyi pāk ede.
- 37 - Allah hırızını tarır
- 38 - Allah'ın veremı c'ursa el getirir, se' getirir, ye' getirir, Olmasa da el götürür, se' götürür, ye' götürür.
- 39 - Allah var, gem voh.

- 40 - Allah vergisine karar olmaz.
- 41 - Allah vermiş iki kulah, birinden al, birinden bırak.
- 43 - Almanın kurdı içindedir.
- 44 - Almanın kurdı içindendir.
- 45 - Ana analığ olursa, baba da babaı goır.
- 46 - Anası gözde olanın, uşağı dizde olur.
- 47 - Anasına bah kızımı al, kenarına bah benzinı al
- 48 - Anasına bah kızını, al teline bah sazını al.
- 49 - Anası olmıyanın babası evi yohtır.
- 50 - Ar eden kâretmez.
- 51 - Arsız erimez, çayır çürümez.
- 52 - Arsız neden arlanır? çul da geyse sallanır.
- 53 - Asan gider, kazzıhlıyan gelir.
- 54 - Asil at yemini arttırır.
- 55 - Askın itin sonı uyuzluhtır.
- 56 - Aslanı pisige boğdırmazlar.
- 57 - Aslını inkâr eden heramzadedir.
- 58 - Aslı pıçah, genni hençer, it ne yirse onı... ar.
- 59 - Astar kohar,bez kohar, o... a tez kohar.
- 60 - Aşık elemi kor sayar, dört yanını divar sayar.
- 61 - Aşık sazındañ utanmaz.
- 62 - Aşiy tanı, işiy tanı, eşiy tanı (Erkekler kul-
lanır)
- 63 - Aşiy tanı, işiy tanı, gişiy tanı(Kadınlar kul-
lanır)
- 64 - Ata eger gerek, egere er gerek.
- 65-Ataşnan barut yanyana durmaz.
- 66 - At, at olana keder sehebi malamat olur.
- 67 - At besleniyken, kız isteniyken.
- 68 - At geImeden ahıryapılmaz.
- 69 - Atlar nalııaniyken, itler de ayağını kaldırır:
Ben de ben de ...
- 70 - Atta kuyrık, igitte bıyık.
- 71 - Avradın eyisi nene, üzimi neyisi tene.
- 72 - Avradını boşıyan toppığına bahmaz.
- 73 - Avrat malı kapı maldanıdır, giriyeñ vurır ,
çıhiyken vurır.
- 74 - Avrat malı kapı maldandı, griyken vurır ,
çarpar, çıhiyken çarpar.
- 75 - Avratnan erkegin toprağıbi yerden alınmas-
sa idara olmaz
- 76 - Ay dediğıy dolanır, yıl dediğıy fırlanır, bek-
le ki hafta geçe.
- 77 - Azacıñ aşım, kayğısız başım.
- 78 - Azca, neriye? Çohanın yanına.

Devamı S. 24'te

HACI SAKIP EFENDİ

(Mehmet Emin Deniz)

Cemil Cahit GÜZELBEY

Battı aslı neslimiz hiç kaImadı eyvah
nişan
Esdı bad-ı sarsarı gülzarımız buldu
hazan
Ey Rehaviler nedir bu zulmi
bidid-ı giran
Ağlamazmı bu mellal-i halime
çeşm-i cihan

Ben gibi...

Katili bidadımı...

Ah ve hayfa bu murat bir tıfl gittim
dehirden

Kâse-i serşarın içtim devri
çerhin zehirden

Başına çalsın felek vaz geçtim
o mahı mehrden

Vehmi veş hiç olmadım azada
uğradım uşşak

Ben gibi bir hanedanın matemini
müddad edin

Katili bidadımı din uğruna cellad edin.

Ağıdın baş tarafından yazanın Şehay Hoca, son dizide işe Vehmi adındaki şairin yazdığı anlaşıyor. Bundan ikisinin aynı adam olduğu ortaya çıkıyor. Sakıp, Halil beyin kitabelerinden, Urfa yılınk ve salnamalarında adları geçmeyen iki şairin adını öğrenmiş oluyoruz. Birisi Alim diğeri Vefik'dir. Kitabeler pek usta bir kaleminden çıkmışa benzemiyor. Ama bir parçasıyla bir şairin edebi gücü hakkında hüküm verilemeyeceğidir. Urfa kaynaklarında görülmemesi belkide Urfa'lı bulunmamasıdır. Ancak Sayın Ali Nadi Ünlerin aslen Urfa'lı olan, şair bu İunan babası EbdaI - Halil Babanın şiirleri yazılı bir cönkte Alim' ait bir parça yer almaktadır.

Sakıpın yaşamının öbür evreleri hakkında bilgi saptayamadım. Ancak iyi bir medrese öğrenimi gördüğü şiirlerinden açıkça anlaşılmaktadır. Arapça ve Farsça dillerini belki konuşacak kadar bilmiyorsa da gramerlerini çok iyi bildiği ortadadır.

Şairliği ve Şiirleri :

Yukarıda işaret ettiğimiz 1927 tarihli Urfa Salnamesi şairliği için şöyle diyor :

«Eşarı latif ve ahenkdardır. Bir mecmua-i eşarı vardır. Tab olunmamıştır. Kasaba civarındaki köşge söylediği tarih ve kaside şiirinde cevdet-i karıhasına delildir. Bu rengin kaside-i eşarı raifesinin.....»

Salnamenin verdiği yağı yerinde dir, «Eger maksut eserse mısra-i berceste kâfidir» sözü gereğince sözü geçen kaside onun şiirindeki değeri hakkında hüküm vermeğe yeter.

Salnamenin sözünü ettiği «Mecmua-i eşar» ne yazık ki ortada yok. Birçok şairlerin uğradığı sonuca Sakıp da uğramıştır. Kimbilir belkide özel veya genel bir kitablık raflarında veya depolarında bir rastlantıyla ortaya çıkarılmasını bekliyor.

Sakıpın bu güne kadar 15 parçasını saptamış bulunuyorum, bunların ilk dizelerini alarak veya haklarında çok kısa bilgi vererek yetiniyorum :

- 1 - Esat - Muhlis Paşa'nın gazelinin tahmis (Bayramoğlu Ef. Cönkünden koparılan bu parça yukarıda geçmiştir cönk sayın Kemal Bayram'dadır)

Çarh-ı nazası cihanda sanma bin memnunu var

2 - Yukarıda sözü geçen ve Urfa'daki bahçesinde bulunan köşkteki tarih kasesi. 1927 Urfa Salnamesi Sayfa : 109 da kayıtlıdır.

Hoş Cay - i safa idi bu mamure-i dünya

3 - Gaze-i Lamî Tahmi-Sakıp

Ey harimi vuslatın uşşaka aksay-ı meram
(Gaziantep İl Halk Kütüphanesinde sıkı harfler bölümü No: 771 de Be liğ divanının son yaprağında Baba Kâni cönkü S.)

4 - Birecik'te Abdî Methuda caminin 1242 tarihli ktabe koşuğu

Bu mabet hane-i zıba şerefbahşayı feyzaver

Devamı Arka Sayfada

5 - Bilmem ki nidem ol gülü rana efe
girmez

(Baba Kâni cönkü S. 52)

6 - Eyİedi endişe-i firkat beni
tağyir-i hal

(Baba Kâni cönkü S. 52)

7 - Raz-ı rihanım açıp aşkile zar eylarım

(Bu parça Halfetiİi Zekî Yener'-deki nushadan alınmıştır, 16 dizeden oluşan bu parçanın sayın Zekî Yener'-deki kağıt buluna nyazılış biçimi ilginçtir. Fotokopisini aynen buraya almak gerekirdi. İlginç oluşu dizelerin yazılışı tam bir daire biçimindedir. Bütün dizelerin ilk R harfiyle başlayıp ikinci dizeleri yine R harfiyle bitmektedir)

8 - Gaziantep İmam Hatip Okulu kütüphanesindeki Müştak Baba Divanı'nın kenarında yazılı şu gazeli :

Yine buy-u rahın geldi dimağa
ey gül-ürana

9 - Bilmem ol ruhları gül dide-i
hunum göremi

(Bu parça Gaziantep 2. Noteri Sayın Hayri Yaşar tarafından kendindeki bir nushadan fotokopisi çıkarılmak suretiyle vermiştir.)

10 - Zahida sanma bizi alemde
mesrurlardanız

(Ziya Paşa'nın gazelini tahmis)

11 - Gülşen-i hüsnünde nalem eşidip
mahım demiş

Bu öten bulbülümü yoksa Sakıp-ı
şeydamıdır

(Sayın Kemal Bayram'daki babası hilmi Ef. ye ait cönkte)

12 - Rahmet-i lemyezeliden olayım

deyu banı
Bütün dizelerin ilk R harfiyle başla
yazması bir cönkten)

13 - Gülşen-i vasf- hüsnünde senin
ey Mehlika

(Bayramoğlu M. Hilmi Ef. Cönkünde)

14 - Beni sevdaya salıp gitti canan
nideyim

(Baba Kâni cönkü S. 2417)

15 - Nedendir ey dılara hane-i
vaslın küşat olmaz

(BabaKanicönkü.S. 52)

Sakıp'ın yukarıda 2. sayıda bir dizesini aldığım ünl üşirini aşıda sunuyorum :

Hoş cayı-i safa idi mamure-i dünya
Olsaydı esasında bekadañ eser amma
Bu kasr-ı muallada ferah bahşidi ara
İkbaline imarına aldanma cihanın
Sanmakı sebat üzre kala hiç bir haşa
Devretse kâmüzre kala hiç biri haşa
Bir aksi dönüp ahır eder cümlesin ifna
Kâm almadı kimse bu dünya-i deniden
Sad hasret ile olduİar hep azımı ukba
Tutmuş nedeYim diyeyi agâhımı gaflet
Bu çeşmi alilim meğer Allah ede bünyat
Ukba evi marure gerek yoksa fenada
Bi faidedir olsada sad kasrı mualâ
Ancak bu niyazımki gidip dar-ı fenadan
Bu meskeni ali olucak ahire sükna
Banisini bir Fatihâ ile yadederler
Şayetki bir sebep ola rahmetİ Mevİa
Bu kasr-ı ferah bahşide ettikçe ikâmet
Şad eyleyeler ruhunu rahmetle ehibba
Nev'a b üümidî ile imİa edip ruhunu abad
Tarihini bir İevhaya eylerken mİa
Tebrike bir ahabab gelüp söyledi tarih
Mes'ud ola her anda bu kasr-ı ferah efza
Hep biİmiş iken bunları ceddül beşeriye
Sakıp yine bu kasr-i nevi eyİedim inşa

Urfalı Sakıp.

Yukarıda Halil oğlu Ahmet Bey'in tarihli kitabesinin de bulunduğuna Gaziantep'de Nuri Mehmet Paşa camii haziresi içindeki mezarların dar madağın edildiğine dokunmuştum. İyi bir rastlayışla, Birecik şairlerine ilişkin belgelerin bulunduğu dosyada Ahmet beye ait sözü geçen kitabedeki tarih koşuğunu buldum. Aşağıya alıyorum :

Huelbaki

Görmedî bu dehr-i fanide sebat

İşte bu kabır içre meftun bir emir

Müptela olmuştu mühlik ilete

Bir devasın bulmadı gitti bu zat

Urfa eşrafından ibni mir Halil

Lütfünü görmüş idi bir çok zevat

Şöhretî Sakıp Efendi zadedir

Fevtinin tarihi geidi ba esef

Mir Ahmet genc idi etti vefat

1313

Tammiye 2

1315

İşaret edildiği gibi tarih tamiye-
lidir. Eksik iki tarih (gelirdi ba)

sözcüklerinden anlaşılabacağı üzere B karşılığı olan 2 sayısı eklenmiştir.

Yukarıda da belirttiğim gibi Sakıp Ef. nin divanı ortada yok, bunu arayıp bulmak Urfa'lı Kültür sever araştırmacılara düşer. Zira güçlü bir ozan olan Sakıp'ın divanında Urfa'lı kişi ve yapılara ait bir çok tarihler yazdığını kestiriyorum.

Bu tarihler Urfa tarihine ışık tutabilir.

Sonuç :

Sakıp'ın Urfa'da kurduğu külliye-ye ilişkin notlarımı bulup buraya kaydedemedim. Başka bir dosya içine karışmış olacaktır. Buna ilişkin vakfiye Urfa Vakıflar Müdürliğindedir. Hayratların vakfiyelerini ise hiç bulamadım. Bunları Adana Müzesinde bulunan Urfa Şeri Mahkeme Sicillerinde bulunduklarını sanıyorum. Kısmet olursa, her iki vakfiyeye ilişkin bir yazı hazırlamayı, bu yazıya ek olarak yayınlamayı düşünüyorum.

—SON—

ESKİ URFA'DA

ÇİMECEKLER

Eskiden yıkanmak için Hamam , Müsbeh ve gedemeçler kullanılırdı.

Birer tarih ve sanat eseri olan Urfa'daki hamamların çoğu susuzluk, ol ve işyeri yapmak için yıktırılmıştır.

Hamamlara genellikle umumi temizlik için gidilirdi. Ayrıca hal vakti iyi olan zenginler ve ağalar, gusul için de giderlerdi.

Bugün, mevcudu tamamen tükenmiş olan çimecekler, parasız olup, tahta kapulu, içersine 2-3 merdivenle inilir ve genişliği, iki kolun yana açıldığında parmaklar divara değecek büyüklükte idi. Bu yerler su kaynaklarında ve ekserisi, içersinden akarsu geçen camilerde bulunurdu.

Yirmi yıl öncesine kadar, Urfa'da beşli başlı 3 yerde çimecek vardı. Bun-

M. Emin BEYAZGÜL

lar, Hasan Paşa ve Hızanoğlu camilerine, Beykapusunda bulunan Kasarcı Pınarı idi.

Bundan başka, yüzme bilen birçok fakir fukara, gusul için, Halilürrahman gölüne girerdi. Bir nevi açık hava banyosu sayılan Çimecekler, hemen günün her saatinde boş kalmazdı. Hatta, buralar hamam ve müsbehlerden fazla çalışırdı. Halk umumiyetle günden çok önce yıkanır ve sabah namazına yetişmeye gayret ederdi. Günden sonra gelenler, çok zaman çimecek önlerinde kuyruğa girerlerdi. Evlerinde gedemeci bulunmayan fakir kimseler çimeceklere giderdi . Çok fakir olanlar eline geçirdiği bir parça sabunla temizlik işinide bu soğuk yerlerde soğuk su ile hallederdi.

BEDİÜ-Z ZAMAN (+)

HaIII GÜLÜM

Bir gündü... Şehrin boğuk hengâmesinden bıktım,
Kabristanlık, yönünü biraz gezmeğe çıktım.
Şu metruk, viran, harap, âdem-i mezarlığa...
Başladım ruhumdaki isyan'a pazarlığa ...
Ya Rab neydi o çehre, o uhrevi hengâme ?
Sanki garazla elbir olmuştu, şimdi âmme
Bu ulvi diyar için hainlikler kurmuştu.
Bu manzara içinde ihanet kudurmuştu...
Seyrettim saatlerce... Ah, Ya Rab, bu hal neydi ?
Ah... Kabristanlık değil, bir mezbeleydi...
İşte, fırlak dişleri dökülmüş bir ağıza
Benzeyen kabristanlık, matemli bir genç kıza
Aşinalık etmekte birkaç yosunlu direk...
Taştan bir tarla yapmış, sütunlar devrilerek
Dişleri sallıyor birkaç kafa tasının
Urperiyor, bu neş'e ve gaflet havasının
İğrenç teması ile kurur kollar, bacaklar...
Kim demiş ruh uçunca toprak gövdeyi saklar?...
İşte kuru kafalar... İşte birkaç boş kafes
Görmemezlikle görür bü üryan ruhu herkes...

Uryan bu kara toprak, bu devrilmiş direkler ,
Uryan bu «Fatıha» ki, giyinecek şey bekler.
Uryan bu ısırganlık, uryan bu harap türbe ,
Uryan, bu türbelikten âzle uğramış kubbe...
Uryan... Bu, köpeklerle yan yana insan leşi
Uryan... Bu uryan yerin utanmakta güneşi...
Bir cehennem ateşi neşrediyor etrafa...
Sırıttıyor, cehennem azabıyla bir kafa
Bir boş kafes «Hiçlik» i doldurmuş sinesine ,
Yana yatmış bir çene güler ölürcesine.
Kovuklar, mağaralar birer asar-ı vahşet
Uryan leşler, kemikler bir manzara-i dehşet...
Sağlam bir sütunu yok, dik duran bir direk yok...
Bu levha-i elimi duyar, görür yürek yok...
Birer yığın topraktan yapılmış can evleri ,
Birer çakal inine dönen insan evleri...

Taşları, sütunları, kim bilir hang elin
Çalıp köşk yaptırdığı, veyahut bir temelin
Sikletinden ezilen, inim inim inleyen
Kabirler... İçimizde yokma bir dert dinleyen ?
Bir ıstırap kandili olmuş ulviyetiniz ,
Toprakların üstünde çürümekte etiniz...
Binbir türlü haşaret oymakta ruhunuzu
Binbir türlü soyguncu soymakta ruhunuzu.

Mezarlık değil sanki... Öküz otlağı olmuş ,
Mezarlık değil sanki... Kumar yatağı olmuş ...
Eşek, öküz gübresi serilmiş zelif, sefil...
Bunlar içinde insan gübresi eksik değil .
Diğer yanda sığınmış bir köşeye bir sefil ,
Bir elinde bir şişe, bir elinde bir sefil ,
Yayvan sırtışlarla oturmuş rakı çer ,
Güya kâm âleminden kendine hisse biçer.

Kalk ey sefil... Kalk artık, bu rezaletin yeter...
Kalk ey rezil... Bu halin rezaletten de beter ...
İlâhi... Bu İlâh'la kul arası konak yer ,
Böyle berbat mı olur böyle mi olur makber?...
Bu yerki... SADİ, taşa vermiş coşkun sesini ,
Bir damla kana sığan hezar endişesini...
ŞİRAZİ'ler burada İham bağrını eşmiş ,
«Gülistan» İar, «Bostan» İar burdan ifadeleşmiş.

MEVLANA Mısnevi'nin buradan almış özünü ,
YUNUS burda söylemiş en hikmetli sözünü...
Yükselmiş sanki arşa «Enel- Hak...»'ın perdesi
Bir küsran gülüşüyle MANSUR'un mor çehresi.
FERHAT, Bisütün'undan taş taşımış buraya ,
KEREM'in küllü burda savruluyor havaya...

Bu yer ki : ALLAH'la kul birbirine yaklaşıyor ,
Bu yer ki : İnsan oğlu riyadan uzaklaşıyor...
Ah... Böyle mi olacak bu yer, bu mukaddes yer?
Ah... Böyle mi olacak bu iman evi makber ?
Fazilet, insaniyet burada kısmış sesini ,
Medeniyet burada çıkarmış maskesini...

Dehşet, şu fırlak dişler, dehşet şu oyuk gözler
Dehşet... İki çukurdur o, «yok» tan «var»ı gözler.
Dehşet bir ifade var, şu kısılmış çenede
Dehşet... On ziyaretçi gelmemiş, on senede ...
Harap sırtını vermiş, uyumakta yokuşa...
Dehşet bir baykuşu var, benzemiyor baykuşa.
O Baykuş ki, her gece bir mersiye lütfeder ,
Dehşet, insan geçerken «Fatıha vermez, gider...

Baykuş... Kimsesizlerin duyar yüreği baykuş
Baykuş... Harabelerin kralı, beyi baykuş...
Aşınâsız, ilaçasız ruhlara âşina o...
Baykuş... Her akşam konar her mezar taşına o...
Karanlık gecelerde ney çalar, gazei okur ,
Ölülerle münzevi, âdem oğluna vâkur...
Sükünü parçalayan kanatlarının sesi ,
Birer hücren ahiyle doldurur her kafesi...

Hiç âşinâ görmeyen karanlık, mağra gözler
Onun her akşam vakti görünmesini özler...

Gece... Bu mahlukatın yegâne meserreti ,
Gece... Bu diyarların kanunsuz hüriyeti ...
Gece... Bir âlem-i nur, bu harabe belde,
Gece... Bir ney ki çalar, güya İsmail Dede...
Gece... Bu gönüllerin ahde vefalı yarı ,
Gece... Bu ölülere BAKİ'nin mısraları...

Gün doğunca başlıyor fırlak dişler feryada,
Tangolar çalınırken, diğer yanda , dünyada ...
Gün doğunca başlıyor kumarcılar akını,
Gün doğunca başlıyor hemen davar akını...
BAKİ'nin mısraları, DEDE'nin besteleri ,
Bir eşek gırtlığının korkunç sesinde söner
Bir eşek gırtlığının korkunç sesinde söner
Bir öküzün kartlaşmış böğürmesine döner.

Başlar yine hengâme... Hercümerç boş kemikler
Yine köpek bulduğu bir kemiği didikler
Yine takırtıları duyulur çenelerinin...
Oyuk gözler bir başka âleme derin derin
Daılar, perişan taşlar inim inim iniler
Yine «Fatha» ların feryadı ârşa gider...

İnsanî vasıflardan soyun, artık, ey zair
İçlilik siyasetin sona ersin ey şair...
Duydun mu, bu levha-i Feîaketi gördün mü?
İnsanlık sıfatına hayvanlığı ördün mü ?
Hayır değil mi? Hayır... Evet, sadece hayır
Öyleyse şairlikten feragat et, bay şair ...

İKİNCİ KISIM

Yürüyorum asabım son haddede kudurmuş
Yürüyorum bu korkunç manzara beni vurmuş .
Tâ... Beynimden, kalbimden utangaçlık akmakta
Senki her kuru kafa, gazup bana bakmakta
Azap içinde herşey, azap içinde ruhum
Her yanımdan bir yara feryad eder, mecruhum...
Her yaradan bin seda haykırır: «Artık yeter...
İnsanlık alçaklıkta hayvanlıktan da beter...
Yürüyorum... Gözlerim ürkek ürkek bakınır ,
Bakınmaktan korkuyor, bakınmaktan sakınır...

Bu ruhu üryanların âlemine dal gönül
Bu insan uğrağından uzak yerde kal gönül...
Dinle şu azadenin yetim saadetini ,
Dinle şu kırık taşın hayata lânetin...

Dinle Şu silik mısra , bak neIer anlatıyor...
Dinle, Şu taze yığın bir kalb gibi atıyor...
Dinle, Şu sarıklı baş sükütIa taşa dönmüş...
Dinle, Şu küçük beşik güya yanmadan sönmüş...
Dinle, fakat duyarak, içten yanarak dinle ...
Ağla, bağır, figan et, yerlere seril, inle.
Yakanı yırt ve haykır ey gönül kudur.
Hangi taş katı ise, başını git ona vur.

Ya Rab... Affeyle beni, bu ne garip cilvedir.
Bu manzara ne diyor, bu ne kisvedir?
Yapan böyle mi yapar, yıkan böyle mi yıkar ?
Nasıl bir kalb taşıyor, insan adlı canavar...
Kahrol... Ey müsebbibi her türlü felâketin ,
Kahrol... Ey müsebbibi her türlü rezaIetin...
Kahrol da yerlere geç, ünvanınIa namınla ,
Çınla ey intikamın dehşetli sesi çınla.

Ey taş...Ey cebin-i ruh ey hüsrân dolu makber
Ey taş... Ey cebin-i dert ızdırabı seferber
Bir ilkbahara doğru gençliğı yol alırken
ÇekiImişsin mezara, tutularak elinden
Fakat ey ruh. Baharı, kışı var mı hayatın ?
Varsa bir merhaleDir, Hedefinde mematin...
«Fani emellerimi söküp attım» diyorsun ,
İstemem Şu varlığın özlemi seni yorsun...

Varlık... İşte yokluğun içinde «Var» dan muaf,
Varlık... İşte akibet denilen acı insaf...
Varlık... İşte yokluğun yayvan sırttığı yer...
Varlık... işte varlığı taşa kaybolmuş makber ,
Varlık... İşte zamanın yosun tutmuş cebini ...
Varlık... İşte yokluğun cehennemî zemini.
Arama bu yokluğun âleminde varlığı ,
Varlık, bir fırlak dişte gösterir kibarlığı...
Varlık... İşte baharda , seni dolduran verem.
Varlık... İşte göğsüne toprak dolduran verem.
Cennet'in Hurileri ile haŐrolmak yeter ,
BaŐkasını düşünme, olma bahtına muğber.
Dal, bu toprak halinle hayali terk etme tek ...
Başka yola yormaktan Şu toprak zihnini çek.
Hayalle geçti ömrün hayal oldu baharın ,
Hayalle dolsun, Hayal olsun Şu mezarın...
Başka yolda arama teselliye ey gafil ,
Şu kırık baş taşında haykıran hüsrânı sil.
İşte bir taş ki, yana yatmış inilDer, durur ,
Hazin bir sesle, sanki canlıdır kalbi vurur.

«Görüp der-i fenanın germ-ü serdin
Sefasın, devletin en sonra derdin

Nihayet el çekip geldin huzura...
İlâhi, perde çek cürm-ü kusura .
Gönülde afve dair son muradım :
Mürevvet kânısın, var itimadım :
Beni Peygamber'e yâr ü nedim et ,
Sezâ-i lütf-ü Rahman ü Rahim et»

Evet, fâni dünyanın bu çehrededir durumu ,
Evet, böyle devrilir ümitlerin kalyonu...
Sefası, devleti hep böyle en sona kalır ,
En muazzam sefayı insan topraktan alır.
Amma bu viranın sefası neresinde ?
Ne ulviyet görünür, çehresinde bu yerin ,
Ne bir istirahat var ağuşunda maktberin .
Kahrol!... Ey müsebbibi her türü felâketin ,
Kahrol!... Ey müsebbibi her türlü rezaletin...
Kahrol da yerlere geç, ünvanınla namınla
Çınla ey intikamın dehşetli sesi cınla!

Taht-ı sefa mı desem bu taht-ı sefalet
Huzür-ı kalb mi desem böyle müthiş ziilete ?
Bir arsız mühtekirin son menfaat duygusu ,
Bir arsız menfaatin son kabz-ı hakkıdır, bu...
Ey gönül, vaz geç, artık, kapasın bu mesele ,
Başka çehre göstere, bu çehresiz mezbele...
Dal, bu bedbaht âlemin deruni hayatına ,
Bırak bu mahkemeyi, kendi hissiyatına...

İşte bir narin sütan, doyulmamış bir bahar,
Fakat şimdi bu bahar, taş kesilmiş bir mezar ,
Gençliğim yol alırke nbir ilkbahara doğru ,
Ecel tuttu elimden çekti mezara doğru...
Fani emellerimi söküp attım gönülden ,
Merhamet umageldim, perverdigâre doğru.
Haşreyle cennetinde, hurilerinle, Ya Rab.
Geldim, yanıp veremle, gönderme nâre doğru...

Ben besler iken ömrümü bin türlü emelle ,
Doldurdun kaza kâsemi zehrâb-ı ecele ,
Kadir mi beşer, reddede teklif-i kazayı ,
Kabilmi, baka zapt oluna fani bir eile ?
Mikadını ıkmal eden insana n emutlu ,
Dünyada güzel tâât ile hüsn-i ameile,
Cürmümle hesap vermek, İlâhi, bana müşkül ,

Gufranımı kıl vasıta, bu müşkülü halİle...
Emel : Her yerde biten, her sahrada yeşeren ,
Bir nebat gibidir ki ,yeşerr su vermeden.
Her yaratık kalbine ekiİmiş bu tohumdan ,
Her lâhza su vermede ona, kalbine ekilmiş insan.
Lâkin inanmak olmaz , beşer kuvveti âciz ,
Bir gün bir darbe gelir, emelİ besleriz biz.
Tar ü mar olur gider,güzel gönül bahçesi ...
Ecelin kan damlayan o canavar pençesi ,
Senin kanından sana şarab-ı gülgün sunar ,
O Şarap ki kendi sen, sende biraz kendi var.
Sensin, o sana kıyar sensin kendini yenin
Mümkün mü, ecel sana bedava şarap versin...

Kadir mi, beşer reddede teklif-i kazâyı
Kabil mi, beka zaptoluna fanî bir elle?

Evet, kadir değıldir beşer, redd- kazâya
Evet, kadir değıldir beşer, redd-i belâya
Reddetmez, reddedemez, çünkü fanidir beşer ,
Reddetmez, reddedemez, çünkü taktirdirdir makber
Makber takir oldukça beşer tedbir bulamaz.
Bulsa dahi, meseldir: Tedbir takdir olunmaz.
Fanî elle, bu beka zaptedilmez doğrudur.
Onun için zekânın aczine kalb kudurur.
Onun için herşeye isyan kabildir ama,
Takdr denilen mefhum yaşadıkça muamma.
Isyan beyhude heves, beyhude çıpınıştır.
Çünkü isyan bir bahar, takdir ise bir kıştır.
Baharın bu mülayım heyacanı ne yapar ?
Kışın fırtınası var, borası ne yapar ?
İşte bir feryat ki bu, sahibi bir genç kızmış ,
Bir zaman bu göklerde parlayan bir yıldızmış!
Sönmüş, tâ gökten yere, kabrstanlığa nıms.
Sönmüş, fakat ne ahı, ne de feryadı dinmiş :
«Ne kastın var idi derd-i ki derman canımla
Beni kabre götürdün, aher süz-i nihanımla.
Derunum derdi ile doldu, birunum gül gibi soldu.
Vücudum kana gark oldu bu çeşm-i hüfenâımla
Felek güldürmedi rüyum bu kıldı kadr-ı cüyum
Ağardı ah ile müyum cihan doldu fiğanımla»

Eyrah... Ey ruh, çeşmenin hünuna gark olmakla
Toprağa gark olmak bir olur, sığar mı akla ?
Çeşm kendi çeşmin iken, hun kendi hunun iken ,
Nedir bu hüsranlı yaş, gözlerinde biriken ?

Varsın gark olduğun şey çeşm-hün feşanın olsun.
Kendine yine kendin gömülmek şanın olsun .

«Felek güldürmedi». ne?... Felek ağlatma bilir ,
Biri çıkar baş taca, bin bir iner bir bir...
Yazık, sen de gafilsin hâlâ gafilsin...
Yok mu bir damla ibret, ruhundan pası silsin ?
Cihan duymaz, anlamaz fiğanını , ahını
Yüklen şimdi sırtına, günahsız günahını.
Çir bu menzilsiz yola, çalış, didin, emekle...
Yirmi bin sene bekle, otuz bin sene bekle...

«Yad edip ahvalımı herdemde ihvan ağlasın.
Matem etsin valideynim halime kan ağlasın.
Beyt-ül ahzen eylesin ehl-i saadet merkadim
Nazeninler cem olup kabrimden her an ağlasın.
Di perişan, sine süzân, hâk yeksar gurbetin ,
Genç iken ömrüm tükendi, ehl-i iman ağlasın.
Bivefa âlemde yoktur şevket , âsar-ı beka
Fikr edip bu vakıâyı ehl-i irfan ağlasın

Bir taze gelin imiş bu feryadın sahibî ,
Ey nevcivan, bu halin bulunmayacak dibi...

Feryat... Her yaşıyanın yaşama ifadesi,
Feryat... Dil bilmiyenin dokunaklı nefesi.
Feryat... En çok mânalı ve en mânasız kelime.
Feryat... Bir taze ciğer ki olmuş lime lime.
Feryat... Verem basılı ile çürümüş ciğer.
Feryat... O bir âlem-i ruhta bir aczi beşer.
Feryat... Başlangıç feryat, feryat her encam feryat
Feryat... Her sabah feryat, feryat her akşam feryat
Feryat... İşte devrilmiş çökmüş, kırılmış makber.

Urfa, 1948

+ Urfa'da Bedirzam'an da denen mezarlığın adı.

URFADAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin ERGİN

148

GAMDA GÜL
GAMDA BÜLBÜL GAMDA GÜL
ŞADANLAR HERGÜN GÜLER
YİĞİT İSEN GAMDA GÜL

149

SOLİH GÜL
SOLİH BAHAR SOLİH GÜL
AĞLATTI BENİ HERGÜN
DEMEDİ Bİ SOLİH GÜL

150

GERİBEM YOHTIR ARHAM
KANADIM YOHTIR KAHAM
ÇİHAYIM ŞİHMAKSUDA
URFAYA DORĞI BAHAM

151

KÜSTÜRDÜM BARIŞAMAM
AYRILDIM KAVUŞAMAM
GÖZ AÇTIM SENİ GÖRDÜM
YAD ELNEN KONUŞAMAM

152

O YARAM
GÖZ GÖZ OLDI OYARAM
GÖZÜM DOSTA HOR BAHMA
VALLAH SENİ OYARAM

153

BAĞDAYAM
BAHÇA DEĞİL BAĞDAYAM
ÇARHI GİRDABA DÜŞDÜM
ÇÖZÜLMEZ Bİ BAĞDAYAM

154

YEŞİL BUHÇA BAĞIYAM
GÜMÜŞTEN OHLAVIYAM
YARIM Bİ DOMIRCAH GÜL
BEN ONIN YAPRAĞIYAM

155

BI GECE BIRALIYAM
NE BAHTI KARALIYAM
EL BENİ AŞIK SANIR
ÇİGERDEN YARALIYAM

156

KULUYAM
KURBANIYAM KULUYAM
MEVLAM KULUM DEMEZE
YA BEN KİMİN KULIYAM

157

KALADAN BENDİM YAYAN
MARHAMAM DOLU PAYAM
ALLAH MURADIM VERSİN
YAPARAM HERGÜN BAYRAM

158

YAZI BİLMEM
OHUYUP YAZI BİLMEM
Bİ KIŞ BIRDA KIŞLADIM
GELECEK YAZI BİLMEM

159

İNCİ BENEM
SEDEF SEN İNCİ BENEM
BAŞ KOYIP YAR DİZİNE
CAN VERSEM İNCİMENEM

160

Bİ DAĞIN KARI BENEM
GÜN VURSA ERİMENEM
YEDDİ YIL YERDE YATSAM
AŞIKAM ÇÜRÜMENEM

161

KIRLANĞICAM UÇARAM
DAR ZUVAHTAN GEÇEREM
SENİ BİYE VERSELER
OYMAĞIMDAN GEÇEREM

162

KAŞLARI YAY EDEREM
KİPRİĞİ PAY EDEREM
Bİ GÜN SENİ GÖRMESEM
AKLIMI ZAY EDEREM

163

KINIFIREM TÜTEREM
HER SAHSIDA BİTEREM
ELLER YAR YAR DEYENDE
BEN BOYNIMI BÜKEREM

164

DERDE KEREM
DERDİM ÇOH DERD EKEREM
TARLAM GAM ÇİFTİM HİCRAN
SÜRDÜHÇA DERD EKEREM

165

KINIFIREM DESTEYEM
BÜLBÜLEM KEFESTEYEM
BEN O YARIN KARŞINDA
ÖLMEMİŞEM HESTEYEM

166

KALANIN BURCIMIYAM
DİL BİLMEZ GÜRCİMİYEM
FELEK GÖZİ KÖR OLA
BEN ÇİRKİN HERCİMİYEM

167

NAR GÜLÜYEM
AÇILMIŞ NAR GÜLÜYEM
Bİ YANDAN KAPI KONŞI
Bİ YANDAN SEVGİLİYEM

168

SÜRME DENLİK MİLİYEM
AÇILMIŞ NAR GÜLÜYEM
Bİ YANDAN KAPI KONŞI
Bİ YANDAN SEVGİLİYEM

169

GÜLMİYEM
NERGİZMİYEM GÜLMİYEM
ÇEKTİĞİMİ KİM ÇEKTİ
BEN DİRDİMDEN GÜLMİYEM

170

KINIFIR KURUTMADIM
YAR SENİ UNUTMADIM
HETİRİYİ ÇOH SAYDIM
ÜSTİYE YAR TUTMADIM

171

DALI NEDİM
MEYVASIZ DALI NEDİM
MEVLAM BİYE MAL VERMİŞ
EVLATSIZ MALI NEDİM

172

Bİ İNCE FİDAN OLDIM
HER DİRDİ YUDAN OLDIM
GÜNDÜZ HAYALİ FİKRİM
GECE YUHUDAN OLDIM

173

BAHÇADA NARI GÖRDİM
EGİLDİM YARI GÖRDİM
GÖZLERİM KÖR OLAYDI
RENGİNİ SARI GÖRDİM

174

ALMAYA AL OLAYDIM
SELVİYE DAL OLAYDIM
ELA GÖZLÜ YARIMIN
ATINA NAL OLAYDIM

175

Bİ GELEN BEN OLAYDIM
GÖKSÜNDE GÜL OLAYDIM
BELİNDE HEMA KUŞAH
ATINA NAL OLAYDIM

Urfalı Şair Nabinin Hayrabat adlı eseri hakkında

MAHMUT KARAKAŞ

Fermanın olunursa ol du ahter
Olsun biribirine hemser
Şayestedir ol periye Cavid
Bir cebe sezadır böyle nahid
Çalâk, şahın emri ile kızı anne -
sinden ister. Cavid'in evlerinde kal -
ması şartı ile, kızın annesi kabul eder.
Nikâhları kıyılır, günlerce düğün ya -
pılır. Cavid'i bir ata bindirerek alay
halinde başta Çalâk ve devlet adam -
ları olmak üzere kız kasrine doğru
yola çıkarar. Çalâk, Cavid' sağdıçlık
etmektedir. Şah düğün alayını sarayın
damından seyrederek. Büyük bir eğlen -
ce içinde Cavid'i kız evine getirir tes -
lim ederler.

Ol iki gazel-i gunipuş
Etdi biri birini der ağuş
Biçide olup du tar-i simin
Mez eyledi yasemin u nesrin
Bir rişteye bend olup zen u merd
Oldular ikisi zevc iken ferd
Şah, yeni evlilere oduka ihsan -
larda bulundu. Bütün ileri gelenler
bir bir gelip Cavid'i tebrik ederler.

Düğün eğlencesi sona erdikten he -
men sonra Çalâk ortadan kaybolur.
Her tarafta aranmasına rağmen bu -
lunmaz.

Ne zir-i zemin ne sakafhane
Ne genc-i kınışt ne kahvehane
Ne kaldı çimenistan ne külhen
Kalmadı aranmadık neşimen
Çalâk'ın ortadan habersiz kay -
boluşu şahı fazlasiyle üzer, günlerce ü -
züntüden kurtulamaz.

Çalâk ise Kerman şahını yakala -
maya gider. Günlerce yol aldıktan
sonra bir gece Kerman'a vasil olur .
Hemen saraya giderek uykuda olan
Kerman şahı'nın ellerini bağlar, sırt -
layarak kimseye görünmeden yine gün -
lerce sonra Cürcan'a gelir. Kerman
şahını evine, fedayının yanına bırakır.
Fedai, şahını karşısında görünce, bu
hale seb ebeduğu için sevinir ve bu

Tuydukda fedai gizli razi
Etdi şehine zeban dırazi
Dedi amelindir ey cefakâr
Bu mihnete olduğun giriftar
Çalâk'ın geldiğini yolda görenler
hemen şaha müşdelerler. Şah Çalâk'ın
gelmesini bekleyemez, onu kapıda kar -
şılar. Kerman şahını getirdiği duyun -
ca sevinerek gözlerinde nöper.

Lütf-i Hak olub bana medekâr
Dergâhına etdim anı ihzar
Devlet adamları Kerman şahın -
dan bıktıkları için, bu düşmanın öl -
dürülmesini isterler. Fakat Hurrem
Şah öyle düşünmez ona bir şaha ya -
pılan hareketi yapar. İleri saraya ge -
tirtir. Ona bir misafir şah muamelesi
eder. Kerman'a elç gönderilir , vezir -
leride davet edilir. Ayrıca askerleride
gelerek günlerce beraber, kardeş gi -
bi eğlenirler. Aralarındaki düşman -
lık kalkar. Bir gün, Kerman şahı va -
tanını özlediğini söyleyerek Cürcan
şahından izin alır, memketlerine gi -
derler. Cürcan şahı, onları kapısına
kadar uğurlar.

Şimden gerü olalım revane
İzninle kadimî aşiyane
Şeh guş edicek edüüb tebessüm
Ahvaline eyledi terahhüm
Artık bütün üzüntü v eıztırablar
geride kalır, şah,, Cavid , Çalâk ve şa -
ir Fahr hep oir arada eğlence ve saa -
det içinde hayatlarına devam ederler.
Min ba de olup zedude ikdar
Kalmadı sefadan özge bir kâr
Cavid ile şah u Fahr (u) Çalâk
Evkat geçirdiler tarabnak
İşretten alub tamam-i vaye
Payâne erişdi bu hikâye
Hikâye, burda böylece nihayete
eriyor. Nabi; hikayenin sonunda para -
nın ve zenginliğin insanı mesut etmeye
ceğn, altın ve gümüşe fazla ülfetn iyi
olmadığını anlatır.

Devamı Arka Sayfada

HARUN REŞİD

—II—

Musannifin BİRİ

Altınımı pozdırmadım. Melmeketi destekte başladım. Geçtiğim zuvahlardan birinde bahtım bi hizmetker sırfa sirkeliy, gettim o sırfa'nın içinde ki ekmeg ifahlarını yidim. Kırh gün bi ekmeg ifahlarınnan geçindim. Sırfanın ifahlarını ben yidim, birezım bö-yik parçalarını getrip anama yidirdim. Dedığım kimin mabeni kılıgün geçti. Kırhbirinci gün gene ekmeg ifahlarını yiyiyken sırfiy sirkelliye hizmetker geldi, «Hanım seni istiy» ded. Gettim, megersem sırfasının ifağını yidiğim ev paşahın serayımı. Beni çıkıran da paşahın kızımı. Eve girdim, hizmetker beni bi çardağa çıkattı. Bi de bah-tım ki, çardahta ay parçası kimin bi kız. Hizmetker «Getirdim Fatma Sul-

tan, başka bi emrıy varmı?» dedi, çekildi. Fatma sultan benim ekmeg ifahlarını yidiğini görmüş, merak etmiş. Ben başıma gellenleri hal mesele bele bele deye gennine aynıttım. Fatma Sultan «Be iş olmaz, bından soyra birabar yimek yiyeceğih. Anaya da her gün ben yimek gönnderrem» dedi. Üç ay sultan hanımın birabar yimek yidi. Gel zaman get zaman Fatma Sultan emmisi oğluna nişanladılar. Cehez mehez derkene bi gün Fatma Sultan'nan yimk yiyikn padşah içeri girdi. Sultan hanım nedecağını şaşırtdı, bahtı ki olacah kimin değil, kaldırdı genni gennini serayın altından ahan aharsuya attı. Ben durırmıyam? Hemın arhasından be nde suya attım

Bir kaç pul için çeküp şikence
Manende-i def yeme tabance
Sim u zer için çeküp ta'ablar
Gördün nice hülm ile gazablar
Zer dedigin ol arus-i bed mehr
Gösterdi hezar cebden çehr
Gah oldu medar-i sulh geh cenk
Gah oldu medar-i sulh geh cenk
Gah oldu bahay-i bade geh tebk
Elhasıl o bi vefay-i gaddar

Bir kimseye olmadı vefâdar
Dünyada paranın hem iyi hemde
kötü olaylara sebep olduğunu, bu alemin her böyle karışık ve huzursuzluğunu anlatır. Bir çok kimsenin bu dünyada imar işleriyle uğraştığını ve bir eser meydana getirdiklerini söyler. Fakat toprak ve taşla eser olamaya-
cağını, çünkü rüş ve toprağın baki olmadığını anlatır. Bu dünyada bir eser yapamıyanın, hiç olmazsa ahiretde bir imar yapmasını tavsiye ediyor. Bir eserin baki olması iç nonun, m-mar eli ile yapılmamış olması gerektiğini söyler. Hayr - abad'ın böyle bir

eser olduğunu ve yabancı elinin dokunmadığını anlatıyor.

Yoğsa gül u senge denmez asar
Ol nesne değil sera hes u har
Minnet Hak'ka oldu bu imaret
Edbayıtı kusurdan ibaret

Nabi, kendininde Hayr - abad eseri ile eski büyük şairlerden, Firdevsi, Hüsrev, Nizami, Şah Kasım, Hatfi ve Cami gibi şöhret sahibi olduğunu anlatır. Bu hikâyeyi ise okuyanların sevinmeleri, dilsad olmaları ve kendisini yad etmeleri için yazdığını söyler.

Bakdıkça bulup safay- evkat

Kalbin ede şüşte mevc-i edyat

Nabi'nin son olarak, bu kitabı okuyanlardan bir ricası var. O'da ruhu-na bir Fatiha bağışlamalarıdır.

Her kim ki görürse bu kitabı
Bir Fatiha'dır ricay-ı Nabi

Bu taze eserle yine Nabi
Mecmu'a-i ruzigâr tolsun

Yazsun varak-i sipehr e Hurşid
Tarihin eşer mübarek olsun.

Hicri, 1117

(BİTTİ.)

beni. Fatma Sultan'ı dalgalar, ahıntı-
lar aldı götürdi, nettimse yulaşama-
dım. Ben ahıntı aldı, bi melmekete
getirdi : Bahtım altınım hala cebimde
duriy. Gene pozdırmadım. Çarnaçar
ortalıhta kaldım. Sultan Hanım'ı key-
bettim, anam camıda kaldı. Geldim
bi demirçi tükenimin öginde oturdım.
Demirçi ahşam olana çig çekkiç sal-
ladı. Ahşam oldu, herif tükenini ka-
pattı. Ben hala boynımı bükmüş otu-
riyam. Yabancı olduğımı, olmadığımı
sordı, soruşturdı.

Beni evine getirdi. Meğerse demir-
çi o melmeketin en zengin adamıymış.
Ben başımdan geçenler bele bele ay-
nattım. Demirçi «sen bından bele be-
nim dünya ahret oğlımsan benden
yir, benden gezersen» dedi. Çalışmağa
başladım. Birabar geziydih. Bi şeye
dikket ettim. Demirçi Babo çoh sede-
ye veriydi. Gel zaman get zaman hes-
teledi, üç gün yastığa baş kyodı, dör-
düncü gün ruhünü teslim etti. Nesji
var, nesji yohsa hepsi biye kaldı.

Demirçi birda bi solıg aldı. Ha-
run Reşid'e dedi k: «Kah siye para-
nın yerini gösterim» Harun Reşid ra-
zı oldu. Demirçi Harun Reşid'in gö-
zni bağladı, çinine aldı. İki seet keder
yol yeridi. Bi mağaranın ögine geldi-
ler. Demirçi Harun Reşid'in gözünü bağ-
ladı, çinine aldı. İlk seet keder yol ye-
rdi. Bi mağaranı nöğine geldiler. De-
mirçi Harun Reşid'in gözlern açtı.
Mağaranın kapısını açtılar içeri girdi-
ler. Bi girdiler ki Harun Reşid'in ağzı
açıhta kaldı. Mağaranın içinde yeddi
curun altın, dört tene altın meket, yed-
di altın mertek, altından bi avrat, av-
radın boynunda mücevherat. Padşahın
gözü mücevheratad kaldı. Demirçi: «aB
bam öleİi sekkiz senedir, ben hala bi
curun altını bitiremedim. Neyse sözi
sakkız etmyah, padşahın gözünü gene
bağlar, gene çinine eve gelirler.

Padşah devirsi gün demirçinin he-
alİaşır, hediyeİerini yükler, ben filan
melmekette flan tüccara mdeye ya-
an söyler, kahar melmeketine gelir. O
anı bitenİ Sultan hanım'a aynadır. Ve-

zirin yalan söylemediği melmeketin dört
bi terefine yayılır. Tebi demirçinin ver-
gsi de aynaşılır. Ehaİi demirçiye te'-
ede etmağa başlar. Hergün tükenine
gelip vurırlar. sögeİler, feket demir-
çi paralarının yerini söylemez. Demir-
çinin serveti o melmeketin valisinin
kulağına gider. o de bi servete seheb
olmağ ister. Melmeketin kadısınnan
kafa kafiya verirler , bi elidoİap he-
zirlallar. Valinin bi kızı demirçinin ya-
nına göndermağa kevi kesmişler. Za-
tana demrçi kıza tohansa demirçiye
dünyiy zindan edeceİlar, yoh tohan-
mazsa kız cilvenen, naznan işmarnan
demirçiye elde edip altınların yerilni
öğrenecah. Kız bına razı eglmiy, feket
kızı zornan demirçiye gönderirler.

Demirçi kıza toanmiy, sen benim
dünya ehret bacımsan deyi, boynına
bi kor mücevherat tahıp babası evine
gönderiy. Valı bahiy bi bele olmiya-
cah, demirçiye hepise koyi, her Allah'ın
günü dayah, ölmeyecah keder yımah.
Gel zam get zaman valının kızınnan ,
kadınınogİı evieniler. Kız olanı biteni
herifine söyİy. Oğan : «Va, demah ba-
balarımız pariy namınsan değışİler»
deyi , kıznan biraber demirçiye kur-
tardıİlar. Demirçi bi serencam çeker,
sorır, suval eder, gelir Harun Reşid'i
bulır.

Harun Reşid demirçiye dört gün
evinde mısafır eder Zübeyde Hatın
demirçinin geldiğini heber alır. Onı
görmağ ister. Harun Reşid'den Zübey-
de Hatın demirçiye bi odiya alıİlar. Al-
tın tepsi içinde bi halayılı nar şerbe-
ti getirri. Demirç halayığı tanır, ren-
gi sapsarı olur. Padşah : « Herdir İşal-
İah heste misen?» deye sorar. Demir-
çi bi halayığın Fatma sultan olduğunu
aynadır. Padşah hemen orda imamı
çağırır, ikisini evlendirir, kırh gün kırh
gece toy düğün olur, demirçinn melme-
ketnin valılığını demirçiye veriller.

Yiİler, içeller, mirazına geçeller.

Ağbatı bizim başımıza.....

—SON—

Karakoyun ve Hızmalı Köprü Hikayesi

M. Yaşar Uğur

Bugün batıdan doğuya doğru şehri ikiye bölen karakoyun'lu deresi ile bu dere üzerinde halen mevcut Hızmalı köprüünün bir öyküsü vardır.

Denirki, şehrin güneydoğu kesiminde fakir ve dul yaşlı bir kadın ile 18-20 yaşlarında kasarcılık yapan bir delikanlı yaşarmış. Bu delikanlı her gün sabah namazını mütaakip Kasarcı çayına gelir kasar yaparak bu işten elde ettiği çok az bir ücretle işlerini temin eder ve yaşamlarını bu mival üzere sürdürürmüş.

Delikanlı hergün bu kasar işini sürdürürken kendisini bir derviş izlemiş. Bir gün derviş yanına yaklaşarak selam vermiş ve delikanlı ya:

-Evladım ben seni çok sevdim, ahlakçada mazbut birine benzersin ve görüyorum ki işlerinde pek yolunda değil. Ben buraların yabancısıyım ve yine uzak bir diyar ağideceğim benimle beraber gelmez misin ?

Delikanlı ise- Ben yalnız değilim yaşlı bir anam var, eğer izin verir ise gelmek isterim, der.

-Öğle ise gidip anana danışalım diyerek, beraberce yaşlı kadının yanına varırlar ve derviş durumu anlatır, oğlunu evlat edineceğini okutacağını söyler? Yaşlı kadın ise zaten oğlundan fazla bir şey beklemediği ve oğlunun daha iyi yaşayabileceğini düşünerek razı olur. Bir birleri ile helallaşıp yola koyulurlar.

Şehrin dışına çıktıklarında derviş delikanlıya

-Gözlerini kapat der ve gözlerini kapayan delikanlı

-Gözlerini aç dediğinde kendilerini kalabalık bir şehirde bulurlar.

Dervişin bu şehirde bulunan tekkesinde bir müddet beraberce yaşar -

Iar.

Günlerden bir gün bu çocuk cadede gezerken bir kalabalığın ve bu kalabalık ortasında bir tahtirevanın gelmekte olduğunu görür.

Önünden geçmekte olan tahtirevanın üstünde çok güzel bir genç kız görür ve bu kızla göz göze gelince anırtılması mümkün olmayan bir aşkla ona vurulu. Lâkin biraz sonra bunu mümkün olamayacağını zira ve kızın ülkenin hükümdarının kızı olduğunu öğrenir. Ama abayı yakmıştır artık. Bu düşünce ile günler geçtikçe benzi biraz daha solmaktadır.

Bunun farkında olan derviş durumunu bir defa da çocuğun kendi ağzından dinler ve:

-Bu iş için merak edip kaderlenme Gider Allah'ın emri ile isterim. Bunu söyleyince çocuk

-Aman şeyhin hiç bize verilemi başına dert açarsın olmaz der ise derviş hükümdardan kızı ister. Hükümdardan kızı ister. Hükümdar bu teklife kızarsa da şeyhe karşı duygularını açığa vermez. Ancak fakir kimse'lerin yapamayacağı hediyeler ve masraflar şart koşar. Ve belli bir müddet verir bu müddet de şartlar yerine gelmezse bu konunun bir daha görüşülmiyeceğini söyler.

Müstakbel damat şeyhinden bu şartları duyunca aslında olmayan ümidi büsbütün yok olur. Aradan zaman geçer verilen müddet bitmek üzere. Bir gün sabah namazına kalkan genç sırtlarına çeşitli mal ve eşya yüklü deve ve katırları tekke'nin avlusunda görünce hayretle şeyhinin yanına koşar ve gördüklerini anlatır. Şeyh ise :

Devamı S. 23'te

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ

M. Emin ERGİN

ÇÖMÇE : 1 - Kepçe, 2 - Ateş küreği
«Deve çömçe ie suvarılmaz»
«Dil dediği melamet çömçesidir»
«Kazan der kalaylıyam çömçe der dibiden geliyem»

ÇÖRTEN : Yağmur oluğu

ÇÖZYAĞI : Eti yenilen hayvanların bağırsakları üzerinde olan bez'e benzeyen yağ

ÇÜT : Çift (isi mve sıfat manalarıyla)

Aloğlu'yam naçaram
Örtük kapi açaram
Nerde bi gözzel görsem
Postalı çütler kaçaram

ÇÜT SÜRMAH : Çift Sürmek.

DABBAZ : Fazla kaşındı, kurde şen

DAD : Tad

Bi dağın adı nedir
Yar yohtır dadı nedir
Yar benden üz çevirmiş
Bilmem miradı nedir

DADIMLIH : Tadımlı k

DAGDAĞAN : Bir nevi çitlenbik ağacı ve meyvesi

DALAP : Ayğırsamış, kösnemiş (hayvan)

DALAZ : Kasırğa, toz dalaz

DALDALIH : Gölgelek, yağmura ve rüzgara karşı muhafazalı yer, sığırak

Dalda yeri
Bülbül ol dalda yeri
Elj elimde olsa
Nedeyim dalda yeri
Dalda yeri
Bülbül ol dalda yeri
Felek bi yeri yihsa
Bırakmaz dalda yeri

DAM : Ev, Oda

DAMAH : Damak

DAMAZLIH : Damızlık, maya

DAMBIRA : Tanburca

Dambıram rebaoldı
Cigerim kebab oldu
İstedim vermediler
Bi zalım sebep oldu

DAMLACA : Mağara içlerinde damlıya damlıya biriken su yeri

DARABA : Yukarıdan aşağıya doğru inen ve açık olduğu vakit bir sopa ile kaldırılan dükkân kapağı, kepenk.

DARAH : 1 Tarak, 2 - Taştan aralık-
lı Trabzon korkuluğu

Kala altı mağara
İpek serdim darağa
Ben dedim yahın olsun
Felek saldı iraga

DARAHLIH : Salçalı pırzola

DARI : Mısır (Bitki)

«Kuştan korhan dari ekmez»

DARTMAH : Tartmak

DAŞ : Taş

Bi daş attım takıya
Getti düşdi Rakkiya
Onbeş kızı kandırdım
Bi şüşe arakiya

DAŞEKMEĞİ : Hamurdan yapılmış üzerine pekmez dökülerek yenilen bir tatlı çeşidi

DAŞLIH : Tavuğun midesi

DATLI : Tatlı (sıfat manasıyla)

Kaladan endim atlı
Marhamam dolu datlı
Paşa della çağırmaş
Helele Heramdan datlı

DATSIZ : Tatsız, yavan

DAYMA : Daima

DAYZA : Teyze

Dayısına benzer ise
Mısır Kılıç yan bağı
Dayzasına benzer ise
İnci mercan kol bağı

DAYZE (e uzun okunur) :
: Teyzeye hitap şekli

DAZ : Dazlak, başı saçsız adam
«Daz dazdan, kaz kazdan
Kel tavuğ kel horızdan»

DEBBE : 1 - Güğüm 2 - Şişkin karın-
lı (Mecazen)

DEBELENMA : Yere yatıp yuvarlanmak.
(Mecazen : Haşır neşir olmak)

DEBBUS : Dervişlerin kendilerine cez
be halindeyken batırdıkları şiş.

DE'ELER : Dualar (Allah'a ısmarla-
dık manasına kullanılır)

DEGENEK : Değnek, sopa (Bak : Lo-
bit, denek)

DEĞİRMİ : Değirmi, yuvarlak

Hayatları değrimi
O gelen yar değilmi
Sakıplarda üç gözzel
Bir eşref değilmi

DEĞİŞİK : İki erkeğin birbirlerine kız-
kardeşlerini vermek suretiyle evlenme-
leri (Bak : Berdel)

DEH DÜŞMAH : Dikkat etmek, farkı-
na varmak .

DEHLİZ : Mahzen

DEHRE : Keskin ufak budama bıçağı,
ufak balta

DELEME : 1 - Ucu demirli tahta top
aç 2 - Peynir topağı

Evlerinde deleme
Kaşlar benzer kaleme

Ben seni gizli sevdim
Sen duyurdiy aleme

DELLEK : Teillac

DELİCE : Çaylak, baykuşa benzer bir
yabani kuş

DEMREGİ : Temreği, egzema (Dem-
legi de denir)

DENEK : Değnek, sopa (Bak : Degene-
lobit)

DENGİZ : Deniz

DENK : Sersem

Kıymır bedrenk olın
Aşka düşen denk olır
Umaram başıya gele
Göresen ne renk olır

DENSİZ : Yersiz hareketlerde bulu-
nan «Deli sevilir, densiz sevilmez»

DERMEN : İlaç (Bak : Em)

DEŞTİ : Susuz yetişen sebze.

DEVİRİSİGÜN : Ertesi gün

DERVİŞMAH : Hareketli, olmak

DUBİH : Yapışkan

DIKKA : Benek, ufak leke (Dıkna da
denir)

DIRNAH : Tırnak

DİLLEHLEMAH : Ağız eğerek konuş-
mak

DİBEK : Kahve döğmeye mahsus taş-
tan veya ağaçtan oyma büyük havan

DİLENÇİ : Dilenci

DİNE : Dinlemek

Gelin çardahtan iner
Zilli Haphaba biner
Benim cadı kaynanam
Gece dilekten diner

Bugün hükümdarın isteği hediye-leri götüreceğiz. Ve düğününü yapacağız der. O gün halkın'da katıldığı bir kabalıklı saraya varırlar. Hükümdar bu hediyelerin gelişi karşısında hayretle ağzı açıkta kalmış. Hiç bir bahane ve itirazda bulunamaz. Evvelce söz verdiği üzere kızını bu gençle evlendirmeyi kabul ederek düğün hazırlıklarına başlar. Düğün dernek biter delikanlıyı sarayın bir köşesinde zifafa koyacak olan şeyh ondan sıkı sıkı tembih ederek şu istekte bulunur .

Zifaktan önce iki rik'at namaz kıldıktan sonra benim için dua etmeği sakın unutma. Bunu tekrar tekrar söyler.

Ancak ömrü boyunca böyle güzel bir yer görmeyen ve sevdiğine kavuşmanın heyecan ve zevki ile içeriye girince iki rikat namazı aletle acele kılar. O anda ne şeyhi ne de ona yapacak dua aklına gelmez. O gece büyük bir mutlulukla yatarlar. Sabaha doğru kadın uyandığında kocasının yanında olmadığını görür. Bir müddet bekleyip ses verir ve gelmediğini görünce hizmetçilere sorar Hiç kimsenin onu görmediğini anlar. Saray erkânı da büyük bir heyecana düşer. Şeyhin tekkesinde olacağı düşüncesiyle oraya geldiklerinde Şeyhin de kayıplara karıştığını görürler.

Damat'a gelince: Gözünü açar kendisini Kasarcı çayının başında bulur. Ve şeyhinin kendisine sıkı sıkı tembihlediği dua meselesi aklına gelir. Fakat iş işten çok geçmiştir. Doğru evinin yolunu tutar ve evine gelerek olup bitenleri anasına anlatır. Bu olanların büyük bir tevekillle karşılarlar.

Kadın ise memlekette haftalarca kocasını aratmasına rağmen bulamaz yanına bir hazine alarak adamlarıyla birlikte onu aramaya çıkar. Aradan aylar geçer diyar diyar dolaşır bu ara-

da bir de oğlu olur.

Konakladığı memlekette bir gece çadırında uyumaktadır. Şehirden müthiş bir fevran koptuğunu duyar. Ne olduğunu sorduğunda şehri sel sularının bastığını ve birkaç yılda bir bu felakete maruz kaldığını öğrenir.

Bu şehir Urfa çadırını kurduğu yer ise Samsat kapısıdır.

Ertesi gün hem bir hayır işlemek hemde bir meşgale olacağı düşüncesiyle sel sularının şehri basmadan akabileceği bir dere kazdırma faaliyetine girer. Teellal çağırarak çalışabilecek herkes çağırılır. Şehirde hem bir iş sahası açılmış olması ve hemde sel felaketinden kurtulunacağı için bütün halk bayram içindedir. Bunu duyan delikanlının anasida oğluna :

- Oğlum bak şehirde bütün genç ve yaşlılar çalışıyor. Bu hayır severin işinde sende çalış bir kaç para kazan der. Ertesi günü delikanlıda gider ve bu işte çalışmaya başlar.

Günlerden birgün bu hükümdar kızının çocuğunu bir ağlama tutar. Dadılar hizmetçiler her ne ederlerse ağlamasını durduramazlar. Çalışan amelelerden bazıları onu oyalıyarak susturma isterlerse de bir türlü başaramazlar.

Çocuk işçiler arasında elden ele dolaşır dururken bizim delikanlının kucağına verilir. Ve onda ağlaması da durur. Oynamaya başlarlar. Durum çocuğun annesine bildirilir. Anne de maden öyle bu işçi kazma işinde çalışmasın bu çocuğa baksın der. Böylece o çocuğa bakmaya başlar. Bir gün delikanlının annası bohçasını karıştırırken oğlunun sırtına işlemiş gece elbisesine rastlar.

Devamı Arkada

Karakoyun ve Hızmalı Köprü Hikayesi

Oğlum şu elbiseler artık bize yaramaz bu asillere yakışır bir elbise , memleketimize bu kadar yararı olan bu asil ve hayırsever kimselere götür hediye et der.

Oğlan da üzülerek elbiseyi alır , gelir çadırın önündeki adamlardan birine vererek :

Bu elbise gibi , fakir kimselere yakışmaz bunu bizim hediyemiz olarak kabul etmesini söyleyin der ve elbiseyi verir gider. Adam çadıra girip durumunu anlatarak elbiseyi kadına verir. Kocasını bulma ümidini yitirmiş olan kadın kendi el işleri olan elbiseyi görünce büyük bir heyecanla :

Çabuk bu elbiseyi getiren adamı bulup getirin der. İşçiler arasından adamı bulur palas pandıras getirirler. Şaşkınlık içinde olan delikanlıyı çadıra sokarlar. Kadın eski elbiseler içindeki adamı görünce hemen tanır o da karısını tanır. Böylece tekrar bu -

luşmuş olurlar. Başlarından geçenleri birbirine anlatırlar. Yeniden mutlu bir hayata başlarlar.

Dere tamamlanır üstüne ayrıca da su kemerleri ve köprüler yaptırılır. Köprülerden birinin temelini onları yeniden yahtırabilecek değerli mücevherler ve bir de HIZMA koyarlar. Böylece yıkıldığında yaptırılabilmesi için teminat sağlamış olurlar.

O günden sonra bu köprünün adı da kadının soyuna nisbetle KARAKOYUN olarak devam eder. Günümüze kadar da bu isimle gelmiştir. Bu aile öldükten sonra da derenin kenarına gömülmüşlerdir. Mezarlarının yeri bugünde bellidir. Bu mezarlar askeri mahfelin, subay gazinosunun ve askeri kantinin arkasında dere kenarındaki küçük bir boşlukadır. Ne yazık ki ilgilenen olmadığından çevresi daralarak kaybolma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

URFA'DAN DERLEMİŞ ATASÖZLERİ

Baştarafı Sahife 4'De

- 79 - Az gerek kiuzola.
- 80 - Azkala,çohkala, herkez gider bi yola.
- 81 - Az veren malından, çoğ veren canından.
- 82 - Az yaşa, çoğ yaşa,akibet gelir başa
- 83 - Az yaşa, çoğ yaşa, gör temaşa.

Kelimelerin Karşılığı :

Gişi : Koca, H'er : Hayır, Pisik : Kedi Mal-
dan : Mandal , Etbe'e : Hizmetli , Uşah : Çocuk ,
Malamat : Rüşvay

TARMAKSAN

Ziraat Aletleri Fabrikası Tlf: 12 79-KIRIKKALE

RÖMORKLAR VE SU TANKLARI

TARMAKSAN

RÖMORKLARI

3 Tonluk Damperli Tek Dingilli

4 Tonluk Damperli Tek Dingilli

Dampersiz çift Dingilli

5 Tonluk Dampersiz Çift dingilli

Damperli tek dingilli çift (teker)

6 Tonluk damperli tek dingilli (çift teker)

TARMAKSAN

SU TANKLARI

1 TONLUK SU TANKI

2 TONLUK SU TANKI

3 TONLUK SU TANKI

SATIŞLARIMIZ : Tarım Kredi Kooperatifleri Bölge birliklerinden — Tarım Kredi Kooperatiflerinden
Yetkili Satıcılarımızdan — Fabrikadan — Zirai Kredili olarak T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla yapılmak-
tır. Banka Hesap numaraları : Ziraat Bankası Kırıkkale — 641 — 360

Ziraat Bankası Maltepe Ankara 641 — 249

TARMAKSAN : Ticaret ve Sanayi Kollektif Şirketi

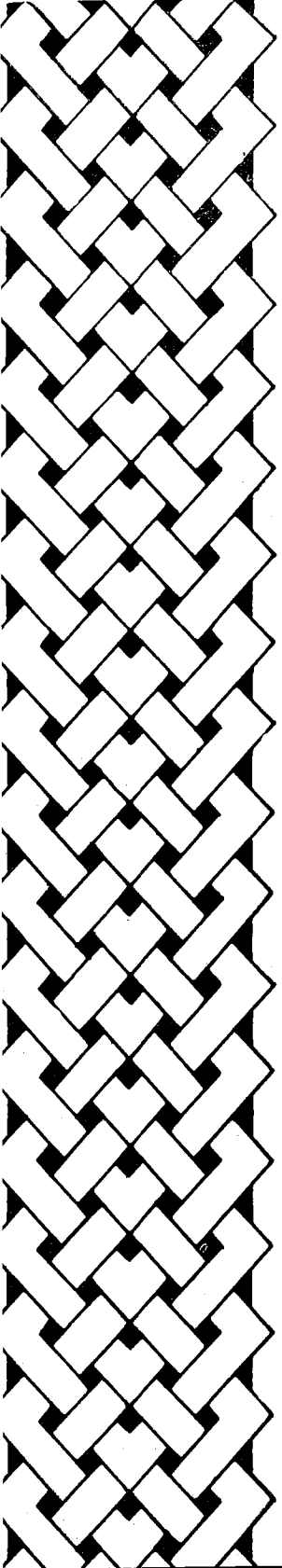
ABDULLAH HAYVACI VE ORTAĞI ZİRAAT ALETLERİ FABRİKASI

MERKEZ : Bayındır Sok. Nö : 50/1 KIZILAY — ANKARA TEL : 17 36 75—1889 52

FABRİKA : Sanayi — KIRIKKALE TELEFON : 12 79

Harman

Kültür ve Folklor Dergi



KASIM
1979

8

Harran

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHIBI

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemal APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

KASIM 1979

SAYI : 8



Gönderilen yazılar basılmamış basılmayan geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FİYATI : 15 TL.

ABONE : Yıllık 150 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi

İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF: 37 97

URFA



Harran'dan :

Çirkinden güzele

Nefretten düşmanlıktan

Kinden intikamdan göç idi

Güzele... en güzele...

Kardeşliğe dostluğa

İyiye iyiliğe

Aydınlığa ışığa göç idi

Karanlıktan... zulümden

1400 yıl önce başladı, bu göç .
Sürdü ve sürmeli de... Bu göç durdu-
ğu an, insanın, insan olmaya göçü, dur-
muş demektir.

HİCRİ 1400. yılımız kutlu olsun

URFA ÜZERİNE BİR KAÇ SÖZ

Yazan: Prof Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU

Küçük Asya'nın en eski kentlerinden olan Urfa geçmişi yadeden gelecek kuşaklara yol gösteren anıtlarla doludur. Bu diyar Abgar, Yunan, Roma ve birçok imparatorluklarıyla İslâm uygarlıklarının izlerini taşır.

Büyük İskender'in güze'lik ve şirini vurgulamak üzere EDESSA dediği bu kent tarihi dönemlerde büyük olaylara sahne olmuştur. Zamanın en büyük imparatorlukları cihanın en cihangir orduları Urfa surları önünde çarpışmıştır. Kuttsa' kişiler buralarını yakmışlardır. Hele Hz. İsanın Urfa'dan giden bir elçiye «GÜZEL KENTİNİZ TAKDİR EDERİM» diyecek derecede Urfa'yı övmesi gerekten kıvanç verici bir olaydır. Bu yazıda bu güzel şehirle ilgili birkaç tarihi olaya dokunmadan geçemiyegiz.

Urfa'ya Yunanlıların EDESSA dediklerini, belirtmiştik ki bu ad bugün VODİNA denen Makedonya şehrine benzemesi dolayısıyla büyük İskender tarafından konulmuştur. Asıl Urfa adı, buranın eski krallarından birinin adı olan URHAI'den gelir. Buna Araplar Er - Ruha derler. 15.y.y. da Osmanlı Türklerinin eline geçtikten sonra bu kente URFA denildi. Ünlü tarihçi PLİN bu şehri içindeki kaynak ve Halilürrahman (Callirrhoe) dolayısıyla kenti bu adla dile getirmiştir. Bir aralık Roma İmparatora kendi adına izafetle JÜSTİNOPOLIS adını takmışsa da tutunmamıştır. Batılı klasik yazarlar da Edessa diye adlandırır. İslâm alemindeki adı ve bugünkü şekli URFA'dır.

Urfa'nın tarihi, bütün tarihi dönemleri kapsayacak kadar geniştir.

Roma, Hitit, Asur, Part ve Sasanyan İmparatorlukları Urfa'nın asırlar görmüş surları önünde boy ölçüşmekle beraber, Urfa'nın yerli bir devleti de 30 kadar hükümdar'a payidar olmuştur. Bunlara da Abgarlar denir.

Müslümanların hakimiyeti 7. y. y. da başlamıştır. Haçlı seferleri sırasında bir kaç defa el değiştirmiştir. Bodven (Baudouin) yönetiminde Urfa Haçlıların eline geçti. Bunları Musul Beyi İmadeddin Urfa'dan çıkardı.

Osmanlı İmparatorluğunun hakimiyeti Birinci Dünya Savaşına kadar sürdü. Birinci Dünya savaşından sonra Urfa yöresi İngilizlerce işgal edildi. İngilizler ise Fransızlara bırakarak çekildiler. 11 Nisan 1920'ye kadar süren bu işgal (Urfa, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Kilikya) olayları sonunda kurtuluşla sona erdi. Urfa'nın kurtuluşunu, ona katılmış ve yara almış bir insan olarak şerefle anar ve kutlarım.

Urfa ilk zamanlarda bir irfan merkeziydi. Fakat zamanla bilim alanı HARRAN'a geçti. Yörede bir ilim merkezi olması dolayısıyla bir çok büyük bilgin yetişmiştir. Eserleri günümüze ulaşmıştır.

Urfa bir iç kale (Citadel) ve bir de dört kapı ile kapanır surlarla kuşatılmış bir şehirdir. Bu kapılar sırasıyla Sakıbin kapısı, Samsat kapısı, Bey kapısı, Harran kapısıdır.

Güneydoğunun incisi olan Urfa peygamberler yatağı, kahramanlar otağı, şehitler yuvası, kuttsalıklar deriyasıdır... Halkının zekâ ve feraseti konuk severliği, yabancıyı KERP (Garip) tir diye bağrına basması ile içten için koirumuş tipik bir Anadolu kentidir.

ABİDELERİMİZ

Cahide ÖNLER

1 — MİLLİ MÜCADELE ŞEHİTLERİ

ABİDESİ (Urfa 11 Nisan Abidesi)

Şehitlik mahallesinde Çamlık Parkının içindedir. Urfa Kurtuluş savaşı sırasında «11 Nisan 1920» Fransızlara karşı savaşan ve şehit düşen Urfa'lı kahramanlar adına belediye tarafından yaptırılmıştır.

Yarım metre yükseklikteki kare bir kaidesi vardır. Onun üzerine bay kısmı kesik ikinci bir kaide oturtulmuştur. Bunun da üzerine esas anıt kaidenin dört yönüne oyulmuş olan ay yıldızdan başka herhangi bir kitabe yazı veya işleme yoktur.

2 — YOLGÖSTEREN ÇEŞMESİ

(Çanakkale Şehitleri Abidesi)

Birinci Cihan savaşında şehit olan Urfalılar için.

Urfa Mutasarrıfı şehit Nusret Bey tarafından 1917 yılında hükümet konağı karşısına diktilenmiştir. Bu anıt Urfa'daki en güzel ve en zarif bir abide örneğidir. Kare bir kaide üzerine kesme beyaz taştan yapılmıştır. İnce sütunlar üzerine oturtulmuş iki katlıdır. Abidenin alt kısmını dört yönünde birer çeşme vardır. Üst kısmında ise yol istikametlerini gösteren eski Türkçe harfler kitabeler vardır. Doğru yönündeki kitabede kuzeyi gösteren bir ok ve «KAFKAS YOLU» batıdaki kitabede güneyi gösteren bir ok «ve üzerinde» MUSTAFA KEMAL PAŞA CADDESİ», kuzeyindeki kitabede batıyı gösteren bir ok ve üzerinde «ANKARA YOLU», güneyindeki kitabede ise doğuyu gösteren bir ok ve üzerinde yine eski Türkçe harflerle «HİNDİSTAN YOLU» yazılıdır. Üzerindeki yol gösteren bu kitabelerden dolayı ve dört yanında dört çeşme bulunmasından dolayı YOL GÖSTEREN ÇEŞMESİ

denilmektedir. Bu abide sonraları yerinden söktürülerek bugünkü yeri olan Urfa - Mardin - Diyarbakır - Gaziantep yolu kavşağına yerleştirilmiştir. Etrafında ise bir bay paş meydana getirilmiştir.

3 — GARNİZON ŞEHİTLİĞİ ABİDESİ

Bedirzaman diye anılan mezarlığın kuzeydoğu köşesinde duvarla çevrili bir askeri şehitlik vardır. Abide bu alanın içindedir.

Beyaz kalker taşından vuntulmuş dört metre yüksekliğinde ve bir mermiyi sembolize eden anıttır. İki basamaklı taş bir kaide üzerine oturtulmuştur. Mermi bugün boyalı durumdadır. Uc kısmının doğuya bakan yönünde ay - yıldız formu kabartma olarak işlenmiştir. Abide de başka bir süs ve tarih yoktur.

4 — URFA HARB . İ UMUMİ ŞEHİTLERİ ABİDESİ

Birinci Cihan savaşında çarpışan Urfa'lılar adına 1916 yılında mutasarrıf Şehit Nusret Bey tarafından yaptırılmıştır. Bugünkü hükümet konağı önündeki bulvardadır.

Abide beyaz taştan yapılmıştır. Yedi metre yüksekliğindedir. Üzerinde dört kitabe vardır. İki kuzeyde ikisi güneydedir. Kitabeler eski Türkçe ile yazılmıştır. Güney cepheindeki kitabelerden üsttekinde «Tarih, Cay-i Cihada giden erlere nusret oia 1334 , alttakinde ise «Harb-ı Umumi şehitlerine Fattiha 332 . 330 yazılıdır. Kuzey cepheindeki üst kitabede (Yazısı okunamadı). 1335, «alttakinde ise» Harb-ı Umumi Şehitlerine Fatiha 332.330 yazılıdır. Abidenin doğu ve batı cephelerinde kitabe yoktur. Ancak üst kısımlarında birer ay yıldız kabartma olarak işlenmiştir.

ESKİ URFA'DAN : TANDIR

M. Emin BEYAZGÜL

Eski kış gecelerinin, bir nevi eğlence ve ısıtma vasıtası olan tandır : Tahtadan yapılmış olup tarif tandır kürsüsü ve tandır yorganı olmak üzere üç kısımdan meydana gelmiştir.

Tarif, kürsüsünün iç kısmına konulan, kırmızı çamurdan yapılmış 25-35 santim çapında 20-25 santim yüksekliğinde küçük bir silindir şeklinde olup mungaç görevi yapmaktadır.

Kürsü, muhtelif büyüklükte dört ayaklı, taban kısmı tavandan biraz geniş olup, dörtgen prizmayı andırır.

Ayakların yüksekliği genellikle 50-60 santim, yan kısımları ise 75-125 santim arasında değişir.

Üst kısmı tahta ile döşeli ayak araları alt tarafa yakın kısımda birbirine tahta parmaklarla kenetlenmiş durumdadır

Yorgan, kürsünün cinsine göre değişik boyutlarda olup, genellikle yüzü renkli keten veya o günlerde Urfa'da imal edilen Gümrük hanı'ndaki basmacılar tarafından kaput bezi üzerine basılan bir nevi basmadan yapıldı.

Tandır daha ziyade geceleri eğlenceli olurdu. Evin erkekleri gece, genellikle sıraya veya kahveye giderlerdi.

Kadın ve çocuklarda komşudan gelenlerle ebir araya gelip bogazlarına kad ar tandıra gömülürlerdi.

Kadınlar günün dedikodularını yapar, çocuklar aralarında şakalaşırlardı. Sohbet o kadar koyulaşırdı ki bu yüzden

tandıra; topuk tokuşturan mıraz derlerdi.

Tandır sohbetlerinde, ev sahibitarafindan patpat (mısırpattatması) kavırğa ve küncülü akıt yapılır.

Ağır misafir geldiğinde ve ekseri zengin evlerinde ise çarşıda nohutlu, küncülü ve cevizli helva bastırılırdı. Bu çerezler tandırın üzerine bir tepsi içersinde konularak hem yenilir, hem eğlenilirdi.

Tandırın esas zevki' yaşlı kadınlar tarafından anlatılan hikâyelerle çıkartılırdı.

Bu hikâyeler, bazen manili olup iki üç gece devam ederek büyük bir heyecan ve zevkle dinlenirdi. Hikâye sona erince, çiğköfte faslı başlar. Yere serilen büyükcek bir basma sofraya içersine mevsimin yeşillikler serpilir, bazlamaçlar konur, aslan pençesi sıkılmış çiğköfte ler porselenlerle sofraya konur, bunlar afiyetle yendikten sonra, tatlılar gelmeye başlar. Mahalli tatlılardan palıza şıllık veya şire çıkartılırdı. Neşe ve zevkle yenilen köfte ve tatlılardan sonra sadece kahveler içilerek toplantı dağılırdı.

Çiğköfte partisi haftada bir iki gece yapılır, diğer tandır üstü eğlenceler ise daha sık olup, bu suretle yakın komşular, dost ve akrabalar bir araya gelerek samimi bir hava estirilirdi. Bu suretle uzun kış geceleri farkına varılmadan neşeli bir şekilde geçirilmiş olurdu.

15. Hicret Yüzyılını Karşılarken

Ey mah-ı muharrem bu geliş başka geliştir
On beş asrın ufkunu ilk kerre deliştir

On dört asır evvel gece bir yolcu götürdün
On dört asır evel yüce bir yolcu götürdün

Bir yolcu ki hep kevn-ü mekan emrine râmdı
Bir yolcu ki yollar, dilese tayy-ı mekandı

Bir yolcu ki aydınlık O'nunla yürüyordu
Bir yolcu ki lahzada zulmet eriyordu

Bir yolcu ki ezmekte idi zulm ile cehli
Bir yolcu ki hasmı idi O'nun hep küfür ehli

Bir yolcu ki her hatvada bir asır aşıyordu
Bir yolcu ki âlemlere rahmet taşıyordu

Bir yolcu ki hüsnü ezelin örneği ay'dı
Bir yolcu ki nesl-i beşeri ngerçeği O'ydü

Bir yolcu ki insanlığa insanı getirdi
Bir yolcu ki İslâm ile Kur'an-ı getirdi

Mevliddi ve meskendi O'na Mekke, Medine
İman nurunu saldı bütün ruy-i zemine

On dört asır evvel, evet ey mah-ı muharrem
Bir yâr ile bulmuştun O'nu gizlice mahrem

Dursun hele ondört asır on yılda ne oldu ?
Afak-ı cihan şaşaa-ı adı ile doldu

Güçaldı adalet O'nun ümmi nefesinden
Binlerce Ömer'ler yetişüp medresesinden

Binlerce salat ile selam ru'una dolsun
Hak'tan dilerim onbeş asır İslâmın olsun

6.11.979

M. Hulusi KILIÇASLAN

HİCRİ 1400. YIL

21. Kasım 1979

Mehmet A. Oymak

«Acele etme. Belki, Allah sana bir arkadaş bulur»

Hz. Ebubekir Medine'ye her hicret etmek istedikçe Resulullah O'na öyle derdi. Bütün müslümanlar göç etmişler. O ve bir kaç mü'min yalnız kalmıştı.

Müslümanların başsız kalması ve dinin söndürülmesi için putatapıcılar karar vermiş'er, peygamberimizi öldürmeye. Bunun için de her kabileden temsilciler seçerek evini sardırmışlardı. Böylece kabileler, Haşimoğullarının düşmanlığına ve kan gütmelerine karşı birlik olduklarını göstermek istemişlerdi. Gece yarısından sonra evi sarıp sabahı beklemeler de bu birliklerini göstermek çindi.

Peygamberimiz gece durumu öğrenince kâfirlerin kendisindeki emanel mallarını Hz. Ali'ye verdi. O'na «Ya taşımada yatıp uyu... Korkma, sana onlardan hoşlanmıyacağım hiç bir şey erişmez» dedi.

Sabaha doğru evi saranların yanına bir müşrik Mekke'li geldi. Onlara «Siz burada ne bekliyorsunuz» diye sordu. Sonra «Hay Allah sizi umduğunuza erdirmesin, eliniz boşa çıkmayın. Vallahi, Muhammed yanınıza çıkmış, sonra da sizden, başına toprak saçmadığı bir kimse bırakmayıp işine gitmiş. Siz kendinize yapılan şeyi görmüyormusunuz?» dedi.

Ve müşrikler ellerini başlarına götürerek saçılmış toprağı gördüler. Zaten bu gürûh hakikat olan herşeyin körüydü. Kâinat ışık tufacak Allah elçisi aralarında yaşarken O'nu inkâr edecek kadar cahil ve kör. Eve girince Hz. Ali'yle karşılaştılar. O'na baskı yaptılar, zorladılar. Ama birşey anılamadılar.

Peygamberimiz doğruca Hz. Ebubekir'e gitmiş. Hiçret emrini haber vermişti. Geceleyin beraber SEVR dağına yönelmişlerdi. Mukaddes misafirleri SEVR mağarası CUMA, CUMARTESİ ve PAZAR günleri gizlemişti. Yiyeceklerin Hz. Ebubekir'in kızı Esma getirtirdi.

PAZARTESİ günü seher vakti mübarek yolcular ve klavuzları iki deve ile ayrıldılar. Birinde klavuz ve Sıddık diğerinde yüce Resul. Ertesi gün öğleye kadar sürekli yol aldılar.

Gözleri gerçeğe kör olan müşrikler her tarafı arıyorlar. Bulacaklara servetler ödülleri vad ediyorlardı. Takip ettiler. İzlerini sürdürdüler. Hatta SEVR mağarasının kapısına kadar geldikleri halde onları görememişlerdi. Göremezlerdi... Onlar her gün aralarında dolaşan bu hayat kaynağını zaten hiçbir zaman görmemişlerdi ki. Mağaranın kapısında örümcek ağ germişti. Aslında kendileri örümcek kafalıydılar ve giremediler gerçeğin yanına. Yolculuk bir çok büyük ve örnek olaylarla geçti. Büreyde isimli kabile reisi çeteleriyle yolları tutmuştu, ödülü almak için. Rastlayınca öldürecekti Yüce Resulu. Rastladı da...

Peygamberimiz ona sorular sordu. Sonra o peygamberimize kim olduğunu sordu. Cevap şöyleydi : «Ben Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu MUHAMMED'im. Ve Allah'ın Resuluyum» Bu doğru ve korkusuz cevap Büreyde'yi ve seksen adamını İslâm'a teslim etti. Cemaatle namaz kıldılar.

Suraka isimli bir pehlivan ödül için peşlerindeydi. Hamle ettikçe kuma gömülürdü. Aman diledikçe kurtulurdu. Pişman oldu, geri döndü. Ve bulamadığını söyleyerek çoğunu da döndürdü.

Bir Pazartesi günü KUBA'ya vardı KUTLU YOLCULAR. Orada on gece kadar kaldılar. Bir mescit yapıldı ve içinde namaz kılındı. Medine'ye üç mil mesafededir. Cuma günü çıkıldı ve Râ-nûna vadisine gelindi. Burada ilk Cuma namazı kılındı ve hutbe okundu.

Medine'ye yöneldi KUTLU YOLCU, Medine kaynıyordu. Medine sevinçti, bayramdı o gün. Medine, MÜNEVVER oluyordu. Allah Resulünün şehri. Çocuklar el ele sevinç nağmeleri tutturmışlardı. Bağrıları Paygambere açmışlardı Medine'liler.

Gönülleri kalmasın diye devesi nin çökeceği yere misafir olacaktı. De-ve, bugün Mescidi Nebevi olan yere çöktü. Peygamberimiz de en yakın ev Ebu Eyyüb Hali' İbni Zeyd-i Ensari'nin evine misafir oldu.

Ve İslâm toplumu temelini bulmuş oldu.

Hicretin Anlamı : Göç ne için o-

lursa insan ona kavuşur. Ma' içinse mal'a ;dünya içinse, dünyaya ve Allah içinse, Allah'a kavuşur.

İşte Allah için olan en büyük göç müslümanın hicretidir. İnsanlığın çehresini değiştirdi.

Sebeb : 12 yıl bütün çalışma ve tebliğe rağmen her devirde olduğu gibi küfür miilleti kudurmuşcasına müslümana ezyet ediyordu. İslâm'ın yayılışına bağ olmaya çalışıyordu. Çünkü Mekke küfrün idaresiydeydi.

Hicret : Allah için, Allah'ın emirlerine yönelmeydi. Müslümanın kardeşlik ve insanlık ölçüleriyle kurulacak toplumaydı.

Sonuç : Ve..... Ayrı kabile, ayrı şehir ,ayrı kavimden olanlar İslâm bayrağı altında, Allah'ın ipine sarılarak 1400 sene önce mermerden bir temel atan Allah Resulüne boyun eğip Allah'a teslim oldular.

ROZANNA

Şiir

Rozanna gül düşüyor gözlerinden gülsene
O nelecenla gül de içime aksın kanım
Bıçak gibi sapıansın gözlerim gözlerine
Geride kalsın boynumu büken hatıralar
Binbir sevinç kaplar benliğim şiirlerle
Muşu ebem kuşağım selam elegeim sağma
Bir kurşun hızındaki aşka deva mrozanna
Rozanna heyelanla gelme rüyalarım
İlimli sevecen bakışlar darağacında
Düşen gülleri gözlerinden topluyorum
Çekikay dudakların söylesin şarkıları
Söyleyedursun yılları aşındıran diller
Merhamet ceylan gibi sığınmış gözlerine
Sevgi dolu gözlerin inci büyük güneşe e ş
Gözlerinde yer yoktur şeytan otağı kine
Gözşafağında ağlasın - gülsün kelimeler
Perçimlenmiş yumruğumla çıktım meydanlara
Hiç kimse anlamadı beni n'olur sen anla
Rozanna uygarlıklar beşiğinin gülüsün
Aziz hatıraların dillenmiş bü'bülüsün
İstekle ruhumu arkadan kimdi koşturan
Dur, Yarım yarınd akucak'arsın rozanna
Siyahı kalbinde de aklarsın rozanna

HanifiDÜŞMEZ

ARZUHAL

Cehlimiz arz-ı hac için manidir ya Resulallah
Katına çıkmak zor bu yer denidir ya Resulallah
Umutt varız Hicretin devlet-i dareyen ibtida
Himmet kı ONBEŞİNCİ ASK yenidir ya Resulallah

Nuri GÜNEŞ

MANGALA

Bundan 30 - 40 sene öncesine kadar Urfa'nın kenar mahallerinden olan Beykapısı ve Harrankapısı kahvelerinde ve etraf köylerden gelenlerle de oynayan bir oyun türüdür.

Bugün hala birçok köylerimizde de oynanan bu oyun geçerliliğini korumaktadır. Gençler ve büyükler tarafından oynanır.

Mangala 75 Cm. uzunluğunda 25. Cm genişliğinde ceviz gürgen ağacından yapılmış olup 5 - 6 Cm. kalınlığındadır. İki sıra halinde her sıra 7 tane olmak üzere 14 adet yarım küre şeklinde oyuk yapılmıştır. Bu oyuklar el sığacak kadardır. Genelikle kapasız olmakla beraber, sedef işlemeli ve çok güzel işlenmiş kapaklı olanları da vardır.

Mangala iki oyuncunun arasına konur. Her oyuncunun badem büyüklüğündeki çakılardan 49 taşı vardır. Bu taşlar çukurlara dağıtılır. Böylece oyun bir müddet devam edince taşlar oyuklarda birikmeye başlar. En çok taş sahibi olan oyuncu oyunu kazanır.

Urfa Ağzından Derlenen Atasözleri

M. Emin BEYAZGÜL

Asil SÖYLER

Ali KAZAZ

Ergin OKUR

- 83 - Baba mirası mum kimi nsöner
- 84 - Baba malı tez kurtılır, evlat lazım kazana
- 85 - Baba oğlana bi bağ bağışlamış, bi salhım üzi-
minj kıskanmış
- 86 - Babaya dayanma, avradiye güvenme
- 87 - Bağın daşısı, avradın yaşısı makbuldır
- 88 - Bahalıdan ucuzı yohtır
- 89 - Bahalımn vardır hikmeti, ucuzın vardır illeti
- 90 - Bahttiy mı aş durma yanaş, bayi mı iş durma
siviş
- 91 - Baı kohmaz, asil azmaz
- 92 - Bal tutan barmağını yalar
- 93 - Bamyı aşı, ilan (1) başı (Emzikli kadın için)
- 94 - Barıdı beglig olırsa atmağı kolay olur
- 95 - Başına gelen usta(dır)
- 96 - Baş ol da soğan başı ol
- 97 - Ba ş yastığını arha geydiğini arar
- 98 - Bayrama yetişmeyen kınıy (2)....e yahallar (3)
- 99 - Beg ölir beg kimin ebdaı ölir ebdaı kimin (4)
- 100 - Beg ölir beg kimin, heşşeş ölir heşşeş(5) kimin
- 101 - Bekârın parasını it, yahasını bit yir
- 102 - Bele (6) kuşın bele kuyruğı olur.
- 103 - Beleş katran yağdan baldan datlıdır.
- 104 - Belini egene daş koyan çoğ olur.
- 105 - Bel suynnan (7) gelen, sel suynnan gider.
- 106 - Benden iriğ (8) ol Mısır'a sultan ol.
- 107 - Beşerdir, şaşardır.
- 108 - Bezirgân bazar eyle, sonıyı nezer eyle.
- 109 - Bıyığı uzun olan borazançı başı olur.
- 110 - Bi dirhem et, bi kantar eyib (9) örter.
- 111 - Bi buyrının (10) iki eyvallahı (11) vardır.
- 112 - Bi düşiş, iki öğreniş.
- 113 - Bi gülnen bahar gelmez.
- 114 - Bi hetir, iki hetir, üçicide vur yatır.
- 115 - Bi kerarda kalan Allah.
- 116 - Bılbılın (12) çektiği dili befasıdır.
- 117 - Bılbılın çektiği dilinin mekiridir.
- 118 - Biniçinin sağı solı olmaz.

- 119 - Birenen yatan itne nıkahar (13)
120 - Biri yir, biri bahar (14) kıyamet o gün kopar.
121 - Bi sürü devenin başını bi eşşe kçeker.
122 - Bişmiş aşu savuh (15) su katılmaz.
123 - Bizim sınanmışayranımız, e'lin yoğurdundan
eyidir.
124 - Boğılırsay, büyük suda boğıl.
125 - Borç igidin (16) kalasıdır.
126 - Borçlı ölmez benzi sararır.
127 - Borç yiyen iki kere ölir.
128 - Borç yiyen kesesinden yir.
129 - Boş oturmahtan beleş işle.
130 - Böyigiy (17) yohsa böyük daşa başiy vur.
131 - Böyük baş bulamassay, böyük daşa danış.
132 - Böyük kapının böyük helkası olur.
133 - Böyük lohma yi, böyük laf söyleme.
134 - Buğda ekmegiy yohsa, buğda diliy olsun.
135 - Buldıysa çat pat, bulmadıysa ac yat.
136 - Buynız kulağı geçer.
137 - Camının (18) içi duriyken (19) çiharsı heram-
dır.
138 - Cana gelen mala gelsin.
139 - Can çıhmazsa huy çıhmaz.
140 - Cehtnen (20) çarlı yırtılmaz.
141 - Cevizin bini bi pula, pu olmazsa ne yapım?
142 - Comardın (21) eli tutılmaz.
143 - Cücigi (22) güzın (23) sayarlar.
144 - Cücigin sonını güzın sayallar.
145 - Çıgırılan yere erinme, çıgırılmya nyere görm-
me.
146 - Çalma elın kapısını çirtiknen (24), çalıllar ka-
pıyı merteknen
147 - Çerçi ölbesindekini (25) satar.
148 - Çobanın göyni istese tekkeden (26) yağ çıha-
dır (27)
149 - Çocığın geydiğine, ihtiyarın yidiğine yazzılı.
150 - Çoğ naz aşıklısını acizdirir.
151 - Çoğ naz aşık usandırır.
152 - Çoğ veren maldan olur, çoğ yiyen candan olur.
153 - Çütin egiriliği öküzin karthındandır.
1 - Yılan 2 - Kınayı 3 - Yakarlar 4 - Gibi
5 - Baldırıçiplak 6 - Böyle 7 - Suyuyla 8 - Uzak 9 -
Ayıp 10 - Buyrunun 11 - Eyvallahı 12 - Bülbül 13 -
Kalkar 14 - Bakar 15 - Soğuk 16 - Yiğidin 17 - Bü-
güyün 18 - Caminin 19 - Duruyorken 20 - Kafaya
koymakla, zorla 21 - Cömert 22 - Cıvcıv 23 - Son-
baharda 24 - Fiskeyle 25 - Tahta külek 26 - Teke
27 - Çıkarır.

Vehmi

Hacı Yusuf zade Müslüm

Cemil Cahit GÜZELBAY

1946 yılı ortalarında Birecik Şairleri hakkında araştırmalara başladığım sırada (Vehmi) adında bir ozan adı saptamamıştım. Bir kaç yıl önce Elime geçen bir şiir defteri yalnız Vehmi'yi ortaya çıkarmakla kalmamış, 1946 da Birecik şairleri arasında adı geçen (Şihey Hoca) nın Vehmiden başka kimse olmadığı anlaşılmıştır. Şehir Sakıp hakkında yaptığım araştırmada, Sakıpın torunlarından Ahmet beyin öldürülmesine ilişkin ağıdan son dizesin Vehmi adının geçmesi, ağdın 1. tarafında, şiirin Şihey Hoca tarafından yazılış bulunduğu açıklanması ve ayrıca şiir defterinin 49 - 50. sayfalarında aynı ağdın Vehmi adına kayıtlı bulunması, Vehmi ve Şihey Hoca'nın aynı kişi olduklarını açıkca ortaya koymuştur. (1)

Vehmi'nin Ahmet beyin öldürülmesine ilişkin ağdını Sakıp'a ait bölümde aynen alındığından buraya yalnız parçanın başlığını almakla yetiniyorum:

«Urfada Maruf ve Meşhur hanedeni kadimden Halil bey zade Merhum Halil ben bin Ahmet beyin vukubulan serencam ve sergüzeşt-i ahvalini müteallıma ve mazlumanesine dair Birecikli mev kuf Şihey Hoca tarafından tanzim edilen müteasir ve suzişli eşar-ı matem şıardır.»

Şiir defterin, ağdın üzerinde bu açıklama yoktur.

1946 da aldığım notlarda Şihey Hoca adı karşısında şu satırla yazmışım: «Tosun oğullarından, Halk Şairi.» Şiir defterinin son sayfasında şu satırlar yazılıdır:

Temmeti kitap nauzübillahı melikil vahhap. tabiat-i şirinden muhasseş işbu muhtasar divançemin ikmaline hidayet-i rabbani ile mazhar ve muvaffak olunmuş isede daha acızlarına Cenab-ı Hak ecelden aman verir ise bir çok ebyat-ı eşarın zam ve ilavı edileceği ehhablara ihtar olunur. 1 cemaziyelevve 328.

Hacı Yusuf zade Müslüm bin Şerif Baba»

Şiir defteri 56. sayfasında şu satırlar yer almaktadır:

«Numero 16.17 Mar 1326. dava vekili Razi Efendinin Cerhi maddesinden dolayı Kahveci Şihey Hoca Ve rüfekası'nın berayı tahkikat Liva muavinliğine evraklarının gönderildiği». bu kayda göre Şair Razi ile aralarında bir yaralama olayından ötürü mahkemeye düşen davaları bulunduğu, Vehmi yani Şihey Hoca'nın kahvecilik ettiği anlaşılmaktadır.

Halil Bey oğlu Ahmet Bey için yazdığı Ağdın baş tarafındaki yazıda geçen Muvkuf sözünü dikkat çekici bulmuştum. Önce 56. sayfada yazılı ve yu-

kariya aldığı açıklama'lar ve divançe-
nin 32. sayfasındaki (Diger mahpusha-
ne üstüne) başlığı altındaki parça Veh-
minin ceza evinde yattığını göstermek-
tedir. Şu dizeler bunun tanığıdır:

Murğu dil pabeste şimdi taht-ı tev
kifhanede.

Akıbet Kaldım esir-i kuşe-i zinda-
nede.

Ozanan Cezaevine düşmesi Dava ve
kili Kıbtı Razi efendi deye sözettigi Şa-
ir Razi ile aralarında geçen ve Razinin
yaralanması ile sonuçlanan bir olaydan
ötürü ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Di-
vançesi baştan başa Razi'ye yazdığı taş-
lamalarla doludur.

Vehmi divançesi 26 X 16 boyu-
tunda 84 sayfadır. İçinde 148 parça bu-
lunmaktadır. Bunun 83 Vehmi'nin, 63'ü
Harabi adında bir şairin, biride Devriş
Ha'il adında başka bir ozanındır. Hara-
binin şiirleri başka bir defter kâğıdına
yazılı olup sonradan arasına sıkıştırıl-
mıştır. Harabi'nin parçalarının başladığı
ilk sayfadaki parçasında «Namım
Edip idi Harabi oldu» deye adını açık-
lamaktadır. Bunun ünlü Alevi Şairi E-
dip Harabi olduğu böylece anlaşılmak-
tadır. Zaten yapıtları da bunu açıkla-
maktadır.

Ozan bir parçasından başka bü-
tün Şiirlerini aruz ölçüsünün
Failatün, Failatün ve Mefu'ü mefailün

faulün kalıpları ile yazmıştır. Divarçe
nin 40. sayfasında Destan başlığıyla,
6+5 ölçüsüyle yazılmış tek parçasıdır.

Vahmi Divançenin ilk sayfasında
şir yazmağa niçin başladığını açıklayan
Önsöz deyebileceğimiz bir açıklama yap-
mıştır. Aynen alıyorum:

«Yadigar-ı Ahbab
Teselli Vehmi

Min gayri had muktedir değil i-
dimesde mevhibe-i ilahi ve İlham-ı rab-
banî olarak işbu üçyüz yirmi beş senesi
kânunuevvel iptidasından itiba Dava ve
kili Kıbtı Razi Efendinin Vehmi acizle-
rine isnad eylediği dava üzerine hasbel-
kader vuku olan serencamından ve çöl-
lerde çekmiş olduğu meşkkat'lardan ba-
hisle ehbablarına yadigar olmak üzere
bir takım hicviye ile bir eşar ve ebyat
ve gâzeliyatı havi tanzim ettiği Divançe-
dir. Huruf adet 28. yalnız yirmi sekiz
harf üzredir.»

83 parçanın (nazım şekli) bakımın-
dan dağılışı şöyledir:

Tercih-i bent	: 2
Terkib-i bent	: 4
Murabba	: 4
Kıta	: 2
Kaside	: 2
Müsret	: 5
Destan	: 1
Gazel	: 63
Toplam	83

Vehmi belki Razi gibi güçlü bir şair değildir. Razi'nin Birecik ve çevresinde çok ünlü bulunması, öbür Birecik Şairlerince gazelleri tahmis edilmesi bunu göstermektedir. Ancak Vehmi'nin şiirlerini okuduğumuz zaman bunların daha içten gelen ve kolay yazılmış olduğu kanısına varıyorum. Bir parçasını sunuyorum.

Kendi reyim'e değil terk-i diyar-ı
vatanım.

Beni terkeyledi ol hâk-i ğubar-ı
vatanım.

Giderim işte size kalsın eya hem-
demler.

Keyfi, zevki, meyi, mahbubu, niga-
rı vatanın.

Bana yar olmadı bir dem, kime yar
olmuştur.

Görmedim kimseye olmadı yar-ı va-
tanım

Daha lazım mı bana semtine kalb'i-
mi dönem

Bunca yıl kâf deftilmi bana zarı
vatanım

Vehmiya yandı gönül derd-i bela
ateşine

Çıkarıptır felege dudumu na'ı
vatanım. (sayfa : 26)

Şu gazel bize ön sözünde açıkladığı gibi «Serencamından Çöllerde çekmiş olduğu meşakkatlar» sözleriyle Birecik'ten ayrı düştüğünün bir örneğini vermektedir. Şairin 26. sayfadaki bir gazelinden onun Kadiri tarikatına bağlı bulunduğunu anlıyoruz.

Sıdküle oldum ğulam-ı bargahı
kadiri

Bende-i hâk-i der-i âlempenah-ı
kadiri

Masıvadan e' çekip tuttum tarikat
damenin

Salık-i hakkı hakikat içre rah-ı
kadiri.

-
- (1) — Ayrıca Urfa'da Müslüm adı genellikle Şîh Müslüm'dür. Ve bu adı alanlara çağırılırken kısaca SİHEY denir. Bu hala devam eden bir adettir. HARRAN

Y. NEZİHE HANIM'DAN GAZELLER

Hazırlayan : M. Yaşar UĞUR

GAZEL

Gül-ruh'lerini gonce-i zibâya değişmem
Endâm-ı dîl - âranızı Tubâya değişmem
Vîrâne-nişin olsam emin ol ki seninle
Ben meskenimi târâm-ı bâlâya değişmem
Tenhâ gecelerde beni eyler müteselli
Baykuş sesini bülbül-i şeydâya değişmem
Peymâne-i sem nûş ederim sâki-i gamdan
Bir kâfresini bir dolu sahbâya değişmem
Sen naz ile gözler süzüp ettikçe tebessüm
Bir handeni vallahi bu dünyaya değişmem

Mef û lü / mefâ î lü / mefâ î lü / fe û lün

GAZEL

Gözyaşımmı ettmez kifâyet ağlasam da rüz ü şeb
Sinemi ilirak eden bu ateşin itfâsına
Ben ezelden cam-ı aşkı nûş edip mest olmuşum
Rağbet etmem âlemin sâkisine sahbâsına
Nâle vü fersâd ile geçti baharı ömrümün
Her günüm benzer hazanın rûz-ı hüzn efzâsına
Dün gece ellerle eylerken safâ-yı mâh-tâb
Bir nigâh-ı merhamet atf etmedi şeydâsına
İstemezdîm âleme ızhar-ı sevdâ eylemek
Ey kalem sensin sebep sen aşkımmın ifşâsına
Gülmedim ol bi-vefâyı gördüğüm günden beri
Bi-nihâye cevır eder bilmem niçin yektâsına

Fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin ERGİN

176

BAHÇADA HAS OLAYDIM
BAŞIDA FES OLAYDIM
EGİLİP SU ALANDA
ELİNDE TAS OLAYDIM

177

FELEGİ BULDIRAYDIM
DERDİMİ BİLDİREYDİM
KARA YAZMIŞ YAZIMI
KELEMİ KIRDIRAYDIM

178

DALDALANIM
DALIM YOH DALDALANIM
BEN FELEGE NEYLEDİM
KOYMADI SEVDALANIM

179

YERDE YANIM
ÇÜRÜDÜ YERDE YANIM
KEREM YANDI KÜL OLDI
KORHARAM BENDE YANIM

180

ÇAYA ENDİM AGLARIM
GÜLÜ DESTE BAĞLARIM
BİRİSİ BENİM İÇİN
BİRİN YARA BAĞLARIM

181

BAHTIYARIM
GÖNÜLDE TAHTI YARIM
ÜZİDE GÖZ İZİ VAR
SİYE KİM BAHTI YARIM

182

GEL BENİM SÜSÜLÜ YARIM
GÖLGEDE BESLİ YARIM
NE DEDİM NEDEN KÜSTİ
SEVGİLİ NAZLI YARIM

183

YARIM YARIM
DOLDIR VER YARIM YARIM
YAR BENDEN ÜZ ÇEVİRSE
BEN KİME DEREM YARIM

184

YARIM YARIM
DOLDIR VER YARIM YARIM
ÇIHIM DAĞLAR BAŞINA
BAĞIRIM YARIM YARIM

185

HUDA KERİM
DOLDIR VER HUDA KERİM
EL SEVDİ MIRAD ALDI
BİZE DE HUDA KERİM

186

BAĞDADA DÜŞTÜ YOLIM
YAY ÇEKMEZ OLDI KOLIM
KESİLDİ GELİP GİDEN
BEN SENİ KİMDEN SORIM

187

KIRINFİL OYIM OYIM
YOLIM KOYNIMA KOYIM
YAĞMIR YAĞAR YER DOYMAZ
BEN SİYE NASIL DOYTIM

188

YARI NEDİM
VEFASIZ YARI NEDİM
AYLARDIR MEKTUP GELMEZ
BEN BELE YARI NEDİM

189

BEN Bİ KUÇUK KUŞ IDİM
SİNEYE KONMUŞ IDİM
NİYE BENİ ÜRKİTTİ
BEN SENİ OLMUŞIDİM

190

KİME GİDİM
KİMİM VAR KİME GİDİM
Bİ DİRDİ SENDEN ALDIM
DERMANA KİME GİDİM

191

NERE GİDİM
NEREM VAR NERE GİDİM
Bİ DİRDİ SENDEN ALDIM
DERMANA KİME GİDİM

192

DAĞLARA SALDIM EKİN
İTİRDİM ELİMDEKİN
NE DOSTUM NE DÜŞMANIM
OLMASIN BENİM TEKİM

193

BAHÇIYA SERDİM KİLİM
GEL OTIR BENİM GÜLÜM
NE DEDİM NEDEN KÜSTİ
LAL OLSIN BENİM DİLİM

194

KAH GİDELİM
FENERİ YAH GİDELİM
GÖZELE DOYMAH OLMAZ
ÜZÜNE BAH GİDELİM

195

ÇAY BENİM ÇEŞME BENİM
ARDIMA DÜŞME BENİM
BENİM GÖYNÜM YANIHTIR
ÖNÜMDEN GEÇME BENİM

196

KİNİFİR ESTİ NİNİM
BARGIMI KESTİ NİNİM
ÜZİ DOST KELBİ DÜŞMAN
BEN BELE YARI NİNİM

197

BENDE YETİM
SEN ÖKSÜZ BENDE YETİ M
BİNMIŞSEN AŞK ATINA
YAVAŞ GET BENDE YETİM

198

ALTINI BOZDIRAYIM
GERDANA DİZDİREYİM
SENİ AVÇI ÇALMASIN
KOYNIMDA GEZDİREYİM

199

GÜNE DÜŞDÜM
KÖLGEDEN GÜNE DÜŞDÜM
FELEK MURADI OLDI
DEDİĞİ GÜNE DÜŞDÜM

200

GEL BENİM FENER GÖYNÜM
MUM KİMIN YANAR GÖYNÜM
GEH DE Bİ ALAVLANIR
GEH DE Bİ SÖNER GÖYNÜM

201

URFIYA DÜŞDİ YOLUM
YAY ÇEKMEZ OLDI KOLIM
GÖZZELİ HAK SAHLASIN
ÇİRKİNE GELSİN OI.UM

202

SAKİ FİNÇANA KURBAN
KOLDA MERCANA KURBAN
ELLER MALA MALİKTİR
BENDE Bİ CANA KURBAN

203

SAÇIN GÖRENE KURBAN
AÇIP ÖRENE KURBAN
BEN SENİ GÖRMEMİŞEM
SENİ GÖRENE KURBAN

204

ÜZE KURBAN
TERLEMİŞ ÜZE KURBAN
YA SEN ÇİH BİZE GEL
YA BENDE SİZE KURBAN

205

AY DOĞAR MİNARADAN
ÖLMÜŞEM Bİ YARADAN
BENİ YARA KAVUŞTUR
YERİ GÖĞÜ YARADAN

ÇÖMÇEGELİN

E'if GÜLER

Kurak mevsimlerde yağmura ihtiyaç duyulduğu zaman Çocukların oyun haline getirerek oynadıkları bir oyun türüdür.

Bir mahallede enaz üç- beş çocuk bir araya gelerek oyun oynanır. Çapraz lama bağlanmış iki tahta çubuğu eski- püskü bir kadmenttarisi giydirilir. Bostan korkuluğunu andıran bu tasvirin bostan korkuluğundan bazı ayrıcalıkları vardır. Bostan korkuluğun genellikle erkek tasviridir ve özelliklerinden en belirgini heybetli ve ürküttücü olmasıdır. Oysa çömçe gelin adından da anlaşılacağı üzere kadın tasviridir ve diğerinin tam aksine mazlum, ihtiyaç sahibi, kendine acınması gereken bir görünümü vardır.

Çocuklardan iki kişi çömçe gelini eline alarak kapı kapı dolaştırır.

Oyuna katılan diğer çocuklar ise onun arkasından giderler ve :

Çömçe gelin nar ister

Allah'tan rahmet ister

Bi koyun kurban ister

Ver Allah'ım ver

Bi yağmırdan bi sel

diyerek bu tekerlemeyi tekrar eder dururlar. Bu tekerleme hangi kapının önünde durularak söyleniyorsa o evin kapı

sı açılır ve çömçe gelinin üzerine bir kova veya tasla su dökülür. Bunun üzerine çocukların çağrışmaları, tezahüratı da artar. Böylece her evin önünden ayrılmaya o evin çocukları da bu oyuna katılır. Daha sonra üç - beş kişiyle başlayan oyun gittikçe kalabalıklaşır.

Oyunun amacı daha evvel bahsedildiği gibi yağmura duyulan ihtiyaçtan dolayı oynanır. Bunun yanısıra oyunun da bazı kuralları vardır.

Çömçe gelinin yapılması sırasında oyunu başlatan her çocuk gerekli malzemeyi ortaklaşa temin ederler. Çömçe gelinin taşınması ise belli bir kurala tabidir. Bazen bir veya iki bazen, iki erkek iki kız, bazen de bir erkek ve bir kız çocuk olabilir.

Çömçe gelin mahallede dolaştırılmaya başlandığı zaman bir sokağın başından girilerek yolun iki tarafında bulunan evlere zik zal çizilerek tek tek uğranır. Bir sokak tamamlanınca diğer bir sokağa girilir. Böylece bütün mahallede bütün evlere uğradıktan sonra elbise sesi sırlıklam ıslanan çömçe gelin en sonunda ya bir su birinttisine ya da boluk ve bereket timsali olan Balıklı göle atılır.

Değerli Halk - bilimcisi, yorulmaz araştırmacı

İHSAN HİNÇER'in

Vefatından dolayı üzüntümüz büyüktür. Yeri doldurulamayacak merhuma Allah'tan rahmet ve yakınlarına baş sağlı dileriz .

HARRAN

KARA CÜMCÜM

Mustafa Bilkan

Tarih ve efsaneler diyarı olan Yukarı Mezopotamya'nın Fırat nehri kıyı şeridinde yer yer eski mezarlıklara rastlanır. Bozova ilçemize bağlı ve 20 km. kuzeyine düşen DİKİLİ - CÜMCÜME - DUT LUCA - KARABABA köylerindeki bu mezarların en önemlileridir. Yine İslâm fütuhatı dönemlerine kadar giden ve Hz. Ali ile ilgili bir çok rivayetler hala diğden diğle doluşır. Bunlardan birisini «CÜM-CÜM-I SULTAN»ı dergimizi n4. Sayısının da okuyucularımıza sunmuştuk. Bu sayımızda bir diğlerini sunuyoruz.

Bu hayalide İslâm fütuhatı dönemlerine kadar giden ve Hz. Ali'nin ismiyle belirtilen bir çok yer adları da vardır. Ali kayası, Ali deresi, Ali geçidi gibi. İşte Hz. Ali'nin kerametlerinden biri olarak değerlendirilen bir rivayeti de derledi.

KARA CÜMCÜM :

Peygamberimiz Hz. Muhammed, yukarı Mezopotamya'da fütuhatlar yapan Hz. Ali'den günün birinde, cennetlik ve cehennemlik birer ölüden haber getirmesini ister. Hz. Ali birinci seferde bir kabirle lisanı hal ile konuşur ve Zaloğlu Rüstemle karşılaşır. Onun ahvalini Hz. Muhammed'e nakleder. İkinci seferde cehennemlik birini konuşur. Bu defa KARA CÜMCÜM ile karşılaşır. Kendisine dünyadaki hayatını sorunca Kara Cümcüm : «Ben dünyada çok büyük hazinelere malıktım. Bu hazinelerimi çok sayıda cariyeleermi satarak elde ettim . Bir gün her tarafta altınların tükendiğini ancak Cümcüm köyünde altının halâ bulunabileceğini tahmin ederek çok güzel bir cariyele buraya gönderdim. Tel

laı cariyele satılık diye pazara çıkarınca köyden bir genç buna aşık olur. Annesinden bir altın ister. Annesi altınlarının kalmadığını ancak oğlunun aşkına da belirterek oğlunu tabasının mezarına gönderir. «Git oğlun. Biz ölülerimiz ağzına birer altın koyarak gömerdik. Sende git babanın mezarını aç ağzındaki altını çıkar ve getir bu güzel cariyele al» der. «Bu ihbarı alınca ben bu defa çevrenin bütün mezarlarını açtım. Ölü insan kemiklerini yer yüzüne saçtım, bütün kuru kafaları parçalayarak altınlarını parçalayarak altınlarını topladım» «İşte şimdi bu yüzden cehennem azabı içindeyim. Bana kurtuluş yolu göster ya Ali» der.

Hz. Ali «Peki tekrar dirilir, hayata dönersen ne yapacaksın» der. Kara Cümcüm : «Ben bütün hazinelerimi insanların hizmetine harcar onların mesken tuttukları her eve mermer borular döşerim. Bu borulardan su yerine süt gönderirim. Hz. Ali : «Madem bu hizmeti yapacaksın kime bir izni Allah» der ve Kara Cümcüm hayat bulur. Yetmişbin sanırım hayvanı (koyun, inek) satın alır. Yaptırdığı mermer havuzlarda biriktirdiği sütleri meskenlere mermer oluklarla dağıtır. Bundan sonra çok adil bir hükümdar olur. Hatta bir mermer oluklada Maraş'taki Kısra sarayının aş ocağına süt gönderildiği rivayet edilir.

İşte bugün Cümcüme - Dutluca Dikili - Karababa mevkilerinde bu tarihi efsanelere sahne olan mezarlara halâ rastlıyoruz. Ve antik eser kaçakçılarının bu ıssız yerlerdeki mezarları yıllardır açmalarının sebebi hikmetini de Kara cümcüm efsanesinde buluyoruz.

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ

M. Emin ERGİN

DİŞLEMAH : Isırmak

Kınfır işle yolla
Ucun gümüşle yolla
İçine üç elma koy
Birini dişle yolla

DOKKIZ : Dokuz 2

DOĞZAN : Doksan

DOLAMA : Çıkmak

DOLAMAÇ : Dolambaçlı yol, Urfa'da
böyle bir yolun geçtiği mevkî

DOLAP : 1 - Kuyu çıkırığı 2 - Haremle
selamlık arasında bir şey alıp vermeğe
mahsus döner dolap.

DOLIN : Batmak (ay veya güneş)

DOMBALMAH : Domaltmak

DONGIZ : Domuz

DORGAMAH : Doğramak

DOMIRÇAH : Tomurcuk

Yeşil buhça bağıyam
Gümüşten ohlaviyam
Yarım bi domırçah gül
Ben onun yarpağıyam

DORGAMA : Patlıcan ve domatesin doğ-
ranması ile yapılan bir yemek(Türlü)

DORĞI : Doğru

DÖĞİN : Vücuda iğne ile yaptırılan ma-
vi renkli işaretler.

Döğün döğdüm dizime
Yuhı girmez gözüme
Diz diz otırıyken
Hesret oldım üzüne

DÖL : Hayvandan alınan yavru

DÖNDERMAH : Çevirmek

DÖŞ : Göğüs (daha çok hayvan hakkın-
da) Eti yenen hayvanların göğüs eti.

DÖŞEME : 1 - Serilecek sergi, 2 - Urfa'-
da bir semt, 3 - Hamam takımı, hamam
yaygısı, 4 - Avlulara döşenen sert beyaz
parke taş.

DÖŞİRMAH : Toplamak, Devşirmek

DÖVLET : Zenginlik, servet,

DUDAH : Dudak

DUBARA : Hile, sahtekârlık, aldatma ,

DULDALIH : (Bak : Daldalıh)

DUVAH : Duvak

DUZ : Tuz

Uy kızlar kız'lar kızlar
Oturmuş pendir duzlar
Bi tavuğ sizden eyyi
Günde bi yumurta kuzlar

DÜĞÜRÇİ : Görücü

DÜMBEK : Dümbelek

DÜMİĞ : Meram maksat, derdi dümüğü
«Bütün endişesi» Gayesi

DÜNEGİN : Dün

DÜRMİK : Yufka ekmek dürümü

DÜZMAH : Dizmek

DÜZENÇİ : Düzenbaz, hilekâr (Bak : du-
bara)

E'E : Çocukta def'i hacet ihtiyacı (Gel i-
le kullanıılır) Kaka,

EBEMKUŞAĞI : Kavs-ı kuzah. Gök ku-
şağı

EGLEŞMAH : Gecikmek, biraz beklemek
durmak. Meşgul olmak.

EGRİCE : Elbise ve perde asılmaya yarayan eğri demir (Egrice de denir)

EHİL : Olgun, yaşlı, ogunlaşmamış (insan)

EHİRVEN : Deri dibağat yeri

EHRAM : Yünden yapılmış kadın örtüsü

Dama çıktım yaz idi
Ehramın beyaz idi
Daha çoh yazacahtım
Mürekkebin az idi

EJDERHA : Ejderha

EKKE : Yaşından çok yaşamış görünen
Bilgiç

ELE : Öyle (Ba k: ele : bele)

ELFETTUN : Açıkgoz (argö)

ELLEŞMAH : Dokunmak (Bak : İliş)

ELLİK : Para birimi

EM : İlaç, Ne eme yarar «Ne faydası var»

Sevdiğim bahtı geçti
Cigerim yahttı geçti
Tebib emi çyleme
Yaramın vahtı geçti

EMLEK : Süt emen kuzu

EMZİK : Sigara ağızlığı. Biberon

ENG : En. Tafdil sıfatı edattı (Bak : Enk)

ENGİN : Alçak, yere yakın

ENİK : 1 - Hayvan yavrusu. Makamı tahkirde insan yavrusu için de kullanılır .
2 - Büyük han ve konak kapılarının insan girmeye mahsus yerden yarım boy yüksek ayrıca açılır kapanır kapı« Enik li kapı»

ENK : En. Tafdil sıfatı edattı. (Bak : Eng)

EPRİMAH : Çü-üyüp yenmez hale getirmek.

ER : Erken

ERBAP : Açıkgoz, becerikli
«Erbap ol pilav ye»

ERRR : Taaccup edatı (Erkekler kullanır) Kadınlar için bak (Vişş, viyy)

ERGEN : Evlenmemiş
«Ergene avrar boşamah kolaydır»

ERGENNIH : Ergenlik(her manasiyle)

ERİNMAH : Üşünmek
«Çağrılan yere erinme çağrılmayan yere gönürnme»

ERK : Nüfuz,hattır, kuvvet

ERKEG KİLİT : Çıkıntılı anahtar

ERKİ GEÇMAH : Teklifsiz olmak (birişiyle) (Bak : Erk)

ESSEH : Gerçek, hakikat

ESTER : Katır

«Estere bindim oldım suvari
Yüzbaşı vurulmuş mevzer yaralı»

EŞEK : 1 - Halı, kilim vesaire yığmağa mahsus iskele. 2 Yüksekte çalışmak için kurulan iskelenin seyyar ayakları .

EŞKERE : Apaçık

Tesbihim al mercandan
Kah-ve doğdur fincandan
Sevisen eşkere sev
Ben geçmişem bı candan

EŞKİ : Ekşi

«Kim der ayranım eşkidir»

EŞKİLİ : Kara üzüm suyundan yapılan sirke.

EVERMAH : Eviendirmek
«Keyme ola oğluna evere»

EVİRGEN : Becerikli, iş bilir

HARRAN SAVAŞI

(7 MAYIS 1104)

I. Halil ÇELİK

Büyük Selçuklu Hükümdarı Sultan Melikşah'ın ölümünden (1092) sonra oğulları arasında çıkmış olan taht kavgaları hala sürüp gitmekte idi.

İslâm dünyasında devam eden iç huzursuzluklar ve karışıklıklar Urfa kontu Boudouin du Bourg'a kendi sınırlarını genişletmek ve müslüman ülkesine birbiri arkasına baskın yapmak imkânı vermişti. Şimdi de iki müslüman bölgeyi birleştiren yol üzerinde bulunan ve çok müstahkem bir mevki olup Urfa bölgesinin Bizans hakimiyetinde bulunduğu devrede (1032 - 1094) bile İslâmın elinden çıkmamış bulunan HARRAN şehrinin ve kalesini ele geçirmeyi hedef edinmişti. Bu da tabii idi Çünkü ancak bu surete Haçlılar için en büyük tehkeyi teşkil eden Musul Haleb irtibatını kesmesi mümkün olabiliyordu .

Onun bu tasavvuru ve buna gerçekleştirmek için yaptığı teşebbüs Haçlıların daha doğuya doğru ilerlemek ümitlerine en kesin darbeyi vuran ve Haçlı İslâm münasebetlerinde önemli bir dönem noktası teşkil eden HARRAN SAVAŞI olmuştur.

7 Mayıs 1104 yılında vuku bulmuş olan bu savaş hakkında yerli Haçlı ve Müslüman kaynaklarının verdikleri kısmen tafsillatlı bilgilerden savaşın ön safhası, cereyan şekli ve neticesi hakkında açık bir tablo meydana getirmek mümkündür.

Harran savaşının ön safhası hakkında Urfalı Mateos ile Müslüman tarihçisi İbn el - Esir ve Haçlı müellifi Villermus Tyrensis saldırının Haçlılar tarafından meydana geldiğini bildirmektedirler. Buna mukabil Albertus Agenssis ile İbn-el - Kalanisi ise, Haçlılar Müslüman taarruzun karşı mü-

dafaa durumund olduğunu yazarlar.

Şu halde 1104 yıl içinde Urfa Kontu İslâm dünyasındaki karışıklıktan faydalanmayı umarak, Antakya kontu ile TeII - abasır kontunun yardımı ile, Elcezire içinde yeni mevkiiler elde etmek ve durumunu kuvvetlendirmek kararına varmıştı. Bakaım bu kararına savaş ne diyecek.

7 Mayıs 1104 tarihinde Urfa kontu Boudouin ile TeII - Başar kontu Jos - selin askerlerini alıp HARRAN denilen şehrin üzerine yürüdüler. Antakya'ya da haber gönderip büyük Frank Kontu Boemond (Bohemund) ve Tanerede (Tankred)'i yardıma çağırdılar. Onlar, bütün ermeni askerlerini de alıp Mu - azzam bir ordu teşkil ettiler. Sonra Harran'a gelip şehri sıkı bir kuşatma altına aldılar. Ve halkı şiddetli bir açlık sıkıntısına maruz kıldılar.

Franklardan biri, Allah'ın hoşuna gitmeyen bir iş yaptı. Bu, bir ekmeği yarıp içine kendi pisliği ikoydu ve bunu şehrin kapısının önüne bıraktı. Açlık felâketti içinde bulunan halk ekmeği görünce üzerine atıldı. Onlardan biri ekmeği kaptı. Yemek için açtığında içindeki pisliği görüp tiksindi ve ekmeği götürüp diğerlerine gösterdi . Bunu gören akıllı adamlar : «Allah, bu büyük günahı asla affetmeyecektir. O onlara zafer bahsetmeyecektir, çünkü onlar ekmeğe karşı bu günahı işlediler. Yeryüzünde böyle bir günah görülmemiştir» dediler.

Musul Emiri Şems ed - Devl eçö - kürmüş ile Artukoğlu Muin ed - Devle Sökmen HARRAN'ın Franklar tarafından kuşatıldığını duyunca aralarında ki ihtilafı bir tarafa bırakarak HARRAN'a yardım etmek üzere ırmağı kenarında birleşmişlerdi.

HARRAN halkının Emir Çökürmüş ile Sökmen'in yardımlarını bekledikleri ve şiddetli kuşatma ve korkunç açlık sıkıntısına maruz kalmalarına rağmen şehri teslim etmemişlerdi.

Resûlâyn (Bugünkü Ceylanpınar) da toplanmış bulunan Müslüman kuvvetleri HARRAN şehrini muhasaradan kurtarmak gayesiyle Franklara karşı yürüyüşe geçti-ler.

Bunu haber alan Frank reisleri büyük sevinçle Müslüman ordusunu karşılamaya gittiler. İki ordu Belih ırmağı kenarında karşılaştılar.

Müslüman ordusuna karşı savaşmak üzere tertibat alan Urfa kontluğu ile Tell Başar birlikleri ön cephede yer alırken , Antakya kuvvetleri arkaya bırakılmıştı.

Urfa kontu 'e Josselin gururlanarak «Önce biz hücum ederek zafer şerefini biz kazanacağız» dediler. Boudouin ile Josselin, Belih ırmağı kenarında bağlayan kanlı savaşta Müslümanlar bozguna uğramış göründüklerinden bu görüşe aldanmış Franklar onları iki ferah takip ettiler ve Müslüman askeri aniden geri dönerek mevzilerinden uzaklaşmış Frankları büyük kayıplara uğrattılar. Büyük ganimetler elde ettiler. Toprak kanla sulandı. Vecessetlerle kaplandı. 30.00 Frank telef oldu, ve memleket ıssız bir hal aldı. Urfa kontu ie. Tell - Başar kontu kaçarken atlarının çamura saplanmasıyla Müslümanlarca esir edilip götürüldüler.

Bohemund ile Tankred ise pusu kurdukları yerden bu mağlubiyeti görünce şa-

şırmış ve ekarsızlıkla karşı karşıya kalmışlardı. Ancak askerleriyle kaçarak Urfa'ya varacaklarına karar vermişlerdi. Savaş yerinden kaçan askerlerin yollarını Harranlı'la kesip on bin firariyi kuştan geçirdiler. Geriye kalan askerlerle Bohemund ve Tankred Urfa'ya iltica ettiler.

Urfa şehri bu yenilgiden ve kontların esir düşmesinden büyük bir matem içine girdi.

HARRAN SAVAŞI neticelendikten sonra Sökmen ile Çökürmüş'ün arasında ki geçici anlaşma bozulmuş ve Sökmen Josselin'i de yanına alarak bölgesine Hısn Keyfa (Hasankeyf) çekildi.

Çökürmüş ise, Urfa kontu Boudouin'i Musul'a gönderdi. Frankların bu mağlubiyetinden sonra Urfa'yı kolaylıkla zapt edeceğini düşünerek HARRAN'dan da aldığı bazı teberiyelerle Urfa üzerine yürüdü.

Urfa şehrini kuşattı. 15 gün süren kuşatma müddetince şehrin muhkem surları ve halkın yıkılmayışı karşısında işin kolay olmadığını anladı ve kuşatmayı kaldırdı, geri döndü.

1105 yılında Çökürmüş büyük ordusunun başında olduğu halde Urfa şehrine karşı yürüdü ve hasat mevsiminde şehrin kapısı önünde karargah kurdu. Frank askerlerinin başında Rişar bulunuyordu. Tankred şehrinin korunmasını ona bırakmıştı. Rişar, cesur Müslüman savaşçılarına karşı akılsız bir harekette bulundu. Müslüman muhariplerle çarpışmak üzere piyade askerleriyle beraber dışarı çıktı. Bu hali gören müslümanlar şehrin hendeğine hücum ettiler. Ve onlardan 450 kişiyi kılıçtan geçirdiler. Çökürmüş hareketi bırakarak büyük bir zaferle kendi memleketine döndü.

İLÇELERİMİZ :

BİRECİK

Eski adları : BIRTHA , Zögma, Bitadini, Karsulmani Asaria, Til - Bursip, Cpa mea Claidi polis, Til - Bisip, El Bira, Bireh

Urfa'nın 82. Km. Batısında Gaziantep yolu üzerinde Fırat nehri kıyısındadır. Yüz ölçümü 850 Km 2 dir. Denizden yüksekliği 450 metredir Merkez ve Böğürtlen ilçesi ile bağlı 38 köyü vardır. Fırat nehrinin geçit verdiği en önemli bir notkada olduğundan tarihte önemli birçok olaylara sahne olmuştur. Tarihi İPEKYOL'un buradan geçtiği kesin gibidir. Hatta biraz güneyde KAL'AT NECM sırasında Hz. Osman devrinde bile bir köprüünün yapıldığı kaynaklarda belirtilmektedir. Bu gün bölgenin en önemli ulaşım noktası yine BİRECİK KÖPRÜSÜ'dür. 720 metreli kbu köprü 10 Nisan 1956 da açılmıştır.

Fırat nehri ilçeye bir güzellik ve canlılık verir. Köprü yapılmadan 20 - 30 sene öncesine kadar nehir sallarla geçilirdi. Bunlara GEMİ denirdi. Nakliye bir çim kaynağı, yapılaşlarda bir sanyı idi.

Birecik tarihin ilk günlerinden beri adı bilinen bir yerdir çünkü stratejik mevki onu ulaşım, siyaset ve ekonomik yönlerden önemli kılmıştı. Kalisi bir çok yollara düğüm ve hakim noktasındadır. Fethi seferleri bu yolla yapılmış ve bir çok eller değiştirmiştir. Kale M.Ö 2 bin yıl önce Etiler zamanından beri vardı M. Ö. 3 Asumasirpal Suriye fethine giderken bu kaleyi almıştır. M.S Bizansların eline geçmiştir. Hz. Ömer devrinde yöreye beraber BİRECİK'te fethedilmiştir. Böylece Etili, Asur, Bizans ve İslâ hakimiyetlerini görmüştür. Dört Halife, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Eyyübi, Memluki, Artukoğulları Akkoyunlu ve Osmanlı idarelerinden son

ra; İmparatorluğun parçalanmasından İngiliz ve Fransızların işgaline uğramıştır. 10 Temmuz 1920 yılında işgalcilerden kurtulmuştur. Bugün ilimizin bir büyük ilçesidir.

Bu gün çok az bir kısım kalmıştır.

3 - ULU CAMİİ : Yivli minaresi şayanı dikkat bir camidir. Bin kişi kadar alır. Taştan yapılmıştır.

4 - KETHÜDA CAMİİ : Cücük cami de denir. Eski bir yapıdır.

5 - MAĞARA CAMİİ : Etilerden kaldığı tahmin edilen bir mabet olup bugün yapılan ekle cami olarak ibadet edilmektedir.

6 - ŞİH SA'DEDDİN CAMİİ : Eski bir camidir.

7 - MAHMUT PAŞA CAMİ ve HAMAMI :

8 — ÇARŞI CAMİİ

9 — DEH KÜBBESİ

10 — ŞEYH CENABEDDİN TURBESİ

11 — MELİK TAHİR TURBESİ

12 — ŞİH SAFİ TURBESİ

13 — ROMA KANALİZASYONLARI

14 — URFA KAPISI HANI

15 — KÜÇÜK HAMAM

16 — KİOK MAĞARA HAREBELERİ

18 — SARI MAĞARALAR HAREBELERİ

19 — SANCAK CAMİİ

20 — ZEHRAVEY CAMİ : Endülüslü Şeyh Muhammed Zehravey'in türbesi üzerine inşa edilmiştir.

21 — TEKKE CAMİİ : Birecikli Ali Baba Tekke ve camidir.

22 — HASAN KAŞIF BABA TURBESİ

23 — HAKİM BALA TURBESİ : Tekke camiiindedir.

24 — ŞEYHMÜFTEH : Kale'de de bir burçtadır.

25 — ŞEYH MUHAMMED TURBESİ : Sahib . Kerkez diye anılır.

2 - DIŞ KALE : 3 Km. den uzundur. 12 17 metre yükseklikte 60 burçlutahtim edilmiş 10 - 15 metre yüksekliğindeki bu sur beyaz taştan yapılmıştır.

Şehre dörte kapıdan girilmektedir.

Bu 4 kapı : 1 - Urfa kapısı, 2 - Me-
çan kapısı, 3 -Bağlarkapısı, 4 - Mey -
dan kapısı adlarını taşımaktadır. Ama
ne yazık ki 1438 de Sultan Kayıttbay
ın yaptığı tamirattan sonra hemn hiç
el değmemiş onarmak için . Yok olma
sı içinde gereken her şey yapılmıştır.

BİRECİK BÜYÜKLERİ :

1 - SAKİB EFENDİ : Şair ve Şeyh

2 - HAYALİ EFENDİ

3 - ZAİF : Şair

4 -ATİF:Şair

5 - KANİ BABA : Şair

6 - NAMİK EKREM : Şair

7 - BİRECİKLİ ES - SEYYİD İBRAHİM
DEDE : Bu zat hakkında Araştırmacı
Cahit ÖZTELLİ'nin bir yazısında söy-
le bir bilgi bulduk. Araştırmacı bir yaz-
ma eserde HACI BEKTAŞ TEKKESİ'-
nin post Liste şöyle başlar : «Balım
Sultan efendimizin vaktinden el - Hac

Hasan Dede'nin zamanına gelince
Hazret-i Efendimizin post-ı re—şadet)
lerine cümle fukaranın rızasıyle ik'ad
olunan tecrid dedegonun esamilerini
ve vefatlarını beyan eder.» Bu bilgi -
den sonra yazmada isimler ve POST-
NİŞİNLİK müddetleri ile vefat tarih
leri sıralanır. 7. ve 8. sıradaki isimler
şöyledir :

7- BİRECİKLİ ES . SEYYİD İBRAHİM
DEDE : 1086, 15, 1101 (1689 M.)

8 - URFALİ SEYİD İBRAHİM HALİL
DEDE : 1101, 26 1127 (1715 M.)

Nesli tükenmiş kabul edilen bir
göçmen kuşa rastlayan ilim adamla-
rı ve meraklılar için de Birecik renk-
li bir yer haline geldi. KELAYNAK ku-
şu. Halen çok az sayıda kalan bu kuş-
lar çin özel itina gösterilmektedir.

NOT : Yeri gelmişken belirtmek-
te fayda görüyoruz. Bir timsah zan-
nettiğimiz bir CEYLANPINAR havalı-
sinde yakalayan ziraat mühendisi bir
arkadaş Urfa Lisesine gettirdiğinde
gördük. Renk v ediğer özelliği KER-
TENKELE gbi olan bu hayvan kuy -
rukla beraber 1,5 metreden fazlaydı .
Taniyamadık. Sonradan tahminimce
KELER denen rıyvanmış ve galiba o -
nun da nesli tükenmiş kabul ediliyor-
muş. Bu hayvana halen rastlana bil -
diğin ilgilienlere duyurmakta fayda
olur diye düşündük.

Yeşilnacar

MENSUCAT

*

KALİTE-BENK-DESEN

YEŞİLNACAR

KİLİMLERİ

SATIŞ MERKEZİ :

CELAL YEŞİLNACAR HAMDİ KUTLAR CAD. NO 16/A

TLF : 168 96

GAZİANTEP

SATIŞ YERLERİ :

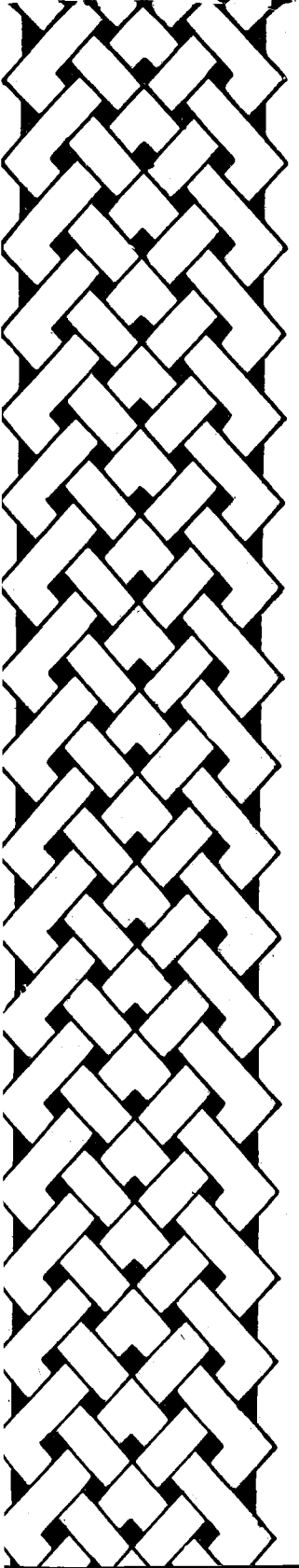
Nihat Özbek: Sipahî Pz. No: 47- URFA

Eyyup Karakeçili: P.T.T. Karşısı URFA

Remzi Küçük - Divanyolu Cad. URFA

Harram

Kültür ve Folklor Dergisi



ARALIK
1979

9

HARRAN

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adı GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adı OYMAK

ARALIK 1979

SAYI : 9



Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FİYATI : 15 TL.

ABONE : Yıllık 150 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi
İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

**DİZGİ VE BASKI
GÜNEYDOĞU
MATBAASI**

TLF: 37 97 URFA

Dergimizin araştırma ve çalışma sahasını kültür, sanat ve folklor olarak belirlemişiz. Sahamızla ilgili yayınımız da her eleştiriye açıktır. Ve bundan memnun oluruz. Böylece daha güzele varmak mümkün olur, kanaatindeyiz.

Aşağıdaki mektubu yayınlamayı bu bakımdan görev bildik.

Saygılarımızla

Harran

Harran Üzerine

Bu inceleme-eleştiri yazısını; uzun zamandır yapılmayan yapmak, sekizinci sayısından sonra üzerine bazı şeyler söylenilebilecek hale gelen HARRAN'ı bir başka yerde değil de, bizzat kendisinin içinde eleştirmek için titizlikle gerçekleştirmeye çalıştığım bir çaba sonucunda yazmaya karar verdim...

11 Nisan 1979 Tarihinde Kültür ve Folklor Dergisi olarak yayın hayatına başlayan HARRAN öyle anlaşılıyor ki, Urfa'da yayım süresi en uzun olan bir dergi olacaktır.

Bu kesin yargımızı (Bazı aksaklıklar görülmesine rağmen) HARRAN'ın sekizinci sayısına kadar gelişi, bu gelişteki kararlılıkları, azim ve gayretleri ile izlediğimiz Yayın ve Yönetim Kadrosu daha da pekiştirmektedir.

Şurasını açıklıkla belirtmek gerekir ki, HARRAN'ın çıktığı ilk günden beşinci (Hatta altıncı) sayısının okuyucularına ulaştırıldığı güne kadar hemen herkes bu Derginin de daha öncelikler gibi yolun yarısında (en geç altı ayda) tükeneceğini, en azından muhtevasının bozulacağını sanıyordu. Bunun sebebi de daha önce çıkarılan bir çok derginin (bilhassa HARRAN'ın çıkışı sırasında kapanan ve yolun yarısında kalan ANZİLHA'nın) bekleneni vermemesi ve yayım sürelerinin çok az oluşu idi.

Oysa HARRAN hem beşinci - altıncı sayılarını başarı ile okuyucularına sundu; hem de özellikle beşinci sayısı ile beraber muhtevasını daha da zenginleştirerek, kendi kendisine olumlu bir rota tayin edip, düzenli olarak yayınına devam edeceği ve bunda da başarılı olacağı intibasını verdi bizlere...

Belki HARRAN'ı yayına hazırlayanlar ve onu yönetenler bile yolun yarısından sonra bu denli olumlu bir çizgide olacaklarını, bütün karamsarlıkları silip; Urfa'da yerleşmiş olan «Bu tip dergilerin ömürleri kısa, sonları önceden bellidir.» hükmünü geçersiz kılacaklarını (başta iken) tahmin edememişlerdir.

Şurasıda kesinlikle bilinmelidir ki, HARRAN'ın sekizinci sayısına ulaşması hiçte kolay olmamıştır.

Kültür seviyesi (Potansiyeli) şimdiye kadar pozitifleşmeye doğru yönlendirilememiş bir kent'de çok kısırlı imkânlarla Kültür ve Folklor Dergisi çıkarmak ve bu derginin yayımlanmasında başarılı bir performans göstermek ulaşılması çok güç bir şey olsa gerektir.

—HARRAN'lıları sırf bu noktadaki başarılarından dolayı gönül'den kutlamak gerekiyor.

HARRAN'ın, bu yayın süresinin uzunluğu ve olgunlaşmaya doğru yönelişinin dışında eleştirilecek bir çok yönü vardır.

Önce Urfa'da bulunan en üstün teknik imkânlardan yararlanılarak gerçek-

leştirilen baskı işlemlerinde Dergi Yönetimi Basımevi ile tam bir uyum içerisine girememiştir. Derginin sekizinci sayısında bile rastlanan Entertip, Mürettip ve baskı hataları bu gerçeği açıklıkla bizlere göstermektedir.

Derginin sayfa düzeni, yazıların uymu, başlık seçimi ve yerleştirilmesi çizgi kısırlığı ve karmaşıklığı, devam sayfasının düzensizliği, baştan beri süregelen tashih önemsizliği gibi bir çok konuyu HARRAN'ın bu bölümdeki eleştirilecek yönleri olarak gösterebiliriz.

HARRAN son çıkan sekizinci sayısı ile beraber Folklor'da tam olmasa bile Kültür alanında bazı önemli adımlar atabilmiş ve bu yönden üstlendiği vazifeyi şimdiye kadarki görünümü ile başarmış sayılabilir. Bu inancımıza da Derginin giderek düzelmesini ve bu düzelmede de Kültürel konuların ağırlıklı oluşunu gözlemleyerek ulaşmış bulunuyoruz.

HARRAN'ın asıl muhteva kısırlığı ve en büyük amaç yanlışlığı ise Folklor genelinde olmuştur.

Derginin bir bütün olarak incelediğimiz ilk sekiz sayısında Urfa Folklorunun ara kesitlerini oluşturan konulara önemle yer verildiği halde (Her nedense Folklorumuzun temelini oluşturan yapı taşlarından olan Urfa Musikisi ve Halk Oyunlarımız'a aynı derecede önem verilmemiştir.

Koskoca sekiz sayılık HARRAN'da Müzik konusunda sadece üç yazı yer almıştır. Bunlardan ilki bir Usta ile yapı-

jan kısa bir söyleyiş, ikincisi bir Halk Çal-
gıları yazısı, sonuncusu ise Hali Biner'-
in anlaşılması zor bir yakınma yazısı-
dır.

İncelemeye tabi tuttuğumuz ilk se-
kiz sayıda Halk Oyunlarımızı aîr hiç bir
yazıya yer verilmemiştir.

Aslında HARRAN'm Kültür ve Folk-
lor'da (Hassas) dengeli bir yayın politi-
kası izlemesi, bilhassa Folklor'da ne yap-
tığını, işe nereden ve nasıl başladığını,
okuyucusuna öncelikle vermesi gereken
konuları ve Folklor bütününi çok iyi
tesbit etmesi bilmesi, daha sonrada bun-
ları sistemli bir şekilde okuyucularına
aktarması gerekmektedir.

Urfa'da Halk Oyunlarımız ve Musi-
ki alanlarında yararlanılacak kaynak ve
bu kaynaklardan elde edilecek temel
bilgiler ışığında yapılacak çalışmaların
sayısı bir hayli kabarıktır.

Ayrıca HARRAN'm basım ve yayı-
mından çok yayına hazırlaşındaki kar-
maşıklık ile dağıtımındaki orğanzie bo-
zukluğu onun daha geniş kitlelere ulaş-
masını hazırlayan nedenler olarak gö-
rılmektedir.

Şu anda Urfa'da bulunup da HAR-
RAN diye bir derginin çıkarılışından ha-
berî bile olmayan bir çok kimse vardır.

Okuyucu olmasa, HARRAN'la ilgi-
lenmese, hatta hatta HARRAN'm çık-
arılıdığını ve başarı ile sekizinci sayısına
ulaştığını bilmesi gerekli değılmidir?

Okuyucusu HARRAN'ın kısa zaman
da şimdilik gereksiz sayılabilecek bazı
çalışmaları bir kenara bırakıp, öze dö-
nük esaslı atılımları gerçekleştirmesini
istemekte ve beklemektedir. (Haklı olarak

Yine HARRAN'ı yayına hazırlayan
ve onu yönetenler ile okuyucular arasın-
daki diyalog kopukluğu da gözle görü-
lür niteliktedir.

HARRAN için çalışanların şimdiye
kadar yapı - yalnız kalmaları ve yayın
sorumluluğunun paylaşılabilceğı taze
kanın, yeni güçlerin bulunamaması bu
diyalog kopukluğunu göstermeye yeter
sanırım...

Dileğimiz HARRAN'lıların bizim
gözlemleyebildiğimiz bu gerçekler ışığın
da gerekli gördükleri düzenlemeleri en
kısa zamanda uygulama alanına koymas-
larıdır.

HARRAN Urfa için gereklidir. En
azından bu kesin tesbit bütün Urfa'ya
(Urfa'lara en gerekli bir biçimde anla-
tılmalı ve kabul ettirilmelidir.

Ancak bunlar yapıldıktan sonra bir
Kültür ve Folklor Dergisinin Urfa ve Ur-
fa'lı açısından değerlendirilmesi yapıla-
bilir ve HARRAN'm ne ölçüde kabul
gördüğü tartışılabilir.

Yazımı HARRAN okuyucusuna ve
tüm Urfa'lara bir çağrı yaparak bitir-
mek istiyorum;

«Yüreğinde Urfa Folklor ve Kültü-
rünün yeniden dirilişinin özlemini taşı-
yan, Urfa Folklor ve Kültürünün doruk
laşmasını ve hak ettiğı yere ulaşmasını
arzulayan herkes HARRAN'a kucak aç-
malı, onun yüküne omuz vermeli mut-
laka ama mutlaka HARRAN'la ilgilen-
melidir.»

Sevgi ve Saygılarımla...

Osman GÜZELÖZ

LAZİP

—I—

Cemil Cahit Güzelbey

Giriş :

Adı Abdülkadir Dirioz. 1945 - 1946 yılları arasında Birecik'te tanıdım. O zaman Belediye muhasebecisi idi. Bir gün Belediye başkanı ziyaret için gittiğim sırada tanışmıştık. Yanından ayrıldıktan sonra kültürlü, şair bir kişi olduğunu söylediler. Bundan sonra yolda görünce hal hatır soruşurduk. İlginç bir kimseydi yolda sağ - na soluna bakmaz, kimse ile ilgilenmez, adımlarını biraz uzunca atarak yürürdü. Ağır, aşağı perdeden, bir Osmanlı efendisi gibi konuşurdu. Bana olan iltifatı, Cumhuriyet savcısı bulunmamdan çok; şiirle uğraştığını edebiyata hevesli, Gaziantep dergi ve gazetelerinde yazıları yayınlanan bir kimse olmamdan ötürü idi. Bir kaç kez Fırat kenarında ayak üstü sohbetimiz olmuştu.

Birecik şairler hakkında araştırma yapmağa başladığım zaman bilgisinden yararlandım. Kendisinin de hal tercümesi ve yapıtları istediğim zaman «kolay kolay» diye geçiştirirdi. Çekingen, davranmasında alçak gönüllülüğü sebebi. Birgün içinde 20 şiiri bulunan bir tomar kağıt yolladı. Özel ar

şivimde 10 parçası yazılı üç kağıt daha var. Bunu kimden ve ne zaman aldığı - mı hatırlayamıyorum. Ancak her iki kağıttaki yazılar, kendi el yazılarıdır.

Zaman zaman Birecik şairleri hakkındaki araştırmalarımı sonuçlandırmak amacıyla kaleme sarılıyorum, ya bundan birini yazıp yayınlıyor, ya da bir engele çarpıp kalıyordum. Şiirlerinin bir bölümü elimde, fakat hal tercümesi bulunmayan Lazip'i de ele al - dım. Bu maksatla KuLeİ; Askeri Lisesinde öğrenci bulunan oğlu sayın Haydar Dirioz'e mektup yazdım, yanıt gelmedi. Sonra okuldan ayrıldığını saptadım. Daha sonra Milli Eğitim Müsteşar Yardımcısı olduğunu öğrendim. Bir mektupta bu adresine yazdım. Yine karşılık alamadım. Bir süre önce Gaziantep'te kent içi otobüste ikin, Birecikli bir tanıdık ile konuşurken Lazip'ten de söz açarak oğlunun yanıt vermediğinden yakındım. Karşımdaki önce güldü, sonra yanındaki bir hanımı göstererek (Lazip'in kızı) dedi. Hemen orada tanışarak durumu bir de ona anlattım. Bunu üzerine babasının hal tercümesini yollayacağını vaddetti. Gerçekten de gönderdi. İşte aşağıdaki satırları kendi bildiklerimi de ekleyerek hazırladım. Lazip'in kızı Zerrin Anteplioglu'da babası gibi ozandır.

Yaşamı :

1888 yılında Birecik'in Cumhuriyet mahallesinde doğdu. Babası Taşçıoğlu soyundan Haydar, anne adı İslim'dir. 33 yaşında iken İstanbul'lu Olup Birecik'te görevli bulunan Yüzbaşı Halit Beyi'nin kızı Hayriye Hanım ile evlenmiş, bu evlilikten Haydar, Zerrin ve Bedia adlarında üç çocuğu olmuştur. Haydar Dirioz, Ayasofya müzesi asistanlığı, edebiyat öğretmenliği yapmış, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar yardımcılığı yapmıştır.

Yüzbaşı Halit Bey bir ara Gaziantep Cezaevi müdürlüğü görevini yürütmüştür. (Baba Halit) adıyla ünlenmiştir.

Abdülkadir Dirioz, bir süre mahalle okuluna gittikten sonra öğrenimini kendi kendine çalışarak elde etmiştir. Şiirlerinden Osmanlı kültürünü iyi bilenlerden birisi olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bahai inancıdır. (Bahailik için bk. Enver Behman Şapolyo. Mezhlep ve Takatlar Tarihi sayfa : 436) Arapçaya hakkıyla vakıftı.

Abdülkadir Dirioz bir süre Urfa'da Sumatar, Yaylak, Harran bölgelerinde Bucak müdürlüğü, Urfa ili köy bürosu şefliği yapmıştır. Son görevi Birecik Belediye saymanlığıdır. Buradan emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra Ankara'da oğlunun yanında kalarak 21.Kasım. 1963 yılında burada ölmüştür.

Abdülkadir Dirioz'un kişiliğindeki en önemli özellik, Bahai inancılı bulunmasıdır. Bahailik'e 28 yaşında iken girmiştir. Bu nedenle bir aralık gizli dernek kurma suçuyla hakkında kovuşturma yapılmış, Adana'da ya-

pılan yargılama sonunda beraat etmiştir.

Şairin, Türkiye'deki Bahailik hakkında bir çok araştırmaları vardır.

Yapıtları :

Abdülkadir Dirioz Bahailik hakkında yazılmış yapıtların bir bölümünü Türkçeye çevirmiştir. Bu konuda saptayabildiğimiz yapıtları şunlardır :

1 - Ahmet Hamdi adında biri tarafından Arapça olarak yazılan (Tibyan-ı Burhan) adlı bir ciltlik yapıdın çevirisi.

2 - (Doktor İslamat)ın (İki Devir) adını taşıyan kitabının

3 - (İkan) Kur'an ayetleriyle Bahailiğin açıklanması

4 - (Muvafazat çevirisi) Bu yapıt ünlü Bahailerden Abdülbana Abbas'ın Dünyadaki Bahailer hakkında Amerika kiliselerinde verdiği konferanslardır. Çeşitli konuları, Hazret-i İsa'nın dünyaya ikinci gelişi ile ilgili olarak yöneltilen soruları kapsar. İngilizce de basılmıştır.

5 - (Birecik Bahailik Tarihi) bu yapıt basılmamıştır. Oğlu Haydar Dirioz'de saklıdır.

Devam edecek

ÇÖL

Ramazan Tunç

Susadım yarab; kalbim duracak bu sahrada
Binamın çamuru mu yağrulmuş belâdan

Karşıma ne çıktıysa sihir ve serap gördüm
Nasib olmayacak mı su içmek bir vahadan

Bir tuhaf çalkantıda darmadağın insanlık
Bir haber bekliyorum kaçıp giden Leylâ'dan

Sorma kible neresi maddeye dönük yüzler
Ne aşk, ne fazilet, ne şîr üstün paradan

Gerçek olan bir şeyvar bu kavruk çölde ölüm
Eskimeyen işte bu, günübirlık davadan

Ufuk aşım gözler doymak nedir bilmezler
Bırır boş kuruntudur duyduğum her kafadan

Bakmayın güldüğüme içe dönük pınarım
Bir gizli şikayettir dem vurduğum safadan

Ramazan artık müjde beklome gölgelerden
Rahmana gidersin bir gün elbet bu dünyadan

URFA'DA ÇOCUK OYUNLARI

Mehmet ÇİNİ

MINİ MINİ HAVUÇ

Bu oyun genellikle küçük yaştaki (1 - 5) çocukları güldürmek için oynanan bir çeşit oyundur. Evin çok ağlayan çocuğunu güldürmek veya eğlen dirmek için bir büyük, çocuğun elini açarak avucunun içini kendi şahâdet parmağının ucuyla ovalıyarak aşağıda ki tekerlemeyi söyleyerek çocuğun par maklarını tek tek kapatır.

«Ooooo, ooo...

Minî Minî Havuç,

Bıyye bir kuş kondu

Bu tutı, Bu keşti,

Bu bişirdi, Bu yidi,

Bu çarşıdan geldi»

Hanı biye, Hanı biye, Hanı biye diyerek çocuğun boynunu kırıklama- ya başlar. Böylece çocuk gülmeye baş lar. Bu oyuna alışan küçük çocuklar devamlı bu oyunu oynamak isterler.

KALA KALA

Bu oyunda anne, baba veya evin başka bir büyüğü yere sırt üstü yatar ayaklarını çocuğun koltuk altlarına ko yarak ellerinden tutarak «KALA KA-

LA KALA..» diyerek havaya kaldırıp indirir. Çocuk bu hareketler karşısın- da heyecanlanıp gülmeye başlar. Ev- de bu oyuna alışan çocuklar havada üken ellerini açarak bazı akrobatik ha reketler yaparlar.

EL EL ÜSTÜNDE:

Bu oyunu oynayacak olan çocuk- lar aralarında bir ebe seçerler. Ebe sırt üstü yere eğilerek yatar. Diğerleri de ellerini yumruğ (Yumruk) ederek üst üste koyarlar ve hep bir ağızdan

«EL el üstünde

Eı kemerin üstünde

Kımin eli en üstte?»

diyerek ebeden hangi oyuncunun eli- nin en üstte olduğunu sorar. Ebe de bir oyuncunun adını söyler. Eğer bil- diyse o çocuk ebe olur. Oyun böyle-likle devam eder.

GELDİ GÜLDÜ:

Ağlayan küçük çocukları eğlindir- mek için büyük, parmaklarının ucu nu yerde çocuğa doğru yürüterek «Gel- di Güldü, Geldi Güldü. Gıdı, Gıdı, Gı- dı» diyerek çocuğu güldürmeye çalı- şır.

DELEME ÇALMA HURP OYNAMA :

Mahalli çocuk oyununda «deleme çalmak» olarak bilinen bu oyuna batıda «Topaç Çevirme» adı verilir. Urfa'daki bu oyun batıdan çok farklı olarak oynanır. Çocuklar deleme ile bir çok oyunları zevkle oynarlar. Bu oyunu oynayan çocukların yaş ortalamaları 5 - 17 arasındadır.

Genellikle bahar ayları deleme çalmak mevsimidir. Urfa'da deleme ile oynanan oyunlar büyük maharet ve beceri ister. Deleme çevrilirken pas kaldırma, atıp çekme yapma, ahıtma yapmak çok heyecanlı ve zevklidir. Hareketlilik, kıvraklık, çabukluk en belirgin özelliklerdir.

Hurp Oynama : Bu oyunu oynayan çocuklar toplanır. Ebeyi belirlemek için her oyuncu delemeyi çalarak yerden pas kaldırmaya başlarlar. Pası yerden kaldıramayan ebe olur. Delemesini yere yatırır. (Pas : Yerde çalınan delemeyi ipe yukarıya doğru çekerek avuç içine alma) Yerde 1 - 2 karış boyununda bir daire çizilir. Yereyatan deleme bu dairenin içine konur. Oyuncular yerden kaç pas kaldıracaklarsa anlaşırlar. Herkes sırayla elindeki delemeye ipi sararak (Urfa'da bu ipe deleme ipi denir. Kalınca bir sicimdir.) Yerde yatan delemeye hızla vurmaya başlarlar. İsabet ettiren pas kaldırmaz. Hurp vuramayan oyuncular yerde dönen de-

lemeyle kararlaştırılan pası kaldırmaya çalışırlar. Pası kaldıramayan delemesini yere yatırır.

İddialı oyunlarda deleme kırmaca - sına Hurp oynanır. Bazen delemeler yerde yatan deleme vurulan Hurplarla deşik deşik olur. Bu oyunlarda 10 - 20 paslı olarak oynanır. Deleme çalınırken ahıtma yapma ve atıp çekme yapma da büyük maharet isteyen bir oyundur. **Atıp Çekme :** Delemeye ip iyice sarıldıktan sonra yere paralel olarak ileriye doğru atılarak tekrar geri çekilir. Gelen deleme avuç içine alınarak avuçta çalınmasına çalışılır.

Ahıtma : Avuç içinde çalınan delemeyi ipe yere kadar çalınır vaziyette akitılıp tekrar avuç içine alınmasıdır.

Deleme çalınırken yerden 50 - 60 pas kaldırabile çocuklara rastlanır. Bu işi yapan genç ve yaşlılarda vardır. «Çirtikle» çalınan deleme ile 30 - 40 pas kaldıran maharetli eller vardır.

HURP : Yerdeki delemeye (Topaç) başka bir oyuncunun elindeki deleme ile çalınır şekilde vurmasıdır. Eğer atılan deleme yerdekine değerse çivinin değdiği yere bir «Hurp işledi» denir.

ÇİRTİKLE ÇALMA : Delemeyi ip - siz iki parmak ucu ile çalmaktır.

Urfa'dan Derlenmiş Atasözleri

III

Asil Söylər

M. Emin Beyazgül

Ali Kazzaz

Ergin Okur

- 154 - Dabbah sevdiği postı yerden yere çarpar
- 155 - Dadanannan (1) kudıran birdir
- 156 - Dadanannan kudırana çara yohtır
- 157 - Dām yıhlıdımı,sıçan da altında kalır
- 158 - Dar günün ömrü(2) kıssadır.
- 159 - Danyerdeyimek yımahtan, geniş yerde dayah yimah eyyıdır.
- 160 - Daş daşın sökesidir (3)
- 161 - Daş yerinde ağırdır
- 162 - Datlı datlı yımağın, acı acc kusmağı olur
- 163 - Datlı söz,ılamı(4) deliğinden çıhadır
- 164 - Deli ağlamaz, divana gülmez
- 165 - Deli erlanmaz (5), sehebı (6) 'erlanır.
- 166 - Deli deliyi görende degenegini sahlar
- 167 - Delidir, malıdır
- 168 - Delidiüğinden,uşağ (7) oyundan 'ecizmez (8)
- 169 - Deli geçi (9) deli oğlağı olur
- 170 - Delikli boncık yerde kalmaz
- 171 - Delikli demir yerde kalmaz
- 172 - Deliler çeşit çeşit : Zır deli, zırzır deli, hın - zyr (10) deli...
- 173 - Delinen getme yola, başıya getirir bela
- 174 - Delinin malıgözünün öginde gerek
- 175 - Delinin nar yimeside deli, kar yimesi de
- 176 - Delinin tapı kılmağı (11) da deli, sayıhlamağı da deli...
- 177 - Deli sevilir densiz sevilmez
- 178 - Dellaı ola, eşşegi itine (12)
- 179 - Demirden korhan trene binmez
- 180 - Demiş : Kızım siye taht mı verim beht mi verim» ? . Demiş : «Babo beht ver, taht gendi gendine gelir.»
- 181 - Dengiz (13) it yalamahtan mırdaı olmaz
- 182 - Densiz sıfatından (15) baykuş veran bekler
- 184 - Dervişin fikri nese (16) zikri odır
- 185 - Deve çömçe (17) nen suvarılmaz.
- 186 - Devenin derisi eşşege yük olur
- 188 - Deviy (19) almah kolay, satmah zordır
- 189 - Deviyē tiken (20) lazımsa, boynını uzatsın
- 190 - Dırnah sefadan, saç cefadan uzanır.
- 191 - Dil dediğiı malamat (21) çömçesidir (22)

- 192 - Dilençi bi olsa, adam şekernen besler
 193 - Dilençinin namı alçak, geliratı üskektir (23)
 194 - Dilin gemigi yohtır
 195 - Diğ rehet, baş selamat
 196 - Dinsizinhakkından imansız gelir
 197 - Direk dibinden çürür
 198 - Diş görmah, yuhıdan (24) soyra (dır)
 199 - Dişi it kuyrığını sallamassa, erkeğ it arha -
 sından gelmez
 200 - Doğdı kuyrık (25), kalmadı korık
 201 - Dorğı divar yıhılmaz, ergi kaçır kurtılmaz
 202 - Dorğı divaryihılmaz, egrı kaçır kurtılmaz
 203 - Dostlık dağca, hissap kılca (dır)
 204 - Dost malını düşman kimin yimeli
 205 - Dost malını düşman kimin yimemeli
 206 - Dügin ağardır, karagün karardır
 207 - Dügin iki gişiye, nolmış deli konşıya
 208 - Dünya malı dünyada kalır
 209 - Düşenin dostı olmaz
 210 - Düşenin dostı olmaz cehteyle (26) düşmemağa
 211 - Düşmez kahma zbi Al'ah
 212 - Eceli gelen it, camı divarına.....er.
 213 - Ehmağın parası biter, elin malı bitmez
 214 - Ekıllar mezzata çıhmış herkez eklinı begenmiş
 215 - Ekıllar mezzata çıhmış herkez eklinı begen-
 miş, kimse şansını istememiş.
 216 - Ekıllı düşünene çig (27) deli oğhını everir
 217 - Ekmegi ekmekçiye ver, bi ekmek de ziyada ver
 218 - Ekmegin böyiği hamırın çoğından olır
 219 - Ekmek bulamıy (28) yimağa atnan gidıy
 mağa.
 220 - Ekmekçiye ekmekçiye ver, bi ekmek de ziya -
 da ver.
 221 - Ekrağ etmez ekrağının (29) ettiğini
 222 - El atma binen tez ener
 223 - Eldeki tavuh, eldeki kazdan eyyüdir
 224 - Elde bulınır, begde bulınmaz
 225 - El Eli yahar, el de döner üzi (30) yahar
 226 - Elinnen yapan başınan çeker
 227 - El ne yidi demez, ne geydi der.

DEVAMIVAR

- 1 - Dadanañla 2 - Ömrü 3 - Sökeceğidir 4 - Yı-
 lanı 5 - Utanmaz 6 - Sahibi 7 - Çocuk 8 - Bıkmar
 9 - Keçi 10 - Hınzır 11 - Oturduğu yerde uyukla -
 mak 12 - Kaybola yitine 13 - Deniz 14 - Aşermek
 15 - Yüzünden 16 - Ne ise 17 - Kepçe 18 - Kadar
 19 - Deveyi 20 - Dilken 21 - Melâmet, ayıp kusur
 22 - Kepçesidir 23 - Yüksekştir 24 - Uykudan 25 - Ya
 zın görünen bir yıldız kümesi 26 - Azmet 27 - Ka -
 dar 28 - Bulamıyor 29 - Akrabanın 30 - Yüzü

TERCİ-İ BEND

Affet bizi rabbim ne sefil et ne de azdır.
Mânen fakiriz, maddecilik bizde marazdır.

Yoksullara yardım, hamiyet duygusu ölmüş,
Rüşvetle faiz halkı ezen gizli cihazdır.

Geçmez, «çalışanlar kazanır» mantığı bizde,
Bir lokmayı hakketmeye binbir çaba azdır.

Toplumu yönetenler, çoğu hırsız ve de arsız,
Arsızlara, tüm arhıların tükürüğü farzdır.

Turfanda yetişmiş şu kadar milyonerin de
Geçmişleri basbelli haramhor hilebazdır.

Mertlik de cömertlik de umulmaz egoistten
Vermişse tavuk, bilki onun isteği kazdır.

Kalkmış, gelenekler, töreler gençliğe nolmuş?
Mânaca yücelmiş kişi, onlarca yobazdır.

Ruhsal bunalım genç kuşağın beynine dolmuş,
Boykotla grevler, köpüren kin ve garazdır.

Günlük hayatın aslanı olmuş pısrıklar.
Bir hôt deyiversen, kalacak toz ve dalazdır.

Değmez ki bugün dünküne, hayr umma yarından
Halktan ümidim az, niyetim hakka niyazdır.

Affet bizi rabbim ne sefil et ne de azdır,
Mânen fakiriz maddecilik bizde marazdır.

Mahmut Şevket AKKAYA

URFA'M

URFA'M Sen bir cennetsin, güllerin var bağın var
Yem yeşil çimenlerin, mor sümbüllü dağın var

Ozanların yurdusun bülbüllerin yatağı
Çileli gönüllere şerefli otağın var

Tarihlere sığmayan şanın var bu cihanda
Göklerde dalgalanan şerefli bayrağın var

Tarihin beşigisin medeniyet kaynağı
Peygamberler uğrağı mukaddes toprağın var

Edessa derler sana tarih seninle başlar
Harran'ın var bilirim çok parlak bir çağın var

Ne mutlu bir şehirsin teslim olmadın yad'a
Fransıza kurduğun çözülmez bir ağın var

Mislin yok bu cihanda kabarsın tüm gururun
Misafire açılan şefkatli kucakların var

Hep yollar sana gelir doyar kervansaraylar
Her evde konuk için tutuşan ocağın var

Pınarların kaynaşır derelerin su dolu
Göllerin var Ayneliha mukaddes balığın var

I. Halîl KIRIKÇI

ACABA AŞK MI

YALAN

Maziden arta kalan, birer tatlı hatıra
Koyulsam anlatmaya, sığmaz iki satıra

Çırpınır yıldızların, sönmüş fersiz gözleri
Mehtab altında durur, aşkın henüz izleri

Dökülen gözyaşları, denizlere karışır
Bazen küser sevgili, işve ile barışır

İçindeki alevin doğar yanaktan al'ı
Çapkın ceher meltemi emer dudaktan balı

Çıkardın pencereye, mutlak beni arardın
Sırma gibi saçını, rüzgar ile tarardın

Kıskanırdı gökyüzü, suya düşen resmini
Hasretle anıyorum, bugün bilsen ismini

Bakıyorum geçmişe, birşeyler var mı kalan
Yalancı değil UĞUR, acaba aşk mı yalam.

Mahmut Yaşar UĞUR

URFA'M BENİM

Lütfiye ÖCAL (KAVŞUT)

Bir sılâm vardır
Efsaneler diyarı
Garipler yatağıdır
Garipleri sinesinde
Özü gibi ağırlar
Yüğütlük otağıdır

Etrafı dumanlı dağlar
Öyle bir sılâm var benim
Gelen ağırlar giden ağırlar

Nice günler geçirmiş
Sinesinde Nemrut gibi
Bir zalime yer vermiş
Hem nice peygamberler, veliler
Barındırmış yaşatmış
Efsaneleşmiş o yüzden
Değerine değer katmış

Etrafı dumanlı dağlar
Öyle bir sılâm var benim
Gelen ağırlar giden ağırlar

Görünüşte sadedir
Derin bir ummandır o
Ben şair değilim
Duygularım içimde
Kağıda geçemedim
Urfa'mı değerince
Anlattım diyemedim

Sevgisi yürek dağlar
Öyle bir sılâm var benim
Gelen ağırlar giden ağırlar

BURSA — 1979

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin ERGİN

—206—

TESBİHİM AL MERCANDAN
KEHVE DOLDIR FİNCANDAN
SEVİSEN EŞKERE SEV
BEN GEÇMİŞEM Bİ CANDAN

—213—

PEŞTİMAL UÇTI BAŞTAN
KİRPİK VAR UZUN KAŞTAN
O SENİY KARA GÖZİY
AKLİMİ ALDI BAŞTAN

—207—

BI HANDAN
KERVAN İŞLER Bİ HANDAN
KES ZÜLFİY HEDAC EYLE
KURTAT BENİ Bİ KANDAN

—214—

SÜRME DENLİK KUMAŞTAN
GÖZLERİM DOLDI YAŞTAN
SENİ BENDEN AYIRAN
KÖYNEK GEYSİN ATAŞTAN

—208—

BI DAĞIN ARHASINDAN
ÖLDÜM YAR SEVDASINDAN
BİLEYDİM AYRILIĞ VAR
GİDERDİM ARHASINDAN

—215—

DAĞDAN ENMİM DÜZE BEN
TİKEN OLDİM GOZE BEN
DAR YERİZ GENİŞ OLSIN
DAHA GELMEM SİZE BEN

—209—

HER AYINDAN
HER YILIN HER AYINDAN
GÜNDE Bİ KERPIÇ DÜŞER
ÖMRÜMÜN SARAYINDAN

—216—

KEMEND ATTIM DALA BEN
DÜŞDİM HALDAN HALA BEN
ÇÖP YIGDIM YUVA YAPTIM
UÇURMADIM BALA BEN

—210—

KAŞLARI MİLDİR OĞLAN
GEL BENİ GÜLDÜR OĞLAN
KÖVÜMÜZ Bİ DEĞİLSE
GÖYNÜMÜZ BİRDİR OĞLAN

—217—

KALADAN ENEREM BEN
ÇAĞIRSAY DÖNEREM BEN
DERDİDEN KİRBİT OLDİM
ÜFÜRSEY YANARAM BEN

—211—

TELİSTE HURMAMISAN
GERGEFTE SIRMAMISAN
BEN BİRDA AH ÇEKİYEM
SEN ORDA DUYMİMİSAN

—218—

URFALİYAM AĞAM BEN
HER DERDE ORTAĞAM BEN
SELAM EDİN YARIMA
ÖLMEMİŞEM SAĞAM BEN

—212—

KIRINFİLSEN DARÇINSAN
KIZ SEN BENİM HERCİMSAN
İSTEREM ALIM KAÇIM
NİKEH DÜŞMEZ BACİMSAN

—219—

KULEDEN
SES GELİYOR KULEDEN
O KAŞ O GÖZ DEĞİLMİ
BENİ SİYE KUL EDEN

—220—

Bİ AY DOĞAR MEŞEDEN
YARIM ÇIHTI KÖŞEDEN
RENGİNİ GÜLDEN ALMIŞ
KOHUSUN MENEVŞEDEN

—221—

AYRILDIM YUSUFUMDAN
KARIMDAN KİSİBİMDEN
ELİMİ NEYE VURSAM
O GİDER NESİBİMDEN

—222—

SU AHAR GÜL KÖKÜNDEN
İÇMEM KÖPÜGÜNDEN
CELLAT BOYNUMU VURSA
GEÇEMEM SEVDİĞİMDEN

—223—

GÖZELDEN
DOYMAH OLMAZ GÖZELDEN
EL İÇİN AĞLANIRSA
ÜSTE GİDER GÖZ ELDEN

—224—

YARA BENDEN
OH SENDEN YARA BENDEN
YOLÇI YOLİYA KURBAN
SELAM ET YARA BENDEN

—225—

SU ÇIHAR SU ÇİMENDEN
MEVLAM BENİ AFFETSE
KİM SORAR SUÇU BENDEN

—226—

Bİ DAĞIN TUDU BENDEN
GETMEZ AŞK ODI BENDEN
GÖRDİ YARAM SAĞALMAZ
TEBİB EL YUDU BENDEN

—227—

AYRILDIM GÜLÜM SENDEN
SAÇI SÜMBÜLÜM SENDEN
ARIYA DAĞLAR GİRDİ
KESİLDİ YOLIM SENDEN

—228—

YAR İÇERDEN
AÇ BARGIM YAR İÇERDEN
GÖZÜM KAPIDA KALDI
ÇİHMADI YAR İÇERDEN

—229—

AYRILDIM ÖZLERİDEN
O ŞİRİN SÖZLERİNDEN
BİLEYDİM AYRILIĞI VAR
ÖPERDİM GÖZLERİNDEN

—230—

GÜL MEMEYDEN
GÜL KOHAR GÜL MEMEYDEN
EMLİK KUZU OLAYDIM
EMEYDİM GÜL MEMEYDEN

—231—

GİDEREM ELİYİZDEN
KURTULIM DİLİYİZDEN
YEŞİL BAŞ ÖRDEK OLSAM
SU İÇMEM GÖLİYİZDEN

—232—

REHEN EKTİM GÖRESEN
SU VERDİM GÖGERESEN
MEKTUP BENİM DİLİMDEN
DURMIYASAN GELESEN

—233—

AYRILDIM MEHEMETTEN
İÇERİM DOLİ DERTTEN
BEN SENDEN VAZGEÇMEZDİM
EMİR ÇIHTI DEVLETEN

—234—

GİDİN BULUTLAR GİDİN
YARIMA SELAM EDİN
YARIM ŞİRİN YUHUDA
YUHUSUN HERAM EDİN

—235—

ODA YANSIN
OD DÜŞÜN ODA YANSIN
ETİMİ KEBAB EYLE
CİĞERİM O DA YANSIN

Urfa'dan Derlenmiş Halk Hikayeleri : 4

ŞEME'DAN

—1—

Musannifin Biri

Evvel zaman içinde, harbıl saman i çinde deve dellâiken, eşsek hembâiken, ben babamı nbeşigini tingir mingir sal liyken, babam düdü beşikten, anam gözükti eşikten. Gel zaman, get zaman vur aşşağı, tut yuharı vahtı zamanında bi padşah varmı. Bı padşahın üç kızı varmış Böyiginin adı Hecce sultan, ortancasının adı Eşşe Sultan, küçiginin adı da Emne sultan'mış. Gelgelelim Hecce sultanın gelinnih yaşı geliniş geçmiş, Eşşe sultanın gelinnih yaşı tamam olmuş, Emne sultanın gelinnih yaşı ha geldi, ha gelecah, feketimki üçü de helaâ bekâr. Vezirler bı bee olmaz, gidah padşaha kızlarının helını bele degil bele deye aynadah demişler. Divanı kurmuşlar, padşahı da divana davet etmişler. Padşah divana gelmiş, baş terefe otırmış, «Herdir işallah, ne sebepten beni biriya çağırdıyız.» demiş. Başvezir, hal mesele bele bele deye padşaha kızlarının evlenmah vahtının geçtiğini söylemiş. Padşah «Heklısız, heklısız amma nasıl edah, ben bı memlekete sağ oldıhça padşah kızlarına gişi ariy dedirtmem, gelin bına bi yoI bulah» deyiy. Az düşüniler, çoğ düşüniler, sonunda vezirlerden birinn eklına bi yıl geliy. «Ben buldım padşahım» deyiy. Padşah «Söle bahım, kızlarıma layih mıdır buldığı?» deye sorıy..

O da, «Padşahım,kızlariyin eline sıvadan gece bi altından top verirsen, kızlariy dama çihar, bı topı atarlar, top

hangi eve düşerse kızlariy o eve gelin edersen» deye çoğap vrır. Bı çarapadşahın eklına yatmış, «Tamam eynim bele edah» deye savışmış getmiş.

Gece olmuş, padşah böyük kızı Hecce sultan'ı yanına çağırmış, eline bi altından top vermiş. «Kızım dama çih, bu altından topı at, bı topı neriye atarsay o eve gelin gidecahsan» demiş. Kızdır, dama çıkmış, topı fırlatmış, top getmiş böük bi eve düşmüş. Sebbeh olmuş, padşahtır, kızının cehezini düzmi şbuh çasını bağlatmış, İkinci vahtı kızı o eve gelin göndermiş. Kızdır, evin kapısını açmış, içeri girmiş, böyük bi ev?. Ne ses var ne seda. Bütün evi gezmiş, deşt etmiş bi Allah'ın kulına rasgelememiş. He ev çoğ gözzel seray kimin amma, kız kimisi görmiyene çig, hüflenmiş, bi kaba girmiş. Kapiy arhasından maldanlamış, korhisından sebebe çig tik otırmış, buhçasını koltuğının altına almış, babası evine gelmiş. «Ben bı daha o eve getmem» demiş. Babası kızının eline bi iş vermiş, ondan vazgeçmiş.

Bı sefer sıra ortanca kıza gelir. Padşah genni gennine der ki, «Böyük kızımı sessiz sedasız, sır s'tar gönderdim kederi kapandı. Bı nakıl birezim şenliğ olsun.» Devrisi gün dellâllar çıkırtmış, ortanca kızı Eşşe sultan'ın

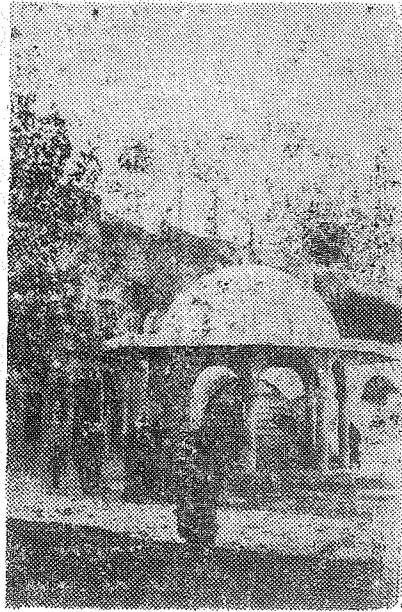
altın topı bı gece atacağını millete eşit tirmiş. Eşşe sultan gece olmuş, altından topı almış, dama çıhmış, göziñi yum - muş, «Bismillah» deye topı fırlatmış , top getmiş, gene eyni eve düşmüş. Pad - şah «ya sabı ya Allah» deye kızını ke - derinin üstine göndermiş. Kızı getirmiş cehiznen, buhçasınnan eyni eve bı - rahıp getmişler. Kızdır, evde fırlanmış dolanmış, o da evde bı Allah'ın kulına ras gelmemiş. Ev böyük olmağına böyük gözzeñ olmağına gözzeñ. Feketim ki içi - de ne in var. ne cin var. Eşşe sultan da höflemiş. Bı çardağı çıhmış getirdiğı eşyaların içinden birezim çerez, kavırğa filan çıhatmış yimış. Ahşam olmuş, Eşşe sultan kapısını kitlemiş.

Kırık bı meket bulır, meketin üsti - ne çıhar, sebehe çig düe eder. Sebbe - hi zor eder, kahar cehezini buhçasını top - lar, babası evine gider. O da böyük ba - cısı kimin, yimin billah eder, «Ben o eve bı daha getmem» der. Padşahın bı ortan ca kızın kederine üreğı yanar onun da e - pine bı iş verir, ondan da vazgeçer.

Hindi sıra küçük kıza gelir. Hezırlılıklarını yaparlar, ahşam olır, Emne sultan'ın e -

line topı veniller, kız dama çıhar, altın - dan topı fırladır,, top gene eyni eve dü - şer. Padşah haber alır, bı daha attırın der. Kız bı daha atar, gene eyni eve dü - şer. Padşah : «Madam ki eledir, bı da getsin, kederini görsin» der. Emne sul - tan ağlar sızlar getmem der, gidemem der, feket o da bahar ki başka yolu yoh , beçara boynını бүker, kederine katlanır Böyülbi sandıh getittirir, içine paradır , hışırdır, geyecahtır, yiyecahtır, doldırır Soyna bı böyük sandıh daha getittirir O nında içine yatağıñı, yorğanını, pılıñı pirtını koyar. Bı sandıhları gottirin o e - ve bırahın der. İş ağırđan alır, üç beş gün ayağıñı sürükler. Sonında Emne sul - tanı geydirip, bağıyıp kederine yolçı e - edeller. Aparıp evine koyallıar. Birezim nesilhet felan bırahıp geliñler. Kız kahar etrafına bahar fırlanır, dolanır, bahar ki kimse yohtır. Kaba girir, sandığıñı açar halısını çıhadır, serir, yatağıñı serir, as habını değıştirir, kabını kacağıñı çıha - dır, ocağıñı yandırır, aş bişirir, kaşşığ dö şirir, kısmetini yir, yatağıñı girer, düe - sini eder yatar.

Devamı var



URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ

M. Emin ERGİN

EV SMAH : Bulguru bir tepside aktarak kepeğini ayırmak.

EYE : Sahip, muzahir (Sehepsiz eyesiz kaldım tabirinde)

EYVAN : Avlulu evlerde iki çardak (Bu kelimeye bakınız) veya oda arasında oturmağa mahsus üstü kapalı yazlık.

EYİ : İyi

EZVEHLİ : Yorucu, cefalı, eziyetli olma

FE'EL : Erkek işçi (Bak : Emele)

FAK : Kapan, tuzak (Kürmak masta - riyle kullanılır)

FANIS : Fener

FEKETİMKİ : Geç gelelimki

FELHEN : Kırmızı toprak (taşsız)

FERİK : Piliçlik devresinde (tavuk)

FERMANA : Entarının üzerine giyilen aba şeklindeki eko-suz kadın giysisi ,
«Kara çadırın kızı
Fermanası kırmızı
Gah geyer gah sallanır
Hep kırar belimizi»

FEŞELLEH : Meyvesi yenilen bir çiçek çeşidi.

FETİR : İyi yetişmemiş, mayası gelmemiş ham (üzüm)

FETTİR : Mayalanmamış (Hamur)
«Hamurunda fettiri»

FETLEMAH : Atılmış pamukları eğirmek

FINDIĞI KİRİŞAN : Mantar ilacı

FIRDOLAYI : Çepeçevre

FIRFIR : Fırıldak

FIRTANA : Fırtına

FIŞKI : Eşek tersi

FİTA : Peştimal

FİS : İçi boş, olgunlaşmamış (Meyve - sebze)

FİZİL : Fitneci (adam)

FİRENGİ : Kilt

«Akşam olur firengiler vurulur
Kardıyanlar önümüze kurulur
Anam beni ziyaretten yorulur»

FİRENGİLE : Kiltle

FİRENK : Domates

FİRENKSUYU : Salça

FİREZ : 1 - Biçilmiş hububat tarlası ,
2 - Ağaç ve çiçek sürgünleri
Uy rezine rezine
Buğdayın firazene
Gelin bi zilgıt çalah
Kızların Kerezine

FİRİK : 1 - Sararmış buğdayın ateşle kavrulmuş olarak yenmesi 2 - Taze meyve (turfanda)

FİRKETE : Çengelli iğne

Fişne : Vişne

FİT VERMAH : Koğulmak, tahrik etmek

GAH : Eşya veya bir yerin kenarı 2 - Bazen

GEBRE : Hayvana kaşığı çalındıktan sonra sürülen sert bez

GEDEMEÇ : Eşiklik, pabuçluk (Gere meç de denir) (Bak : Etebe)

GEÇİ : Keçi

GELBERİ : Ateş çekmeğe mahsus, ucu demirli ağaç.

GELİN BACE : Amca veya dayı karısına hitap şekli.

Kifte başımın tacı

Ayran onun ilacı

Tez yağur gelin bacı

İster canım çıkifte

GELİN BOĞAN : Hayvanların mafsallarında bulunan yuvarlak ve kaygan kıkırdak.

GEMİK : Kemik (Bak: Sümük)

GEMİRMAH : Kemirmek

GENE : 1 - Tekrar, 2 - Hayvanların kanını emen, tahta kurusunda nbüyük bir böcek

Ahşamlar oldu gene
Çıralar yandı gene
Ay üzlüm ceylan gözüm
Aklıma düşdi gene

GENDİ : Kendi
«Her ot gendi kökünde biter»

GERDAN ÇALIĞ : Gerdanlık

GERDEK : Zıfak

GERMEÇ : Çamaşır ipi

GERNEŞMAH : Gerinmek

GES (Yıkanmak Fiiliyle) : Çamaşır yıkamak (Gesyaha : Çamaşır yaha)

«Gesten kahan tokikacı,
hamamdan çihan curunu yudar»

GET : Gitmek

GEZEĞEN : Çok gezen, her kapının ipini çeken.

GEZENEK : Taraça

GEZİ : İpek ve iplikle karışık kareli kumaş

GİDİŞMAH : Kaşınmak
«Geçi gidişirse çobanın ekmeğini yer»

GİJJİK : Darmadağın, taranmamış (saç)

GİL : Aile, familya eki (Ahmet gil ve saire)

.....gilde erik var
Tumanında delik var
.....biye erik ver
Siye bı metelik var

GİLGİL : Bir nevi mısır

GİŞİ : Koca, zevce
«İşi tanı, dişi tanı, gişi tanı»

GİZZİK : Arının iğnesi

GÖBELEK : Yenir bir nevi mantar

GÖGERMAH : 1 - Yeşermek, 2 - Küflenmek

Rehen ektim göresen
Su verdim gögeresen
Mektup benim dilimden
Durmuşsan gelesen

GÖN : Kösele, deri
«Gön yuha yerden delir»

GÖTÜRE : Götürü (Bak : Kaba2

GÖTÜRGE : Eşya taşımaya yaran tezkere.

GÖYÜN : Gönül (Göyül de denir)

Bı dağlar mavlı kaIdı
Kuş uçtı yavru kaIdı
Anahtar ele geçmez
Göynüm bıhavlı kaIdı

GÖZEMAH : Dokuma, çorabın yırtık ve söküğünü tamir etmek

GÖZZEL : Güzel

Urfalıyam ezelden
Göynüm geçmez gözzelden
Göynmün gözü çıhsın
Sevmiyeydim ezelden

GÖZELLİH : 1 - Güzellik, 2 - Mahalli çiban, Urfa çibanı.

BOZOVA

Mustafa BİLKAN

Tarihi ve Coğrafi durumu :

Urfa'nın mevcut sekiz ilçesinden biri olup, ilin 35 kilometre kuzey batısına düşen 1514 Km2 yüz ölçümlü, 1975 nüfus sayımına göre 5400 nüfuslu sulı, bağ ve bahçeli şirin bir ilçedir.

Köylerle birlikte toplam: 44043 nüfusludur. 79 muhtarlık, 93 mezrası vardır.

Merkezin olduğu yerin adı HÖVEK dir. Denizden yüksekliği 530 metre olup nüfus yoğunluğu Km2 ye 28 kişi düşer. Üç bucağı (Merkez - Kanlıavşar - Yaylak) 77 köyü mevcuttur.

1930 yılında ilçe merkezi Yaylak'dan BOZOVA'ya nakledilmiştir. Arazisi hafif dalgalı, düzlük ve tepelik halinde olup, Hayvancılık ve ziraat ilçenin başlıca geçim kaynağıdır. Küçük ölçüde el sanatları da yapılmaktadır. Göller Turistik bir yerdir. İklimi yazları sıcak ve kurak kışları soğuk ve yağışlıdır. Biri içme, biri sulama suyu sağlayan iki göl kaynağı mevcuttur. Yer yer serin kaynaklara rastlanır.

Tarihi :

Yukarı Mezopotamya'da tarihi höyüklerin yoğunlaştığı, Fırat nehrinin 20 Km. güneyinde bulunan

ASURLU'ların ASURANIANU
ROMALI'ların ve ERMENİLERİN -
TORMENADA

ARAPLAR'ın - TELLHÜVEK

TÜRKMENLER'in YAYLAK isimini verdikleri BOZOVA bölgesi, orta çağda yaşayan insanların ticari ve iktisadi yönünden müstahkem kalelerinden birisi idi. HALEP - SAMSAT - MALATYA arasında ki şark yolunu kapar ve korurdu.

Tarihte ilk defa Haçlı seferlerinden sonra ASURANIANU - TORMENAPA olarak Berhebraeus ve Michael Syurus gibi yazarlar tarafından zikredilmiştir.

NUH TUFANI'ndan sonra onun kavminden YASEF soyundan bir kısım insanlar buralara gelerek yerleşmişler, çobanlık ve çiftçilik yapmışlardır. YASEF'in soyundan gelenlere TÜRK KAVMI denir.

Millattan tahminen 400 sene evvel SEPTİMİUS SEVERUS tarafından Fırat nehri üzerine yaptırılan köprü ile ASUR ve BİZANS'ın bağlantısı kurulduğu, Asur ve Bizans devirlerine ait bazı kalıntıları daha ilk çağlarda ve orta çağ başlarında Fırat nehrinin burada bir hudut beldeşi sınırlarını çizdiği ni göstermektedir.

ASURLULAR Millattan önce 2000 yılları ile 606 yılları arasında yaşamışlar ve 606 yıllarında PERS kralı Keyhüsrev bu devleti yıkmıştır.

Bozova'yı Asurluların ilk defa kurduğunu, veya daha önce var olan bu beldeye ASURCA isim olarak ASURANIANU ismi verildiği, Asurlular yıkıldıktan sonra Bozova Perslerin eline M.Ö. 606 da geçmiştir.

Persleri BÜYÜK MEKODONYA kralı İSKENDER M.Ö. 331 yılında yenip bütün Anadoluyu ele geçirinçe Bozova'da Makedonyalıların eline geçmiştir.

İskender ölünce Anadolu'yu paylaşan Makedonya generallerinden biri olan SELAVKOS, bu bölgeyi alır ve SELVKOSLAR DEVLETİNİ kurunca, Bozova'yı da devletinin hudutları içine alır.

Bu devletin elinde 237 yıl kalan Bozova M.Ö. 94 yılında ROMALI komutan POMPEYÜS tarafından ele geçirilip topraklarına katar. Buraya TORMENAPA ismini verir. Daha sonra Roma krallığına bağlı olan bağımsız kralıklardan ORSHENA kralığının eline geçip M.S.244 yılına kadar bu krallığın elinde kalıyor. Roma imparatorluğunun son zamanlarında Halep Urfa Birecik, Samsat ve Malatya, arasında geçen akınlara göçlere, istilalara sahne olmuş bölge yakılıp yıkıldıktan sonra tarihten silinmiştir.

Roma imparatorluğunun M.S. 395 de ikiye ayrılıp doğu kısımlarında Bizans devleti kurulunca Bozova'da Bizans devletinin hudutlarına dahil olmuştur.

Kumandan Heraklius buradan Urfa'ya giderek orayıda zaptetmiştir.

M.S. 640 yılında Urfa'yı zapteden Hz. Ömer'in kumandanı Hz. Ebu Übeyde İbni Cerrah tarafından İslâm topraklarına katılmıştır. Daha sonra miladi 663 de Muaviye zamanında EMEVİ'lerin miladi 750 yılında ABBASİLER'in hakimiyetine geçen Bozovanın ismi arapların hakimiyetinde TELLHÜVEK olarak değiştirilir. Sık sık istilalara ve akınlara sahne olan Bozova yıkılıp tahrip görmüş bu durum TÜRKMENLER'in Anadolu'ya gelişlerine kadar devam etmiştir. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra bu bölge MALATYA DANIŞMENLERİ ANADOLU SELÇUKLULARI ve HAÇLILAR arasında çekişme konusu oldu. HAÇLILAR 1098-1146 yılları arasında buralara hakim olmuşlardır.

MALİK EL MANSUR'un kuvvetleri Fırat'ı geçerek GERGER kalesine kadar olan yerleri ele geçirmiştir.

Miladi 1177 ekim ayının 25 inde KILIÇ ASLAN Malatya'dan Samsat'a kadar olan bölgeyi ele geçirdiği zaman TORMENADA kalesini de ihmal etmemiştir. Bundan sonra bir süre bu böl-

geyi MARDİN ARTUKLULARIN elinde görüyoruz. Miladi 1226 yılında Samsat'a kadar sokulan ALAEDDİN KEYKUBAT'ı ve burada ÇARMELİK HANI'na kadar giderek burada iki gün kalmıştır. M. 1226 sultan bu bölgede topladığı önemli miktarda kuvvetle tekrar Samsat'a döndü. Miladi 1241 yılında BABARESUL-ALLAH isyanı sırasında TORMENAPA kalesi ve civarı isyancıları tarafından yakıldı ve yağma edildi.

Miladi 1389-1390 yılları arasında 1.Beyazıt Mısır'a yaptığı seferde Malatya'dan Suriye'ye kadar yürümüştü. Bu bölgelerdeki yabancı beylikleri yıkıp süpürerek onların yerine Anadolu'ya gelen müslüman TÜRK'LERİ (Türkmenleri) temelli yerleştirdi. XIV Asrın başlarında TELLHÜVEK" YAYLAK" kalesi TİMUR'un saldırısına uğradı.

M. 1402 den 1516 yılına kadar devamlı olarak İRAN-OSMANLI MISIR MEMLUKLARI İRAN SAFAVİLERİ'nin sonra MEMLUKLILARIN bilahare yine İRAN'ın eline geçmişti. Nihayet 1516 yılında Mısır seferine çıkan YAVUZ SULTAN SELİM tarafından HÜSREV PAŞA kumandasından gönderilen kuvvetlerin İRANLILARI bozguna uğratmasıyla OSMANLILARIN ELİNE GEÇMİŞTİR. Bu suretle TELLHÜVEK 1516 yılından itibaren sınır rolünü kaybetmiştir.

TELLHÜVEK Evliya Çelebi Seyahatnamesinde 1671-1672 ismi Yaylak kalesi adı altında geçiyor. Demekki BAYEZİT tarafından buraya yerleştirilen TÜRKMENLER buranın adını o tarihlerde değiştirerek Türkçe maması : Yazın Türklerin sürüleri ile yayla olarak kadıkları havası çimeni suyu, otlığı bol havası temiz yerlere denilen YAYLAK adını koymuşlardır. Evliya Çelebi burası için şöyle der :

«Suruç'tan batıya iki saat gittik. Yaylak Kalesine geldik. Ahalisi Türk menden olup, bağlık, bahçelik bir kasa ba diye»

bahsederler. Ve mamur olduğunu söyler Demek ki ta XVII. yüzyılda burası bir kasaba imiş.

YAYLAK bundan sonra kendi haline bırakılmış ve bunun neticesi olarak ancak kendi beylerinin emirlerini dinleyen Aşiretler yurdu olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra kaza merkezi olmuş **URFA**'ye bağlanmıştır. İktisaden gelişmeye müsait olmayan Yaylak ilçe merkezi 1930 yılında **BOZOVA**ya taşınmıştır. Kendisinde tekrar Nahiyeye olmuş halen bu nahiyeye bağlı 41 köy vardır.

BOZOVA KAZASI HUDUTLARI İÇİNDE BULUNAN TARİHİ YERLER VE BUNLAR HAKKINDA AÇIKLAMALAR :

1-KARASUNGUR CAMİİ: Bozova kasabasından 20 km. batıya düşen **YAYLAK BUCAGI** merkezindedir. 1283 yılında Halep'te oturan Mısırlıların valisi **KARASUNGUR** tarafından yaylak zaptedilip Tellhüvek adını almasından sonra valinin adına yaptırılmış bir camidir. XII. yüzyılın sonlarında yaptırılmıştır. Tarihi değere haizdir.

2-HÜSEYİN PAŞA CAMİİ: Bozova kazasının 30 Km. doğusunda bulunan **KURUNCA** köyünde olup, **BAYAZIT** I. zamanında (ki buralar 1389-1390 yılları arasında Osmanlı topraklarına katılmıştır.) Bu cami **BAYAZIT** I.'ın vezirlerinden **HÜSEYİN PAŞA** tarafından yaptırılmış değerli bir tarihi yapıdır.

3-YAYLAK KALESİ: Yaylak bucak merkezindedir. Asurlular zamanında M.Ö. 2000-606 tarihleri arasında yaptırılan yığma tepe üzerindeki kale **ROMA** **ERMENİ-MISIR-İRAN** ve **SELÇUK** devirlerini görmüş tahrip edilerek günümüze yığma bir tepe halinde kalmıştır. Bugün hala tepenin güneye bakan cephesinde tepeye gömülü 2 adet büyük şarap küpü gözle görülür.

4. KIZIL KİLİSE HARABELERİ: Bozova ilçesinin 15 Km. batısındadır. Roma Selçuk İslâm eserlerine rastlanmaz.

5-KIZILBURÇ HARABELERİ:

Bozova kasabasının 15 Km. güneyindedir. Eski bir kale kalıntısı vardır. Kale sınırlarının kuzeyinde de bir şehir harabesi görülmüştür. Bunlar Asur kalıntılarıdır.

6-KIZIL İN MAĞARALARI: Bozova kasabasının 27 Km. batısında ve Fırat nehrinin sağ-sol sahillerini kaplayan büyük kayaların içindedirler. **ASURLULAR** zamanına ait oldukları tahmin edilen bu mağaralarda 2-8 odalı olanlar da vardır.

7-İN BAŞI DEĞİRMENİ: Bozova kasabasının 30 Km. batısında Karacaören köy sınırları içerisinde. Fırat nehrinin sol sahiline düşer. Büyük bir kayaya oyularak çok tertipli ve sağlam teşkilatlı bir değirmendir. Bu değirmen dağ altında kaynayan kuvvetli bir su ile dönmektedir. Görülmeye değer bu değirmen **ASURLULAR** zamanında önem kazanan taş oymacılığının en güzel sanat örneklerindendir.

8. TÜLMEN HARABELERİ : Bozova ilçesinin zoku doğusunda ve Urfa ova asfaltının üzerindedir. Köyün kuzeyinde bulunan yığma tepenin üzerinde bir kale harabesi mevcuttur. Kalenin batıya bakan tek bir burcu kalmıştır. Aynı tepenin güneybatı eteğinde Osmanlılar zamanında yapılmış bir han ve bir kabristanın **ABBASİ** stilinde eski bir kümbete rastlanır. Yığma tepe ve kale burcu **ASURLULARA** aittir.

9-ÇARMELİK HANI ve CAMİİ:

Bozova ilçesinin 50 Km. güneybatısındadır. **ÇARMELİK**'e; Bozovadan Aligör (11 Nisan) köyüne giden stabilizeli yoldan gidilir. Hanın ve caminin kitabeleri yoktur. Rivaye göre: Bu han ve cami yıkıldığında bunları tekrar inşa edecek miktarda o zamanki paradan yeterince Hanın bir köşesine gömülü bulunduğu kitabede yazılı bulunduğu bundan endişe eden bir Osmanlı Padişahı bu kitabeyi kazıtmıştır.

Başka bir rivayette : Tarihçiler bu Çarmelik tepesindeki kalenin KİSRALAR DAN (Eski İran hükümdarlarından) 4 kardeş tarafından yapıldığını ve bu yüz den ÇARMELİK - DÖRT HÜKÜMDAR adını aldığını yazıyor. Evliya Çelebi Hanın 1671 - 1672 yıllarına kadar sağlam olduğunu söyler.

Diğer Turistik Yerler :

1 — ÇATAK KÖPRÜSÜ : Bozova ilçesinin 3 Km. kuzey doğusuna düşer. Hüseyin Paşa camisiyle çağdaştır. 50 metre uzunlukta 5 gözlü bir taş köprüdür.

2 — SITTİKALE HAREBELERİ : Asur krallarından son Nemrut zamanında kılma 360 sarınc mevcut olup, Arapların 6 kale dedikleri (Sitti Kale) kale harebelerine rastlanır. Bozovanın güneydoğusuna düşen son köydür. Tümen'den stabilizeli bir yolla 15 dakika da gidilir.

3 — MESİRE YERLERİ : Dikili (Lider) adası: Bozovanın 30 Km. kuzeyinde Fırat içinde kalan bir adadır. Balık avlanır. Tarihi mezarlar ve höyük görülmeye değerdir.

4 — GEÇİTBAŞI (Kantara) : Bozovanın 20 Km. kuzeyindedir. Yol stabilizedir. Tarihi Nemrut tepesine gidilir. Salla Fırat'tan Samsat' ageçilir.

5 — COL DERESİ : Bozovanın 45 Km. batısındadır. Tarihi bir şehir harebesidir. En güzel taş oymacılığına, mağaralara burada rastlanır.

6 — TÜRBE VE ZİYARETLERDEN BAZILARI :

a— KAPLAN DEDE ZİYARETİ : Ufra - Bozova asfaltının üzerinde olup 800 metre yükseklikte bir dağcığın tepesindedir. 7 ziyaret yığını vardır. Adaklar burada kesilir, havası çok güzeldir. Hayvan hastalıkları için bura gidilir.

b— HASAN KÖLE TÜRBESİ : Bozovanın 10 Km. güneyindedir. Bir mağara içinde iki türbedir. Bakıcısı yoktur. Yel ve romatizmalılar götürülür. Burayatan zatın; Şeyh Müslim'i Surucı'nın kölesi HASAN olduğu söylenir ve güya Şeyh Müslüm: «Bana yetişemiyen hastalar Hasan köleye gelirler» demiştir. Kılçık köyündedir. Yol patikadır. Birlikte adak bulgur götürülür yemek pişirilir.

c— KEPİRCE : Bozovanın 15 Km. batısında olup, Kepirce köyündedir. Yel için gidilen bir ziyaretir. Gidenlerin şifa gördüklerini çevre halkı söyler.

ç— ÇAKMAK ZİYARETİ : Bozovanın 15 Km. doğusundadır. Hayvan hastalıkları için gidilir. Adaklar adanır. Kapla - Ali Dede ziyaretleri ile çağdaştır. Bunların hepsisinde birer İslâm cengaverinin yattığı kuvvetli rivayetler arasındadır.

d— SÜT PINARI : Bozovanın 40 Km. batısında olup, Karababa dağı yamacındadır. Bir incir ağacı kökünde bulunan bu su kaynağına sütü bulunmayan emzikli kadınlar götürülür. Birlikte kaynamış buğday götürülük (Hedik) pınarın etrafına serpilir, suyundan içilir iki rekaat namaz kılınır dua ve dilekte bulunulur.

T E K N İ K

MOTOR TİCARET

M. N A B İ S İ N D İ R A Ç



K S
KOLBENSCHMIDT

MAHLE

P İ S T O N L A R I

LUCAS—CAV—SİMMMS—BOSCH

Y E D E K L E R İ

Y E T K İ L İ S A T I C I S I



SERVİS :

MERKEZ :

ADRES : ATATÜRK BUL. NO 24-24/A

ADRES : YENİHAL GARAJ : NO. 7

TELEFON : 21 60

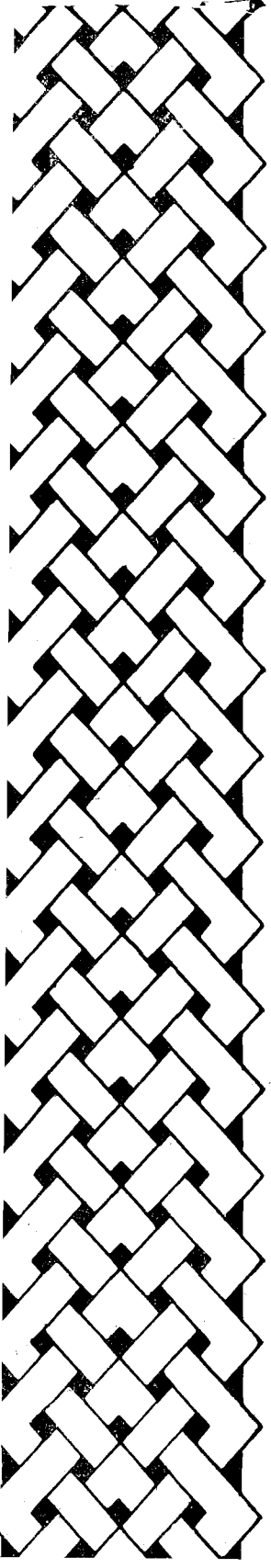
URFA

TELEFON : 15 12

URFA

Harman

Kültür ve Folklor Dergisi



OCAK
1980

10

Harran

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemal APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

OCAK 1980
SAYI : 10

*

Gönderilen yazılar basılsın basılmasın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 15 TL.

ABONE : Yıllık 150 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi
İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 . URFA

DİZGİ VE BASKI
GÜNEYDOĞU
MATBAASI

TLF : 37 97

URFA

Her konuda olduğu gibi "URFA ŞAİRLERİ"nin de mükemmel bir çalışma ile okuyucularımıza sunulması gerekirdi. İşte Allah bunu da nasib etti. 76 yaşında olan ve senelerini URFA ŞAİRLERİ'ni araştırmaya vermiş bir büyüğümüz Bedri Alpay, ömrünün meyvesini okuyucularımızdan esirgememediler. Sizi onlarla başbaşa bırakarak saygılar sunarız.

HARRAN

URFA ŞAİRLERİ Bedri ALPAY

Senelerce devam eden yorucu bir çalışma neticesi hazırlanmış olan "URFA ŞAİRLERİ" adlı çalışmamız bu saptan itibaren HARRAN dergisinde yayınlanacak.

URFA ŞAİRLERİ alfabe sırasına göre tertip edildiğinden yayına da A harfiyle başlanılmış oluyor.

Bu çalışmanın bütün Urfa şairlerini kapsamına aldığını ve hatta bu çalışmada yer alan şairlerin hayat ve şiirleri hakkındaki bilgilerin

noksansız olduğunu iddia edecek de-
ğilim. Kul noksansız olmaz. Fakat ge-
rek şairlerin hayatı, gerekse şiirleri
hakkında gereken itinanın gösterilmiş
olduğunu ifade etmek isterim.

Bu çalışmada isimleri geçen şa-
irlerden edebiyat tarihlerinde yalnız
NABİ ile NÜZHET ÖMER'in adları
geçer. Diğer şairlerimizin hiç bir e-
debiyat tarih ve kitaplarına maalesef
şimdiye kadar geçirilmemiştir. Bu ,
büyük şahsiyetleri yetiştiren Aziz Ur-
fa'mız için bir eksiklikti. Bu eksikliği
gidermek için bu çalışmamızı ypatık.
Uzun araştırmalaruma rağmen bulabil-
diğim isimler Urfa Şairleri'nin tamamı
değildir. Ayrıca genç şairlerimize de
yer veremedik. İnşallah onlardan da
çalışmamızın ikinci kısmında bahse -
deceğiz.

Çalışmak bizden, tevfik ALLAH'tan...

2. Ocak. 1980

Urfa Şairleri : 1

Bedri Alpay

ABDİ

1857'de (Rumî 1273) Urfa'da doğ-
muştur. Hacı Abdizade Emin Efendi-
nin oğludur. Okuma yazmayı mahalle
mekteplerinde öğrenmiş ve 1870 tari-
hinde Dabbağhane camii dahilindeki
medreseye girmiştir.

Bu medresede iki sene kadar o -
kuyan Abdi efendi rüştiye mektebine
devam ediyor. Müamileyh rüştiye mek-
tebini bitirdikten sonra memuriyete
intisap etmişitirki ilk memuriyeti Tah-
rirat Kalemî mümeyyizliğidir. Abdi
Efendi bu sıralarda şiir yazmaya baş-
lamıştır.

Tahrirat Kalemî mümeyyizliğinde
dört sene kadar kalmış ve 1879'da ter-
fian Müsevvitliğe tayin edilmiştir. Sı-
rasıyle devlet dairelerinin her şubesin-
de memuriyet veren Abdi Efendi bir

aralık da Hakkâri Tahrirat Müdürlü-
ğünde ve Horan Tahrirat Müdürlüğü
vekâletinde bulunmuştur. Son memu-
riyeti Maraş İdare Meclisi Başkanlığı-
dır.

Mümaileyh tekaüt müddetini dol-
durduğu için kendi arzu ve talebi ile
1911 de 260 kuruş maaşla tekaüt edil-
miştir.

Abdi Efendi'nin Biricik oğlu E-
min Bey 1910'da Harbiyeden topçu i-
kinci mülazımlığı ile çıkıyor ve o sı-
ralarda İstanbul'da yapılan bir ma-
nevra da şehit oluyor. Bu elim, feci ve
felaket getirici şehadet nadisesi zaval-
lı babanın kalbinde derin bir yara aç-
mıştır. Günlerce ve günlerce ağlıyor
ve binetice sinir hastalığına yakalanı-
yor. Hareket halinde vücudunu râşe is-
tila ediyor.

Abdi efendi 1893 - 1894 senelerinde Halep Vilayet gazetesinin yazı işlerini idare etmiş ve birçok yazı ve şiirleri bu gazetede intişar etmiştir.

Müamileyh 1887'de Hicaz'a gide rek hacı olmuştur. Hacı Abdi efendi ahlaken yüksek, ruhen ince, mütevazı, halim ve sâkin bir zattır. Herkes kendisine hürmet eder mümaileyh müddeti ömründe siğaradan başka içki kullanmamıştır.

Hacı Abdi efendi çok şiir yazmış fakat muhafaza edememiştir. Nesrine tesadüf edemedim. 35 sne kadar muhtelif ve bilhassa mülki memuriyetlerde bulunduğu için muktidir bi kâtip olduğuna ihtimal vrilbilir. Hacı Abdi efendi uzun boyughünkHuftÖ

di efendi uzun boylu, buğday benizli ve zayıf bünyelidir. Kendisi ile arasıra görüşürdüm. Hayatı ve şiirleri hakkında kendisinden malumat alırken bir tevazu eseri olarak : "Şiirlerim o kadar kıymetli değildir. Gerek şahsıma ve gerekse şiirlerime kıymet verişiniz hüsnî teveccüh ve kemaliniz icabıdır." demişlerdir.

Hacı Abdi efendinin mevcut şiirlerini ihtiya eden bir mecmuası vardır. Bu mecmuanın bir nüshasında hususi kütüphanemdedir. Hacı Abdi efendi 1941'de Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Mezarı Harran Kapısındaki aile kabristanındadır. Mevla Rahmet eyleye.

ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER :

Urfa mutasarrıfı Celâl Paşa'nın gazeline yazdığı nazireden :

Elinden içme sehba-yı mihan saki-i devrânın
Bu bezmi âlemin câm-ı meyinden gül-feminden geç

Gülzâr-ı muhabette biten bir gülü ra'nâ
Göz yaşı dökem bülbüle mi hare mi olsun

Bir nâ'tinden :

Esselam ey seyyid'ül kevneyni fahr'ül - mürselin
Esseylâm ey vakıf-ı esrar-ı sübhan esselam

Esselam ey gonca-i hoş-buyı gülzârı nai m
Esselam ey ab - ruy - ı hürü gılman esselam

Esselam ey cilvegâhı vahy - i ilham-ı Hüda
Esselam ey âşina - yı sırr - ı Kur'an esselam

Ayılmam haşredeki cânâ hümar - ı lezzet - i mevden
Beni sevda - yı aşkın eylemiştir her zaman sersem

Diğer bir nâ'tinden :

Hab - gâhi devletindir cenneti huld - i berria
Hâk i reh-i hazretindir çeşmi cânê tütüya

Zulmet-i cehl-i dalâlet kaplamışken âlemi
Ya Muhammed nur-i pâkin âleme verdi ziya

Dökme siyah kâkülün ruhsar-ı âle sâki
Çekme sakın şua-ı mehtâbe hale saki

Vefa yok dilrübade bezm-i işrette muhabbet yok
Gönülde sabr sâkide mürüvvet meyde lezzet yok

Gidersin kûy-ı cânâne saba var halimi arz et
Tenimde tabü takat gözlerimde habü rahat yok

Hançer-i hasretle ettin şerha şerha sinemi
Bâri ey afet dokunma hatır-ı nâşadıma

Girdikte kerem ile makaamât-ı edâye
Beller kırarak saz-ı dilim koyma düzensiz

Son olarak yazmış olruğu bir gazeli:

Sayedâr olmuş yüzünde zülf-i zertarın senin
Uğramış gûya hüsfâ mah-ı rûhsârın senin

İltifâtın sevdiğim şirin mezak eyler beni
Şerbet-i şehd-i şekerden tatlı güftârın senin

Nar-ı aşka yak serapa cism-i bitabım heman
Kıl hezar dilden vücûdun yakmasun nârın senin

Fasl-ı güldür sahn-ı gülşende hiram et naz ile
Serviler görsün utansın hub-i reftârın senin

Can verir Abdi visalınçün senin ey mehlîka
Görmese mecnûn olur bir lahza didârın senin

MENZİL KERVANI

Yar aşkına şeb-ü seher didelerim kan ağlar,
Vardı kervan menziline, kervansız kalan ağlar.
Olmaz bir dem safayap kalbi mahzunum,
Vardı kervan menziline viran kalan han ağlar.

Yansın cismim yar-ı aşkınla, Yara vuslat bulamam,
Seherde göçtü kervan uykuda kalan can ağlar.
Uğur olsun sana kurban dideleri cui-bar
Göçtü kervan cüda düştüm didelerim, kan ağlar.

M. Y. U.

Mahmut Yaşar UĞUR

ATA SÖZLERİ IV

- 228 - Elin eyisi, itin dayısı olmaz.
- 229 - Emmi kızı kerirse, Emmi oğlınm boynınadır.
- 230 - Erefe günü yalan söyliyenin, bayrama yüzi kara çıhar.
- 231 - Ergene avrat döğmah, yohsıla sırfa açmah kolaydır.
- 232 - Er nerde, avrad orda.
- 233 - Eskisi olmıyanın yengisi olmaz.
- 234 - Eşkiyanın düşkini, beyaz giyer kış günü.
- 235 - Eşsege cilve yap demişler, kahmış fiske (1) atmış.
- 236 - Eşsegi çamıra düşenin sehebinden herlisi (2) yohtur.
- 237 - Eşsegi çamıra düşenin sehebsinden (3) kuvvetlisi yoktur.
- 238 Eşsegi süren o.....ğına dayanır.
- 239 - Eşsegiy pehkem (4) bağla, konşiy hırhız (5) çıhatma.
- 240 - Eşşek zehferandan (5) ne eynar.
- 241 - Et giren yere dert girmez.
- 242 - Etme bulursan, ingildeme (7) ölürsen.
- 243 - Ettar (8) bazarı baştan başa, herkes rızkını yir.
- 244 - Evdeki hissap çarşıya uymaz.
- 245 - Evini icara veren, elni yele verir.
- 246 - Evlat عزیز, terbiye daha عزیز.
- 247 - Ev sehebi mısafırın kuzusudur.
- 248 - Evvel can, soyra (9) canan.
- 249 - Ev yapannan, evlenene Allah yardım eder.
- 250 - Ev yıhanın evi olmaz.
- 251 - Eyyılığa eyilih her gişinin, kötüliğa eyyilih er gişinin kârıdır.
- 252 - Eyyilig etme, eviye yetme.
- 253 - Eyyi mal kötü gün üçündür.
- 254 - Eyyi nam altın kemerden evlâdır.
- 255 - Fala inanma falsız kalma.

Devamı 19. sayfa'da

KAYNANA MANİLERİ

—I—

Osm. an Celâl GÜZELÖREN

Urfa folklorunun en zengin kesitlerinden birini oluşturan Mani (Hoyrat) bizim şimdiye kadar (Hemen hemen) hiç işlenmemiş olan bir türde «KAYNANA MANİLERİ»dir...

Genelde Manilerimiz bir bütün olarak ele alınacak olunursa «Kaynana Manileri» de 'Düğün Manileri' olarak adlandırabileceğimiz bölümde değerlendirilebilir.

Mani (Hoyrat) araştırmacılarımızın (Her nedense) şimdiye kadar kendi başına -Bile- önemli bir bütün oluşturan «Kaynana Manileri»ne çalışmaları ve eserlerinde yer vermeyişleri Urfa folkloru açısından çok önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

Bu eksiklik nedeniyle ki, günümüzde bu türden Manilere pek rastlanamamakta ve Manilerimizin bu çeşidi adeta (Tamamen) unutulmaya mahkûm bırakılmaktadır.

İşte sizlere -kısaca- günümüzdeki durumunu aktarmaya çalıştığım «Kaynana Manileri»ni içinde bulunduğu yalnızlıktan ve unutulmuşluktan biraz olsun kurtarmak amacı ile bu «DER-LEME-TANITMA» yazısını hazırladım.

.....

Yazımızın başında «Kaynana Manileri» Mani genelinin 'Düğün Manileri' bölümünde incelenebilir ve değerlendirilebilir demiştik.

«Kaynana Manileri» Urfa'da genellikle Gelin'lerin, kocalarının anası (Kayın Valideleri) için yakıştırdıkları tipik bir Mani türüdür.

Çok eskiden beri toplumumuza yerleşmiş olan Kaynana sevmeliği, Kaynana geçimsizliği ve bunun gibi fikirlerin, Gelinlerde bulunan şiirsel duygularla kaynaşıp mısralara yansıyan görüntüsü de diyebiliriz «Kaynana Manileri» ne...

Konuya daha başka bir yaklaşımla bakacak olursak; bu Mani çeşidinin kaynaklandığı yeri, duyguyu, kaynağını sebebiyi daha değişik bir yerde (şekilde) görmemiz de mümkündür.

Bu noktada evlenecek olan erkeğin yakınlarının kız almaya gelirken (Kına Gecesinde) kız evinin önünde Gelin olacak kızın anasına -Atfen- söyledikleri Manileri de değerlendirmek gerekecektir.

Aslında «Kaynana Manileri» nin ilk olarak (Kına Gecesi) Geline erkek evine götürmek için gelenlerin Kız evinin önünde söyledikleri ilk Manilerle başladığını, daha sonra da ters yön de bir gelişme göstererek sürdürüldüğünü söyleyebiliriz...

Burada asıl söylenilmesi gereken; «Kaynana Manileri» türünde, Mani genelinde bulunmayan çok değişik özelliklerin bulunduğudır.

«Kaynana Manileri» kendi başına Mani genelimizin 'TAŞLAMA' (Atışma) kısmını meydana getirmektedir. Diğer bazı aşk, ayrılık, Kına Gecesi ve Düğün Manilerinde görülen sitem «Kaynana Manileri»nde doğrudan doğruya 'TAŞLAMA' biçimindedir..

«Kaynana Manileri» ni genel olarak (Doğuş-Oluşum-Gelişme ve Sonuç olarak) üç bölümde inceleyebiliriz...

1— DOĞUŞ (Oluşum BÖLÜMÜ)

Gerdek gecesinden bir gece önce yapılan 'Kına Gecesi' nin sonlarına doğru erkek evinden kalkan kadınlı erkekli kalabalık bir grup epeyce ŞA-MATALI bir biçimde; bu grup Gelin'i alıp erkek evine götürecek olan grup tur..

Erkek tarafının yakınlarından oluşan bu grubun içerisinde (Genellikle) evlenecek olan gencin bacıları, kardeşleri, teyzesi, amcası veya dayısı kızları ve oğulları ile akrabalarından -karışık- kadın ve erkekler yer alır..

İşte bu grup tam kız evine yaklaştığı bir sırada bilhassa genç kızlar (Bazen kadın ve çocukların da katılmasıyla) HALA HE ve ZILGIT'lar arasında tıpık bir melodi biçimi ile ilk Maniyi söyleyerek «Kaynana Manileri» ne girişi gerçekleştirmiş olurlar;

ÇAKMAK ÇAKMAGA GELDİH
KINA YAKMAGA GELDİH
EMİNE DAYZE AÇ KAPI
KIZI ALMAGA GELDİH

Geline kına yakılırken meydana gelen kargaşadan yararlanan genç kızlar (Dozu biraz daha arttırılmış olan) ikinci Maniyi de söyleyerek işi kızıştırlar.

O YANI KEÇE
BU YANI KEÇE
KIZ ANASININ
EMEGİ HEÇE

Daha sonra peşpeşe gelen iki Mani «Kaynana Manileri» nin DOĞUŞ (Oluşum) bölümünü tamamlayan Manilerdir;

O YANI SAÇAK
BU YANI SAÇAK
KIZ ANASININ
SAÇINA

O YANI PİÇAH
BU YANI PİÇAH
KIZ ANASININ
KEFENİNİ BİÇAH

«Kaynana Manileri» nin GELİŞME ve SONUÇ bölümlerini gelecek sayıda işleyeceğiz...

DEVAMI VAR

BETTÂNÎ

(Albatenius)
858—929

Yusuf DEMİRKOL

Künyesi : Abu Abdullah Muhammed b. Cabir b. Sinan Al Battani Al Harrani. Bu değerli alimin nesebi hakkında, Kadı Sa'id-Andulisi, "Ahbar al-Hukama" adlı serinde şöyle demektedir: "Abu Ca'fer Muhammed b. Sinan b. Cabir al Harrani."

Ortaçağ Avrupalı alimlerinin tanıdığı bu büyük hey'et aliminin 858 yıllarında HARRAN'DA (Şimdi Urfa il sınırları içindedir) doğduğu tahmin edilmektedir.

Çünkü. Battani nisbesini nereden aldığı açıklığa kavuşmamıştır.

Sonra Rakka şehrine yerleşmiştir. 877 yılından itibaren ciddi bir şekilde hey'et çalışmalarına başlamıştır. Ömrünü bu sahadaki ilmi çalışmalara feda eder. Bağdattan dönerken Samarra şehri yakınlarında Kasr' al Ciss'te 929 yılında ebediyete göçmüştür. Avrupalılar O'nu Albatenius diye tanır. Eserleri ve cetvelleri daha 12. yy da tercüme edilerek, birçok bilginin çalışmalarına temel teşkil etmiştir. Başlıca dört eseri vardır.

1 — Kitab ma'rifet matali al-buruc fi ma beyne erba'al-Falâk (Oniki burcun gök küresinin dörtte biri dahilindeki metaliğini bilmek) Bu kitab, Astrolojide delillerin (Haylac) cihet meselesini hesapla bulunmasına yarar. Battani-al Harrani'den önce yaşamış olan Habeş al-Hasibin "Zic"inde bu cetvel yoktur. Bettaninin bu eseri oldukça değerlidir.

2 — Risale fi Tahkik Akdar al-İttisalat (İttisalat miktarlarının tahkiki

hakkında) Bu eser yıldızların hareketleriyle ilgilidir.

3 — Şarhal-Makalat al, Arba'li Batlamyus. (Batlamyusun dört kitabı adlı eserinin şerhi).

4 — Al-Zic. Adli meşhur eserleri mevcuttur. Bu eserinde de Basatların sonuçlarından bahseder. Bu mühim eser hem İslam aleminde hemde Ortaçağ ve Rönesans devrinin başlangıç sıralarında astronomi ve Küreyi müsellasat (Trigonometri) üzerinde fazla tesir etmiştir. Bu eser 1143 yılında İspanyada Pempelume, şehrinde vefat eden Robertus ya da Keteneus tarafından tercüme edilmiştir. Fakat bu tercüme kaybolmuştur. Aynı eser 12. asırda Plato Tırburnus tarafından tercüme edilmiştir. Bu eser 1537 yılında Nurenberg ve 1645'te Bologna da neşir edilmiştir. Castilla kralı 10. Alfonse Arapçadan İspanyolcaya tercüme ettirmiştir. Değerli alim Fatih Gökmen "İbn Nadim verdiği bilgiye göre iki Zic yazmış. İlki kaybolmuş, ikincisi meşhur olan tutunmuştur. İlhanî Zic'in neşrine kadar da bundan istifade edilmiştir. Bettani büyük bir sağlamlıkla senenin devrini, güneş ve mevsimlerin hareketini tesbit etmiştir. Bu esere İstanbul kütüphanelerinde rastlanmamıştır." demektedir.

Bettani'nin Husûf ve Kûsûf hakkındaki rasatları 1794 yıllarında ay hareketleriyle meşgul olan Dunthorn'un işine yaramıştır. Meşhur Regiomontanus (1436-1476) eserlerinden geniş ölçüde faydalanarak onu taklid etmiş ve eserine sahip olmuştur.

URFALILAŞMAK (Bizim Çocuklarımız)

KUNDAKTA BAŞLARLAR TEZ ÇOCUKLUGA
SAÇLARI TİK OLIP BATAR KAVIĞA
ALIŞIR HEM KIŞA HEM ÇOK SAVIĞA
SICAĞI GÖRÜNCE URFALILAŞIR

ZUVAĞTA UŞAKLAR COŞAR OYNAŞIR
ÇİNİNDE YOKLIĞIN YÜKÜNÜ DAŞIR
ÇİLEYİ YUGIRIP ONNAN URGAŞIR
BÖYÜYIP SERPİLİR URFALILAŞIR

KİMİ GÜLLE OYAR PESTİ VURMAĞA
KİMİ MERAKLIDIR ÇOK KUDURMAĞA
GELİNCE ZUVAĞTA ERKEKLİK ÇAĞA
OTIRIR DÜŞÜNÜR URFALILAŞIR

Bİ ELDE DAŞI VAR ELDE KOZA
ZUVAĞTA ULAŞIR BAHARA YAZA
HELBET VARACAKTIR ODA MIRAZA
ERİRSE YÜCELİR URFALILAŞI

HEM DELLO BİR'NEN BEZİRGAN BAŞI
OYNAR HA OYNAR KÜÇÜKSE YAŞI
ZUVAĞLARDA BULUR İLK ARKADAŞI
BERABER YÜKSELİR URFALILAŞIR

GENİŞ YERDE OYNAR ÇELLİK ÇUBUĞU
HEÇ BİLMEZ SERİNİ NEDE SAVIĞI
ZUVAĞTA BIRAKIR O UŞAKLIĞI
ARTIK BÜYÜYÜPTE URFALILAŞIR

KONŞILARIN HEPSİ İKRAH ETMİŞTİR
Bİ ÇARPANA TEKİ DAMA GETMİŞTİR
O DÜŞÜNMAĞI TEZ HAPSETMEŞTİR
ALIŞIR ÇALIŞIR URFALILAŞIR

OSMAN CELAL GÜZELÖREN

MAHALLİ ÇOCUK OYUNLARI

Mehmet ÇINI

ÇELİK ÇUBUK : Urfa'da 5 - 15 yaşlarındaki çocukların oynadıkları bu oyunda ÇELLİK denen iki ucu yontularak sivritilmiş kısa bir tahta parçası ile, boyu 50 - 60 Cm. olan bir sopa kullanılır.

Oyunu oynayacak olanlar ikiye ayrılırlar. Bir tarafın oyuncusu ek - sik olunca bir kişi iki kişi yerine oynar. Bu kişiye «Eşi karnında» denir. Her iki taraftan birer kişi seçilerek çarpışılır. Yere konan çelliğe, çubukla üç defa vurularak havaya sıçrayan çelliğe var kuvvetle vurulur. Gittiği en son yere bir işaret konur. Sonra diğer oyuncu aynı işi yapar. Hangi taraf çelliği daha uzağa götürmüşse oyuna o taraf başlar.

Yere küçük bir çukur açılır. Diğer oyuncular karşı tarafa geçerler. Çukur olan yerin üzerine konan çellik eldeki çubukla altına konarak hızla karşı taraf oyuncularının bulunduğu tarafa doğru atılır. Çelliğin havada yakalanmaması lazımdır. Eğer karşı tarafın oyuncuları atılan çelliği yere düşmeden havada tutarlarsa, hem sayı kazanırlar, hemde atan oyuncu «Ölmüş Sayılır». Karşı taraf oyuncuları düştüğü yerden alarak atılan yere konan çubuğa nişanalarak atar sopayı vurabilirse atan oyuncu ölmüş sayılır. Sıra diğerine geçer. Vuramadımı çelliği ilk atan oyuncu eline sopayı alarak yerdeki çelliğe üç defa vurur. Çellik her havaya sıçradığında, havada elindeki sopayı hızla vurmaya çalışır. Çelliğin gittiği yere kadar olan mesafeye gözünün kestiği adımı verir.

«Üç adım da gel, Beş adımda gel... vs.» der. Rakip takımında kendisine güvenen oyuncu varsa çelliğin atıldığı yerden itibaren uzun adımlarla atlamaya başlar. Verilen adımda gelirse o oyuncuyu öldürmüş sayılır. Verilen mesafeye gelen olmazsa «Seni olsun» denilerek atan tarafa o kadar sayı yazılır. Oyunun başında kararlaştırılan sayıları ilk önce toplayan taraf galip sayılır.

Oyuna başlayan tarafın bütün oyuncuları ölürse bu defa karşı taraf oyuna kendisi başlar. Bu oyunda ölen bir arkadaşını diriltmek için bir oyuncunun önceden kararlaştırılan sayıyı hiç vurulmadan arka arkaya alması gerekir.

EBE SAKLAMA : Bu oyunu oynayanlar aralarında bir ebe seçerler. Ebe yüzünü duvara döner. Kararlaştırılan sayıya kadar saymaya başlar. Bu arada ebe sayıyı sayarken diğer oyuncular da çevredeki yerlere saklanmaya başlarlar. Kimisi damlara çıkar, kimi samanlığa saklanır, kimisi boş bidonlara, zahre damlatına girerler. Ebe sayı bitirince;

-Saklandızmi? diyerek sorar. Ses Çıkmayınca;

-Ardımdaki, Öğümdeki, Sağımdaki, Solumdaki sobi ha sobi. Diyerek yüzünü döner. Saklanan oyuncuları aramaya başlar. Birisini bulunca hemen ondan önce koşarak «Gözünü yumduğu» yere kadar gelir. Elini du

vara vurarak; -Sobi der. Böylece gördüğü kişi ölmüş sayılır. Sonra tekrar diğer oyuncuları aramaya başlar. Kendisi ararken diğerleride saklandıkları yerlerden ebeye görünmeden çıkarak ellerini ebenin «Göz Yumduğu» yrrre vurur kurtulmaya çalışırlar. Ebe kimi görüp «Sobilerse» o oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder.

KASA KASA : Bu oyunu oynayanlar bütün oyunlarda olduğu gibi ebe seçerler. Sıraya dizilirler. Ebe ortaya çıkarak :

**-Kasa Kasa Va Kasa ,
Ayakları Var. Va Kasa,
Kuyruğu Var Va Kasa
Gözleri Var. Va Kasa
Likkini Var. Va Kasa..»**

Diyerek herhangi bir hayvanı tarif eder. Bütün oyunculara sorar .Bilen oyuncu sorusunu bildiği oyuncuya ceza verir. Cezalar genellikle bilinen hayvanın hareketlerini yaptırmak şeklindedir. Bu defa, bilen çocuk kendisi, bir hayvanı yukarıdaki tekerlemeyi söyleyerek tarif eedr. Oyunda bu şekilde devam eder.

İNNE MINNE KIRAZI : Bu oyundan ziyade bir kişiyi seçmek ve yahut ebeyi tespit etmek için başvuru rulan bir türlü seçme şeklidir. Çocuklar yan yana dizilir. Bir kişi elini ağzına götürerek «ooooo» dedikten sonra, elini tek tek oyunculara vura rak;

**-İnne Minne Kırızı
Şemst kata bi Tazi
İt Osurdu, Bit Osurdu
Yuvarlandı. Yere Düştü
Tam , Tum. Dümbelek Fiss.**

diyer. En son kime elini vurmuşsa o oyuncu ayrılır. Arkaya kalan kişi ebe olur.

KÖŞE KAPMACA : Köşeli olan yerlerde veyahut kare, dikdörtgen biçiminde olan bir yerde oynanır. Bir oyuncu ebe olur. Diğer oyuncuların her biri köşeyi tutar. Ebe ortada bu oyuncuları takip ederek bir köşeyi kapmaya çalışır. Köşedeki oyuncularda köşende köşeye birbirleriyle yer değiştirirler. Yerini ebeye kaptıran kendisi ortaya çıkarak ebe olur.

YASTIK TAKLASI : Oyunu oynayanlardan iki çocuk yere paralel olarak yüzleri birbirlerine ters bir şekilde eğilirler. Diğer oyuncularda sırayla bunların üzerlerinden atlamaya çalışırlar. Atlamayan veya yere düşen çocuk, kendisi yere yatar.

TİREN TİREN OYUNU : Genellikle iki kişiyi noynadığı bu oyun, bir kağıt üzerinde oynanır Oynu oynanacak iki çocukta birer kâğıt üzerine rakamlarla 1'den 10'a kadar sayı yazarlar. Kura ile oyuna başlayan, elindeki kâğıda gizlice 1'den 10'a kadar olan sayılardan birisini yazar. Diğer oyuncudan kaç olduğunu sorar. Rakibi bu sayıyı bilmediği kâğıdın üzerinde rakamlarla yazdığı rakamlardan, sorduğu rakamların altını çizer. Bu iş her rakam için dört defa yapılır. Kare içine alınan rakam bir vağon sayılır. Altına bir ray ve tekerlek yapılır. Bu iş bütün rakamlar için ayrı ayrı tekrarlanır. Hangi oyuncu rakamları kare içine alırsa, bütün vağonları birleştirir. Birinci rakamı lokomotif yapar ve «Tiren, Tiren, Tiren» diyerek oyunu kazanır.

Yazdığı rakamları rakibi bilirse bu defa sıra diğer oyuncuya geçer. Bu oyuncuda aynı şekilde oyunu sürdürmeye çalışır.

ŞAIRLİĞİ :

Şairin asıl adı Abdülkadir. Şiirlerinde LAZIP takma adını kullanmıştır.

Giriş bölümünde belirttiğim gibi Birecik'te bulunduğum sırada elde ettiğim 30 parçası bu - lundüğünü açıklamıştım. İki parçasında kızları sayın Zerrin Anteplioğlu'ndan aldım. Böylece şimdi elimizde 32 parçası toplanmış bulunmak- tadır. Ancak iki ayrı ıkâğdın karşılaştırmala - rında :

Ne hoştur ol gecekiseni eyleye bidar (Murabba)
Gelir dil ihtizaze, vecde, ruhum yarı gördükçe (gaze)
Alsan benî ağuş-u visalinde uyutsan (Şarkı- Kıt'a)
dizileriyle başlayan üç parçası her iki kağıt da
da yer almaktadır ki buna göre elimizdeki şiir -
lerinin sayısı 29'a inmektedir. İki parçası tarih
koşğudur.

Şiirde Edebiyat-ı Cedide (Servet-i fünun) e-
debiyatı yolunu izlemektedir. Tümü aruzla yazı-
lmıştır. Divan edebiyatı yolunda parçaları de var
dır. Aruz'un,

Mefailün - mefailün - mafailün - faülün
Feilatün - feilatün - fellatün - failün
Failatün - failatün - failün
Mafülu - mefailün - failün
Fâilatün - fâilatün - failün
Failatün - failatün - failatün - failün
Mefâülü - mefailün - faulün - failün

kalıplarını kullanmıştır. Lazıp Gaziantep'li Hik
met Baba'ya şu gazeli armağan etmiştir :

Antep'li Baba Hikmet'e

Vakıf olamaz cahilin sırr-ı Nihan-ı Hikmete
Ehl-i Haktır aşına ancak Lisan-ı Hikmete
Murğ-u danış sahilin bulmakta çok güçlük çeker
Sanki deryadır coşar, baksan dehan-ı Hikmete
Zühresinden şemsini fark etmesi mümkün değil
Çıksa da anka-yı fikret Asuman-ı Hikmete
İltica eylerdi elbet damen-ı irfanına
İbni Sinalar erişseydi zaman-ı Hikmete
Çıkmayan remz-i tabiattan taarruz kımsada
Zerrece noksan gelir zannetme şan-ı hikmete
Gerçi Lazıp sözlerin takdime pek şayan değil
Yadigar eyler bu nazmi asitan-ı hikmete

Hikmet Baba Gaziantep'in sözcüğün tüm
anlamıyla orjinal bir adamı idi. Şairliği de var-
sada bir olay bu konuda önceki duyduklarımı
dayanan kanılarımı silip süpürdü.

Ölürsem görmeden millete ümit ettiğim feyzi

Yazılsın seng-i kabrimde vata nımahzun ben
mahzun.

beytine şöyle karşılık vermiştir:
Ümidin hasıl oldu doğdu işte şems-i hürriyet
Güler her bir taraf şimdi vatan memnun ben
memnun.

1331 1915 de Suruç'ta yazdığı bir parça:
Değil sana muhabbetim, bu çağda ey meleğim
Küçük yaşında henüz tıfılken seni severim
Cefalarım ile deme ederim seni taciz
Hıtam-ı ömre badar-neylesen-seni severim
Anı değil yine ay dilşiken seni severim.
Bahar-ı nüsüne ger olsada hazan tari
Yine haret-i kalbimden seni severim
Bütün günüm azab-ı firkatınla geçmişken
Aceb niye bilmemki, neden seni severim
Rakip eğer girs veli snın kıyafetine
Makrun-u icabet bir temenni

Bir dördlüğü :

Alsan beni Ağuş-u salinde uyutsan
Amâl-ı şafakdarımı koynunda büyütsen
Her işvede bir hükm-ü emirane yürütsen
Lutfetmiş olursun bana ey ruh-u revanım.

Harran 1329 (1913)

Lazıp'ın sayın kızları Zerrin Anteplioglu'-
da babası gibi şairdir. Babasının hal tercümesi-
ne ilâştirdiği 6 şiirinden 3 tanesini sunuyorum:

Sevgilimsin yüce Tanrı
Ben çocukken gönül verdim
Sade seni görüp sevdim
Her şeyimi sana verdim
Sevgilimsin yüce Tanrı
Gündüzleri işimdesin
Geceleri düşümdesin
Yalnız koyma beni Tanrı
Bahçelerde saz gibiyim
Çayır çimen haz gibiyim
Neşem sensin yüce Tanrı

Gah Tevrat'tan söz ederim
Gah İncil'den delil derim
Kur'an da seni görürüm
Babım sensin yüce Tanrı
Sevgilimsin penahımsın
Ağzım dilim felahımsın
Hep yüzümü sana döndüm
Aydınlığım sabahımsın

Diğer iki parçası birisi kendi diğeri oğlu Ü
mid'in dilinden Lazıp için yazılmış iki ağıttır.

Yirmi bir kasımda gece yarısı
Korkunç bir felâket kavradı bizi
Ve alıp götürdü sevgilimizi
Ağlatıp sızlatıp mahvetti bizi

Vah vah yazıklar olsun Ruh-u izzete
Gözümüz kararıp başımız döndü
Dünya üstümüze dehşetle indi
Bir anda nurumuz feyzimiz söndü
Atamız babamız ruhumuz öldü

Vah vah yazıklar olsun Ruh-u ismete
75 senelik eser yıkıldı
75 senelik tarih yok oldu
Gülen gözler şakıyan dil kalmadı
Onlar şimdi topraklara mal oldu

Vah vah yazıklar oldu ruh-u iffete
Nerde şimdi ilim irfan kaynağı
Nerde şimdi dertlilerin felahı
Nerde nerde gecelerin sabahı
Nerde kaldı ailenin refahı

Vah vah yazıklar oldu Ruh-u hikmete
Yazıklar oldu yazıklar kadire
Yazıklar oldu yazıklar Lazipe
Yazıklar oldu yazıklar şaire
Yazıklar oldu yazıklar Ruh-u tahire

Dedeme ağıt

Bir tanecik dedem vardı
Yüzünden nurlar akardı
Bana gülerek bakardı
Dedem için ağlarım ben
Ölüm elimizden aldı
Yeri dolmaz açık kaldı
Kalplerimiz kan ağladı
Dedem için ağlarım ben
Köşesinde otururdu
Gözü yollarda kalırdı
Misafire bayılırdı
Dedem için ağlarım ben
Siyah saçı ak olmadı
Yüzü sararıp solmadı
İradesi kaybolmadı
Dedem için ağlarım ben
İlim irfan deryasıydı
Üstümüzün gölgesi idi
Hepimizin gözdesiydi
Dedem için ağlarım ben
Dedeciğim Abdulkadir
Her şeyde olmuştu mahir
Ruhu kavi hemde tahir
Dedem için ağlarım ben
Dedemin ümidi benim
Derdimden feryad eyledim
Bilmemki neler söyledim
Dedem için ağlarım ben

B İ T T İ

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin ERGİN

—236—

DÜZ OLSIN
DARA ZÜLFİ DÜZ OLSIN
DOKSANDOKKIZ YARAM VAR
Bİ DE SEN VUR YÜZ OLSIN

—237—

MEZARIM DERİN EDİN
SU SEPİN SERİN EDİN
DÜNYADA KÂM ALMADIM
AHRETTE GELİN EDİN

—238—

AĞLARAM AĞLAR KİMİN
DERDİM VAR DAĞLAR KİMİN
CİGERDEN YARALIYAM
GEZEREM SAĞLAR KİMİN

—239—

DELİ KOYIN
DELİ KURT DELİ KOYIN
YARINDAN AYRILANIN
ADINI DELİ KOYIN

—240—

HANA Bİ GÜN
HANA MEYHANA Bİ GÜN
Bİ EVLER Bİ SERAYLAR
KALIR VİRANE Bİ GÜN

—241—

NARIN ÇALAR
AL GEYMİŞ NARIN ÇALAR
Bİ YANIM KURTLAR YIDI
Bİ YANIM KARINÇALAR

—242—

Bİ DAĞLAR ULU DAĞLAR
ETRAFI SULU DAĞLAR
BEN DERMİMİ SÖLESEM
GÖĞ DURUR BULUD AĞLAR

—243—

KEMAN AĞLAR
YAY ÇEKER KEMAN AĞLAR
YARINDAN AYRILANIN
GÖZLERİ YAMAN AĞLAR

—244—

KAZAN AĞLAR
OD YANAR KAZAN AĞLAR
BIRDA Bİ GERİP ÖLMÜŞ
MEZARIN KAZAN AĞLAR

—245—

SEHER OYANAN AĞLAR
DERDE BOYANAN AĞLAR
İKİ BAŞ Bİ YASTIHTA
EVVEL OYANAN AĞLAR

—246—

YANAN AĞLAR
DERDE BOYANAN AĞLAR
İKİ BAŞ Bİ YASTIHTA
EVVEL OYANAN AĞLAR

—247—

YAZAN AĞLAR
OHUYUP YAZAN AĞLAR
YARINDAN AYRILANIN
MEZARIN KAZAN AĞLAR

—248—

BELE BAĞLAR
YAR BAŞI BELE BAĞLAR
GÜL AÇMAZ BÜLBÜL ÖTMEZ
YIHILSIN BELE BAĞLAR

—249—

GÖZLERİNDE CADİ VAR
BAHTIHCÂ GÖZÜM BAĞLAR
KÜL O YARIN BAŞINA
VEFASIZA BEL BAĞLAR

—250—

KARA BAĞLAR
KARA YAĞMIŞ KARA BAĞLAR
ELİNKİ AL BAĞLARKEN

—251—

BI DAĞLAR MEZE DAĞLAR
YAR GELE GEZE DAĞLAR
SERİNÇLER DOLİ BADE
ÇİÇEKLER MEZE DAĞLAR

—252—

KARAÇILAR
OTIRMIŞ FAL AÇILAR
DEDİYİZ YARI GELİ
HANI YA YALANÇILAR

—253—

YAVRILAR
HEY OYNİYAN YAVRILAR
ELLERİN DERDİ BİTER
BENİM DEDİM YAVRILAR

—254—

YAVRILAR
A NAÇ KUŞLAR YAVRILAR
ANAÇLAR UÇTI GETTİ
YERDE KALDI YAVRILAR

—255—

BI YOLLAR UZUN YOLLAR
YAR BIYE ÜZÜM YOLLAR
BEN BELE YARI NİNİM
MEKTUBUN GÖZÜN YOLLAR

—256—

GÜLE DAMLAR
GÖZ YAŞI GÜLE DAMLAR
YAHTI BENİ KÜL ETTİ
UZUN BOY GÜL ENDAMLAR

—257—

GENE OLDI AHŞAMLAR
SUYA ENDİ DAVŞANLAR
ELA GÖZLÜ SEVDİĞİM
ECEP NERDE AHŞAMLAR

—258—

KARŞIDA OTIRANLAR
AZ DİRDİM ARTTIRANLAR
BAŞINA ÇİÇEK TAHSİN
BI DERTTEN KURTULANLAR

—259—

KEHVEYİ KAYNADIRLAR
FİNCANA DAMLADIRLAR
SEHEPSİZ AŞIKLARI
VURURLAR AĞLADIRLAR

—260—

IRMAHTA YEŞİL DAŞLAR
MİĞAL VERMİŞ AĞAÇLAR
O SENİ AĞA BABAY
NE VERİR NE BAĞIŞLAR

—261—

GÖZEL AYLAR
GÖZEL GÜN GÖZEL AYLAR
ÜZÜNE HESRET OLDİM
GEÇTİ O GÖZZEL AYLAR

—262—

YARA SIZLAR
OH DEĞMİŞ YARA SIZLAR
YARALININ HALINDAN
NE BİLİR YARASIZLAR

—263—

BI DAĞI İNCİ TUTAR
DOLANIR GENÇİ TUTAR
BİCAN Bİ CANI SEVSE
ALEMİ SANCİ TUTAR

—264—

KÜP DİBİNDE UNUM VAR
MEVLADAN UMUDUM VAR
O YAR BENİM OLIRSA
ŞİHMÜSLÜME MUMUM VAR

—265—

LEYLASI VAR
MECNUNUN LEYLASI VAR
BELE MECNUN GEZENİN
ELBETTE LEYLASI VAR

URFA'DAKİ KÖY ADLARI İLE İLGİLİ BİR TOPONOMİ DENEMESİ

İ. Halil ÇELİK

Toponomi biliminde üzerinde durulan husus geçen yüzyıllara ait eski yer adlarının, isimlerini koruyup korumadıkları ile, bu gün hangi karşılıkları aldıklarıdır.

Yer adlarını değiştirmek asırlarca olmuştur. Fakat üzerinde taşıdığı kültür, tarih ve örflerin ayrı olması şartıyla. Bu güne kadar yapılan değişikliklerde ise bir keyfilik ve acaiblik göze çarpmaktadır. Bir yerin adını değiştirmek ona yeni bir hüviyet ver

mektir. Yoksa kulağa hoş gelmiyor diye değiştirmek değildir. Bunun yanında İddia Türkçeleştirmekse, özbe-öz Türkçe isimleri bile değiştirmek garebetine düşülmüştür. Bunun izahı acaba nasıl mümkün olur?

Urfa ilinde yerleşim birimi olarak 1959 tarihinden bugüne kadar 1140'ın isimleri değiştirilmiştir. Biz yapılan bu acaipliklerden bazı örnekleri aşağıya çıkarıyoruz. Ki böylece duru mu izaha belki bu yazımız vesile olur.

Yerleşim Biriminin Eski adı	Yerleşim Birimi- nin Değiştirilen Yeni adı
--------------------------------	---

Karaharebe	Örencik	Kalacık	Kalecik
Kazane (Kazanhane)	Konuklu	Tesharap	Börülcek
Lülükler	Lüleci	Aşağıagvıran	Aşağıakören
Koçveren	Koçören	Delikurlu	Koçak
Başvıran	Başören	Süleymanfakır	Acaryurt
Göllegör	Düzyazı	Aşağıabası	Aşağıvarlıca
Büyüksülüklü	Büyükkargılı	Ortavıran	Ortaören
İsaveren	İsaören	Aşağıhacıalı	Yemişen

Karacaveran	Karacaören	Sıçancık	Aylan
Bozdoğan	Gülveren	Melhem	Sugören
Çekmeoruç	Güçlü	Ağveren	Akçayurt
Çingiravı	Çanakçı	Kelbayram	Bayramlı
Nacar	Doğramacı	Çırağım	Akıncak
Pisik	Dalbaşı	Hactaşı	Beşdeğirmen
Malviran	Şenocak	Tabut	Güverti
Güllü	Üçkonak	Dindar	Altaylı
Büyükşebek	Büyükoklu	Hacıcık	Gözaydın
Nalçıkan	Bakımlı	Ahırcı	Topaç
Kurtharabesi	İnlice	Fak	Begdeş
Harabbayır	Çiftekemer	Harap	Örüklü
Çarık	Yolbilir	Karahan	Dağbaşı
Mağarcık	Överler	Küçük	Küçükyakıtlı
Zeytoğlu	Ergün	Bağdikan	Verimli
Akharabe	Örenbaşı	Çalapdar	Tanrıverdi
Alibör	Apalı	Tepik	Kilikli
Avrat	Tıglica	Kaynak	Karacadağ
Donali	Güngören	Kantır	Bardakçık
Soruca	Tuzluca	Koçeyyup	Avunduk
Seksenveren	Seksenören	Şekerli	Kurutlu
Karaşadı	Olgunlar	Kızılali	Ayazca
İncirli	Boşat	Uzuncuk	Sabancı
Eşek düşen	Tüten	Aligör	Onbirnisin
İncirli	İncirdere	Halilcık	Çakırlı
Aligözlük	Gözlek	Sinekkuş	Bozyokuş
Yılanlı	Yılmaz	Aşma	Eşme
Kenneler	Bölek	Topuz	Arıbal
Akvirankılçık	Kılçık	Tavuk	Baştuğ
Öküzoynadan	Ödülalan	Fıstık	Ekincik
Kurtkıran	Karpuzlu	Kala	Germen
Öküz	Cıgalı	Sako	Tanyeli
Saf	Arıkök	Kül	Yapılı
Tunalı	Dokuzagaç	Kancağız	Karşıcı

- 256 - Fekirin başı kılında (10) ölecagiya, zenginin
ayah kılında öl.
- 257 - Gavur ekmegi yiyen, gavur kılıcı çeker.
- 258 - Geçidi deliye yuhladılar. (11)
- 259 - Geçinin katırı (12), piyarın (13) başından su
içer.
- 260 - Geçinin uyuzu, suyu piyarın başından içer.
- 261 - Geldi Herran, gelmedi veran.
- 262 - Gelin attı nesibi Hakta.
- 263 - Gelin kürsi getirmiş, gendi çıkmış oturmuş.
- 264 - Gençliğida daş daşı, ihtiyarlığında yi aşı.
- 265 - Geçliħ uçar bi kuştır, giderse geri gelmez.
- 266 - Gendi düşen ağlamaz, ağlarsa iki gözi kör olur.
- 267 - Gendi gendine konışan deli.
- 268 - Gendi gözindeki mertegi (14) görmü, Hahın
(15) gözündeki çöpi göri.
- 269 - Gesten (16) kahan tokkacı (17), hamaindan
çıhan curını (18) yudar.
- 270 - Gezen tavıh ayagında.....getirir.
- 271 - Gişi kızı beşik urgunda (19) belli olur.
- 272 - Gişim it olsun, getirdiği et olsun.
- 273 - Gizli buğıya (20) gelenin, eşkere dölj olur.
- 274 - Gök gürelemesse kul Al'ah Allah demez.
- 275 - Göyül kimi severse gözzel odur.
- 276 - Göyülsüz ava giden it ne avlar.
- 277 - Göyül umdığı yerden küser.
- 278 - Göynü Namazda olanın kulagi Ezanda olur.
- 279 - Göze yassah yohtur.
- 280 - Göz gördüğünden korhar.
- 281 - Göz görmedimi karın doyum demez.
- 282 - Göziy kim oydı? Kävum (21) oydı, onun üçü-
rü derin oydı.
- 283 - Gözzelden yar eksilmez, çirkinden çar (22)
eksilmez.
- 284 - Gözzelin hüsnü (23) kimin, kulhıda (24) göz-
zel gerek.
- 285 - Gözzelin yuhıdan kahışı, çirkinin hemamdan
çıhışı.

- 286 - Gümen (25) etme varlığa düşersen darlığa.
287 - Gün var ayı besler ay var günü besler.
288 - Hal halın yoldaşıdır.
289 - Hatın gerek ki beğ dogıra.
290 - Hatının derdi çekilir, halayığın derdi çekilmez.
291 - Haydan gelen huya gider.
292 - Hayın hövfidir, (26)
293 - Hayın Ma-İflâh (27)
294 - Hacı haciy bulır Mekke'de, gavvat gavvadi bulır Antekyede.
295 - Hefif daşnan.....silerler.
296 - Hekdan delen Haktır, bını bilmiyen ehmahtır.
297 - Helep birda degil arşın birda.
298 - Helal mal girdığı deliktekten çıkar.
299 - Helep malnan, Entep heramdan, Urfa yalan dan batar.
300 - Hemancı ossırır, külhancı bastırır.
301 - Hemamda türki söylemah, Kulbette (28) yalan söylemah kolaydır.
302 - Her avradın adı bir, karannıh gecede dadı bir.
303 - Her gördüğü sekilliyi babay sanma.
304 - Her iste konşıya her gelsin başıya.
305 - Herkes gendi ölbesindekini (29) satar.
306 - Herkes tabagındakini satar.
307 - Herkes yaydığı dongızı (30) bilir.

1 - Tekme 2 - Hayırlısı 3 - Sahibinden 4 - Muhkem, Sağlam 5 - Hırsız 6 - Bir çeşit ot 7 - İnleme 8 - Aktar 9 - Sonra 10 - Ucunda 11 - Yoklatır lar 12 - Uyuzu 13 - Pınar 14 - Direk 15 - Elin 16 - Çamaşırdan 17 - Tokaç 18 - Kurnayı 19 - Önünde 20 - Bogaya 21 - Akraba 22 - Grip, Nezle 23 - Güzellik 24 - Sabır, Huy 25 - Güven 26 - Korkulu 27 - İflah olmaz. 28 - Gurbet, Yad el 29 - Küleğindeki 30 - Domuz.

URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ

M. Emin ERG

GÖZİYASSI : Namusuz, namuzluğu mütehamil.

GÖZ KULAĞOL : İtina ve ihtimam göstermek, araştırıp soruşturmak (Muhatabın istediğini)

GÖZLEME : Ekmek kadayıfı

GÜLGİLİ : İri taneli, pembe renkli bir üzüm çeşidi (Farsça. Gülgûlî)

GÜMEN : Zan, tahmin, şüphe (Farsça. Güman)

Dağda duman yeri var
Kaşta keman yeri var
Kız göksi düğmeleme
Sende gümen yeri var

GÜMMİK : Yumruk (Bak: Zımrırık)

GÜZ : Sonbahar

GÜZÜN : Sonbahar mevsiminde
«Cücüğü güzün sayarlar»

HAH : El, yabancı (Bak: Kerip yad)

"Urfa'ya paşa geldi
Hah da temaşa geldi
Bu elim yar koynında
Bi elim boşa geldi ?

HAL : Ben

"Bülbülün göksü al olur
Gerdanda çifte hal olur
Bülbül onbir ay lal olur,,

HALAHALA HEY : Topluca söylenen manilerin sonunda söylenen nakarat

HALBIR : Kalbur

HAMAMPUÇ : Küçük toprak kümesi

HAMPARA : Yontulmamış büyü

HAMPO : Ahmak

HAMAYLI : 1 - Muska 2 - Boynun silan zinet eşyası (Arapça: Han
"Nezifin evi hamama yakın
Sağına soluna hamaylı tahın
Geydirin kuşadın boyuna bah

HANKİ : Hangi

HAPAN : Aşırı derecede acıkma

HAPHAP : Takunya
Gelin çardahtan iner
Zilli haphapa bîner
Benim cadı kaynanam
Gece delikten diner

HAR : Gül dikenî

HARAL : Geniş çuval

HARBİL : Kalbur (Bak: Halbır)

HARHUT : Laçka, bozuk (Makin)

HARMANATO : Karbonat

HARTEL : Teme' üzerine konulan
lama beton

HAS : Marol
Bahçada has olaydım
Başıda fes olaydım
Egîlip su alanda
Elinde tas olaydım

HAŞA : Büyük çuval

HAŞLA : Harcamak (para)

HATIN : Hatun

HAV : Kumaşın, halının ince tü

HAVAYI : Havai fişek

HAVAR : Feryad etme hali

"Uy havar havar havar
Zülûf gerdanı kovar
Sen bize gelsey ne var"

HAVUT : Deve semer

HAVALA : Etrafı açık (v)

HAVRUZ : Lazımlık, oturak

HAVLAN : Göyünmek

HAYAT : Avlu

"Hayatları degirmi

O gelen yar degilmi
Mehlede üç gözzel var

Biri benim degilmi"

"Hayat eğiri inek sağılmy"

HAYVA : Ayva

HAYTALA : Su muhllebisi

HAZNA : Hamamın su deposu (Fazla
sıcaklık ifade eder)

HE : Evet (Tasdik edatı)

HECEMET : Kan almak için tenekeden
veya tunçtan yapılma şişeye benzer
bir alet

HEDİK : Nohut ve bulğurun kayna -
tılarak yenmesi şeklinde bir çerez

«Uz hedik suyundan yahanmış»

HEGDEEN : Tabakhanede deriyi ki
reçle meye mahsus havuz.

HEKET : Hikâye

Heket heket laklakoz
Biri sıçan biri boz
Bindim bozun üstüne
Gettim Halep yolına
.....
.....

HEKKE : Küçük bahçe çapası

HELİM : Yumuşak huylu (insan)

HELLAVE : Kalitesi düşük bir dokuma
çeşidi.

HELFE : Kalfa

HENDEK Taştan oyulma çukur

HENEK : Şaka, şakalaşmak

Dama çıkmış el eder
Gözleri gel gel eder
Teres döyyüsün kızı
Herkesten henek eder

HENİN : Yumuşak huylu insan (Bak
helm)

HEPŞİRİ : Aksırmak

HEREFENE : Masrafları paylaşmak

HEREZE : 1 - Taştan oyuma kuyu b-
leziği, 2 Koyunların iç kısımlarında bu-
lunan öd.

HESİR : Zerde (Bu kelimeye bakı-
nız) boyası.

HEŞEŞ : Çadır perdesi

HEŞSE : Haşa

HETEM Yüzük

Oğlan adı Reşittir
Gül alnıya düşüptür
Gece verdiği hetem
Barmağımdan düşüptür

HETİRLİ : Hatırlı

HETİR : Hatır

HATRA : Defa, Bi hatra/ «Bı defa»

HEVARA : Taş ufağı

HEVLA : Helva

"Sabırdan korih hevla olır"

HEZE : Yen, biraz önce, henüz (Bak :
hezm)

HEZVEL : Kömür tozu, ufak kömür

Urfa'dan Derlenmiş Halk Hikayeleri : IV

ŞEME'DAN

—II—

Musannıfın Biri

Neyse, sebbeh olmuş, serayda kızın bacıları yuhıdan kahmışlar. Bacımız neredese gelir, deye bekımağa başlamışlar... Beklemişler, beklemişler ne gelen var, ne giden. Hesitlıhları tutmuş kahmışlar, hizmetkerlrını çağır-mışlar, eline bi zilli haphap tutuştırmışlar, «Bını götür, bacımıza ver, fiyeti de yüz altındır, herifi gennine alsın» demişler. Hizmetker kızın evine gelir kız hizmetkere heç belli etmez, güle oynıya karşına çıkar. "Herifim birez evvel çarşıya getti, onun üçürü evde yohtır" der. Hizmetker haphabı verir, fiyatını söyler, kız nedacağını şaşırır, 'Şimdi param pulum yoktur, herifim gelsin istiyim, parıy yarın gel al" deyer. Devrisi gün gene hizmetker gelir. Kız heç pozmaz. "Herifimden hindi parıy getirrem" deyı, kaba giriy, gendi gennine konışiy, güliyi, babası evinden getirdiği parıy aliy, hizmetkere veriy gönderiy.

Hizmeker seraya getmiş, bacıları hesitlıhlarından neredese çatlıyacah-larından neredese çatlıyacahlar. Hizmetkere «Get Emn sultan'a söyle, yarın ahşam genlere gelecağıh» dmişler. Hizmetker de getmiş Emne sultan'a heber vermiş. Emne sultan'dır sandığını açiy, yiycahlarını çıhadiy, aşbışiriy, kaşışih döşiriy, sırfiy kurıy, bacılarını bekliy.

Ahşam oliy, bacıları geliyler. Oti-

riyler, hoşbeş, «Herifiy nerde?» deyiler. Kız «Ele çoh çıkarı çıhmaz» devı. Bacıları bi top eyzelih çıhadiler : «Bögin bize buhçaçı geldi. Bını siye begendih fiyyeti yüz altın, herifiy siye alsın» deyiler. Kız «E» deyiy. Kaba giriy, parasını sayiy, feketimki yüz altın çıhmiy. Zatana kızın birasına gelmiş, otiriy, «Benim bi kederim ne keder körmüş, nerden düşdim bi behte?» deye ağlamağa başliy. O mabende içeri bi kara pisik giriy. Çihiy meketin otiriy. Kızın ağzı açıhta kaliy. Pisik orda dile geliy :

**Şeme'dan şemedana sölesin
Şeme'dan Sultan Hanım'a sölesin
Desin ki niye ağliy?**

Kız : «Ben ağlamıyım, kim ağlasın, sanki çoğ bi ağ behtim var, bacım gil beni hesitliyler. Evvel zilli haphap saldılar yüz altına aldım. Hindi de bi top eyzelih getirmişler. Feket param çıhışmiy. Hindi de bi top eyzelih getirmişler. Feket param çıhışmiy. Hindi ben ne yapacağam, çıharda beni bekliyler, nerden bulıp getirim» deye çoğap veriy. Pisik gene dile geliy :

**Şeme'dan şeme'dana sölesin
Şeme'dan Sultan hanım'a sölesin
Bi cünkü bi dolap var
O dolapta bi kutu var
Kutıda bi kilit var
Kilitnen öbir dolabı aç
O dolapta altın var
İstedığıy keder al...**

me'deni altın birinde hışır dolı. Yüz me'deni altın alıy. Dolabı kitledi, kildi yerine yoyıy. Paraları götürüy, bacılarına veriy. "Herifim selam etti. Ne begenirlerse göndersinler, ben siye alıram" deyiy. Kızlar ha çatladı, ha çatlıyacahlar. Neyse yimeklerini yemişler amına yimek genleri yiyemiş. Çıhiyken bacılarına "Biz bı gece size geldih, yarın gece senden herifiy bize devetlisiz" Emne sultan gene: Herifim şindilih çıhmiy bi yere, ben tek gelirem" deyiy, bacılarını yolçı ediy.

Bacıları gidene çig gene ağıdı tutıy. Gene o kara pisik geliy. Kız pisigi görür görmez:

Şeme'dan şeme'dana sölesin

Şeme'dan evin herifine sölesin

Bacılarım heber salmış

Yarın ahşam gelin demiş

Ne erabam var ne adamım

Sölesin nedecağam

demiş. Pisik gene dile gelmiş :

Şeme'dan şeme'dana sölesin

Şeme'dan sultan hanuma sölesin

İstedığı ahşama hezırdır

demiş. Ahşam olıy, kız geyiniy, bağlanıy, kapıya çıhiy, bahiy ki kapıda bi eraba duriy. Bi çüt beyaz atı var. Erabanın her trefi altın, sırma işleme. Erabiya biniy, seraya geliy, Erabaçı, yere halı seriy, kız halının üzerinde

yeriyip, bacılarının yanına gidiy. Bacılarının ağzı açıhta kaliy. Gece olıy, kız yimeğini yiyiy, erabiya biniy eve geliy, düşip yatıy. Mabeni çoğ olmiy. Bi patırtınan oyaniy, bahiy pisik ocağın başına geldi. Asbabını çıkıhattı, tih kimin bi babıgıt oldu. Dolaptan bi heziran çıkıhattı. Gedemece üç defa vurdu. Gedemeç yarıldı, oğlan içinde keyboldı. Kız da kahdı dolabı açtı, hezirani çıkıhattı, gedemece üç sefer vurdu. gedemeç açıldı. Kız içine girdi. Bahtı ki bi merdivan... Merdivandan endi, bi bahçıya geldi. Güllih, gülistanlıh. Güneş yengi doğmuş. Ortalıh aydınlık. Bi de bahtı ki karşıda bi tahtın üzerinde bi kıznın, birez evvelki oğlan yatıylar. Güneş de üzerlerine vuriy. Kız marhamasını çıkıhattı, üzlerine örtti. Gene gerisin gri döndi, geldi, yatağına yattı.

Tahttaki kız birez soyra bahtı ki üzlerine biri bir marhama örtmiş, marhamanın üzerinde kızın adı yazılı, hemin oğlanı kaldırıy : «Kah Mehe met şah, bah avradıy gelmiş, kölgeliğ etmiş, artıh tılsım pozıldı. Bindan soyna biye heram, ona helalsan, kah get bırada işiy kalmadı" deyiy. Mehe met şah kahtı, kızın yanına getti. Bi hoca çığırıp nıkehlerini kıydılar.

Yidiler içtiler, mırazına geçtiler.

Gögden iki daş düşdi, ikisi de hesitlerin başına düşdi.

MÜJDE ! DİNARSU HALILARI URFA'DA HİZMETİNİZDE

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

D İ N A R S U

H A L I L A R I

URFA BAYII-AYDINER TİCARET
SARAYÖNÜ YETKİN PSJ. TLF: 31 48

HARRAN

Kültür ve Folklor Dergisi

SAHİBİ

A. Fehmi APAYDIN

MESUL MÜDÜRÜ

Av. Osman Nuri MIZRAKÇI

YAYIN SEKRETERİ

Mustafa Kemâl APAYDIN

YAYIN KURULU

S. Adil GİRAY

M. Emin ERGİN

İ. Halil ÇELİK

M. Adil OYMAK

ŞUBAT—MART

1980

SAYI : II—12

Gönderilen yazılar basılmı basılmı masın geri verilmez.

Dergimizdeki yazı ve resimler Kaynak gösterilerek alınabilir.

FIATI : 15 TL.

ABONE : Yıllık 150 TL.

Satış Merkezi : HARRAN Kitabevi

İdare Merkezi : Beyaz Sok. Beyaz Pasaj — URFA

YAZIŞMA ADRESİ : P.K. 44 - URFA

DİZGİ VE BASKI

GÜNEYDOĞU

MATBAASI

TLF : 37 97

URFA

HESAPLAŞMA

Değerli okuyucularımız;

Oniki aydır sizinle beraberiz, siz de bu oniki ayın hesabını vermeye çalışacağız.

Elli kişiye varan bir yazı kadrosuyla yörenizin kültür ve folklorunu orjinal şekliyle sunmaya çalıştık. Ancak yılların meydana getirdiği bir derleme ve yayın boşluğunu aylık bir dergiyle bir yılda doldurmak mümkün mü? Bu yüzden daha birçok konulara giremedik bile.

Şimdi sayfaları bir bir çeviriyoruz. Yaşayan şairlerimizden şiirlerle beraber edebiyat dünyamıza malolacak çoğu hayatta olmayan şairlerimizi örnek şiirleriyle tanıtmaya devam ediyoruz. Manilerimizi, halk hikayelerimizi, atasözlerimizi, Urfa ağzı sözlüğümüzü tamamlamaya çalışıyoruz. Gelenek ve göreneklerle,, eski, ve yeni eserleri tanıtıyoruz.

Bunlardan sonra yayına hazırladığımız çok daha değişik konular sırada bekliyor. Ki her biri ayrı ayrı ihtisas gerektiren bu konular büyük çaba ve inceleme sonucu meydana getirildi. Yerine göre yayınlayacağız.

verirken bunun mali bakımdan zarar getireceğini biliyorduk. Zaten zor şartlarda çıkan dergilere bir de üzüterek söyleyelim; bu tür yayınlara gösterilen ilgisizlik ikinci bir güçlük oluyor. İlk sayımızda abone olanlardan bazıları "Nasıl olsa bir iki sayıdan fazla çıkmaz, ama alın 120 lirayı" diyerek, anlamlı anlamlı yüzümüze baktılar. Bazılar "Benim hiç okuyacak zamanım yok, ama..." diye devam ettiler. Neyse. Bunları yazmamızın sebebi ilk çıkarken okuyucularımıza bazı taahhütlerde bu'unmuştu, bunu hatırlatmak içindir.

Bu bir kültür dergisi olacak, günlük politika yapmayacağız, dedik. Yapmadık. Abone ücretinizin üzerine yatmadan oniki sayımızı tamamlayacağız. dedik. Tamamladık. Evinize, kitaplığınıza çotuklarına Urfa'yı tanıttak bir kolleksiyono olacak bu dergi dedik ve sözümüzde duruyoruz. Biz devam edeceğiz. Devam edeceğiz çünkü HARRAN'ın her sayısını dört gözle bekleyen okuyucularımız var. Uzaklarda hasretini çektiği Urfa'sından gözü yolda HARRAN'ı bekleyenlerimiz var. Öğrencisine Urfa'yı anlatacak öğretmenimiz, öğretmenine ödevini ulaştıracak öğrencimiz HARRAN'ı bekliyor. HARRAN Urfa'nın açılan penceresi, yad ellere giden sıra mektubu oldu. Bu bakımdan HARRAN'ı çıkarmaya mecburuz artık.

Ama nasıl? İşte bir yıllık hesabımız.

Nisan 1979 da başlayan 400 abone 120 liradan 48.000 T.L. Daha son -

ra 150 liradan yaptığımız abonelerle satışlardan ve reklamlardan gelir 10.697 T.L. olmak üzere toplam 58.697

Gider ise baskı, klişe, fotoğraf, ambalaj, posta nakliye, idarehane ve kırtasiye giderlerimiz toplamı ise 74.200 T.L. dır. Aradaki fark ise HARRAN'ı sevenlerin desteği ile kapatılmıştır. Ve bu tamamen karşılıksız bir destek olmuştur. Ki GÜNEYDOĞU MATBAACILIK tesislerinin ücretsiz emekleri de maliyete eklenmemiştir.

Değerli okuyucular. Bugün şartlar çok daha çetinleşti. Baskı malzemelerinin fiyat artışı posta ücretlerinin %500, elektriğin %300, işçiliğin bir o kadar ve kağıda gelen %400 lük zam bizi kara kara düşündürüyor. Bu bakımdan 120 liradan yaptığımız abone ücreti dört katına çıkması gerekirken biz yine zararın bir kısmını üstlenerek yıllık abone ücretini 200 lira da tutacağız. Sizden abonelerini yenilemeyi ve dostlarınızı abone yazdırmayı isteyeceğiz Böylece zararımıza ortak olarak HARRAN'ı yaşatacağız. Yıllar snora HARRAN dergisi açtığınız her sayfasıyla size bu birkaç kurşluk zararı unutturacak ve zevk verecektir.

Saygılarımızla.....

M. Adil OYMAK

**HARRAN KÜLTÜR VE FOLKLOR
DERGİSİ**

Yayın Kurulu Adına

ABDİ

Bedri ALPAY

Adı Mahmut, şiir mahlası Abdidir. Sâî - za - de Hüseyin Efendi namında bir zatın oğludur.

Urfa'nın Kardeşler Camii dahilindeki ihlasiye Medresesinden mezundur. Bilahare bu medre senin müderrisi ve caminin de imam ve hatibi olmuştur. Talebeleri arasından bir kaç alim ve şair de yetişmiştir.

Muamileyh 1901 (Hicri 1319 senesi sefer ayının yirmi beşinci günü ve bed'ül zaman mezarlığındaki aile kabristanına gömülmüştür.

Muamileyh halim, selim bir tabiata malik olduğu için ve elinden geldiği kadar iyilik yaptığı için halk tarafından çok sevilmiş ve bu muhitte Melek Mahmut deye şöhret bulmuştur.

Şiirleri dağınıktır. Ne kendisi ve nede başkaları tarafından toplanmamıştır. Güzel bir mevlüt manzumesi vardır. Gayrı matbudur. Mümai-leyhin el yazısıyla olan yegâne nüshası hususi kütüphanemdedir.

Şiirlerinden Örnekler

Bir çeşme kitabesi :

Sarf ederse malını her kim ki hayra bigüman
Erişir imdadına herdem huda-yı müstean

Buldular cay-ı seadette farah bihat kamu
Ber hayat ikenkoyan asar-ı rahmetten nişan

Sahibül - hayre şehid-i kerbelanın aşkına
Cay-ı feyzinden vere bir cam-ı gür fahrı cihan

Dü cihanda eylesun hasıl anın maksudunu
Rehnüma olsun ona hem zümre-i sahip dilan

Abdiya hâmem dedi mücam ile tarihini
Hak anı vacid etsin kim becah-ı huşrevan (1)

(1) eski arap harfleri ile bu misra'ın noktalı harflerinin ebcet hesabı ile 1298 rakamını bu - lur.

Mevlüt Manzumesinden :

Pinleyn kîmdir kilesiz ol habib-i kibriya
Ahmed-i Mahmudu Hamid hem muhammed Mustafa
Kadri âlâlerden âla halikin mahbubudur
İnsi einni hem melâik cümle'nin matlubudur
Gelmeseydi âleme ol sedr-ü bedr-i kainat
Silk-i dehre nazm olunmazdı vücûdu-ı mümkünat
Tac-ı levlâk ile olmuştur mütevec bigüman
Hürmet için yaradılmıştır zemin ü asüman
Öldürür kâni kerem esrar, hikmet masdarı
Oldürür feyz-i ezel eltaf-ı rahmet mazharı
Fahr-ı âlem seyyid'il-kevnyni sultan-ı cihan
Hak-i pâyi makdem ile fahr eder hep asuman
Aşkî şavkından anın şmsü kemer devran eder
Tütü kumru-ı bülbül rüzü şep nâlân eder
Bir kulu kim mushafıçremeth ede rabbül - enam
Vasfı ânın nutk-ı insan ile olur mu tema m
Mahremi hatvetseray-ı Hazret-ü rabb-ı mecit
Kadr-i âli hüsnü etvarında hem ferdi-i vahit
Sünnetine kıl temessük eyleme ömrün tebah
Dü cihanda bulmak istersen Nice şahirah
Hicre yüz bin kez selatile selame brdevam
Ola fahrül nüsrâlinin ruhuna her süphü şam

Bir Mersiyesinden :

Lalerek oldu seherlerde kenar-ı asüman
Mâ temin tuttu Hüseyin'in hurü gılman ins ü can
Sertaser doldu semavü arza feryadü figan
Güşü-var arş iken gör noldu ol sahip zaman
Bir bölük gümrah elinde kaldı şah-ı kerbela
Server-ı cümle şehidân oldu ol şah-ı ulâ
Çıktı bir mel'un anın ta sine-i süzânına
Ordu silkinin o zalim Şah Hüseyin gerdânına
Ettiler bunca hakaret dü cihan sultanına
Cenet içre huriler mgüştak ânın didarına
Bir bölük gümrah elinde kaldı şah-ı kerbela
Server-i cümle şehidân oldu ol şah-i ulâ

Bir Nattından :

Esselatı vesselam ey dürr-i deryayyi vücud
Esselatı vesselam ey man'ba-ı esrar-ı cud
Esselatı vesselam ey zübde-i kevr ü mekân
Esselatı vesselam ey padişah-ı dü cihan
Esselatı vesselam ey pertev-i hurşid-i zat
Esselatı vesselam ey mazhar-ı nura-ı sıfat
Esselatı vesselam ey rahmeten lilalemin
Esselatı vesselam ey nakşibend-i ma-ı tin
Esselatı vesselam ey server-i hayl-i rüsul
Esselatı vesselam ey had-i rah-ı sübül
Esselatı vesselam eybülbül-i gülzarı dîn
Esselatı vesselam ey tut-i şer'i mübin
Esselatı vesselam ey müntehâ-yı evelin
Esselatı vesselam ey müpteda-yı ahırin

ABDULLAH EDİP

Abdulah Edip 1902 de (R.1317)Urfa'da doğmuştur. Manifatura tüccarı Hacı Mustafa Eten di'nin oğludur. Mahalle mekteplerinde okuma ve yazmayı öğrendikten sonra Rızvaniye Medresesine girmiştir. 1915 senesinde (R 331) tahsilini bitirerek ticaretle iştigale başlamıştır.

Serf ve nahvi müftü zade Abdurrahman, efendiden edebiyat-ı arabiye ile aruz ve mantık müderris ve şair Abdurrahman Rahmi, farsî edebiyatı şair Şevket ve Kırat zade Mehmet Emin efendilerde okumuştur.

Tah Abdullah Edip Efendi ticaret ve ziraatle iştigal ettiği gibi boş vaktlerini de okuma ve yazmaya hasır etmiştir.

20/ Birinci teşrin/1924 de manifatura ticaretini terk ederek Urfa'nın Hükümet caddesinde Feyz adlı bir kütüphane açarak kitap ticaretine başlamıştır .

Muamileyh bu kütüphanesi ile memlekete büyük bir hizmet ifa tmiştir. Kitapçı dükkânını kapattıktan sonra vefatına kadar,dava vekilliği yapmıştır. Bütün kazalarda davalara girmiştir. 20 Mayıs 1976 da vefat etmiştir.

Eserleri :

- 1 - Mevlut manzumesi
- 2 - Kalk ya hazreti Abdullah kalk adlı manzume
- 3- Mecmua-i Eşâr

(1) Hazreti Muhammed'in (SAV) çocukluğunda anneside beraber Medineye dayı zadelerinin yanına gittiklerine yolda uğradığı babası Abdul - lah'ın mezarını ziyaret, ettiğine dâir bir manzumedir.

Mumailayh İnkılâptanevvel aruz veznile şiir yazmış isede şimdi Hece veznile yazmaktadır.

Şiirlerinden nümune'leri

Aruz veznile yazdığı bir gazelinden :

Ben ki meftun-u kemali hüsnünüm, hayranım
Barigâhından benî gel surme Allah aşkına

Takatım var mı benim sevmeye çeşmanım
İzz-ü nâz ile bana süzdürm Allah aşkına

Sahib-i arz kalb-i halistir Edib-i pür - melûl
Gelmişim ben dergehinden sürme Allah aşkına

Hece veznile yazdığı şiirlerinden parçalar :

(bir MANZARA) başlıklı manzumesinden

Ağaçlarda olan dallar budaklar
Çeşit çeşit şüküfeler geyinmiş
Koyu yeşil dalgalarına yapraklar
Avuç avuç üzerine atılmış

Zümrüt gibi yeşil otlar çimenler
Yer üstüne halı gibi seriliş
Bülbül feryadına inleyen güller
Dikenlerle dört etrafı çevrilmiş

Şiir ve şair başlıklı bir manzumesi :

1

Daha çıkmadan güneş
Sevdalı bir kişi eş
Yavaş yavaş geziyor

Uzakta hoş bir kaya
Göksünü vermiş aya
Menekşeler yiyor

2

Artık güneş çıkacak
Bülbüller şakiyacak
Şu güllüğün içinde

Şimdi her ta raf çimen
Papatyalar yasemin
Serinliğin içinde

3

Bütün bu hoş tabloda
Bir kişi var âvâde
Kederlerle pek durgun

Elinde altın kalem
Yüreği dolu siem
Oturuyor pek yorgun

4

Şairdir bu biçare
Gezer durur âvâre
Tabiattan çok memnun

Tabiatsa şairdir
Pek müthiş bir sihirdir
İnsani eder neftun

ODAK

Bir iz ki bozulmadan kalır gelir bu çağa düşer
Kurt oltayı kemirir balıklar ağa düşer

Ezelden ebede yolcu, hüznün gece ve gündüz
Yorulmuş sevgi uzun yürüyüşten kucağa düşer

Bırak deneylerden geçsin vursun başını taşlara
Vurulup düşünce kuş ve ceylan belki ocağa düşer

Derin pınar ve gözeden serin sular bekler gibi
Erkek bir şair kalbi sımsıcak sağa düşer

Sonuç verir bu sürgünler bir gün bu ölümler/ hey yar
Kar her yerde tutmaz ey dost yüksektir dağa düşer

İsyân biter, öfke birgün ,kin de öyle hep sabırla
Şavk vurur, ışıklı her yer, aşk bu odağa düşer

Mehmed Atilla MARAŞ

RUBAİ

Ne gir gıccelerime ne sevgi ne şefkat sun

Ne pembe gözlük taktır ne aşk ne de vuslat sun

Ben kendi dünyamdayım sen git dünyana kurul

Ne beni esrin et ne de sonra azat sun

Celâl OYMAK

GİDENLE

Gün ışığı gül yüzüne hasretti
Diye midir feraceni takmadın
Kem bakışlar gözlerini hasr etti
Diye midir feraceni takmadın

Akıp giden boynundaki şalınla
Öksüz kalan yüzündeki alınla
Kana girip can alıcı halınla
Diye midir feraceni takmadın

Sen bir kandil gök mavisi şemsiyen
Salıncıydın bin olurdu ah diyen
Cana değsin düşündüğün hediyen
Diye midir feraceni takmadın

Düştü suya kırık dökük şimdi ay
Çırpınarak bulutların ardından
Ne mehtap var ne gezinti ne saray
Feraceyle göntül çalan kadından

M. Adil OYMAK

SİTEM GAZELİ

İçimde burukluğu dün gece olan neydi
Toplanan o meclise gidince olan neydi

Bir kırıklık kesiklik o başkaca havada
Gözlere uçup gelen kalplere dolan neydi

Ağu gibi her nefes dökülürken ortaya
Sen açardın gonce ya acep solan neydi

Mahmur gözler değmişti akla gelen çok yere
İzlerinden belliyken sendeki yalan neydi

İçimde burukluğu dün gece olan neydi
Toplanan o meclise gidince olan neydi

M. Adil OYMAK

KAYNANA MANİLERİ

II

Osman Celal GÜZELÖREN

Folklorumuzun "Mani Geneli"nde önemli bir yeri olan "KAYNANA MANİLERİ" bütünü (Oluşum - Doğuş) bölümünü geçen (10.- sayıdaki yazımızla işlemeye çalışmıştık...

Bu yazımızda da "Kaynana Manileri'nin ikinci ve üçüncü bölümlerini değerlendireceğiz...

Kaynana Manileri'nin ilk bölümünde bu türün oluşturma gerçekleştiren manilerin, erkek evinin yakınları tarafından gelin olacak kızın anasına söylenen maniler olduğunu görmüştük.

Oluşumu gerçekleştiren maniler sayıca a zolsalar bile bu türün doğuşunu hazırlayan maniler oldukları için çok önemlidirler.

2 — GELİŞME BÖLÜMÜ

Kaynana Manilerinin bu bölümü; Birinci bölümdeki manilere cevap niteliği taşımaktadır.

Kız evinden gelini alan ve kız evinin yakınlarında katılmaları ile epeyce şenlenen (Kına Gecesinde gelini erkek evine götüren) kabile tam erkek evine götüren) kabile şen" kek evine yaklaştığı bir sırada (bu defa) kız evinin yakınları ikinci bölümün ilk manisini . Yine HALA HE ve ZILGİTLAR arasında söylerler :

OY BUHARI BUHARI
EVLERİ BAŞ YUHARI
BU EVE GELİN GELİ
KAYNANA ÇİH ÇİHARI

Daha sonra erkek evinin kapısından girilirken biraz daha sert ikinci manide söylenir çığlık çığlık :

ÇARŞIYA TABAK GELDİ
İÇİNDE KAYMAK GELDİ
AÇ KAYNANA KAPIYI
BAŞIYA TOKMAK GELDİ

Bu iki mani ile Birinci bölümde kızın anasına - atfen - söylenen mani lere cevap verildiğini de söyleyebiliriz. Bu arada ikinci bölümde son olarak söylenen ayrı bir mani de «Kaynana Manileri» nin oluşum ve gelişmesini objektif olarak bizlere göstermektedir :

MENDİLİ KATLADILLAR
FIRKETİ SAPLADILLAR
İŞ KEREZE BİNDİMİ
KAYNANI ÇATLADILLAR

3— SONUÇ BÖLÜMÜ

«Kaynana Manileri» nin bu bölümünde çok daha değişik özellikli maniler vardır.

Bu bölümdeki bütün maniler Gelin'lerin (çoğunlukla) anlaşılmadıkları ve yaşam boyu anlaşılmıyacakları - m sandıkları kaynanaları için söyledikleri manilerdir.

Birinci ve İkinci bölümdeki manilere karışmayan ve sadece söylenenleri dinlemekle yetinen Gelin (ler) bu son bölümdeki manileri yalnız başlarına oluşturacak kadar dolu olduklarını söyledikleri değişik manilerle ortaya koyarlar :

DOLABI AÇMA KAYNANA
KÜNCİ SAÇMA KAYNANA
HER MISAFIR GELENDE
DERDİ AÇMA KAYNANA

EYVANA SERDİM HESİRİ
YOK GELİNİN KUSURU
ALLAH KAYNANI ALA
EV KALA ARI SILI

ÇARŞIDAN ALDIM NAHANA
KIRDIM KOYDIM SAHANA
HEÇ ÖMRÜMDE GÖRMEDİM
BELE CAZI KAYNANA

KAYNANAMIN ADI MERAL
ÖLMESİN İŞİME YARAR
EVDE BEŞİĞİMİ SALLAR
HAMAMDA SAÇIMI DARAR

AL SİYE HEDİK KAYNANA
DİŞLERİ GEDİK KAYNANA
OĞLI ÇEREZ GETİRDİ
BERABER YEDİK KAYNANA

ÇARŞIDA NOHUT KAYNANA
OĞLI OHIT KAYNANA
GELİN SUYA ÇİMENDE
HAVLI KURIT KAYNANA

KAYNANAM KIRK YAŞIYA
ALTINA KUM DÖŞİYE
ALTI AY Bİ YAN ÜSTÜ
ALTI AY KAN İŞİYE

DIVARA ASTIM SACI
ACI BİBERİM ACI
KAYNANALAR KUDIRMIŞ
MARİSTANDIR İLACI

EVİMİZDE ÖTÜRE
MEVLAM BENİ YETİRE
ELE Bİ KAYNANAM VAR
AZRAİL GELE GÖTÜRE

GELİN ÇARDAKTAN İNER
ZİLLİ HAPHABA BİNER
SENİ CAZI KAYNANA
HER GÜN KAPIDAN DİNER

GELİN ÇARDAKTAN ENER
ZİLLİ HAPHABA BİNER
BENİM CAZI KAYNANAM
BİZİ KAPIDAN DİNNER

KAYNANA KAZAN KAPAĞI
OĞLI ŞEKER TOPPAĞI
KAYNANI DAMDAN ATMALI
OĞLINI ALIP YATMALI

BI KAYNANI NE'TMELI
KAZANDA KAYNATMALI
YANDIM GELIN DEDİKÇE
ALTINA ODIN ATMALI

BEN Bİ HEBBE BIBEREM
AĞZI ACI EDEREM
KES KAYNANA DİLİYİ
OĞLI ALIR GİDEREM

SARI KAVIN DILIMI
KES KAYNANA DİLİYİ
ŞINDI OĞLI GELİRSE
KIRAR KAMBUR BELİYİ

TEŞT ALTINDA KAVIRMA
KAYNANA SÖZİ SÄVIRMA
SENİ ELİ MIRDARDIR
AMAN Bİ YERE VURMA

TEŞT ALTINDA KAVIRMA
BIRDA TİKILIP DURMA
GÖZLERİ ÇAPPAHLANMIŞ
ME'DEMI BULANDIRMA

TAKIYA KOYDIM ŞÜŞE
İÇİNE KOYDIM NİŞE
NANCA KAYNANA VARSA
BAŞINA BOMBA DÜŞE

TAKIYA KOYDIM FİNCAN
İÇİNE KOYDIM MERCAN
KAYNANAMIN ADINI
KOYDIM KUYRIKLI SIÇAN

SARI SARI ÇİÇEKLER
YÜKLÜKTEKİ DÖŞSEKLER
KAYNANAMDAN EYIDIR
AHIRDAKİ EŞSEKLER

GECELER OLDI YARI
KAYNANA RENGİ SARI
DÜN GECE BIZE GELDİ
ÇALDI BEŞ TENE NARI

KÖMÜR KOYDIM KAYILDI
MANGALA DA YAYILDI
GELİN SUYA ÇİMENDE
KAYNANA DÜŞTİ BAYILDI

Not : Diğer bazı yöre manilerinde
ratlanan Kaynana ve gelinin karşılık
lı olarak söyledikleri manilere bizim
Kaynana Manileri araştırmamızda
rastlanamamıştır...

GÖZLERİN

Bir ısıık gözlerin yıldızdan parlak
Aktın sen bembeyaz beyazdan da ak

Seni arzulayan mahzun gönlüme
Aktın sanki sana denilmişti ak

Neler getirmiştin neyi götürdün
İnan ki zor çok zor bunu anlamak

Gitmeden son defa kısmet olmadı
Yaşlı gözlerine usluca bakmak

Sen trenin kara dumanlarıyla
Gittin sonsuza dek el sallıyarak

Aramızda dağlar varmış ne çıkar
Yakın gözlerinde yakı nen uzak

Bana acıyanlar unut dediler
Mümkün mü sevgili seni unutmak

Ölüm beklediğim tek arkadaşım
Bir ümit var onda sana ulaşmak

Ölüm ötesinde bir büyük arzu
Küllenen ateşi yeniden yakmak

Mezar aramızda engel değil ki
Güzel gözlerinde yakın her uzak

Osman GÜZELGÖZ

OLUKENTTEN DİRİLİŞE

Gurbetkuşu alakarga içimde barınan umut
Kış anıtı habercisi sulusepken yağmurlar
Bana annem gibi yar sen dinle beni ey kar
Ölükentten dirilişe koşadursun insanlar
Çocuklar yüzlerinde hüznün biriktirilmiş
Geleceğin mustusunu yüklenmişler kalplerine
Sur yaşama svinci "Batan Ülke" de kaldı
Kalender kurşunasker saptansana kalbime
Kanımın demirinde ışıldayan çağrılar

Çağrı

Gel ey insan bütün yollar bağ bozumu yağmakar
Zamanı durduracak potasında avuçlar

İşima

Ey asası elindeki peygamber
İlahi nur karşısında gözlerin
Senin senin gözlerin ne kamaşır
Ne kırpışır biliriz yüce önder
Şüpheler tereddütler bütünleyen
Acımızı sensin Burak hızında
Hayretsizce ödülleri dindiren

Savaşım

Asırlarda başka başka meçhuller
İhtilâller, inkilâplar, devrimler
Kan yolunun sevdalısı insandır
Gemileri dönmemek üzre yaktık
Sanki baktık zaferin küllerine
Bir savaşım içrsindeyiz artık

HANİFİ DÜŞMEZ

TERKETTİM

Uzun yıllar muhabbet ettiğim aşmayı terkettim.
Visal devri tamam oldu, mey' sehbayı terkettim.

Onu gençlikte görmüş, bir kaçak aşık kosılmıştım.
Yaşamda ilk göz ağrımıdı, yüzü hamrayı terkettim.

Nice erbab-ıyşın peykesinde rakseden afet.
Ki imbıktan çekilmiş bade-i beyzayı terkettim.

Bir Alman dilberi cilve satarı bazı karşımda,
Kabarmış sırmadan saçlı soyu arpayı terkettim.

Bizim sofraya gelmezdi, firengin viskisi zaten.
Ganiler meclisinde gördüğün yesmayı terkettim.

Şu dem bahsinde EMRAK. İçtihatlar başkadır amma,
Bıraktım leyli'yi Mecnunlara sahrayı terkettim.

Cemil Cahit GÜZELBEY

AMENTU

Melce-i rahmânına sığındım O mevlânın.
Amentu billah odur, Hallâkı dü cihanın.

Hakim-i kâinattır. Münezzehtir mekândan,
Melaykesiyle dolmuş fezası asumanın.

Umuru ve ahkâmı cem'oldu kütubunda;
Tebliğ oldu vahiyle, muht-vası Kur'anın.

Şu beşeri tenwire, geldi nice resulü,
Elhak: İsmi Muhammed, hatemül enbiyanın.
Ve şöyle ıylam etti. Bize yevm-il ahiri:
Kaderin medhalidir, hem cahiymü cinânın.
Emriyledir Hayrü şer, İlla bâ'sü bâdelmevt.
Tabi'im takdirine, Mahkmee-i kübrânın.

Mahmud Şevket AKKAYA

Şiir bir akrostiştir.

1 — Mısra'ların baş harfleri birleştirilince
"Mahmut Şevket" adı çıkar.

URFA'DAN DERLENMİŞ MANİLER

M. Emin ERGİN

266

TEREZİNİN TUHTU VAR
HERBİ ŞEYİN VAHTI VAR
AVİM BARHİM YİHIHTIR
PADİŞAHIN TAHTI VAR

267

DAĞDA DUMAN YERİ VAR
KAŞTA KEMAN YERİ VAR
KIZ GÖKSİ DÜGMELEME
SENDE GÜMEN YERİ VAR

268

DERTLİYEM ELEMİ MVAR
GÜMÜŞTEN KELEMİM VAR
YOLA GİDEN YOLÇILAR
YARIMA SELAMIM VAR

269

KINIFIR DESTE GİDER
DOLANIR DOSTA GİDER
SENİ GÖREN İĞİTLER
EVİNE HESTE GİDER

270

MURAT GİDER
ÇALHANIR MURAT GİDER
KİMİSİ MURAT ALIR
KİMİ Bİ MURAT GİDER

271

AYA DEGER
HÜSNÜN YÜZ AYA DEGER
AY VAR Bİ GÜNE DEGMEZ
GÜN VAR YÜZ AYA DEGER

272

SUGELİR DAŞA DEGER
KİRPİKLER KAŞA DEGER
O BENİM GÖZZEL YARIM
OTURAN PAŞA DEGER

273

GEMZE DELER
GEM DELER GEM ZEDELER
SİNEMİ OH DELMEZDİ
ŞİMDİ Bİ GEMZE DELER

274

RAFTA ALTIN SİNİLER
EL DEGMEDEN İNİLER
GURBETTE YAR IOLAN
SAĞ KULAĞI ÇİNİLER

275

MANGAL KÜLÜNÜ BEKLER
BÜLBÜL GÜLÜNÜ BEKLER
Bİ CAN Bİ CANI SEVSE
KIRH YIL YOLUNU BEKLER

276

NEY İNLER
KEMAN AĞLAR NEY İNLER
AŞKINLA BEN İNLERKEN
BENİMLE HERŞEY İNLER

277

BÜLBÜLLER DÜĞÜN EYLER
BİLMEM Kİ Nİ GÜN EYLER
İSTER AĞLA İSTER GÜL
FELEK BİLDİĞİN EYLER

278

ÇAY İÇİNDE BEDEN YAR
AKLIM ALDIN NEDEN YAR
EVVEL BELE DEGİLDİN
SENİ Bİ ÖGREDEDEN VAR

279

Bİ DALDA BEŞ GÜLÜM VAR
NAÇARAM MUŞKÜLÜM VAR
YAR BENİ ABDAL ETTİ
ELİMDE KEŞKÜLÜM VAR

280

BAHÇALARDA NELER VAR
ARHAMIZDA GELEN VAR
YENİ YAR BELE DURSUN
EŞKİSİNDEN SELAM VAR

281

BAHÇALARDA ENGİNAR
ENGİNARIN DENGİ VAR
BEN YARIMI TANIRAM
YANAĞINDA BENGİ VAR

282

SEHER OLDI OYAN YAR
BARGİMA KAN KOYAN YAR
BENİ DERBEDER ETTİ
EL SÖZÜN EUYAN YAR

283

DEVELER KATAR GİDER
BAŞBAŞA ÇATAR GİDER
BELE YARMI OLIRMIŞ
HEP BENİ ATAR GİDER

284

KARA GÖZLER
KARALMIŞ KARA GÖZLER
YELKEN DERYADA KALMIŞ
KAPTANI KARA GÖZLER

285

BI GÖZLER HUNU GÖZLER
AY DOĞMIŞ GÜNÜ GÖZLER
BEN O YARI GÖZLEREM
BİLMEM YAR KİMİ GÖZLER

286

KALADA İLAN ÖTER
BAĞDATTA HURMA BİTER
ERGEN KIZIN KOYNINDA
YARPAHSIZ MEYVA BİTER

287

AY DOĞAR AÇMAH İSTER
TOP KAKÜL YAMŞAH İSTER
BENİM BI DELİ GÖYNÜM
YARA KAVUŞMAH İSTER

288

BÖĞİN SEP YARIN BAZAR
SEVDİĞİM GURBET GEZER
EGMİŞ FESİ Bİ YANA
KAKÜLÜ BARGİM EZER

289

CEYLAN DÜZDE NE GEZER
ZÜLÜF ÜZDE NE GEZER
CANIMI SİYE VERDİM
BENDE CAN NE GEZER

290

BI GELEN YARA BENZER
ELİNDE NARA BENZER
İKİMİZE Bİ KÖYNEK
YAHASI DAR BENZER

291

KINIFIR KUTUDADIR
YAR ŞİRİN YUHUDADIR
TELESME DELİ GÖYNÜM
MURAT VEREN HUDADIR

292

BÜLBÜLÜ HAR AĞLADIR
AŞIKIYAR AĞLADIR
GARİBİN KİMSESİ YOH
ONU GÜLZAR AĞLADIR

293

BİZİM BAĞLAR BIRDADIR
GÜLLER SIRA SIRADIR
ALANLAR HAYIR GÖRMEZ
GÖZÜM ARDISIRADIR

294

URFANN YOLI DAĞDIR
SİNEM FİSTİHLİH BAĞDIR
BEN SENDEN VAZGEÇEMEM
NEÇEKİ CANIM SAĞDIR

295

GİDEREM YOLIM DAĞDIR
SİNEM BAHÇALI BAĞDIR
BEN SENDEN VAZGEÇEMEM
NEÇEKİ CANIM SAĞDIR

—296—

GERİBEM YOLIM BİDİR
BAŞIMA ZULUM BİDİR
KONŞILAR KINAMAYIN
ECELSİZ ÖLÜM BİDİR

—297—

GAM DAĞIDIR
SİNEM GAM DAĞIDIR
O YAR SAKİ OLMİŞ
ALEME GAM DAĞIDIR

—298—

HEYALIDIR
GÜN AYDAN HEYALIDIR
ENDİM CENNET KÖŞKÜNE
ÜÇ HURİ DAYALIDIR
BİRİ DİN İBİRİ İMAN
BİRİ YAR HEYALDIR

—299—

KAŞLARI KARALIDIR
GÖZLERİ BELALIDIR
GEÇME KAPIM ÖGÜNDEN
ÜREGİM YARALIDIR

—300—

KIZ ADI HAVAMIDIR
DERTLERE DEVAMIDIR
BEN SEVDİM ELLER ALDI
ALLAHTAN REVAMIDIR

—301—

BI GELEN AYIPMIDIR
SAL ABA GEYİPMİDİR
EL ALEM YAR SEVERDE
BEN SEVSEM AYIPMIDIR

—302—

KAŞLARI KARADANDIR
HAK BİZİ YARADANDIR
ARİF OLAN TEZ AYNAR
Bİ SÖZLER NEREDENDİR

—303—

KIZ ADI İSMİHANDIR
GÖZLERİ EV YİHANDIR
LÜTFEDİP ÜZİ GÖSTER
ÜREGİM DOLU KANDIR

—304—

KIZ SAÇLARI İLANDIR
AT BOYNIM A DOLANDIR
BENDE OLAN MUHABET
SENDE YOHDIR YALANDIR

—305—

SU GELİR HILDIR HILDIR
MARHAMAM POLİ GÜLDÜR
ÜÇ GÜNDÜR GÖRMİYELİ
SANIRAM YEDDİ YILDIR

—306—

SEHERDİR İNTİZARDIR
KÜL KONCASIN KIZARDIR
BEN SEVDİM ELLER ALDI
Bİ NE BİÇİM BAZARDIR

—307—

ŞİRAZDIR
İSFAHANDIR ŞİRAZDIR
TIFIL AĞLAR YAD EDER
MEME KÜÇÜK ŞİR AZDIR

—308—

KINIFIR BEDRENG OLIR
AŞKA DÜŞEN DENG OLIR
UMARAM BAŞIYA GELE
GÖRESEN NE RENG OLIR

—309—

GÜLLER DAĞDA TIĞLANIR
AŞK İÇERDE BUĞLANIR
EL SÖZÜ GELİR GEÇER
YAR SÖZÜ SANDIHLANIR

310

YAĞ DOLANIR
MUM YANAR YAĞ D OLANIR
AVÇI Bİ MFRAL ÜÇÜN
GÜNDE YÜZ DAĞ DOLANIR
AVÇI Bİ MERAL ÜÇÜN

311

AY DOĞAR AYAZLANIR
GÜN DOĞAR BEYAZLANIR
GELİN OLACAK KIZLAR
HEM GİDER HEM NAZLANIR

312

ÇAYIN ADIMURATTIR
SÖZE GELMEZ İNATTIR
Bİ AYLAR BELE GEÇSİN
GELEN AY SELAMATTIR

313

Bİ GECE NE GECEDİ R
BAŞ YASTIHTAN YÜCEDİR
YASTIĞ KURBANİ OLIM
YAR YATIŞI NİCEDİR

314

Bİ DAĞIN ADI NEDİR
YAR YOHTIR DADI NEDİR
YAR BENDEN ÜZ ÇEVİRMİŞ
BİLMEM MIRADI NEDİR

315

GÖĞDE YILDIZ ELLİDİR
ELLİSİDE BELLİDİR
Bİ CAN Bİ CANI SEVSE
BAHIŞINDAN BELLİDİR

316

Bİ GELEN ALİMİDİR
SALLANAN KOLİMİDİR
MEHLEMİZİ YOL ETMİŞ
Bİ OĞLAN DELLİMİDİR

317

ELDE FİNCAN GEZDİRİR
KOLDA MERCAN GEZDİRİR
NAZLISINDAN AYRILAN
KURU Bİ CAN GEZDİRİR

318

UZAHLAR SEÇİLMİYOR
GÖNÜLDÜR GEÇİLMİYOR
GÖNÜL Bİ TOP İBRİŞİM
DOLAŞMIŞ AÇILMIYOR

319

EVLERİ GÖRÜNÜYOR
GÖNÜLDÜR VERİLİYOR
ÇEKİLECAH DERT DEĞİL
MEVLAM SABIR VERİYOR

320

AHŞAMIN ARASIN GÖR
AÇ SİNEM YARASIN GÖR
BENDEN SİYE FAYDA YOH
GET BAŞIN ÇARASIN GÖR

321

NE MAVIDİR
KIZ GÖZİ NE MAVIDİR
AVUDURSAY SEN AVUT
EL BENİM NEM AVUDUR

322

ALTIN ÜZİK BOZ OLIR
YERE DÜŞER TOZ OLIR
GÖZEL YARIN KOYNINDA
ELBET SEBBEH TEZ OLIR

323

KEBABI KÖZ ÖLDÜRÜR
SÜRMİYİ GÖZ ÖLDÜRÜR
İĞİDİ KILIÇ KESMEZ
Bİ KÖTÜ SÖZ ÖLDÜRÜR

324

OĞLAN ADI REŞİTTİR
GÜL ALNIYA DÜŞÜPTİR
GECE VERDİĞİ HETEM
BARMAGIMDAN DÜŞÜPTÜR

325

BAŞIMIN TACI KARDAŞ
HALIMA ACI KARDAŞ
DOSTA DÜŞMANA KARŞI
GEL OLAH KARDAŞ

URFA'DAN DERLENMİŞ ATASÖZLERİ

Asil Söyl'er

Ali Kazzaz

Ergin Okur

M. Emin BEYAZGÜL

- 308 - Her işin başı Allah
309 - Herkez yaydığı dongızı (1) bilir
310 - Herliş; (2) kız evladı
311 - Herli evlat malı netsin, (3) hersiz evlat malı netsin
312 - Her ot gendi kökünde biter
313 - Her sekkeliñ bi darağı vardır
314 - Hersnen (4) kahan (5) ziyannan otırır
315 - Herşe (6) incelihtan, adam kısmı kabalıhtan kırılır
316 - Her şey'in yengisi (7) dostın eskisi
317 - Her yorılana bi han yapılmaz
318 - Hayatın (8) otı acıdır
319 - Hey densiz sen olırsan bensiz, ben de olıram sensiz
320 - Hezıra dağ daş dayanmaz
321 - Hırhıza (9) kapı taka (10) ne?
322 - Hırtlek (11) dediği kırık boğım, düşün düşün söyle
323 - Hille (12) hilliy (13) buldırır
324 - Hillenen kâr eden, mihnetnen can verir
325 - Hımüstine, hekez bi din üstine
326 - Hociya demişler oğlıkötü kâr ediy, demiş benimki kuru
327 - Horızı çoğ olanın sebbehi gec olur
328 - Huy canın altındadır
329 - Huy canın altındadır, can çıkmazsa huy çıkmaz
330 - Huylu huyunu terklerse (15)ya âr olur, ya ebret (16)
331 - İbadet de gizli kebeh et de gizli
332 - İ.....nin yeminî (17) harabiy (18) görene kadar
333 - İğde de var, begde (19) de de var, onu egiren kehpede var
334 - İki deliye bi akıllı usı kor
335 - İki göyöl olırsa zibillin seray olur
336 - İki köy haraba olmaktan, bi köy şenelsin
337 - İkisın tohumı bir
338 - İki tımar bi yime bedel
339 - İlanın (20) böyigi, küçigi olmaz
340 - İlanın sevmediği ot, çırının dibinde biter
341 - İlan kimin ezilir, büzülir, deligine süzülür
342 - İlan sohmış yatmış, at yatmış
343 - İlk behtim (21) altın tahtım, son behtim suya ahtım

İt p...ı eme(32) yaradı...tığı göne yaradı
İt...i dehre (33) belinde, bağ budar Enteb elinde
İt ürür kervan yerir
İt ürür kervan yerir, yel kayadan ne aparır
İt yatağında gemik aranmaz
Kahanın yerini ölenin arvadını alırlar
Kalanın ev öğinde, gidenin yol öğinde
Kalçası kırığa ziyaret ne yapsın
Kalın incelene keder, incenin canı çıkar
Kalın nezzelere 34 çiğ, nezzelmiş canı çıkar
Kanı kannan (35) yahamazlar
Karaçı kızı hatın olmaz
Karaçı kızı hatın olmaz, dilenmezse karnı doymaz
Kara düzen ev yıhmaz
Kardaşım yansa ciğerim yanar, gişim ölse ete-
ğim yanar
Kâr eden ar etmez
Karıncanın eceli gelirse kanatlanır
Karin yidiğini, arha gey:liğini arar
Kariy (37) küreknen atarlar, beyazı dirhemnen
satallar
Karka besle ki göziy oysın
Karkanan gezenin birni pisten, ettar (38) nan ge-
zenin birni mısıktan eksilmez.
Karlar eridimilar meydana çıkar
Karpızı yiyen kurtılır, kabığını gemiren kurtulmaz
Karpız kesmahnan ürek savunmaz(39)
Kasaviy (40) al gir ahıra yarası olan kocınır (41)
Kaşnan (42) göz, gerisi söz.

1 - Domuzu, 2 - Hayırlısı, 3 - Ne yapsın
4 - Hırsı, 5 - Kalkan, 6 - Sey, 7 - Yenisi, 8 -
Hem avlu hem hayat anlamında, 9 - Hırsıza, 10 -
Pencere, 11 - Gırtlak, 12 - İtle, 13 - Hileyi, 14 -
Dip, kök, 15 - Terketse, 16 İbret, 17 Yemini 18-
Harabeyi, 19 - Dokumacıukta kullanılan bir a-
raç , 20 - Yılanın, 21 - Bahtım, 22 - Sana, 23 -
İptida, önce, 24 - Yeme, 25 - Kaybetme, yitir-
m, 26 - Kalıba, 27 - Hatırı, 28 - Korkut, 29 -
Bir tür peksimet, 30 - İtle , 31 - Büyücek kıl çu-
va, 12 - İlaca, 33 - Dudamcı, 34 - İnceleme, 35-
Kanla, 36 - Çingene, 37 - Karayı, esmeri, 38-
Aktar, 30 - Soğumaz 40 Kaşığı, 41 - Gocu-
nur, 42 - Kaşla...

—URFA AĞZI SÖZLÜĞÜ—

M. Emine ERGİN

HEZİRAN : Kamıştan yapılmış sopa

HI : Evet (tasdik edatı)

HILH : İnce ağaç dalları

H ILT : Ayak veya el parmaklarının soğuktan şişmesinden dolayı meydana gelen hastalığa verilen isim.

HILLESİ : Biçare -beceriksiz

HILTAN : Rutübetli yerlerde yetişen bir nevi ot. Süpürgeyi andıran çöpler vardır. Kürdan yerine kullanılır.

HIMBİL : Beceriksiz

HIMBİL : Burnundan, genzinden konuşan kimse

HIMLİK : Rehavet

HIMSİMAH : Kokmak, bozulmak (Kavrulmuş yemek V.S.)

HİRA : 1 - Bir çiçek çeşidi, 2 - Zayıf cılız çocuk.

HİRHİZ : Hırsız

HİRHİR: Tekerlekli, çocuğu yürütme-ye alıştırmaya yarayan alet

HİRİF : Bunamış,

HİRT : Oyun bozan, kaypak (insan)

HİRÇİK : Paramparça olmuş, kumaş, elbise

HİRNIK : Burnunun ucunda Urfa çıbanı çıkmış kimse (Bak :Gözellik)

HİRHA : Hırka

HİRHANA : Bir sürü

HİRPO : Korkak (argö)

HİRGÜR : Gürültü, patırdı

HİŞİR : Ziynet eşyası, altıntakılar

HİŞHİŞ : Çocuk oyuncacı

HİTTİ : Hıyar nevinden çiğ yenir, şekilce salatalıktan uzun bir sebze

HİZMA : Burunun bir tarafını delmek veya burun delikleri arasına sıkıştırmak suretiyle takılan, süs eşyası.

Ayağında cızma

Bırnında huzma

Hızmanın etrafı

Gül ile yazma

HİZMEKER : Hizmetçi

Ağasız

Hızmeker biz ağa siz

Ölürse kullar ölsün

Kul kalmasın ağasız.

HİM : Temel, duvar temeli, himdaşı
«Temel taşı»

HİNDİ : Şimdi

Emmim oğlu Musacık

Kolu budu kısacık

Hindi gelir görürsen

Güle güle ölürsen

HORIZ : Horoz

"Daz dazdan, kaz kazdan kel tavuğ horızdan"

HORUM : Tahılın sapıyla deste yapılması

HOYRAT : Erkeklerin söylediği mani türü.

HULK : Moral

HUMUSU : Bir üzüm çeşidi

HUNU :Kızarmış, kan rengi
Bı gözler hınu gözler
Ay doğmuş günü gözler
Ben o yarı gözlerem
Bilmem yar kimi gözler

HURÇ :Büyük heybe
"Nezifin hurcunda bi top

alaca
Saraya getirdiler kannı
salaca
Asi'yi gönderin getsin ilaca

HURNUF :Halk hekimliğin
de kullanılan bir bitki ishal ilacı ola-
rak kullanılır.

HURP :Darbe, topaç oyunun-
da topaçların birbirlerine vurulması
şeklinde oynanması.

HUVA :Avanta, haraç
HUYLAN :Sinirlenmek aşırı
derecede hiddetlemek

"Gelme biye, küstüm siye
Bi öpücük vermed;
Billah huylandım siye"

ILLIH :Can, ruh, illihini çı-
hardı.

"Emdiği sütü burnundan getirdi
Çok sıkıştırdı.

ISITMA :Sıtma

İFAH :Ufak

İGAL :Baştaki örtüyü tutma-
ya mahsus (erkek) ipek bağı

İGİRMİ :Yirmi

İKİRCİN :Tereddüt

İĞİT :Yiğit

Merdivana
Sarıl çıh merdivana
Yar sevmah igit kârı
Ne bilir her divana

İKİ CANLI :Gebe, hamile
(kadın)

İLAN :Yılan
Buda beni.
Al makas buda beni

Saçları ilan almuş
Korharam yuda beni
Kalada ilan öter
Bağdatta hurma biter
Ergen kızın koynunda
Yarpahsız meyva biter

İLANGEÇ :Yengeç

İLİNÇAH :Beşik yerine kul-
lanılan salıncak

İLİNTİ :Terzilerin prova için
Muvakkat dikişleri

İLİŞ :Dokunmak (Bak: Elleş)

İNDEKÇİ :Düğünlere misafir
davet

eden işçi kadın

İNDEKLEMAH : Elçi göndermek

İNME :Nüzül, felç

İNNE :İğne

İNTİLE :Mide ekşimesi

İRAH :Irak, uzak (Uzak keli-
mesinde kullanılır) Fakat irah fazla u-
zaklık ifade eder.

(Bak: Yirah)

Kala altı mağara
İpek serdim darağa
Ben dedimyahın olsun
Felek saldı iraga

İNNEDENLİK :İğne saplana-
rak muhafaza

edilen kumaş.

İNTİZAR :1- Beklemek 2- Bed-
dua

Sebbehtir intizardır
Gül goncasın kızardır
Ben sevdim eller aldı
Bı ne biçim bazardır

İRELİ :İleri (Geçmiş belir-
ten

deyim)

İRİ :Büyük Kocaman

İRİN :Cerahat

İSLAH :İslak

İSOT :Yeşil biber (Taze) kırmızı

biber (kuru)

İŞKİL :Şüphe

İTİK :Kayıp (Yitik de denir)

İTİRMAH :Kaybetmek

Dağlara saldım ekin
İtirdim elimdeki
Ne dostum ne düşmanım
Olmasın benim tekim

İZAR :Patıska

KAB :Kemerli çatı- Tonoz

KABALA : Götürü (Bak : Götüre

KABARCIH :Bir üzüm çeşidi

KADAMAH :İğne ve iplikle
iki şeyi birbirine tutturmak yama yap-
mak.

Bizim bağlar budandı
Güle bülbül dadandı
Eski yaram üstüne
Yengi mihlar kadandı

KADA :Kaza belâ

KADI BENİ : Yoğurtla pekme-
zi karıştırılması ile hazırlanan yemek

KAĞ :Meyva kabuğu kurusu

KAĞIT :Muska

KAHMAH :Kalkmak

Kah gidelim
Çırayı yah gidelim
Gözzelden doymak olmaz
Üzüne bah gidelim

KAHINÇ :Kakınç, ayıplama ,
yüze vurulan ayıp.

KAKIRCA :Bozulmak (Yağ,
ceviz gibi kuru meyve .

KALAS :Deriden yapılma su
kabı

KAMKA :Ufak odun parçası,
yonga.

KAPMAH :Isırmak (köpek, at)

KAPAHLI :Kapaklı (Bak: Örtik)

KAPKACAH :Mutbak takımları

KAPSACAĞI : Bulaşık teli (eTi
üstübü)

KARAÇI :Çignene(Bak Cin
gana)

"Karaçıkızı hatın olmaz, dilen
mezse karnı doymaz"

KARAHAVUÇ :Çörek otu

KARALMAH :Kararmak

KARANNIH :Karanlık

KAR BASMAH :Karlığa kar
yığmak (Davul çalınarak, oyunlar o-
ynanarak yapılır) (Bak: Karlık)

KARIN :İşkembe

KARINÇA : Karınca

Narın çalar
Al geymiş narın çalar
Bi yanım kurtlaryidi
Bi yanım karınçalar

KARKA :Kargâ

KARLAMAÇ :Pekmeze kar ka-
rıştırılarak yapılan soğuk yiyecek

KARLANKUÇ :Kırlangıç

KARLIH :1- Kışın yağan kar-
ları, yazın kullanmak üzere saklamak
için mağara içlerinde oyulan, üstü ka-
palı derin mahzen. 2- Bir tarafına kar
koyarak içindeki suyu soğutmaya mah-
sus kab.

KARPIZ :1-Karpuz 2- Abajör
3- Sır. (Arğö)

KARTANOZ : Geçgin yaşlanmış

KASAR :Bezi ağartmak için
kullanılan nesne, kitre

KASARLAMAHA :Bezi kitre i-
çinde tutup beyazlatmak

KAVIM : Hıssım, akraba (Yak : Arap-
ça Kavım)

"Karınçanın kavımı çıhtı, bi a-
yağı topal çıhtı"

KAVIRĞA : Kavrulmuş çerez (Kavur-
ğa da denir)

"Külahsız küpe, dişsiz kavırğa"
KAVLAH : Kavlanmış, kabuksuz (Me-
cazen : Ağzı kavlah "Ağzı dişsiz")

KAYĞANAH : Cılbır

KAYIRMAH : Adam seçmek

"Konşım beni kayırır çeker bu-
dumu ayırır"

KAYRAH : Döşeme taşı

KAZATA : Gazete

KECİ : İpek bir kumaş nevi (Sadakor)

KEÇEL : Kel

KEDEH : Bardak

KEDİM : Devamlı

KEF : Kaynayan yemek üzerindeki
köpük.

«Kellenin kefi geldi ağamı n kefi
geldi»

KEF : Keyif keyiflenmek

KEFELEMAH : Toz halinde bir şeyi
yutmak

KEHİLDEMAH : Nefes nefese gelmek,
sık sık solumak

KEHKE : Simit

KEL : Başı saçsız adam (Bak : Keçel,
daz) 2- Ham meyve

KELEP : 1 - İnci dizileri (Bak : Hı-
sırkır), 2 - Ortası boş yumak büyük
çile

KELETE : 1 - Ufak harman, 2 - A -
yakkabı çekeceği

KELLE : Kumbara, para çekmecesı

KEMÇİ : Kamçı

KEME : Anadolunun başka yerlerin-
de domalan denilen patates nevinden
bir yabancı sebze

KEMİN : Kimyon

KEMUN : Herhangi bir şeyi saklamak

KENGER : Yabancı, dikenli bir sebze

KENERE : 1 - Kasap çengeli, 2 - Nar-
gile sebili.

KENEVÜZ : Kavanoz (Bak : Ket re -
miz)

KENNE : 1 - Cam, fanus, lamba, şi-
şe gibi, 2 - Taştan su terazisi, 3 - Ha-
vuzun ortasına, su seviyesinden daha
yükarıya kadar çıkan oluk

KENT : Köy (Köy kelimesiyle birlik-
te kullanılır.) Köyü kentivar" gibi

KEPENEK : 1 - Kelebek, 2 - Çoban-
ların soğuktan korunmak için kışın
sırtlarına giydikleri keçeden yapılmı-
şa.

KEPEZ : Bazı kuşların başlarındaki
tepelik.

KEPİR : Taşsız, işlenmeye mü sait
tarla

KEPKEKE : Gösterişli, heybetli, iri
(adam) (Arğö)

KERBİĞİT : Yoksul, fakir, düşkün

KERÇ : Alay, istihza

KERE : Defa

KEREMET : Emaneten alınan birşey-
de meydana gelen zararı ödemek.

KEREMİT : Kiremit, tuğla

KERE YAĞI : Tereyağı

Urfa'da Göz değmesi (NAZAR) ile ilgili inanışlar

Mehmet ÇINI

Urfa mahallî dilinde "Göz Değmesi" bilinen bu deyim Anadoluda genellikle "Nazar Değmesi" denilir. Yeni doğmuş güzel ve tombul çocuklara, yni alınan evlere, eşyalara... vb. şeylere; bazı kişilerin bu eşyaları görmelerinden sonra herhangi bir zarar gelirse; çocuk hastalanır, eşyalar kırılır veya başka şeyler olursa "Göz Değdiğine" inanılır. Kadınlar yeni bir şey karşısında konuşurlarken, daima söze başlarken "Maşallah" derler. Bazı "Gözleri keskin kadınlar" yeni eşyalar veya küçük çocukları gördüklerinde "Abooo...", Vişşş. Ammada göz zel haa". "Ne keder de hoş." gibi imreniş sözlerle "nazar" ederler.

Göz değmesi ile yanmış tarlalar, ölmüş çocuklar, hastalanmış insanlara rastlamak ve bu gibi hikayeleri her zaman dinlemek mümkündür. Nazardan korunmak için Urfada bazı adetler çok yaygındır. Bunları şöylece sıralayabiliriz.

1 - Küçük ve yeni doğan çocukları Göz D eğmesinden korumak için önlüğünün üzerine "Maşallah" yazılır. Yine küçük çocukların elbiselerinin şantlarına "Hamaylı" (1), Şeb (2), Göz Boncuğu (3) asılır. Gençlere, Göz Değmesin diye ceplerine bir parça "Şeb" konur. Bazen bu ceplerdeki şebler kırılıp ufalandığı zaman, bunun o kişiye Nazar edildiğini fakat bu şebin onu koruduğunu ve parçalandığına inanılır.)

2 - Yeni alınan bir evin duvarına bir parça şeb delinerek, eski bir ayakkabı tekiyle beraber asılır. Bundan başka yni evlerin üzerine içi samanla doldurulmuş bir geyik yada ceylan başı asmak nazardan korunmak için Urfa'daki en yaygın adetlerdendir. Birçok evlerin duvarlarında her zaman rastlamak mümkündür.

3 - Üzerlik Fırlatmak : Bu adet genellikle bir şeye "Göz Değdiğine" kanaat getirildikten sonra yapılır. Biryerde, nazara karşı bir çeşit tedavi usulüdür. Bu adet «Göz Değen» insanlar içindir. Evin herhangi bir ferdi hastalandımı veya rahatsız oldumu, evin en yaşlı kadını : "Vişş, Bu çocuğa göz değmiş.» Hemni başına Üzerlik fırladık (4)» der. Eline aldığı Üzerliği (5) çocuğun ve bütün ailenin başına tek tek fırlatır. Üzerliği avucunda başlara fırlatırken, başların üzerinde dairesi çizilerek dolandırılır. Ayrıca aşağıdaki tekerleme söylenir.

"Üzerliksen, Havasan

Yüzbl_n derde devasan.

Muhammed Mustafa (s.a.) yıseversey

Gelmiş geçmiş kezayı, belâyı savaşan.

Üzerlik, başında yeşil terlik

Kim bu adama göz nefes ederse ,

Ne dirliğ bula, ne düzenliğ

Firavn kadar yara çıkara,

Minara kadar fitil işleye

Kiş... Ürekleri başına bî şiş."

Yukardaki tekerlemeler söylenip bütün aile fertlerinin başlarına üzerlik fırlatınca okunan kişinin sırtına elle hafifçe vurulur. Daha sonra bu üzerlik bir ateşin üzerine atılır. Ateşte çıtırdayarak yanan üzerlik içeriye güzel bir koku verir.

Urfa'nın bütün ilçelerinde fırlatılan üzerlik Halfeti ilçesinde daha başka bir tür tekerleme ile söylenir. Bu yörede nazar değen kişiye fırlatılan yukarıdaki gibi olmakla birlikte aşağıdaki sözler söylenir.

Göz edenin gözleri kızara

Heteşenin Menteşinin,

Yetmişiki fahişenin,

Yeryüzüne kaynaşanın.

Hazara Huzara,

Göz edenin Gözleri bozra."

4 - Kurşun dökmek : Yalnız göz değdiğine inanılan küçük çocuklarına (kırklı çocuklara) uygulanan yaygın bir adettir. Bunu da kadınlar yaparlar. Bu iş için şumalmazemeler gerek

lidir. Halbur (bulgur elemeye yarayan iri elek), ekmek, bir baş samırsak, tuz bıçak, üzerlik, ayna, makas, kurşun, bir kapta su igne, para.

Göz değen çocuk ortaya getirilir Halburun içine ekmek, samırsak, tuz bıçak, üzerlik ayna, soğan, makas vs. konulur. İçine su bulunan kaba da igne ve para konur. Halbur ve içi su ile dolu olan kab çocuğun başı üzerine de tutulur. Diğer bir yerde de kurşun iyice eritilir. Eriyen kurşun iyice içinde su bulunan kaba dökülür. Bu kurşun çıkartılır, tekrar eritilir. Üç defa tekrar edilerek dökülen su ile yıkanır. İçindeki üzerlik başında fırlatılır. Para fakirlere sadaka olarak verilir. Ekmek, samırsak, tuz, soğan biryere konur. (evde yenmez) Arta kalan kurşun ve suda, "Üç yolun Çatın?" dökülür.

5 - Göz değdiğinde yapılan diğer bir adet ise şeker yakmaktır. Bir kesme şeker ateşte iyice yakılır. Eridikten sonra meydana gelen şekli yere konarak iyice ezilir, ufalanır.

6 - Çocuğa göz değdiğinde, kimlerden şüphelenilirse, bu kişilerin adları ayrı ayrı kağıtlara yazılır Ateşe atılarak hepsi yakılır.

7 - Yine «göz Eden» kişinin gizlice ayakkabılarının ölçüsü bir iple alınır, habersizce yakılır.

KELAYNAK

(Geronticus Eremita)

Mehmet H. ÖCAL

İlim adamlarınca bundan bir asır önce neslinin tükendiği zannedilen kuş... Tüysüz başı, hafif kıvrık gagası uzun tüylü boynu, yeşilin ve siyahın tonlarıyla ahengini bulan gövdesi ve kırmızı ayaklarıyla Birecik'te yaşıyor. Fırat kenarında yükselen yalçın kayalıklardaki oyuklar onun yuvası. Ürkek bakışlı sakın bir hayvan, Çekirgeler, zararlı böcekleri yiyerek geçiniyor. Birecik'te çiftçinin dostu, halkın şvgilisi baharın müjdecisi, bereket sembolü kutsal bir varlık.

Yılda iki kere üreme özelliğine sahip. Buna rağmen neslinin tükenmesinden endişe ediliyor. Sanayileşme zirai ilaçlar Avrupada Onun yaşama hakkını elinden almış. Nesli tükendi" denilirken, O eskî gibi Fırat kıyılarında ortaya çıkmış.

Nasıl çıkmış... Salih acar adında Tabiata hayran bir ressamımız Kelaynak'ın resmini yapmış. Dünya tabiatını koruma vakfı (World Wildlife Fund) üyeleden Savage bu resmi Ressamın evinde görmüş ve ilgilenmiştir. Vakfın ikinci başkanı Dr Hoffmann ise Ressam Acar'ın da çabalarıyla Dünyayı ayağa kaldırmış. Şimdi herkes biliyor ki, Kelaynak'ın (Geronticus Eremita) nesli tükenmedi. Urfa'nın Birecik kazasında, Fırat kenarında Kelaynak-Keçelaynak sırma

saçlı yarlar gibi yaşıyor...

Kelaynaklar şubat ayında Bireciğe gelip temmuzda nil vadisine dönen göçmen kuşlar. Bu gün sayıları35-40 civarında. Daha da çoğalmalarına çalışılıyor

Bu kuşların Bireciğe geliş tarihleri nde Birecik Belediyesince her yıl bir Festival düzenleniyor. Turistik açıdan önemli olan Festival Birecik halkınca Kelaynaklar kadar benimsenmiş. Her yıl kurbanlar kesiliyor, şenlikler yapılıyor, Sergiler açılıyor, konferanslar tertipleniyor. Tanınmış tabiat bilimcileri toplantılara katılıyor. kelaynak motifi posta pulları, okullar arasında tertiplenen Kompozisyon yarışmaları vebenzeri kültür faaliyetleriyle kelaynak Birecik yaşantısına ayrı bir özellik veriyor.

Dünya ve Türkiye Tabiatını koruma Vakıfları ile Orman Bakanlığının müşterek faaliyetleri sonucu keleynak'ın iyiye doğru giden yaşantısı dilerizki, ceylanlarımıza da nasip olsun. Sayıları günden güne azalan karagözlü Urfa ceylanlarını da koruyacak, geliştirecek bir sahip bulunsun. Vakit geçmeden, nesli tükendi, tükencek endişesine mahal kalmadan...

Bozovada

Yeşil Tepedeki Meçhul Ziyaret

Derleyen : Mustafa BİLKAN

Anlatan : Maaruf ÖZBİLEN

İlimiz Bozova ilçesi Belediye hudutları içersinde halkın Yeşil Tepe diye adlandırdığı tarihî bir yığma höyük mevcuttur.

İlçenin en yaşlı yerlilerinden Maaruf Özbilen (Fransça bilir) den edinilen bilgiye göre bundan yüz yıl önce adı edilen höyük üzerinde kırk çağlı bir yapının mevcut olduğunu nakletmiştir.

Bahsedilen yapının zamanla çöktüğü ve taşlarının Bozova'da ilk inşa edilen camî inşaatında kullanıldığı kesinlik kazanmıştır. Sözkonusu, yapının yanı başında halen bir mezarlığın oluşudur.

1975 yılının bir yaz gecesinde gördüğüm bir rüyada Yeşil Tepe'de dolaşıyordum. Bir kapaklı mezarla karşılaştım. Mezarın kapağından yere doğru bir sancak sarkıyordu. Önünde durdum. Parlak bir su belirdi. Titreyip; esmer, etine dolgun, otuzbeş yaşlarında bir genç adam oldu. Selamlaştım. onunla Kimliğini sordum. Bizans devrinden beri burada kaldığını ve tam sekizyüz yıldan beri burada olduğunu söyledi. İsmi söyledi anlayamadım. Biraz otede başka bir mezar görünüyordu. Bunun kim olduğunu sordüğümde o da yeğenimizdir" atalarımızla çok yaşadık burada dedi. Normal bir rüya hali sanarak ilgilenmedim. Rüyadan bir hafta sonra Yeşil Tepe'de kira çıkan alleler arasına benim de çocuklarım vardı. Oyun sırasında büyük kızım yüz metre yükseklikteki Yeşil Tepe'den yuvarlanarak düştü. Yüzü gözü kana bulanmıştı. Akşam

çocuklarla annesi eve döndüklerinde olayı bana anlattılar. İyi olmuş tepede ne işiniz var dedim. O gece uyumuştuk gece yarısı çocuk uykudan olanca sesiyle feryad ederek fırladı. Müdahale ettim. Neyin var kızım diye sorduğumda; Kızım Halen orta son sınıfta kendisinin Yeşil Tepe'de olduğunu ve bir mezara bastığını mezarla kimin beyazlar giymiş ve ziyette kendisine niçin üzerine basıyorsun dediğini söyledi. Tır tır titriyordu.

Sabahleyin şuurlu olarak tornavidamı alarak mezarın bulunduğu Yeşil Tepe'ye gittim. Güneş batmak üzereydi. Mezarı antikacılar kazmışlardı. İçersine sessizce oturdum. Batı cephesindeki duvarını tornavida ile kurcaladım. Bir insan kafatası kesiti belirdi, daha kurcaladım. Sağlam ve hafif kırmızımtrak dişleri döküldü. Kurcalandıkça çürümüş insan iskeleti belirrip dökülüyordu. Rüyam gerçekleşmişti sevinçli olarak korku ve heyecan içinde tepeden indim. İlçeye döndüğümde olayı ilçede 85 yaşında bulunan tarih ve din bilgisi ile mücehhez kayın pederim. H. Gülli'ye anlattım.

Doğrudur çünkü dedem de aynı tepenin güney eteğinde yeşil bir madeni kaşık bulmuştu. Son yıllara kadar o kaşığı evimizde sakladık. Hangi yağ küpümüze koyarsak o kap dolar taşardı. Bilahare o kaşığı bizden çaldılar. dedi. Hatta biz her yıl o kaşığı bulduğumuz yere bir kurban da adadık" dedi.

AYLIK KÜLTÜR VE FOLKLOR DERGİSİ

I. YILINI TAMAMLADI

DEĞERLİ ABONELERİMİZ II. YIL

ABONELERİNİZİ YENİLEYİNİZ OKUYUNUZ-OKUTUNUZ

Bir yıldan beri yayınıını sürdüren ve on iki sayısını tamamlayan dergimiz size URFA'yı her yönüyle tanıtmaya çalışıyor. Eski ve yeni URFA'nın Kültür-Sanat, Folklor, Müzik, Tarih ve Turistik yönden bütün bilgileri yayımlıyoruz. Dostlarınıza vereceğiniz en değerli ve unutulmaz hediye HARRAN'dır...

ABONE ÜCRETİ : YILLIK 200 TL.
SAYISI 20 TL.

ABONE ADRESİ :

1. HARRAN DERGİSİ

Yusuf DEMİRKOL

P.K. 44 URFA

2- TÖBANK

Türkiye öğretmenler
Bankası URFA Şubesi
MEHMET OYMAK
HESAP No: 10851-0

MAHALLİ ÇOCUK OYUNLARI

Mehmet ÇİNİ

Kozakırık: Yere çizilen küçük bir daire içine dikilen sivri bir taş (Koz) ve bunu düşürmek için diğer oyuncuların ellerindeki taşlarla atılarak oynanana mahallî bir oyudur. Genellikle 7-15 yaşları arasındaki çocuklar mahalle aralarında zevkle bu oyunu oynarlar. Oynanacak yeri topraklık ve geniş olması lazımdır. Çünkü atılan taşlar bu zemin üzerinde sıçramaz. Herhangi bir tehlikede meydana gelmez.

Oynanması : Bu oyunu oynayan çocuklar aralarında bir ebeseçerler. Ebe elindeki kozayı yere diker. Kozanın dikildiği yere 7-8 metrelik bir mesafeye dikilen kozaya paralel olarak uzunca bir çizgi çizilir. Oyunu oynayacaklar ellerindeki taşları (Bu taşlar genellikle düz ve yassı yayvan taşlardır. Bu oyun için entaş sarma ve dolma taşlarıdır. Yine Urfa'da Karataş" denilen bazalt parçalarıdır.) dikilen kozanın yanından çizgiye atarlar. Çizgiye yakınlık ve uzaklıklarına göre oyunu oynayacak çocuklar sıralama girerler.

Her oyuncu elindeki taşı karşı tarafta dikili duran "Kozaya" düşürmek için çizgiden hızla atarlar. (Kozanın dikildiği yerden düşerse buna Kozakırık denir) Kozanın kırılırsa yanbaşında bekleyen ebe hemen kozayı tekrar eski yerine dikmeye çalışır. Kozayı kıran oyuncu ise attığı taşı almak ister. Ancak bu taşı elle alabilmesi için ebenin kozayı yere dikmeden alıp kaçması lazımdır. Ebe kozayı dikip kendisini yakalarsa veya eliyle vurursa bu oyuncu ölmüş sayılır. Ebe olur.

Bütün oyuncular ellerindeki taşları atarak kozayı kıramazlarsa oyun başka bir safhaya bürünür. Bütün oyuncular ebenin yanında bulunan taşlarını almak için ebeye yakalanmadan, onu şaşırtarak taşlarına ulaşmaya çalışırlar. Ayağını kendi taşına vur-

ran oyuncuyu ebe yakalayamaz (Oyunun kuralıdır.) Ancak bu oyuncu yeredeki taşı ya ayağıyla yukarıya doğru fırlatarak havada tutmalıdır. Ebenin şaşkınlığından yararlanarak yeredeki taşı aniden alıp yakalanmadan kaçan oyuncular yerde dikili duran kozayı tekrar kırmaya ve orada duran diğer oyuncuları kurtarmaya çalışırlar. Bu şekilde diğer oyuncular da fırsattan faydalanmaya taşlarını alıp karşı tarafa geçmek için çaba sarfederler. Ebe kimi yakalarsa bu oyuncu ölür, ebe sayılır. "Kozakırık oyununda bu şekilde deva meder.

"Kozakırık oyunu" oynanırken oyunun heyecanına kendilerini kaptıran oyuncular, ellerindeki taşları aniden dikkatsizce atarlar. Bu durumda taşların diğer oyunculara çarptığı ve çeşitli yaralanmalara sebep olduğu da görülür. Bu anda oyun dağılır. Bazen çeşitli kavgalara bu esnada rastlamak mümkündür.

DELLOBİR DELLODAŞ (Beştaş) :

Urfa'da bu oyunu daha çok 7 -12 yaşları arasındaki kız çocukları kendi aralarında oynarlar. Genellikle iki oyuncu ile oynandığı gibi karşılıklı eş tutularakta oynanır.

Adından anlaşılabileceği gibi beş ta- ne taşla oynanan bu oyunda, taşların küp ve yahut buna yakın yapıda vokesme şekli büyüklüğündeki taşlar olması lazımdır. Bu oyunun meraklıları iyi taşları ya dere kenarlarından veya kum, çakıl yığınlarından toplarlar. Bu oyunu oynayacak çocuklar iki kişidir.

Oyuna başlayacak tarafı seçmek için ya "İnne Minne Kirazı..." denilenerek seçim yapılır. (Bkz. Harran Dergisi. Sayı 10) Yada bir taşın bir yüzün tükürülür. Oyuncular bu taşın bir tarafını isterler. Taş havaya atılır. Yere düştüğünde hangi tarafın gelmişse oyuna o taraf başlar.

Dellodaş veya diğeri adıyla Dellobir (Beştaş) oyunu beş bölümden oluşur. Oyuncuların birimiş bu oyunu kazanabilmesi için bir elde beş bölümün gerektirdiği hareketlerin hepsini arka arkaya hiç hata yapmadan tamamlaması lazımdır.

Birinci bölümde; Oyuna ilk başlayan oyuncu elinde tuttuğu beş adet taşı yere atar. Bunlardan sadece bir tanesini alır. Diğer taşlar yerde kalır. Eline aldığı bu taşı havaya doğru fırlatır. Havada bulunan taş yere düşmeden yine taşı fırlattığı eliyle, yerdeki taşlardan bir tanesini almay çalışır yerden kaldırdığı taşı ayna avuçta, havaya fırlattığı taşla beraber tutar. Birini bir tarafa bırakır. Yine önceki hareketi yaparak yerdeki bütün taşları tek tek toplar. Bu bölümü hatasız tamamlayabilirse ikinci bölüme geçer.

İkinci bölümde; hatasız bırakır. Yere atılır. İçinden bir tanesi alınır. Önceki gibi yukarıya doğru fırlatır. Bu defa yerdeki taşlar ikiye ikiye kaldırılır. Bu basamakta oyuncu elindeki taşları yere gelişigüzel serpmez. Yere atılan taşların mesafeleri çok uzak, na de çok birbirine bitişik olmalıdır. Çünkü kaldırırken oyuncu çok zorluk çeker. (İkisini birden alamazsa, veya taşları alırken ikisinin dışındakileri kıpırdattımı "Ölmüş Sayılır" Sıra diğerine geçer.)

Üçüncü bölümde; oyuncu elindeki taşları yere serper içinden bir taşı yine eliyle yukarıya atar. Bu defa yerde bulunan taşlardan, önce bir tanesini alarak havada üç taş tutar. Daha sonra oyuna başladığı gibi tekrar bir taşı havaya atar. bu taş yere düşmeden yerde bulunan üç tane taşıda bir anda yerden alır. Aynı avucunun içinde yukarıdan gelen taşıda tutar. Havadaki taşı tutamazsa veya yerdeki taşlardan üçünü bir defada kaldıramazsa bu o

yuncu yine ölmüş sayılır. Oyun karşı tarafa geçer.

Dördüncü bölümde oyun biraz zorlaşır. Yine taşlar yere serpilir. Oyuncu taşları yere gelişigüzel serpmez. Çünkü taşlar birbirlerine çok kuzak olunca bunları kaldırmak oldukça güçleşir. Taşı yere serpen oyuncu içinden birisini alır. Yukarıya doğru fırlatır. Yerde bulunan taşların dördünü de havada bulunan taş yere düşmeden kaldırıp utması lazımdır. Taşların hepsini birden alamayan "Ölmüş sayılır". Oyun diğerine geçer.

Beşler bölümü, bki de oyunun n zor bölümüdür. Bu safhada oyun daha heyecanlıdır. Oyunu sonuna kadar getiren oyuncu bir hata yaparsa oyun karşı tarafa geçer. Oyuncu, yine elindeki taşları yere serpmeyi önc bir linin "Başparmak ve Şehadet" parmaklarıyla yere bir köprü kurar. Taşları diğer eliyle köprümün ön tarafına serper. Taşlar birbirine bitişik olmamalıdır. Yerden bir taşı elin alarak önceki çekiller gibi havaya fırlatır. Taş yere düşmeden yerde bulunan taşlardan bir tanesini eliyle köprüden geçirir phavadaki taşı tutar. Yerdeki taşlar bitene kadar aynı hareketleri yapmaya devam eder. Köprüden geçirdiği taşlar birbirlerine değerek kıpırdar sa bu oyuncu yine "Yanar". Oyun ukarşı tarafa oynar.

Beş bölümünde hata yapmadan tamamlayan oyuncu, bu defa önceden kararlaştırılan kadar taşı bir elinin üst tarafına koyar. Bu taşları yukarıya doğru fırlatarak hiçbirini yere düşürmeden avucunun içine alır. (Bu işlemler aynı elle yapılır.) Böylece avucunun içindeki taşlar kadar sayı kazanır. Yine oyuna baştan devam eder. Bir oyuncunun yukarıdaki beş bölümden herhangi birisini yanlış yapması halinde oyun karşı tarafa geçer. Önceden kararlaştırılan sayıları toplayan taraf oyunu kazanır.

URFA'LI ŞAİR NABİ'DEN BİLMECELER

Mahmut KARAKAŞ

Şair Nabî'nin külliyatı arasında bilmeceleeri (muarrıfıyat» de ayrı bir yer tutmaktadır. Bu bilmeceleer cidden çok güzel, düşündürücü v sanatkârânedir. İnsan bunları okuduğunda anlamlarını bulmak için oldukça çaba sarfeder. Ama bulduktan sonrada ne kadar kolay olduğunu anlamakta geçikmez. Biz bu bilmeceleerin içinden bazılarını burada yayınlamak istedik. Bu vesile ile Üstün hatta bütün şairin en meşhur şairlerinden biri olan Nabî'yi anılamak enab-ı Hak'tan kendisine rahmet ve mağrifet dileriz.

Hamd Hakk'a pare pare olub eyler ihtimam

Çarhda mahî nevi geh nisf gördüm geh tamam

Evet, Nabî bu beyti söylerken acaba neler hissetmiştir, bilemeyiz. Fakatt o büyük zat, Allah'a hamd derken Onun büyüklüğü karşısında kendi küçüklüğünü ne güzel anlatıyor. Adeta huzur-ı İlahide, büyük bir huşu içinde ona hamd ettiği, insanın gözü önüne gelmektedir. Bu sırada Nabî, gökyüzünde ayı bazan tam olarak ve bazanda yarım olarak gördüğünü söylerken, Resulullah'ın mucizesi olan ışıkakı kamere d işaret etmiştir. Ama bu yalnız bir işaret değil aynı zamanda imanını da bize gösteriyor.

Nabî'nin bilmeceleeri arasında kendisi için söylediği beytler oldukça ilgi çekicidir,

Diriği birr görünür çeşm-i itbarında

Sipîhr-i kecnazarın aşınâu bigâne kıymet gözünde nasîlkî iyilik ve esirgeme görünürse, kıskancın talihinde de tanınan ve yabancı görünür. Onun gözü ancak bu kadarını görebilir. Burada nabî, aşınâ kelimesinin "nâ'st ile, bigane kelimesinin "bi"sinden kendi ismi "Nabî"yi çıkarmaktadır.

Yine başka bir beyitte şöyledir:

Sen bizi aşına zan et me ey huri-likâ

Meclis-i alemde kalmaz aşına bi aşına

ey huri yüzlü sen bizi tanınan biri zanetme alem meclisinde tanınan tanınmaz olarak kalmaz. Bu mısrada da görüldüğü gibi "na" ile "bi" yanyana gelmiştir. Başka bir beytine de şöyle söylüyor Nabî:

Bende yok sabr-u şükun sende vefadan zerre

İki yoktan ne çıkar fikredelim bir kerre

Farsçada yokluk anlamına gelen "na" ile "bi" bu beyitte de işaret edilmiştir. Dikkat edilirse Nabî her iki beyitte de tevazü göstererek, kendini bir hiç olarak kabul etmektedir. Oysakı devrinin en büyük şairi, şeyhülşüara ismini almış ve kendinden sonra aynı derecede bir şair hemen hemen yetişmemiştir.

Bu arada birazda Nabî'nin hacca gidişi hakkındaki bilmeceleerini naklelelini: Şöyle diyor Nabî:

Bin dolksanı biz kâbede etdik Nabî
Avdet edeli oldu sülüseyn sene
Amma bu acı o salı elf u tis'in
Manada sülüseyn idi idrâk edene
Hurşid misal bir luğazdır bu sene

Sed nahvet ve nazanî hal eyleyene
Hicri 1090 senesi miladî 1679 senesi ediyor. 1090 senesinde Nabî kâbede bulunuyor. Kâbeden döneli ise üçte iki sene olmuş. Diyorki, Nabî anlayana senesinin üçte ikisinin bir manası var. Var ama güneş misalı bir bilmece olan bu seneyi anlatan bilmeceyi çözene tebrikler. Evet, dakikatimizi sülüseyn kelimesi çekti. Ebcet hesabına göre bu kelime 1090 hicri senesini veriyor. Anladığımıza göre Nabî Kâbeden geldiği senenin ancak üçte ikisinde bu bilmeceyi yazıyor, ve sülüseyn kelimesi hacca gittiği 1090 senesini veriyor. İşte şiirdeki ustalığı yanında tarih düşürmedeki ustalığı da böyledir Nabî'nin.

SEYF-ÜL MÜLÜK HİKAYESİ

(Tenekeci)

Mahmut GÜZELGÖZ

Zaman zaman içinde, kalbur zaman içinde, deve dellallih ederken eşek hamallik edermiş. Babam ağa akçası yok, anam hatın buhçası yok, çarşıda bi tazi gezi tazınınhaltası yok, dedim haltaçı halta yaparmısan, beşyüz altın kaparmısan... Pilav yağaydı başıma, dolma degeydi dişime, bir kuş olaydım konaydım paklavanın başına. Yulaş ayran çalanım yulaş.

Azda olsa hikayenin başlangıcı için bir dîbâce yaptık...

Vakti zamanında Semerkant'da Sultan Mahmut isminde bir padişah yaşarmış. Bu padişah çok hikayeye meraklı olduğu için nerede bir meşhur hikayeci (Hikaye anlatan) varsa getirtip hikayesini dinledikten sonra hikaye söyleyene bir çok in'am ve ihanda bulunurdu. Bu halî gören vezirlerinden birisi padişahım dedi, hikaye dinleye dinleye hazineyi tüke teceksin. Şimdiy kadar dinlediğin hikayelerden hangisini beğendin dedi Sultan Mahmut vezirine «Şimdiye kadar dinlediğim hikayelerden» Kirpi oğlu hikayesi» ni çok beğendim diye karşılık verdi. Vezir padişaha «Padişahım dedi, bana bir sene müddet ver. Sana hiç duyup işitmediğin bir hikaye getireyim. Dinle beğenmessen kamaı vur.» Padişah vezire bir sene müddet verdi. Vezir eve döner dönmez üç tane ada mıkıraladı. Bana her ki mki, Seyf - ül Müllük hikayesini bulup getirirse kendisine birat, bir kılıç bir kaftan birde bin altın veririm. Adamları nbirisini Hindistan'a, birisini Çin'e üçüncüsünü de İran'a yolladı.

Hindistan'a giden adam Seren dip şehrine vardı. Bir hana misafir oldu. Bir kaç gün kaldıktan sonra bir akşam üzeri hanın kapısının önünde otururken bazı kimselerin hızlı adımlarla aşağıya doğru koşarak gittiklerini gördü. Hancıya dönüp bu insanların neden böyle acele acele aşağıya doğru gittiklerini sorduğunda hancı

kendisine şu cevabı verdi : "Aşağıdaki bir kahveye meşhur bir hikayeci gelmiş. Orada hikaye anlatacak. Her kes onu dinlemeye gidiyor." Vezirin adamı hancıdan bunu duyar duymaz yerinden kalkıp hemen hikaye söylenen kahveye gitti. Baktı ki, bir sedirin üzerine ak sakallı bir ihtiyar oturmuş hikaye söylüyor. Oturup ihtiyarı cemaatla beraber ca nkulağı ile dinledi. İhtiyarın ağzından sanki bal akıyordu. Hikaye bittikten sonra her kes elinden geldigince ihtiyara ikramda bulunup dağıldı. İhtiyar yalnız kalınca vezirin adamı kalkıp ihtiyarın elini öptü. "Baba" dedi "Ben seyf - ül Müllük hikayesini arıyorum. Bunu mu hakkak sen bilirsin" İhtiyar da "Evet oğlum" dedi, "Yer yüzünde bu hikayeyi benden başka bilen yoktur. Benden b uhikayeyi kimseye söylemem." Vezirin adamı ihtiyara çok yalvardı. Eğer bu hikayeyi götüremesse kafasının vurulacağını söyledi. İhtiyar vezirin adamının feryadına ve yalvarmalarına dayanamıyarak hikayenin kitabını ona verdi. Ona şunları söyledi : "Sana söylediğim şartlara riayet edeceksn. Şimdi hemen bu şehri terk edeceksin. Memleketine varır varmaz bulunduğun şehirde n kadar alim , münecci kimsler varsa toplatıp bu hikayeyi onların huzurunda okutacaksın" Vezirin adamı hikayeyi alır almaz ihtiyarın elini öptü hemen Hindistan'ı terk edip ülkesine geldi. Ve hikayeyi alır almaz adamına vadettiği atı, kılıncı, kaftanı ve bin altını verdi. Hikayeyi de padişaha götürüp memleketteki alim ve münecimlerin huzurunda okutturdu. Padişah ve alimler hikayeyi çok beğendiler. Bu hikayeyi Padişahın emri ile hazineye konuldu v orada muhafaza edildi...

Baştan beri söylediğimiz kısım Seyf - ül Müllük Hikayesi'nin buluşunun hikayesidir.

GEL GELELİM HİKAYEMİZE

Çok eski zamanlarda Mısır'da Asım Bin Sefvan adında bir Hükümdar vardı. Bu hükümdar ve teb'ası Güneşe tapıyordu. Bu hükümdar yedi yüz sene yaşamış olduğu halde halen bir erkek çocuğa sahip olmamıştı. (Bir erkek çocuğu olanmıştı.) Bir vezir vardı Hükümdarın bu veziri de yedi yüz yirmi yaşında idi. Bu vezirin de erkek çocuğu yoktu. Bu ülkenin geleneklerine göre senede bir ayın yapıldı. Önce saray erkânı gidip hükümdar ile görüşür bunlardan sonra da halkın ileride gelenleri sınıf sınıf gelip hükümdarlarla görüşürlerdi. İşte yine ayın günlerinin birinde vezirler başta olmak üzere devlet erkânı önlerinde o yaşlı veziri de katarak hükümdar ile görüşmeye gittiler. Hükümdarın huzuruna kabul edildiler. Hükümdar bir müddet gelen heyetin yüzüne baktı. Hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başladı. Bir müddet ağladıktan sonra yine konuşmadan tahtını terk edip harem tarafına geçti. Vezirler ve devlet erkânı hükümdarlarının bu tavrından hiç bir şey anlamamışlardı. Birbirleriyle fısıltılar halinde konuşmaya başladılar. Bir türlü cesaret edip hükümdarın yanına kadar giderek onun derdini de sormıyorlardı. Yaşlı vezir hükümdar tarafından çok sevilen bir kişi idi. "Siz burada durun (ayrılmayın) ben Hükümdarın yanına gidip onun derdini anlayacağım" dedi. daha sonra harem tarafına seslenip izin alarak hükümdarın yanına gitti. Hükümdar halen ağlıyordu. Vezir Hükümdara "Padişahım" dedi, "bu günkü tavri hareketinizden hiç bir şey anlayamadık. Hepimiz çok me'ysus olduk. Bunun huzurunuzda geldim. Eğer bir derdiniz söyleyin de hepimiz paylaşalım." Vezirin bu sözlerini dinleyen Hükümdar vezirine şunları söyledi: "Evet vezirim benim çok büyük bir derdim var. Biliyorsun bunca senedir milletimi

idare ediyorum. Sanırım hepiniz beden razısınız." vezir "evet Padişahım" dedi, Hepimiz senden razıyız" Hükümdar sözlerini şöyle sürdürdü: Derdim şudur ki, 700 yaşına girdim halen bir erkek çocuğum olmadı. Ben öldükten sonra tahtımın boş kalacağını düşünüyorum. Onun için ağlıyorum, "Vezir hükümdara" Benim de bir erkek çocuğum yoktur. Duyduğuma göre Seba ülkesinde bir Peygamber varmış. İsmi de Süleyman'ımış... Herkesin dileği dinler; dertlerine çare bulunurmuş. Eğer izin verirsen kıymetli hediyeler alarak Onun yanına kadar gidip ikimizin d derdini söyleyelim. Belk bizim de derdimize çare bulunur.." ded. Hükümdar vezirinin bu sözlerini beğendi ve onun kıymetli hediyeler alarak Peygamberin yanına gitmesine müsaade etti. Vezir de yanına bir çok değerli armağanlar alarak bir kaç kişi ile SEBA ülkesine doğru yola çıktı. Uzun bir yolculuktan sonra Hz. Süleyman Aleyhisselam'ın ülkesine vardı. Ve onun huzuruna kabul edilmesini rica etti. Daha sonra Hz. Süleyman'ın huzuruna kabul edildi. İçeri girdiği zaman Süleyman Aleyhisselamın bir taht üzerinde oturduğunu ve etrafında çeşitli mahlukatın (yani üfrit ve ecinnilerin) oturduklarını görür görmez konktu ve yerlere kadar eğildi. Hz. Süleyman vezire işaret edip «Doğrul ey insan» dedi, «Bende senin gibi bir insanım. İnsan insana karşı eğilip secde etmez. Ancak Allah'a karşı eğilip secde edilir.» Vezir hemen doğruldu ve Hz. Süleyman'ın gösterdiği yere oturdu. Bir müddet sohbet ettikten sonra vezir derdini Hz. Süleyman'a anlattı. Hz. Süleyman vezire "Bu gece istihare edeyim. Cnab-ı Hakkın mu-radı ne ise yarın sana söyleyeyim" dedi ve vezire gidip istirahat etmesini söyledi.

(Devam Edecek)

Sabah olunca Sultan Süleyman Veziri çağırıp istiharede kendisine emr olunanları anlattı. Sultan Süleyman vezire şunları söyledi :

«Siz güneşe tapıyorsunuz. Güneşe tapmaktan vaz geçip bütün kâinatı ve hepimizi yaratan Allah'ı bir bilip Beni de hak peygamber olarak kabul edeceksiniz. Ve emri teb'anıza da tatbik edeceksiniz. Sen hükümdarın ve bütün halk imana geldikten sonra (İman ettikten sonra) bir cuma günü sen ve hükümdar birer yay ve ok alıp Mısır'ın filan yerindeki ağacın üzerine çıkacaksınız. Ağaca çıktıktan sonra ağacın altından iki tane yılan çıkar. Birinin kafası insan kafasına, diğerinin kafası da sığır kafasına benzer... Bunlar birbirleriyle oynamaya başlar. İşte o anda siz oklarınızla o iki yılanı öldüreceksiniz. Aşağı inip yılanların baş ve kuyruk kısımlarından birer karış, dörder parmak kestikten sonra yılanların geri kalan kısımlarını pişirip siz ve aileleriniz yiyeceksiniz. Bütün bunları yaptıktan sonra o gece ailelerinizle yatacaksınız. Cenab-ı Hak bir sene sonra her birinize bir erkek çocuk verecek. Çocuklardan Hükümdarın oğlunun ismini SEYF - ÜL MÜLÜK, snin oğlunun ismini de SAİT koyacaksınız. Sana iki tane bohça veriyorum. Bu bohçalardan birisinin içindeki eşyalar bu çocuklar 20 yaşına geldikten sonra açılıp aralarında paylaşılacaktır...»

Vezir Sultan Süleyman'ın verdiği bohçaları alarak ülkesine döndü.

Sultan Süleymanın söylediklerini eksiksiz olarak hükümdarına anlattı. Hükümdar Sultan Süleyman'ın emirlerini kabul edip hükmü altında bulunan eyaletlere ve merkezde bulunan halkına adamlar gönderip kendisinin Allah'a ve onun peygamberi Hz. Süleyman'a iman ettiğini onlarında buna uyarak iman etmelerini istedi. Kendisi de oturduğu şehirde-

ki halkı toplayıp durumu anlattı. Eğer eyaletlerde ve çölde bulunan halkı, eğerse merkezde kendisi ile bulunan halk hükümdarın anlattıklarına inanıp Allah'a ve Peygamberine iman ettiler... Bu iş böylece halledildikten sonra bir cuma günü kendisi ile veziri yay ve oklarını alıp Hz. Süleyman'ın ta'rif ettiği ağacın yanına gidip üzerine çıktılar. Biraz sonra yılanlar çıkıp oynamaya başladılar. Vezir ve hükümdar oklarını atıp her iki yılanı da öldürdüler. Daha sonra baş ve kuyruk kısımlarından birer karış, dört parmak kestip geri kalan kısımlarını evlerine götürdüler. Pişirip aileleri ile beraber yediler. O akşam yattılar. Aradan bir sene geçti. Cenab-ı Hak Hz. Süleyman'ın dediği gibi her birisine birer erkek çocuk ihsan etti. Çocuklar birbirlerine çok benziyorlardı. Şaşırmasınlar diye her birisini ayrı ayrı dadılara verdiler. Bir kaç gün sonra hükümdar memlekette ne kadar alim, kâhin ve müneccim vrasa çağırıp kendi oğluna Seyf - ül Mülük ismini, vezirin oğluna da Saîd ismini verdi. Bu arada ne kadar mahkum varsa azad edilmiş, büyük hayır yapılmış, ziyafetler verilmişti. Çocuklara isim takılma merasimi bittikten sonra hükümdar müneccimlere ve kâhinlere bu çocukların atilerine bakınız. Nasıl yaşayacaklarını ve başlarına nelerin geleceğini korkmadan söyleyiniz. dedi...

Ve kâhinler kitaplarını karıştırdıktan sonra hükümdara şunları söylediler : «Hükümdarım... Bu çocuklar 20-25 yaşlarına kadar müreffeh bir rhyat yavayacaklar. Ondan sonra bir çok maceralar geçirip refaha yeniden kavuşacaklardır. Bizim bilgimiz bu kadardır.» Daha sonra müsaade isteyip

her kes yerine döndü. Hükümdar biraz üzüldü isede Allah'ın hükmüne razı olup sabretmeye karar vererek çocukların büyümesini beklemeye başladı...

Çocuklar 10-11 yaşlarına gelene kadar büyük bir itina ve terbiye ile yetiştirildiler.. 12 yaşından 20 yaşına gelerene kadarda atıcılık ,binicilik ve bunun gibi öğrenimlerini tamamladılar. Hükümdar ve vezir çok sevinçli idiler. Halkta bu durumdan çok memnun idi. Hükümdar vezirini çağırarak "Vezirim" dedi, "Ben artık kocadım. Allah'a çok şükür yerimi alacak bir oğlum da var artık. Oğlumu yerime hükümdar etmek istiyorum. Bu hususta senin fikrin nedir?" Vezir hükümdarın bu sorusuna şu karşılığı verdi: Hükümdarım çok yerinde bir karar vermişsiniz. Eğer müsaade edersen bende vezirliğimi oğlum Said'e bırakayım." Her ikisinde bu fikirler üzerinde mutabakata varıp bir gün tain ettiler. O gün gelince hükümdar halkın toplanmasını emretti. Hükümdar devlet erkânını da alarak halkın yanına geldi. Burada yaptığı uzun bir konuşmadan sonra hükümdarlığını oğluna bıraktığını halkına bildirdi. Orada hazır bulunar. halk yeni hükümdarları için büyük bir tezahürat yaptı.

Daha sonra vaktiyle Sultan Süleymanın verdiği bohçaları getirttiler. Seyf-ül Mülük ve Said'e ait olan ortak bohça açıldı. Bohçanın içinden bir taç' bir kılınc birda kaftan çıktı. Tac ve kılıncı Seyf-ül Mülükaldı. Kaftanıda Said'e giydirdi. Seyf-ül Mülük'e ait olan bohçayıda Seyf-ül Mülük aldı ve kaldığı sarayda bir yere sakladı. Böylece Seyf-ül Mülük hükümdar, Said'da vezir olmuştu. Seyf-ül Mülük ve Said birbirlerinden hiç bir zaman ayrılmıyorlardı. Aynı yerde kalıyor, aynı yerde yatıyor, aynı kaptan yiyip içiyorlardı. Aradan bir kaç ay geçti bir akşam Seyf-ül Mülük uyuyamadı. Uykusu kaçmıştı. Said ise yatıyordu. Seyf-ül Mülük odasından çıkıp sarayın diğer odalarını dolaşmaya başladı. Bu arada tesadüfen kendisine ait olan bohçayı sakladığı odaya girdi. Dolapları karıştırırken bohçaya gözü ilişti.

Açtığında içinden bir kız resmi çıktı. Altında şöyle bir yazı vardı. "Bu resmin perilerin padişahının kızı BEDİ' - ETÜL CEMAL'e aittir. Eğer bu resmin sahibini aramak isterseniz onu İREM BAĞLARI'nda bulabilirsiniz..." Seyf-ül Mülük daha bu yazıyı okumadan resmi görür görmez düşüp bayılmıştı.. Bir müddet sonra Said uykudan uyanıp Seyf-ül Mülük'ü yerinde bulamayınca onu aramağa çıktı. Dolaşırken onun düşüp bayıldığı oda ya kadar geldi. Seyf-ül Mülük'ü baygın bir şekilde görünce üzerine atıldı. Bu sırada yerde duran resme gözü takıldı. Resmi alıp altındaki yazıyı okudu. Hemen Seyf-ül Mülük'ü ayılttı. "Kalk bakalım kardeşim. Bu halin nedir" diye ona sorduğunda Seyf-ül Mülük ona bu resimde görülen kıza aşık olduğunu ve bu nedenle bayıldığını söyledi. Said Seyf-ül Mülük'e "Sen delimisin kardeşim" dedi. "Bu resmin sahibi bir defa insan değil. Peridir. Onu almama imkan yoktur. Ne biz onu görebiliriz. Nede o bizi görebilir." Seyf-ül Mülük Said'e baktı. "Ne'olursa olsun Muhakkak bu kıızı almam lazım. Yoksa yaşıyamam." ded.... Daha sonra Said resmi yine bohçaya sarıp dolaba sakladı. Beraberce odaya döndüler. Bu olaydan ikisinden başka kimsenin haberi olmamıştı. Bu olaydan sonra hükümdar Seyf-ül Mülük gün-be gün erimeye başladı. Babası oğlunun bu halini görünce merak edip doktorları çağırttı. Doktorlar bir türlü Seyf-ül Mülük'ün derdini anlayamadılar. Yaşlı bir doktor eski hükümdara "Hükümdarım... Oğlunun derdini ancak Said bilir. Çünkü onlar hiç birbirlerinden ayrılmıyorlar. Onu çağırttı Durumu kendisine sor. "dedi. Eski hükümdar Said'i çağırıp oğlunun durumunu sorduğunda Said hükümdara "Oğlumuz periler padişahının kızı BEDİ-ETÜL CEMAL'e aşiktir" dedi ve nasıl aşık olduğunu da anlattı.

(DevamEdecek)

MARAŞ, M. Atilla / Harran'a Kaside	(Şiir)	S. 1	Shf. 11
" " Aney	(Şiir)	S. 2	Shf. 10 - 11 - 12
" " Odak	(Şiir)	S. 11 - 12	Shf. 7
MUSANNİFİN BİRİ/ Şade Bülbül (H. Hikayesi)		S. 1	Shf. 21 - 22
" " "		S. 2	Shf. 21 - 22
" " "		S.3	Shf 17 - 18
" Tembelo	"	S. 4	Shf. 19 - 20
" " "	"	S. 5	Shf. 19 - 20
" Harun Reşid	"	S. 6	Shf. 5
" " "	"	S. 7	Shf 18 - 19
" Şeme'dan	"	S.9	Shf 17 - 18
" " "	"	S. 10	Shf. 23 - 24
OKUR, Ergin((Kurul) Urfa'dan Derlenmiş Atasöz-			
leri.		S. 7	Shf. 3 - 4
" " "	"	S. 8	Shf. 9 - 10
" " "	"	S. 9	Shf. 9 -10
" " "	"	S. 10	Shf. 5 - 19 - 20
" " "	"	S. 11 - 12	Shf. 19 - 20
OYMAK, Celal / RUBAİ (Şi r)		S. 11 - 12	Shf. 7
OYMAK, Mehmet / Urfa'da Yetişmiş Bilginler		S. 1	Shf. 3
" " "	"	S. 2	Shf. 2
" " "	"	S. 5	Shf. 8
" " "	"	S. 6	Shf. 13
OYMAK, M. Adil / Şih Maksut		S. 1	Shf 19
" Urfa'da Yer Adları		S. 5	Shf. 6 - 7
" Hicri 1400. Yıl		S. 8	Shf 6 - 7
" Sitem Gazeli - Gidenle (2 Şiir)		S. 11 - 12	Shf. 8
" Harran'ın Bir Yılı		S. 11 - 12	Shf.1- 2
ÖCAL, H. Mehmet /Keleynak (Gerantius Eremita)		S. 11 - 12	Shf. 27
ÖCAL, Lütfiye (Kavşut) / Urfam Benim (Şiir)		S. 9	Shf. 14
ÖÇMEN, Osman /Urfa Tarihsele Sit Dokusunun			
Dünü ve Bugünü.		S. 3	Shf. 3 - 4
ÖNLER, Cahide /Abidelerimiz		S. 8	Shf. 3
SÖYLER, Asil/ (Kurul) Urfa'dan Derlenmiş Atasöz			
leri.		S. 7	Shf. 3 - 4
" " "	"	S. 8	Shf. z - 10
" " "	"	S. 9	Shf. 9 - 10
" " "	"	S. 10	Shf. 5 - 19 - 20
" " "	"	S. 11	12 Shf 19 20
ŞÜKRÜ EFENDİ (Şair) / Terbi		S. 3	Shf. 2
TAPLAMACIOĞLU, Prof. Dr. Mehmet / Urfa Üzerine			
Birkaç Söz.		S. 8	Shf 2
TUNÇ, Ramazan / Çöl		S. 9	Shf. 6
UGUR, M. Yaşar / Yaşar Nezhie Hanım Hayatı ve			
Eseri.		S. 1	Shf. 1 7. 18
" " "	"	S. 2	Shf 18 - 19
" " "	"	S. 3	Shf. 19 - 20
" " "	"	S. 4	Shf.11 - 12
" " "	"	S. 5	Shf. 14
" " "	"	S. 6	Shf. 14
" " "	"	S. 8	Shf. 14
" Gazel	(Şiir)	S. 6	Shf. 6

ÇİNİ, Mehmet/ Urfa Mutfağından Bazı İsimler	S.6	Shf. 12
" " Urfa'da Çocuk Oyunları	S.9	Shf. 7-8
" " Mahalli Çocuk Oyunları	S.10	Shf. 10 - 11
" " Mahalli Çocuk Oyunları	S. 11 - 12	Shf. 31
" " Urfada Göz Değmesi (Nazar) İle İlgili İnanışlar.	S. 11 - 12	Shf. 25 - 26
DEMİRKOL, Yusuf / Bettâni	S.10	Shf. 8
DÜŞMEZ, Hanifi / Abzerlere (Şiir)	S.S.1	Shf.4
" " Bengisuyla Diriliş (Şiir)	S.4	Shf. 13
" " Devleşen İrfan (Şiir)	S.5	Shf.13
" " Ölü kentten Diriliş (Şiir)	S.8	Shf.7
ERGİN, M. Emin / Urfa'dan Derlenmiş Maniler	S.11 - 12	Shf.13
" " " "	S.1	Shf. 15 - 16
" " " "	S.2.	Shf. 15 - 16
" " " "	S.3	Shf. 15 - 16
" " " "	S.4	Shf.15 - 16
" " " "	S. 5	Shf. 15 - 16
" " " "	S. 6	Shf.15 - 16
" " " "	S. 7	Shf. 15 - 16
" " " "	S. 8	Shf. 15 - 16
" " " "	S. 9	Shf 15 - 16
" " " "	S. 10	Shf.15 - 16
" " " "	S. 11 - 12	Shf. 15-16.17.18
" " Urfa Ağzı Sözlüğü	S. 1	Shf. 20
" " " "	S. 2	Shf. 20
" " " "	S. 3	Shf. 21 - 22
" " " "	S. 4	Shf. 21
" " " "	S. 5	Shf. 21 - 22
" " " "	S. 6	Shf. 21 - 22
" " " "	S. 7	Shf. 21 - 22
" " " "	S. 8	Shf. 19 - 20
" " " "	S. 9	Shf. 19 - 20
" " " "	S. 10	Shf. 19 - 20
" " " "	S. 11 - 12	Shf. 21-22-23-24
" " Kitaplarda Urfa	S.1	Shf. 23
" " " "	S. 2	Shf. 23
GAYBERİ, Celal / Kerrat Cetveli	S. 5	Shf. 23
GİRAY, S. Adil / Urfa Folklorunda Kargış	S. 1	Shf. 5 - 6
" " " "	S. 2	Shf. 5 - 6
" " " "	S. 3	Shf. 5 - 6 - 7
GÜLER, Elif / Çömçe Gelin	S. 8	Shf. 17
GÜZELBEY, Cemil Cahit / Hacı Sakıp Efendi	S. 3	Shf. 9 - 10
" " " "	S. 5	Shf. 7 - 8
" " " "	S. 6	Shf. 7 - 8
" " " "	S. 7	Shf. 5 - 6 - 7
" " " "	S. 8	Shf. 11 - 12 - 13
" " Vehmi	S. 9	Shf. 4 - 5
" " Lâzıp	S. 10	Shf. 12 - 13-14
" " Terkettim (Şiir)	S. 11 - 12	Shf. 14

GÜZELGÖZ, Osman / Ayın Tarihi	S. 1	Shf. 24
" " "	S. 4	Shf. 24
" " Nisan Ayında Urfa	S. 2	Shf. 24
" " Harran Üzerine	S. 9	Shf. 1 - 2 - 3
" " Gözlerin (Şiir)	S.11 12	Shf.12
GÜZELGÖZ, Mahmut / Seyü - ul Müluk Hikayesi	S. 11 - 12	Shf. 33-34-35 36
GÜZELÖREN, Osman Celal/ Kaynana Manileri	S. 10	Shf. 6 - 7
" " "	S. 11 12	Shf. 9 -10 - 11
" " Urfalılaşmak (Şiir)	S. 10	Shf. 9
GÜLÜM, Halil / Bedii'üzzaman (Şiir)	S. 7	Shf. 8-9-10-11-12-13-14
GÜNEŞ, Nuri / Arzuhal (Şiir)	S. 8	Shf. 8
HARRAN / Şair Atilla Maraş'la Aney Şiiri Üze - rine Bir Konuşma.	S.4	Shf. 45 6
" Bu Çağrışı Kabul Etmeliyiz	S. 7	Shf. 2
" Harran'dan (Şiir)	S. 8	Shf. 1
" Birecik	S. 8	Shf. 23 - 24
KARAKAŞ, Mahmut / Urfa'lı Şair Nabi'nin Hayra bad Adlı Eseri Hakkında.	S. 1	Shf. 13 - 14
" " "	S. 2	Shf 13 - 1
" " "	S. 3	Shf. 13 - 144
" " "	S. 4	Shf. 17- 18
" " "	S. 5	Shf. 17 -18
" " "	S. 6	Shf. 17 - 18
" " "	S. 7	Shf. 17 - 18
" " Urfa'lı Şair Nabi'den Bil- meceler.	S. 11 - 2	Shf. 32
KAZAZ, Ali / (Kurul) Urfa'dan Derlenmiş Atasöz- leri.	S. 7	Shf. 3 - 4
" " "	S. 8	Shf. 9 - 10
" " "	S. 9	Shf. 9 - 10
" " "	S. 10	Shf. 5 - 19 - 20
" " "	S. 11 - 12	Shf. 19 - 20
KIRIKÇI, I. Halil / Urfam (Şiir)	S. 9	Shf. 12
KILIÇASLAN, M. Hulisi / Nabinin Gazelini Tahmis 15. Hicret Yüzyılımı	S. 1	Shf. 12
şılarken.	S. 8	Shf. 5
KÜRKÇÜOĞLU, Cihat / Şeyh Hayati Harran: Tür- besi ve Cami.	S. 1	Shf. 7- 8
" " Harran Ulu Camii	S. 2	Shf.7-8
" " Urfa Evlerinde ve Cami- lerindeki Ağaç Süslü Eser.	S. 3	Shf. 11 - 12
" " Urfa Rızvaniye Camii'nin Ağaç Kapı Kanatları ve Müezzin Mahfili Tavanındaki Süs- lemeler.	S. 4	Shf. 2 - 3

"	Karakoyun ve Hızmalı Köprü	S. 7	Shf. 20
"	Acaba Aşk mı Yalan (Şiir)	S. 9	Shf. 13
"	Menzil Kervanı (Şiir)	S. 10	Shf. 4
URFALI, Mehmet / Urfa'da Takılar		S. 2	Shf. 17
USLUSOY, Şeref / Urfa Halk Müziği ve Folklorunda			
	Kullanılan Halk Çalgıları	S. 6	Shf. 9-10-11
VURAL, Dr. Burhan / Desen		S. 4	Shf. 2-3
"	Gravür	S. 5	Kapak
YEŞİL, S. Aydı / Urfa'da Halk Hekimliği ve			
	Halk İlaçları	S. 4	Shf. 9-10
"	"	S. 5	Shf. 2-3
"	"	S. 6	Shf. 4
ABAMOR M. Ayhan / Bir Ehliyetsize Hicviye		S. 7	Shf. 2
AĞAN, Müslüm / Şiir		S. 4	Shf. 6
AKKAYA, M. Şevket / Nebiler Beldesi URFA		S. 2	Shf. 9
"	Gazel (Şiir)	S. 3	Shf. 12
"	Naat (Şiir)	S. 4	Shf. 13
"	Tevhid (Şiir)	S. 5	Shf. 13
"	Gazel (Şiir)	S. 6	Shf. 6
"	Terci-i Bend (Şiir)	S. 9	Shf. 11
"	Amentü (Şiir)	S. 11 - 2	Shf. 14
ALPAY, Bedri / Urfa Şairleri : Abdi		S. 10	Shf. 1 - 2 - 3 - 4
"	: Abdi ve Abdullah Edip	S. 11 - 2	Shf. 3 - 4 - 5 - 6
APAYDIN, Mustafa K. / Tenekeci Mahmut'la Ko.		S. 3	Shf. 8
"	"	S. 4	Shf. 22
"	"	S. 5	Shf. 5
BEYAZGÜL, M. Emin / Urfada Sapan Harbi		S. 5	Shf. 4
"	Buluntu Hoca İle Sarhoş	S. 6	Shf. 23 - 24
"	Çimecekler	S. 7	Shf. 7
"	Tandır	S. 8	Shf. 4
"	(Kurul) Urfa'dan Derlenmiş Ata		
	sözleri.	S. 7	Shf. 3 - 4
"	"	S. 8	Shf. 9 - 10
"	"	S. 9	Shf. 9 - 10
"	"	S. 10	Shf. 5 - 19 - 20
"	"	S. 11 - 12	Shf. 19-20
BİLKAN, Mustafa / Cümcüm-i Sultan		S. 4	Shf. 14
"	Kaplan Dede	S. 6	Shf. 19 - 20
"	Kara Cümcüm	S. 8	Shf. 18
"	Bozova	S. 9	Shf. 21-22-23-24
BİNER, Halil / Urfa ve Musiki		S. 6	Shf. 2 - 3
ÇELİK, İ. Halil / 7 Mart 1919'dan 11 Nisan 1920 ye		S. 1	Shf. 9 - 10
"	Evliye Çelebi Seyahatname -		
sinde Urfa.		S. 2	Shf. 3 - 4
"	"	S. 3	Shf. 23 - 24
"	"	S. 4	Shf. 23 - 24
"	"	S. 5	Shf. 11 - 2
"	"	S. 6	Shf. 20
"	Harran Savaşı	S. 8	Shf. 21 - 22
"	Urfa'da Köy Adları İle İlgili		
	Bir Topoonmı Denemesi.	S. 10	Shf. 17 - 18

